

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK DÜNYASI EDEBÎ METİNLERİNİN SEKİZİNCİ SINIF TÜRKÇE DERSİ
MİLLÎ KÜLTÜR TEMASI ÇERÇEVESİNDE ÖĞRETİLEBİLİRLİĞİNİN
İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup ÇEVİK

BURSA
2018

T. C
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

TÜRK DÜNYASI EDEBÎ METİNLERİNİN SEKİZİNCİ SINIF TÜRKÇE DERSİ
MİLLÎ KÜLTÜR TEMASI ÇERÇEVESİNDE ÖĞRETİLEBİLİRLİĞİNİN
İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yakup ÇEVİK

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR

BURSA
2018

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin akademik ve etik kurallara uygun bir şekilde elde edildiğini beyan ederim.

Yakup ÇEVİK

02/07/2018

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 02/07/2018

Tez Başlığı / Konusu: Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî

Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 235 sayfalık kısmına ilişkin, 02/07/2018 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 15'tir.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar dâhil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

02/07/2018

Adı Soyadı:	Yakup ÇEVİK
Öğrenci No:	801450008
Ana Bilim Dalı:	Türkçe Eğitimi
Programı:	Lisansüstü Eğitim
Statusü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Minara Aliyeva ÇINAR

02/07/2018

YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI

“Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi” adlı Yüksek Lisans tezi, Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır.

Tezi Hazırlayan

Yakup ÇEVİK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR

Eğitim Bilimleri ABD Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR

T.C.
ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı'nda ...*801450 008*...numara ile kayıtlı Yakup ÇEVİK'in hazırladığı "Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, *20.06.2018* günü *10:00-11:30* saatleri arasında yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin ...*kabul*... olduğuna ...*ay Bölüğü*... ile karar verilmiştir.

Üye (Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı)
Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR
Uludağ Üniversitesi

Üye
Prof. Dr. *Semra ALYILMAZ*
.....*Semra*.....

Üye
Dr. Öğr. Üy. *Gülşah LİZUN*
.....*Gülşah*.....

Özet

Yazar : Yakup ÇEVİK
Üniversite : Uludağ Üniversitesi
Ana Bilim Dalı : Eğitim Bilimleri
Bilim Dalı : Türkçe Eğitimi
Tezin Niteliği : Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı : xxii + 249
Mezuniyet Tarihi :
Tez : Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî
Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR

TÜRK DÜNYASI EDEBİ METİNLERİNİN SEKİZİNCİ SINIF TÜRKÇE DERSİ MİLLİ KÜLTÜR TEMASI ÇERÇEVESİNDE ÖĞRETİLEBİLİRLİĞİNİN İNCELENMESİ

Bu çalışmada, Türk Dünyası edebî metinlerinin 8. sınıf Türkçe dersi millî kültür teması çerçevesinde öğretilebilirliği incelenmiştir. Millî kültür teması için dört adet metin hazırlanmıştır. Metinlerden biri seçilmiş ve Bursa-Osmangazi-Ş. J. Çvş. Erman Aydın Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokulu 8. sınıfta öğrenim gören 15 öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışmada veri toplama aracı olarak Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi (TDEMBT), Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeği (TDEMTÖ), Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders içeriği (TDEMHDİ) kullanılmıştır. TDEMTÖ ve TDEMBT ön test-son test olarak uygulanmıştır.

TDEMHDİ'nin hazırlanmasında içerik analizinden yararlanılmıştır. TDEMBT ve TDEMTÖ ön test ve son test sonuçları nicel veri analizi yöntemleriyle elde edilmiştir.

Çalışmada SPSS 22.00 programı kullanılmıştır. TDEMTÖ'nün yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi, öğrencilerin yaş ve cinsiyetlerine göre tutumlarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklem için t- testi ve Mann Whitney U testi, TDEMBT ve TDEMTÖ ön test ve son test sonuçlarının karşılaştırılmasında bağımlı örneklem için t- testi kullanılmıştır.

Bu araştırmanın sonunda TDEMBT ön test ve son test ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Bu sonuçla birlikte, çalışmanın Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilirliği konusunda başarıya ulaştığı ve bu araştırmanın araştırmacılara rehber olacağı söylenebilir.

Anahtar sözcükler: durum çalışması, millî kültür teması, Türkçe dersi, Türk Dünyası edebî metinleri, Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretimi.

Abstract

Author : Yakup ÇEVİK
University : Uludag University
Field : Education Sciences
Branch : Turkish Education
Degree Awarded : Master's Thesis
Page Number : xxii + 249
Degree Date :
Thesis : An Investigation of Teachability of Turkish World Literary Texts
Within the Frame of National Culture Theme in The Eighth Grade
Turkish Course
Supervisor : Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR

AN INVESTIGATION OF TEACHABILITY OF TURKISH WORLD LITERARY TEXTS WITHIN THE FRAME OF NATIONAL CULTURE THEME IN THE EIGHTH GRADE TURKISH COURSE

In this study, the teachability of Turkish World literary texts within the frame of national culture theme in the eight grade Turkish course were investigated. Four texts were prepared for the national culture theme. One of the texts was chosen and this text was performed with 15 students in the 8th grade of Ş. J. Çvş. Erman Aydın Middle School and Ş. J. Çvş. Erman İmam Hatip Middle School-Osmangazi-Bursa.

In the research, Turkish World Literary Texts Achievement Test (TWLTAT), Attitude Scale Towards Turkish World Literary Texts (ASTWLT) and Course Content prepared With Turkish World Literary Texts (CCPTWLT) were used as data collection tools. The Turkish World Literary Texts Achievement Test and Attitude Scale Towards Turkish World Literary Texts were performed as pre-post tests.

The content analysis was used to prepare the CCPTWLT. TWLTAT and ASTWLT pre-post test results were obtained by quantitative data analysis methods. In the study SPSS 22.00 program was used. The exploratory was used for structure validity of ASTWLT; t-test and Mann Whitney U test were employed for the independent samples for the comparison of the students in terms of their age, gender and attitudes; the t-test was used for the dependent samples for the comparison of TWLTAT and ASTWLT pre-test and post test results.

At the result of this research, it was seen that the arithmetic mean values of the TWLTAT pretest and posttest results became significantly different. With this result, it can be said that the study succeeded in the teachability of Turkish World literary texts and this research will be guide for the researchers.

Keywords: case study, national culture theme, teaching the Turkish World literary texts, Turkish course, Turkish World literary texts.

Teşekkür

Çalışmam boyunca bana rahat bir ortam hazırlayan ve fedakârlık eden sevgili eşime; çalışmanın başından beri benden bilgisini, ilgisini, tecrübesini, yardımını ve desteğini esirgemeyen, fikirlerimi rahatlıkla tartışabildiğim çok değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yakup ÇEVİK

Bursa 2018

İçindekiler

	Sayfa No
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
YÖNERGEYE UYGUNLUK ONAYI	iii
TEZ ONAYI	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
TEŞEKKÜR	ix
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ.....	xv
RESİMLER LİSTESİ.....	xvi
HARİTALAR LİSTESİ.....	xx
KISALTMALAR	xxi
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	4
1.2. Araştırma Soruları	7
1.3. Araştırmanın Amacı	7
1.4. Araştırmanın Önemi.....	8
1.5. Varsayımlar	9
1.6. Sınırlılıklar	10
1.7. Tanımlar.....	10
2. BÖLÜM: KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	12
2.1. Dil Kavramı	12
2.1.1. Dil ve Toplum.....	13
2.1.2. Dil ve Kültür.....	14

2.1.3. Dil ve Edebiyat.....	15
2.2. Türk Dili	17
2.2.1. Türkçenin Dünya Dilleri Arasındaki Yeri.....	17
2.2.2. Türkçenin Tarihsel Gelişimi	19
2.2.3. Türkçenin Yayılma Alanları	19
2.3. Türk Dünyası.....	20
2.3.1. Dil ve Lehçe	20
2.3.2. Türk Toplulukları ve Türk Dili.....	22
2.3.3. Türk Dili Lehçeleri.....	24
2.3.3.1. Güney-Batı (Oğuz) Grubu Türk Lehçeleri.....	26
2.3.3.1.1. Türkiye Türkçesi.....	26
2.3.3.1.2. Azerbaycan Türkçesi.....	26
2.3.3.1.3. Türkmen Türkçesi.....	26
2.3.3.1.4. Gagavuz Türkçesi	27
2.3.3.2. Kuzey-Batı (Kıpçak) Grubu Türk Lehçeleri.....	27
2.3.3.2.1. Kırım Tatar Türkçesi	27
2.3.3.2.2. Kazan Tatar Türkçesi	28
2.3.3.2.3. Kazak Türkçesi	28
2.3.3.2.4. Kırgız Türkçesi	29
2.3.3.2.5. Karakalpak Türkçesi	29
2.3.3.2.6. Nogay Türkçesi	29
2.3.3.2.7. Kumuk Türkçesi	30
2.3.3.2.8. Karaçay-Malkar Türkçesi.....	30
2.3.3.2.9. Karay Türkçesi.....	31
2.3.3.2.10. Başkurt Türkçesi	31

2.3.3.3. Güney-Doğu (Karluk) Grubu Türk Lehçeleri.....	32
2.3.3.3.1. Özbek Türkçesi	32
2.3.3.3.2. Uygur Türkçesi	32
2.3.3.4. Kuzey-Doğu Grubu Türk Lehçeleri	33
2.3.3.4.1. Altay Türkçesi.....	33
2.3.3.4.2. Hakas Türkçesi.....	33
2.3.3.4.3. Tuva Türkçesi.....	33
2.3.3.5. Halaç Türkçesi	34
2.3.3.6. Yakut (Saha) Türkçesi	34
2.3.3.7. Çuvaş Türkçesi.....	35
2.4. Edebî Metinler	35
2.5. Ortak İletişim Dili	39
3. BÖLÜM: YÖNTEM	45
3.1. Araştırmanın Modeli	45
3.2. Çalışma Grubu	45
3.3. Veri Toplama Araçları.....	46
3.3.1. Doküman Analizi Tekniği.....	46
3.3.2. Türk Dünyası Edebî Metinleri Tutum Ölçeği	48
3.3.2.1. Ölçeğin Geliştirilme Süreci	48
3.3.2.2. Yapı Geçerliliği.....	49
3.3.2.3. İşlem	49
3.3.2.4. Açımlayıcı Faktör Analizi	49
3.3.2.5. Güvenirlik Analizi	51
3.3.3. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi.....	51
3.3.4. Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders İçeriği.....	52

3.3.4.1. “Ayçörek ile Bahadır’ın Maceraları” Başlıklı Metin ve Etkinlikler	61
3.3.5. Uygulama Süreci	90
3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi	92
4. BÖLÜM: BULGULAR.....	94
4.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular	94
4.1.1. “Millî Kültür” Teması Çerçevesinde Türk Dünyası Metinlerinin Etkinliklerle İşlenmesinin Öğrencilerin Akademik Başarısına Etkisine İlişkin Bulgular	94
4.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular	95
4.2.1. “Millî Kültür” Teması Çerçevesinde Türk Dünyası Metinlerinin Etkinliklerle İşlenmesinin Öğrencilerin Türk Dünyasına Karşı Tutumlarına Etkisine İlişkin Bulgular	95
4.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular.....	99
4.3.1. Türk Dünyası Edebî Metinleri Aracılığıyla 8. sınıf Türkçe Dersi “Millî Kültür” Temasının Öğretilip Öğretilmeyeceğine İlişkin Bulgular	99
5. BÖLÜM: TARTIŞMA VE ÖNERİLER	126
5.1. Tartışma.....	126
5.1.1. Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Öğretilirliği.....	126
5.1.2. Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Öğrenci Tutumları.....	126
5.1.3. Etkinlikler Aracılığıyla Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Öğretilirliği	127
5.2. Öneriler.....	128
KAYNAKÇA	130
EKLER	145

Ek 1. Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders İçeriği.....	146
Ek 2. Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeği.....	229
Ek 3. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Soruları	232
Ek 4. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Belirtke Tablosu.....	242
Ek 5. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Uzman Görüşleri Formu	244
ÖZGEÇMİŞ.....	247

Tablolar Listesi

<i>Tablo</i>	<i>Sayfa</i>
1. Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeğinin Madde Faktör Yükleri ve Alt Ölçeklerin Açıkladığı Varyanslar.....	50
2. TDEMTÖ Faktörlerinin İç Tutarlık Yöntemiyle Hesaplanan Güvenirlik Katsayıları..	51
3. Başarı Testi Ön Test- Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı t Testi Sonucu	94
4. Tutum Ölçeği Ön Test- Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Örneklerde t Testi Sonucu	96
5. TDEMTÖ Cinsiyete Göre Öğrenci Tutumları Bağımsız Örneklerde t Testi Sonuçları	97
6. TDEMTÖ Yaş Açısından Öğrencilerin Tutumları Mann Whitney U Testi.....	98
7. Kullanılması Önerilen Yöntem ve Tekniklerle Uygulama Biçimine Yönelik Bulgular.....	129
8. Türk Topluluklarıyla İlgili Bilgiler.....	153
9. Ülke veya Özerk Olmayan Türk Topluluklarıyla İlgili Bilgiler.....	155

Resimler Listesi

<i>Resim</i>	<i>Sayfa</i>
1. Millî Kültür Temasının 1. Sayfası.....	55
2. Tema Hazırlık Çalışmaları Sayfası	56
3. Tema Kazanımları 1. Sayfası	57
4. 3. Metnin Kazanımları 1. Sayfası	61
5. 3. Metnin Kazanımları 2. Sayfası	62
6. 3. Metnin Konuya Hazırlık Çalışmaları 1. Sayfası	64
7. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 1. Sayfası.....	65
8. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 2. Sayfası.....	66
9. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 3. Sayfası.....	67
10. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 4. Sayfası.....	68
11. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 5. Sayfası.....	69
12. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 6. Sayfası.....	70
13. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 7. Sayfası.....	71
14. Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 8. Sayfası.....	72
15. Üçüncü Metnin Bayramlar ve Masal Kahramanlarıyla İlgili 1. Etkinliği.....	74
16. Üçüncü Metnin Kültürel Unsurlarla İlgili 2. Etkinliği	75
17. Üçüncü Metnin Metin Unsurlarının Belirlenmesiyle İlgili 3. Etkinliği	76
18. Üçüncü Metnin Cümleleri Tamamlamayla İlgili 4. Etkinliği.....	76
19. Üçüncü Metnin Türk Dünyasıyla İlgili 5. Etkinliği	77
20. Üçüncü Metnin Masallar ve Geleneklerimizle İlgili 6. Etkinliği.....	78
21. Üçüncü Metnin Sözcüğün Anlamıyla İlgili 7. Etkinliği.....	78
22. Üçüncü Metnin Sözcükte Anlam Özellikleriyle İlgili 8. Etkinliği	79
23. Üçüncü Metnin Şiirdeki Söz Sanatlarıyla İlgili 9. Etkinliği	80

24.	Üçüncü Metnin Şiirin Çözümlemesiyle İlgili 10. Etkinliği	81
25.	Üçüncü Metnin Edebî Türlerle İlgili 11.a. Etkinliği	83
26.	Üçüncü Metnin Metin Türleriyle İlgili 11.b. Etkinliği	84
27.	Üçüncü Metnin Edebî Metinlerle İlgili 11.c. Etkinliği	85
28.	Üçüncü Metnin Şiirde Ahenk Unsurlarıyla İlgili 12. Etkinliği	86
29.	Üçüncü Metnin Planıyla İlgili 13. Etkinliği	87
30.	Üçüncü Metnin Ahmet Bican Erçilasun İle İlgili 14. Etkinliği	87
31.	Üçüncü Metnin Biyografiyle İlgili 15. Etkinliği	88
32.	Üçüncü Metnin Cümlelerin Yapı Özellikleriyle İlgili 16. Etkinliği	89
33.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 12 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği	99
34.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 2. Etkinliği	100
35.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 3. Etkinliği	100
36.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 5.a.ve 5.b. Etkinlikleri.....	101
37.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 6 ve 7. Etkinlikleri	102
38.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği	102
39.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 8 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği	103
40.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 9.a. Etkinliği	103
41.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 2 Tarafından Yapılan 9.b. Etkinliği	104
42.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 9.c. Etkinliği	105
43.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 9.ç. ve 9.d. Etkinlikleri	105
44.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 9.ç. ve 9.d. Etkinlikleri.....	106
45.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 10.a. Etkinliği	106
46.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 13 Tarafından Yapılan 10.a. Etkinliği	107
47.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 10.b. ve 10.c. Etkinlikleri .	107
48.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 10.b. ve 10.c. Etkinlikleri ..	108

49.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 11. Etkinliği	108
50.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 12. Etkinliği	109
51.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 10 Tarafından Yapılan 13. Etkinliği	109
52.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 13. Etkinliği	110
53.	Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 13 Tarafından Yapılan 14.a. Etkinliği	110
54.	Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği	111
55.	Mangala Metninin Ö 8 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği	111
56.	Mangala Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 2. Etkinliği	112
57.	Mangala Metninin Ö 10 Tarafından Yapılan 4. Etkinliği	112
58.	Mangala Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 4. Etkinliği	113
59.	Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 5. Etkinliği	113
60.	Mangala Metninin Ö 2 Tarafından Yapılan 5. Etkinliği	114
61.	Mangala Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 6. Etkinliği	114
62.	Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği	115
63.	Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 7. Etkinlik Devamı	115
64.	Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği	116
65.	Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 7. Etkinlik Devamı.....	116
66.	Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği	117
67.	Mangala Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği	118
68.	Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 9.a. ve 9.b. Etkinlikleri	119
69.	Mangala Metninin Ö 7 Tarafından Yapılan 9.a. ve 9.b. Etkinlikleri	120
70.	Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 11.a. ve 11.b. Etkinlikleri	121
71.	Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 11.a. ve 11.b. Etkinlikleri	121
72.	Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 12.a. Etkinliği	122
73.	Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 12.a. Etkinliği	122

74.	Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 12.b. Etkinliği	123
75.	Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 12.b. Etkinliği	123
76.	Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 13.a. Etkinliği	123
77.	Mangala Metninin Ö 7 Tarafından Yapılan 13.a. Etkinliği	124
78.	Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 13.b. Etkinliği	124
79.	Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 13.b. Etkinliği	124
80.	Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 14. Etkinliği	125
81.	Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 14. Etkinliği	125

Haritalar Listesi

Harita

Sayfa

1. Türk Dünyası Haritası (Harita Ali Akar'dan Uyarlanmıştır. Akar, 2014)..... 22

Kısaltmalar Listesi

AKM	: Atatürk Kültür Merkezi
akt.	: Aktaran
bk.	: Bakanız
C	: Cilt
Dil.	: Dilbilgisi Becerisi Kazanımı
Din.	: Dinleme Becerisi Kazanımı
Ed.	: Edebiyat Becerisi Kazanımı
f	: Frekans
Fakt.	: Faktör
KB	: Kültür Bakanlığı
KMO	: Kaiser-Meyer Olkin
Kon.	: Konuşma Becerisi Kazanımı
KTB	: Kültür ve Turizm Bakanlığı
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
n	: Öğrencinin Yaşı
Oku.	: Okuma Becerisi Kazanımı
Ö 1	: 1. öğrenci
p	: Anlamlı Fark
s.	: Sayfa
S.s.	: Standart Sapma
SPSS	: Statistical Package for the Social Sciences
ss.	: Sayfa aralıkları
t	: T Değeri
TDEMBT	: Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi

- TDEMHDİ : Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders İçeriği
TDEMTÖ : Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeği
TKAE : Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü
Türkiye Tk. : Türkiye Türkçesi
U : Mann Whitney U Değeri
vb. : Ve benzerleri
X : Aritmetik Ortalama
Yaz. : Yazma Becerisi Kazanımı

1. Bölüm

Giriş

Dil, ulusu ulus yapan öğelerin en güçlüsüdür. Toplumun her bireyi ilişkilerini anadiliyle sağlar ve ancak bu şekilde toplumun bir parçası olur. Bireyler, içinde buldukları toplumun kültürünü dil aracılığıyla öğrenir. Milletın ihtiyaçlarına, zevkine, kültür ve medeniyet seviyesine göre şekillenen dil (Kaplan, 2006) aynı zamanda ulusun kültürünü yansıtır. Bir toplum, kendi nesillerine kültürü ancak erken yaşta başarılı bir dil eğitimi vererek sağlayabilir. Ana dili eğitimi bir toplumun estetik zevklerini, yaşayışını, yüksek duyuş ve düşünüşünü, değer yargılarını edebî metinler aracılığıyla gelecek nesillere aktarır. Edebî metinler bir toplumun kültürünü barındıran en önemli kaynaklardır. Öğrencilerin; toplumun hayatını, değer yargılarını öğrenmelerinde ve bu değerleri geleceğe taşımalarında bu metinler büyük rol üstlenir.

Türk Dünyası edebî eserlerine baktığımızda dilin; binlerce yıllık tarihi gelişimi içerisinde oluşup günümüze ulaşmış, kültürel unsurları barındıran ve yansıtan büyük bir hazine olduğunu görürüz. Bu büyük hazineyi öğrencilerle tanıştırmak, Türkçe dersinin önemli amaçlarından biridir. Kültürel birer ürün olan bu edebî eserlerin Türkçe kitaplarına eklenmesiyle öğrenciler, Türkçe Öğretim Programı'nın amaçlarından olan kültürel kazanımları (MEB, 2006) edinmiş olacaklardır.

Edebî metinler, kendisine ve topluma değer katacak düzeye gelerek geçmişle gelecek arasında sağlam köprüler oluşturup geçmişe dayanan ve geleceğe hazırlanan gençlerin yetişmesi (Sinanoğlu, 2002) açısından oldukça değerlidir. Türkçe derslerinde edebî metinlere yer verilmesiyle öğrenciler geçmişte var olan millî ve evrensel değerleri geleceğe taşıyabileceklerdir.

Mehmet Kaplan'a göre (2006) duyuş, düşünce ve hayaller, en iyi ifade şeklini edebî eserler aracılığıyla yakalar. Edebiyat, bu anlamda derin, yüksek, ince ve kuvvetli bir ifade

şeklidir. Bundan dolayı edebiyat terbiyesi, insanların kişiliğini geliştiren bir etkiye sahiptir. “Edebiyat eğitimi sayesinde insanların kişiliğini geliştiren edebî eserler, kişinin anadilini her yönden işleyip geliştiren ve ona yeni olanaklar kazandıran yazın ürünleridir” (Günday, 2012, s. 7). Bu yazın ürünleri, Türkler gibi kendi edebiyatını oluşturabilmiş toplumlarda farklı türlerde görülebilmektedir.

Aynı dil, kültür ve tarihi geçmişe sahip olan Türk halklarının her biri kendine özgü edebiyat oluşturarak yine farklı türlerde edebî eserler üretebilmişlerdir. Esasen aynı dil ve kültürden beslenen bu edebiyatlar günümüzde birleşip büyük bir edebiyat havuzu oluşturabilir ve bugün birbirlerinden habersiz olan bu edebiyatlar birbirlerinden beslenip daha da büyüyebilirler. Türk halkları, birbirlerinin edebî eserlerini tanımalı, Türk Dünyası'nın ortak ürünleri olan bu edebî eserler okul kitaplarında özgün şekilleriyle yer almalıdır (Argunşah, 2008).

Edebî eserler, insanların olayları farklı açılardan görmelerini ve yorumlamalarını sağladığı gibi olay ve durumlara farklı çözümler üretebilmelerine olanak tanımaktadır. Edebî metinler öğrencilerin düşünsel yönden gelişmelerine katkıda buldukları kadar, duyuşsal beceriler kazanma doğrultusunda da gelişmelerine yardımcı olmaktadır (Günday, 2012). Edebî eserlerin Türkçe derslerinde öğretilmesi öğrencilerin duyuşsal becerilerine katkıda bulunacak, Türk Dünyası edebî metinlerine karşı duyuşsal yeterlilik kazanmış öğrenciler diğer Türk topluluklarıyla olan dil, kültür ve edebiyat ilişkilerini sezinleyebileceklerdir. Edebî metinler aracılığıyla öğrenciler dil, kültür, duygu ve düşünce bakımından geçmişleriyle irtibat hâlinde olacaklardır. Bu yönüyle edebî metinler; bir milletin dil, kültür ve edebî devamlılığını sağlayan önemli bir etkidir, diyebiliriz.

Bugün dili etkili kullanan milletler kalıcı ve etkin medeniyetler kurabilmişlerdir. Edebî metinler aracılığıyla edebiyat sanatını öğrenen öğrenciler dili etkili kullanmayı

öğrenecek, dilini işleyip geliştirecektir. Zira Şükürova'nın da kaydettiği gibi (1997, s. 43), “mükemmel bir dil, zamanımızın en etkili silahıdır”.

Bu çalışmada yer verilen edebî metinler çoğunlukla Halk Edebiyatı ürünleridir. Halkbiliminin bir alt dalı olarak Halk Edebiyatı, ait olduğu ulusun yaşayış, inanç, duygu ve kültürel karakterini yansıtan ağırlıklı olarak sözlü bir edebiyattır. Halk Edebiyatının edebî türleri sözlü kültür ortamında doğaçlama olarak yaratılır ve kişiden kişiye, kuşaktan kuşağa sözlü aktarım yoluyla yayılarak varlığını sürdürür (Çobanoğlu, 2015, s. 19).

“Tüm edebî türdeki metinler, öğrencilerin estetik duygularının gelişmesine yardımcı olmaktadır. Sonuçta öğrenciler, edebî yeterliliğin yanında sanatsal edinimler de kazanmaktadırlar. Hedefler buna yönelik belirlenmek ve müfredat programları bu doğrultuda hazırlanmak durumundadır” (Günday, 2012, s. 7).

Türk Dünyası edebî metinlerinin yer aldığı bir müfredat programı öğrencilerin diğer Türk topluluklarının dillerini görebilmelerini sağlayacak, öğrendikleri metinlerden hareketle öğrenciler, diğer lehçelerle Türkiye Türkçesi arasında büyük yakınlıkların olduğunu görüp Türk lehçelerine ilgi duyacaktır. Ercilasun'un belirttiği gibi (2013, s. 14), “temas ettiği yabancı dillerle dahi alışverişte bulunan Türkçe, lehçeler arası alışveriş içine girecek; Türkiye, Azerbaycan, Özbek, Kazak, Kırgız, Uygur, Tatar vb. Türkçeler birbirlerini etkileyecekler ve birbirlerine yakınlaşacaklardır”.

Türk Dünyası edebî metinlerinin ilköğretim ikinci kademedeki kullanılabilirliğinin anlatılması hedeflenen bu çalışmada 8. sınıf düzeyindeki öğrencilerin anlayabilecekleri ve zevkle yapabilecekleri etkinlikler hazırlayarak onların Türk Dünyası ve Türk Dünyası edebî metinlerinden haberdar olmaları sağlanmak istenmiştir.

Çalışmamızda 19 ayrı Türk lehçesinden edebî eser örnekleri kullanılarak bir uygulama örneği oluşturulmuştur. Çalışmamız esnasında çocuğa görelilik ilkesinden hareketle öğrencilerin sıkılmadan anlayabilecekleri metin ve etkinlikler hazırlanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Türkçe dersi, genel özellikler dikkate alındığında öğrencilere anadillerini kazandırmayı hedeflemektedir. Türkçenin bir anadil olarak öğretiminde öğrencide okuma, yazma, dinleme ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi esastır. Bu becerilerin kazandırılmasının yanı sıra öğrencilerde dil zevki kazandırılması da öngörülür. Bu kazanım şüphesiz ki estetik değerleri taşıyan edebî türler aracılığıyla elde edilir.

“Estetik yanımızı besleyen, düşünce ufkunu genişleten bu edebî türler, okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, öğrencilerde kelime dağarcığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşılmasını; öğrencilerin duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlamaktadır” (MEB, 2006, s. 4).

Türk Dünyası’na ait edebî türlerle dil zevki ve estetiğinin kazandırılmasının yanı sıra millî ve kültürel unsurlarla birlikte anadilin özellikleri de öğrenciye verilmiş olur. Türk dilinin tarihi gelişim sürecinde üretilmiş ve kültürel zenginliğin birer parçası olan bu eserlerin erken yaşta öğrenilmesi, öğrencilerin bu edebî ürünlere karşı estetik zevk ve yeterlilik kazanmasını sağlayacaktır.

Ortaöğretimden önceki basamak olan 8. sınıf dönemi, öğrencilerin önceki yıllara oranla farklı duygu ve düşünceleri, soyut kavramları daha fazla içselleştirdikleri, estetik zevklerin arttığı ve edebî sanat anlayışlarının açığa çıktığı önemli bir dönemdir. Bu estetik dil zevki ve edebî sanata yatkınlık 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerine nazaran 8. sınıf öğrencilerinde daha fazla görülmektedir. Türkçe ders kitaplarında Türk Dünyası’na ait edebî metinlerin “Millî Kültür” teması çerçevesinde 8. sınıf kitaplarında yer alması öğrencilerin erken yaşta “Türk Dünyası” konusunda düşünüp fikir sahibi olmalarını sağlayacaktır. Her ne

kadar edebî dil ürünlerinin ortaöğretim döneminde öğretilmesi hedeflense de (MEB, 2006) 8. sınıfta da Türk Dünyası'na ait edebî ürünler öğretilbilir. Kaldı ki millî eğitimin hedeflerinden biri de eğitimin erken yaşta başlamasını sağlamaktır.

6, 7, 8. sınıflar İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda ortaokul ve lise arasında bütünlük ve devamlılık olması gerektiği vurgulanmaktadır (MEB, 2006). Türk Dünyası'na ait edebî eserlere Türkçe ders kitaplarında hemen hemen hiç yer verilmemesi ortaokul ile lise arasındaki bütünlük fikrine ters düşmektedir. Öğrencinin, yaşadığımız dünya şartlarında kendisini ve coğrafyasını tanıyabilmesi ve sahip olduğu millî, kültürel ve edebî gücü kavrayabilmesi için dili, kültürü ve edebiyatı bir olan Türk Dünyası topluluklarıyla etkileşim ve iletişimde bulunması gerekmektedir. Öğrencilere, ortaya çıkacak olan bu tabloya ilişkin fikir üretebilmeleri için fırsat tanınmalıdır.

Öğrenciye kazandırılacak fikir ve stratejilerin temeli ortaöğretimden önce atılmalıdır. Zira Matematik, Fen gibi pozitif bilimlerin temelleri ilkokulda atılırken Türk Dünyası'na ait, edebî estetik ve zevk barındıran, millî bağları güçlendirip anadil ve kültürün devamını sağlayan, milletin geçmişten getirdiği, düşünüş ve sanat anlayışını yansıtan edebî metinlere pekâlâ yer verilebilir. Nitekim Türkçe dendiğinde öğrencilerin aklına sadece Türkiye Türkçesinin gelmesi öğrencilerin bakış açılarının dar olduğunu, fikir dünyalarının dar kalıplar arasına sıkıştığını gözler önüne sermektedir. Türk Dünyası edebî metinleri aracılığıyla öğrenciler, Türkiye Türkleriyle akraba olan toplulukların konuştukları dillerin Türkiye Türkçesinden çok farklı olmadığını görmüş olacaktır. Bu fark etme sürecinde “dil, kendisini millî birliği ve bütünlüğü sağlayan temel unsurlardan biri” (MEB, 2006, s. 4) olarak gösterecektir.

Bu bağlamda, Türk Dünyası'nda öğrencilerin yaşına, dil becerisine, ilgi ve ihtiyacına uygun edebî ürünlere az bir çalışmayla ulaşılabilir. Hatta bu eserlerin orijinal hâlleriyle verilmesi dahi sorun teşkil etmeyecektir. Çünkü Türk Dünyası'nda kullanılan “q” ve “x”

harfleri Anadolu ağızlarında kullanılmaktadır ve bu harflerin telaffuzu, öğrenciler için zor olmayacaktır.

8. sınıftaki Türkçe ders kitaplarında yer alacak olan Türk Dünyası edebî metinleri öğrencilerin dikkatini çekecek, ortaöğretimde yapılacak olan Türk Dünyası etkinlikleri için birer ön çalışma hâlini alacaktır. Bu çalışmayla öğrenciler, öğrenmeye güdülenmiş olacak; Türk Dünyası edebî metinleri aracılığıyla farklı Türk topluluklarının gelenek, görenek ve alışkanlıklarını öğrenecek; farklı Türk topluluklarının dillerindeki ses ve şekil farklılıklarını birebir görme imkânı bulacaklardır.

Türk topluluklarının sahip olduğu büyük edebî birikim Türkiye Türkçesini de olumlu yönden etkileyecektir. Bu da Türk Dünyası edebiyatlarının birbirlerinden beslenip daha da gelişip güçleneceği anlamına gelmektedir. Yeni bir eğitsel çalışmayla Türkçe Eğitimi ve Türk Dili ve Edebiyatı alanlarında orijinal ve kapsamlı etkinlikler de düzenlenebilir. Binlerce yıllık bir birikim sonucu oluşmuş olan halk edebiyatı eserleri elbette ki çok büyük bir değeri hak etmektedir. Bu çalışma aslında Türk Dünyası'nı dil ve edebiyat bağlamında birbirine yakınlaştıracak olan bir tez çalışmasıdır.

Türk Dünyası halk edebiyatı ürünlerinin “Millî Kültür” temasında yer alması bu metinleri farklı formda, daha okunabilir hâle getirecektir. Öğrenciler bu tür metinleri okurken sıkılmayacaklar, metinlerde kazandırılan değerler sayesinde davranışları değişecek ve edebî metinlere karşı olumlu tutum geliştireceklerdir.

Bu araştırmada problem 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” temasının işlenmesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilebilirliğinin incelenmesi, Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanmış olan Milli Kültür temasına yönelik öğrencilerin akademik başarılarının belirlenmesi ve işlenen derslerin öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine karşı tutumlarını nasıl etkilediğinin tespit edilmesidir.

1.2. Araştırma Soruları

Yukarıda tespit edilen problemin ele alınıp incelenmesi amacıyla üç araştırma sorusu sorulmuştur:

- 1) 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin etkinliklerle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarısı üzerindeki etkileri neler olmuştur?
- 2) 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” temasının Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanmış metin ve etkinliklerle işlenmesinin öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine karşı tutumlarına etkileri neler olmuştur?
- 3) Türk Dünyası edebî metinleriyle 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” teması öğretilir mi?

1.3. Araştırmanın Amacı

İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan;

Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; dilimizin, millî birlik ve bütünlüğümüzün temel unsurlarından biri olduğunu benimseyen; Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanıyan; millî, manevi ve ahlâki değerlere önem veren ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeyi amaçlayan (MEB, 2006, s. 1; 4)

nesiller yetiştirmek, dil eğitiminin daha sağlam ve daha geniş temellere oturtulması ve Türk Dünyası'nın farklı topluluklarına ait edebî eserlerin okunup özümsemesiyle mümkün olabilecektir.

Edebî eserler bir toplumun kültürünü, yaşayışını, gelenek ve göreneklerini yansıtan, toplumun duygu ve düşünce süzgecinden geçerek geçmişten günümüze ulaşmış eserlerdir.

Genelde ortaokul öğrencilerinin, özelde 8. sınıf öğrencilerinin Türk Dünyası ve Türk

topluluklarından haberdar olmaları, Türk Dünyası'nda konuşulan dillerin aynı dil ve kültürün birer parçası olduğunu bilmeleri gerekmektedir.

Bu çalışmadaki amaç; 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilirliğini incelemektir. Bu amaçla “Millî Kültür” teması kapsamında Türk Dünyası edebî metinlerinin yer aldığı materyaller hazırlanmış, uygulanmış ve Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilirliği değerlendirilmiştir. Çalışma sürecinde öğrencilerin Türk Dünyası edebiyatına yönelik tutum ve akademik başarı durumları incelenmiştir.

1.4. Araştırmanın Önemi

Bu çalışma Türk Dünyası edebî metinlerinin 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında kullanılıp öğretilirliği üzerine yapılmış ilk çalışmadır.

İlköğretim ile lise arasında bir dönem olması sebebiyle 8. sınıfı geçiş dönemi olarak ele alabiliriz. Bu dönem, öğrencilerin edebî ve sanat anlayışlarının ortaya çıktığı bir dönemdir. Bu dönemde Türk Dünyası edebî metinlerini öğrenciyle tanıştırmak öğrenciye edebî zevk kazandırmanın yanında, öğrencinin Türkiye Türkçesi dışındaki Türk topluluklarının dillerine olan ilgisini artıracaktır. Öğrenciler, Türk Dünyası edebî metinleri aracılığıyla birçok akraba topluluğun farkına varacak, Türk lehçelerindeki ses ve şekil farklılıklarını sezip, Türk lehçelerinin birbirlerinden pek de farklı olmadığı yönünde olumlu tutum geliştirmiş olacaktır.

Edebî metinler öğrencilerin, “okuduğu, dinlediği ve izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmaları; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerini sağlayacaktır” (MEB, 2006, s. 4). Türk Dünyası edebî metinleriyle dilinin zenginlik ve imkânlarını keşfeden öğrenci, edebî hazla dilini daha bilinçli, daha etkin kullanabilecektir.

Öğrenciler, Türk Dünyası edebiyatının birikim ve zenginliklerini görüp bu hazineden hem beslenecek hem de bu hazineyi Türkiye Türkçesiyle harmanlayıp dilini yetkin hâle getirecektir.

Türk Dünyası edebî metinlerini okuyup anlayan, Türk lehçeleri arasında dilsel ve anlamsal bağı görüp analiz eden öğrenciler, Türk toplulukları ve dilleri hususunda bilgi sahibi olup bilişsel yeterliliğe ulaşacaktır. Öğrencide oluşacak olan bu bilişsel yeterlilik, duyuşsal özellikleri harekete geçirip öğrencinin estetik zevk ve sanatsal yönünün güçlenmesini sağlayacaktır.

Öğrenciler ancak bu şekilde dünya üzerindeki yerlerini irdeleyecek, dünya üzerinde yaşayan tek Türk topluluğunun Türkiye Türkleri olmadığını, başka Türk topluluklarının da var olduğunu ve her birinin kendine ait bir edebiyatının bulunduğunu duyuşsal gelişim sonucu fark etmiş olacaktır. Bu duyuşsal gelişim öğrencilerin, Türk Dünyası coğrafyasına daha farklı ve geniş açılardan bakmasını sağlayacaktır.

Türk topluluklarının her birinin Türkçe kökenli olduğunu kavramış olan öğrenciler “dil, millî birliği ve bütünlüğü sağlayan temel unsurlardan biri” (MEB, 2006, s. 4) olduğunu fark edecek, ortak iletişim fikrini benimseyip “birlik” şuuru kazanacaklardır.

Bu tez çalışması, birçok noktada ilk olmanın yanı sıra yeni nesillerde yeni ve farklı ufuklar açacak olan önemli bir çalışmadır.

1.5. Varsayımlar

Araştırmaya katılan öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinleri tutum ölçeğindeki soruları samimi bir şekilde cevaplandıkları varsayılmıştır.

1. Öğrencilerin “Millî Kültür” temasına ilişkin ön bilgilerinin olduğu varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

1. Araştırma grubu, Bursa-Osmangazi Şehit Jandarma Çavuş Erman Aydın Ortaokulu ve Şehit Jandarma Çavuş Erman Aydın İmam Hatip Ortaokulu 8. sınıfta okuyan 15 öğrenciyle sınırlıdır.
2. Araştırma, Millî Kültür temasında yer alan Seyirlik Oyunlar, Oyunlar, Bayramlar ve Türk Büyükleri alt temalarıyla sınırlıdır.
3. Uygulama süreci 6 hafta ile sınırlıdır.
4. Araştırmanın kapsamı, kullanılan araç-gereç, ölçme-değerlendirme ve yöntemlerin kullanılmasıyla sınırlıdır.
5. Araştırma 8. sınıfta okuyan öğrencilere uygulanan ölçme ve değerlendirme araçlarıyla sınırlıdır.
6. Çalışma, Türk Dünyası Halk Edebiyatı ve Anonim Halk Edebiyatı ürünleriyle sınırlıdır.

1.7. Tanımlar

- DERS KİTABI** : Öğrencilerin ders işlerken kullandıkları, içerisinde okuma ve dinleme metinlerinin bulunduğu, öğretmen ve öğrencinin temel kaynağı olan materyal.
- EDEBÎ METİN** : Toplumların, kültürel özelliklerini barındıran halk edebiyatı ürünlerine verilen ad.
- EĞİTİM** : Bireyin olumlu davranışlar edindiği bilgi ve beceri kazanma süreci.
- MİLLÎ KÜLTÜR** : Bir milletin geçmişten günümüze getirdiği kültür birikimi.
- ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME** : Bireye verilen eğitimin ne derece gerçekleştiğini tespit etmek ve bu eğitim hakkında bazı sonuçlara ulaşmak.

- TEMA : Bir sanat eserinde bulunan temel duyguya verilen isim.
- TÜRK DÜNYASI : Türkler ve Türklerle akraba olan toplulukların yaşadığı coğrafyaya verilen ad.

2. Bölüm

Kuramsal Çerçeve ve İlgili Araştırmalar

2.1. Dil Kavramı

Dil, bir insana bahşedilmiş olan en büyük yetenektir. İnsanı insan yapan özelliklerin ilkidir. İnsan dil ile iletişimde bulunur, dille yaşar, dille sosyal hayat ve medeniyetler kurar, söz sahibi olur. “Metaforik bir söylem olarak bakıldığında, bir varlık olarak içinde bulunduğumuz ev, yani dilimiz, bir yönüyle kendisiyle var olduğumuz, kendisinde var kılındığımız şeydir” (Karaçalı, 2015, s. 6). Hayatın her alanında diliyle vardır insan. Dili sayesinde söze hükmeder, sanat yapar, edebî ürünler üretir ve kendini edebiyat sanatı yönünden gerçekleştirir.

Dil, seslerin bir araya gelip sözcüklerin oluşturulduğu semboller dünyasıdır. Karışık gibi görünen zihin haritamızı dilimiz sayesinde düzenleriz ve açıklığa kavuştururuz. Böylelikle düşünceler sistemli olarak eylemlere dönüşür, insan hayatı düzene girer. Doğan Aksan’a göre dil; duygu, düşünce ve isteklerin, toplumda ortak dil kurallarıyla aktarılmasını sağlayan çok gelişmiş bir dizgedir (2015).

“Dil, insanca yaşamın, düşüncenin, buluş ve yaratış yeteneklerimizin anasıdır. Dil, düşüncenin aynasıdır” (Gencan, 2001, s. 21). Yirminci yüzyılda dilbilimciler, psikologlar ve sosyologlar dil ile düşünce arasında sıkı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Dil, ayrıca toplumun duygu, düşünce ve hayal dünyasını belirler (Kaplan, 2016). Bir milletin dünya görüşü dilin sahip olduğu kelimelerle sınırlıdır. İnsanlar tanıdıkları varlıklara, duygu ve düşüncelere ad koyarlar. İnsanların bilmediği kavramların ise dillerinde karşılığı yoktur.

Tahsin Banguoğlu (1990); dilin, düşünmenin bir vasıtası olduğunu dile getirir. Ona göre; insan, anadilinde cümleler kurarak düşünür ve böylece bir konuşma meydana gelir. Ayrıca Banguoğlu, dil olmadan düşünce ve duygunun gelişemeyeceğini öne sürerek insan topluluklarının dil olmadan ilerlemeyeceğinin, medeniyet yaratamayacağını altını çizer.

Medeniyetler kuran dil, toplumları ulus yapan en güçlü unsur olmasının yanında canlı bir sosyal varlıktır; sürekli değişen ve gelişen bir süreç izler. “Bir dilin anlatım gücündeki zenginlik, milyonlarca insanın yüzyıllar boyu süren ortaklaşa katkıları, o dili yavaş yavaş bir nakış gibi işlemesiyle gerçekleşebilmektedir” (Korkmaz, 2014).

Uluslar anadilleri etrafında kenetlenir, birçok alanda kurumlar kurar, ana dilleriyle bu kurumları şekillendirir. Bu şekillendirme işi anadilleri de farklı alanlarda geliştirir ve geleceğe taşır.

2.1.1. Dil ve toplum. Dil, insan yığınları arasında iletişimi sağlayan ve bu insan yığınlarını topluma dönüştüren en önemli araçtır. İnsanların aidiyet duygusu içerisinde hareket edip bireylerle hep birlikte sistemli bir toplum oluşturmaları dil sayesinde olmuştur. Dil, bir toplumun varlığını sağlayan, toplumu birleştiren ve ayakta tutan en büyük milli kurumdur (Ergin, 1972).

Dil, canlı ve sosyal bir varlık olarak toplumların anlaşma aracıdır. Ancak dili olan insan yığınları toplum kurabilirler. “Dil, insan topluluklarını bir yığın ve kitle olmaktan çıkarır, insanlar arasında duygu ve düşünce birliğini sağlayıp bu insan yığınlarını millet hâline getirir” (Argunşah, 2016, s. 205). Dil sayesinde insanlar birlikte yaşarlar, anlaşır; kendi dilleri çerçevesinde ortak bir hayat kurarlar. Dolayısıyla dil bir topluluğu topluma dönüştürür (Aksan, 2015).

Dil bir topluluğu topluma dönüştürürken toplum da kültürüyle dilini besler; dilin ve kültürün birbirini beslemesi karşılıklı olarak devam eder. Dil, tek bir bireyin varlığının olduğu kadar toplumun da varlığının ayrılmaz bir parçasıdır; birey ve toplumun ortak eseridir. (Korkmaz, 2014). “Toplumlar birikimlerini dilleri sayesinde sonraki nesillere aktarırlar” (Develi, 2010, s. 19).

Dil, toplumsal bir varlıktır ve doğuştan bilinmez. İnsanlar içine doğdukları toplumun dilini yaşayarak, konuşarak öğrenirler. Her dil insanlar arasında doğup gelişen, binyıllar

boyunca süregelip meydana gelen bir kurum ve toplumun vazgeçilmez bir parçasıdır. Dil sayesinde kültürel miras geleceğe taşınır (Ungan, 2013).

2.1.2. Dil ve kültür. Dil, millî kültürün temelidir. Dil, milletin ve kültürün ruhudur. Bu ruhla insan hayatta var olur ve varlığını geleceğe taşır. Dil ile insan arasında çok güçlü bağlar bulunmaktadır. İnsan doğadaki uyarıcıları anlamlandırır, kategorize eder ve ardından kendi dilinde ortaya koyar (Karlı, 2016). Binlerce yıl boyunca işlenmiş olan dilde, bir milletin binyıllar boyunca yaşadığı duygu, düşünce ve kültürün yansımalarını görebilmek mümkündür.

Ziya Gökalp'e göre (akt. Kaplan, 2006); dil kültürün temel unsurudur; duygu ve düşüncenin kabıdır. Milletlerin duygu ve düşünce hazinesi dil kabına dökülür ve nesilden nesile aktarılır. Dil, insani ve kültürel olan her şeyin taşıyıcısı konumundadır. Toplumların dilleri; yaşayışları, düşünceleri, hayata bakışları ve kültürleri gibi çok farklı yönlerden önemli ipuçları verir. Çünkü kültür, dile yerleşmiştir; dil de kültürün taşıyıcısı konumundadır. Birbirlerini besleyip kendilerini gelecek kuşaklara aktarırlar. Bir milletin tarihi, coğrafyası, inancı, bilim ve sanatı tarihin süzgecinden geççe geççe dil yoluyla aktarılabilmektedir (Korkmaz, 2014).

Dil ve kültürü birbirlerinden bağımsız düşünmek olanaksızdır. Özbay, dilin öğrenilmesi ve kullanılmasının, kültürün de öğrenilmesi demek olduğunu kaydetmektedir (akt. C. Alyılmaz ve Er, 2016). Çünkü “insanı insan eden dil, toplumun da başlıca temel taşlarındandır; ulusu ulus yapan öğelerin en başta gelenidir; kültürün belkemiğidir” (Aksan, 2015, s. 64).

Dil, toplumun aynı zamanda zihin dünyasını açığa vuran bir yapıya, örüntüye sahiptir. Bu yapı toplumun hayatı anlamlandırmada kullandığı bir şemadır. Dil, kültürü; kültür de dili şekillendirir. Bir toplumun mensubu olan insanlar, dünyada var olup biteni kendi dillerinin penceresinden görmektedirler (Korkmaz, 2014). Kişinin duygu, düşünce ve

hayalleri ne yönde ise dili de o yönde şekillenir. Dilde insanların inançlarını, kültürel dokusunu, yaşayışını, hayata bakışını, hayatı nasıl anlamlandırdığını bulabilmek mümkündür.

2.1.3. Dil ve edebiyat. Edebiyat; bir milletin duygu, düşünce, kültür ve yaşantılarını düşünce süzgecinden geçirip nesilden nesile aktardığı bir anlatım yoludur. Milletler dillerini, kültürlerini üstün anlatım yöntemi olan edebiyatla ortaya koyarlar.

Millî birliğini dille sağlamış milletler edebiyat sayesinde güçlü anlatıma sahip olur ve ancak bu şekilde medeniyet kurabilir. Edebiyat ve edebî ürünleri ancak yüksek değerlere ve olgunluğa sahip olan diller üretebilir. “Yüksek bir olgunluğa erişen dillerde gerçek bir düşünce faaliyeti meydana gelir. İnsanın düşünmesi ancak dille mümkün olabildiğinden, dilde üstünlük yaratamayan bir milletin düşünceleri de kapalı, dar ve sınırlı kalır” (Akarsu, 1955, s. 84).

İnsanoğlu; zihni ile hayatı anlamlandırır, düşünür, sorgular ve keşfeder. Zihnin hayatı anlamlandırma sürecinde dil, zihindeki düşünceleri söze döker. Dolayısıyla dilimiz zihnimizin dışı vurulduğu yerdir. Zihnimizdekiler dilimize akseder ve böylece edebî ürünler ortaya çıkar.

Edebiyat, toplumlara karakter kazandıran, edebî zevkleri barındıran, verdiği edep anlayışıyla terbiye ve maneviyatı zenginleştiren, toplumların dillerini yüksek ahlâki ve fikri seviyeye çıkarıp vazgeçilmez yapan çok değerli ve güçlü bir öğretmendir. Edebiyat sese ve söze dayalı bir sanattır. Edebiyatçı, insanları etkilemek ister ve edebiyatını duygu, düşünce, hayal ve kültürüyle süsler. Ses ve sözün ahenkli birlikteliği unutulmaz edebî eserler meydana getirir. Bu unutulmaz edebî eser bazen bir şiir bazen bir atasözü olabilir.

Dilinde yüksek duyuş ve düşünüşü, edebî estetiği yakalayabilmiş toplumlar bir sonraki aşama olarak dili işler, geliştirir ve dili edebî ürün ortaya koyarak sanatlaştırır.

Toplumda edebî eser üretenler, toplumun içinde edebî zevk ve beceriye sahip kişilerdir. Bu kişilerin ürettiği edebî eserler de topluma mal olan zenginlik kaynağı hâline gelir.

Edebî eserler topluma ve bireye kendi dokusunca seslenir. Toplum, edebî eserlerde kendi kültürünü bulduğu için kendi dillerinde üretilmiş edebiyatı sever, sahiplenir; kendinden bir parça gibi görür ve korur. Zamanla dil öyle bir hâl alır ki, milletin her türlü duygusunu ve dünya görüşünü dile getirebilme noktasına erişir. (Akarsu, 1955).

Humboldt'a göre (akt. Akarsu, 1955, s. 33); “bunu gerçekleştirebilen bir dilin dünya tarihine çıkışı insanın gelişiminde önemli bir devir açar ve onun en yüksek ve olağanüstü yaratmalarına temel olur.”

Toplumların millî birliğe ulaşabilmeleri için edebiyatlarının olması gerekmektedir. Edebiyat toplumlara yön verir, toplumları derinden etkiler ve eğitir. Edebiyat sayesinde toplumlar birliğe kavuşur, varlıklarını devam ettirir. Sözün etkisiyle düşünceler o kadar değişir ki; bu düşünceyi “Kalem kılıçtan keskindir” atasözü açıklar niteliktedir.

Her millet, dilini ve kültürünü yüzyıllar boyunca yoğurur. Bu esnada o, akan bir nehir gibi, içinden geçtiği her topraktan bazı unsurlar alır (Gülensoy, 2000). Deyimler, atasözleri, bilmece, masallar gibi, toplumun ürettiği edebî ürünler toplumun yaşam sürdürdüğü her dönem, gücünü toplumun kültüründen ve dilinden alarak varlığını sürdürmüş olan çok değerli millî birikimlerdir.

Türkçe ders kitaplarına eklenecek olan edebî metinlerin her biri, toplumun kültürünün ve yüksek düşüncesinin birer ürünüdür. Öğrenciler bu yüksek insanî değerlere sahip edebî metinler aracılığıyla dilin ve kültürün birçok örneğini bulabilecek, evrensel insani değerlere ulaşabileceklerdir.

Edebiyat, bir toplumun yüksek düşünüş şeklidir diyebiliriz. Söylem gücünü kanıtlamış, diline belli bir olgunluk ve estetik katabilmiş toplumlar ancak kendi edebiyatlarını oluştururlar. Edebiyat eğitiminin, toplumun kendi değerlerinin farkına

varmasında ve bu değerlerin canlı tutulmasında azımsanmayacak bir önemi vardır. Edebiyat, dilin gücünü ve sanatını gösteren edebî eserlerle sahneye çıkar, edebî eserlerin toplumun dilinde, yaşayışında, düşüncesinde var olmasıyla güçlenir ve ayakta kalır. Edebî bir dile sahip olmayan toplumların tahsil, ilim ve eğitiminin mümkün olamayacağını ifade eden Saray (1993), milletlerin istikbalinin edebî dille sağlanabileceğini vurgulamıştır.

2.2. Türk Dili

Türk dili, tarih içinde Sibiry'a'dan Çin içlerine, oradan da Orta Doğu ve Doğu Avrupa'ya kadar yaklaşık 11 milyon kilometrekare alanda otuza yakın lehçesiyle dünya üzerinde en geniş coğrafyada konuşulan anadil olma unvanına sahiptir.

Yugoslavya içlerinden Çin içlerine kadar büyük bir coğrafyaya yayılmış olan Türk toplulukları (Ercilasun, 2014), kendi dilleriyle birbirleriyle az bir çabayla anlaşabilecek kapasiteye sahiptir. Bir dil için herhâlde bundan daha şanslı bir durum ve bundan daha büyük bir güç olamaz. Binlerce kilometrelik mesafeye ve birçok bölünmüşlüğe rağmen Türk topluluklarının birbirlerini yine de anlayabiliyor olması, Türkçenin güçlü bir dil olduğunu ve gelecekte büyük fırsatlara sahip olabileceğini göstermektedir.

Türkçe, binyıllar boyunca süren tarihi gelişimi içinde dil alışverişiyle birçok toplumu etkilemiş ve birçok toplumdaki da etkilenmiştir. Tüm etkilenmelere rağmen özünü koruyabilmiş olan Türkçe, birbirinden çok da farklı olmayan akraba dilleriyle büyük bir aile oluşturmaktadır.

2.2.1. Türkçenin dünya dilleri arasındaki yeri. Dünyada, yaşayan binlerce dilin içerisinde Çince, İngilizce, İspanyolca, Hintçe, Türkçe, Rusça ve Arapça gibi milyonlarca insanın konuştuğu diller de vardır; sadece yüzlerce insan tarafından konuşulup kaybolmaya yüz tutmuş diller de...

Bugün birçok dilbilimci, dünya dillerini yapılarına ve kökenlerine göre ayırmaktadır. “Yapı akrabalığına göre dünya dilleri; tek heceli, eklemeli ve çekimli olmak üzere üç

bölümde incelenmektedir” (Korkmaz, 2009, s. LXII-LXV). Yapılan son araştırmalara göre dünya dilleri köken akrabalığına göre de Hint-Avrupa Dilleri, Çin-Tibet Dilleri, Hami-Sami (Afro-Asyatik) Dilleri, Altay Dilleri, Bantu Dilleri, Kafkas Dilleri, Fin-Ugor Dilleri, Avusturonezya Dilleri, Yerli Amerika Dilleri şeklinde ele alınmaktadır (Akar, 2014).

Türk dili bu dünya dilleri içerisinde yapı olarak eklemeli diller grubuna; köken olarak da Altay Dilleri ailesine mensuptur. Türkçe ile Altay dillerinden olan Moğolca, Mançu- Tunguzca, Japonca ve Korece arasında birçok dil özelliği ortaktır.

Altay dilleri ile Türkçenin ortak özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

1. Ünlü uyumu vardır.
2. Ünlü harf zenginliği vardır.
3. Sözcükler çift ünsüzlerle başlamaz. Tren, spor, traktör gibi sözcükler yabancı kökenlidir.
4. Dilde tür ayrımı yapılmaz. Dişilik-erillik ayrımı bulunmaz. Kadın ve erkekler için aynı adlar kullanılabilir. Buna bağlı olarak sözcüklerde yapı değişikliği olmaz.
5. Sayılardan sonra adlar tekil kullanılır. 'Beş kitaplar' değil, 'beş kitap' biçiminde söylenir.
6. Bu dillerde kelime sonlarına ek gelmektedir.
7. Eylem tabanı emir, ad tabanı tekil durumdadır (Bozkurt, 2002, s. 52).

Eker, Altay dilleri ile Türkçe arasındaki ortak özellikleri şu şekilde belirtir: “Altay dilleri eklemelilik, son eklerin varlığı ve zenginliği, cinsiyet ayrımının bulunmaması, sayı sıfatlarından sonra gelen sözcüklerin yalın olması, kimi ses denklikleri, ünlü uyumları, söz başında /l/, /r/, /n/ akıcılarının görülmemesi gibi özellikler bakımından benzerlik gösterir” (2010, s. 61).

Altay dillerinde görülen bu ortaklıklar bu dillerin arasındaki akrabalığı bilimsel olarak ispatlamaktadır.

2.2.2. Türkçenin tarihsel gelişimi. Türkçe, tarihi binlerce yıl öncesine dayanan, çok eski devirlerden itibaren sanatlı söyleyişini oluşturmuş, köklü bir dildir. Günümüzde onlarca lehçe ve topluluğa sahip büyük bir dil olma özelliği göstermektedir.¹

Türkçenin tarihi süreç içerisinde geçirmiş olduğu değişim, farklı kaynaklarda farklı şekillerde ele alınsa da bu konuda en başarılı çalışmayı A. Caferoğlu yapmıştır.

A. Caferoğlu, Türk dilinin tarihi evrelerini şu şekilde göstermektedir:

1. “Altay Devri (Türk-Moğol Dil Birliği)
2. En Eski Türkçe Çağı (Proto Türk Dil Birliği)
3. İlk Türkçe Devri
4. Eski Türkçe Devri
5. Orta Türkçe Devri
6. Yeni Türkçe Devri
7. Modern Türkçe Devri” (1984, s. 51-52).

2.2.3. Türkçenin yayılma alanları. Altay dilleri olarak bilinen Türkçe, Moğolca, Mançu-Tunguzca, Korece ve Japonca geniş bir coğrafyada ve 300 milyon konuşuru ile dünyanın büyük dil aileleri arasında yer almaktadır. Türk dili, Altay dillerinin gerek yayılma alanı gerekse konuşur sayısı bakımından en büyük dilidir. En eski yazılı belgeleri VII. yüzyıla kadar inen Türk dili, bugün 10.955.840 km² alanda, yaklaşık 200 milyon kişi tarafından konuşulmaktadır (Akar, 2014).

Türk dili, çoğunluğu Orta Asya ve Orta Doğu’da Türkiye Cumhuriyeti, Azerbaycan, Kazakistan, Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan gibi Türk Cumhuriyetleri; Rusya

¹ Geniş bilgi için bk.: Akar, A. (2014). Türk Dili Tarihi. İstanbul: Ötüken Neşriyat; Bayat, F. (2006). Türk Dili Tarihi: Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Dili. Çorum: Karam Yayınları; Caferoğlu, A. (1984). Türk Dili Tarihi. İstanbul: Enderun Kitabevi.

Federasyonu, Balkan ülkeleri, Çin Halk Cumhuriyeti, İran, Irak, Afganistan gibi devletler içinde konuşulmaktadır.

Türkçe, tarihi serüveni içinde, konuşulduğu bölgelerdeki diğer dillerle coğrafi, kültürel ve dini sebeplerden dolayı etkileşim hâlinde olmuştur. Türklerin benimsediği Maniheizm, Budizm, Hinduizm ve İslamiyet gibi dinlerden ötürü Çince, Moğolca, Hintçe ve Arapça gibi dillerden etkilenmiş, bu dillerden kelime ve kavramlar almıştır. Fakat Türk dili, en eski Türkçeden modern Türkçeye kadar çok büyük değişime uğramamıştır. Bu özelliği de Türkçenin en büyük gücüdür diyebiliriz. Nitekim 8. yüzyılda yazıya geçirilmiş olan Göktürk kitabelerinin dili büyük oranda günümüz Türkçesiyle benzerlik göstermektedir.

Eski Türkçe (Kök-Türkçe) ile bugünkü dilimiz arasındaki farkı karşılaştırmak üzere şu cümleyi örnek olarak alalım: Öze kök tengri asra yagız yir kılındukta ikin ara kişi oğlu kılınmış = Üstte mavi (gök renkli) gök, altta yağız yer yaratıldığında ikisi arasında kişiöglü yaratılmış... Geçen zamanın 1250 yıl civarında olduğu düşünülürse, aradaki farkın pek büyük olmadığı görülür (Karamanlıoğlu, 1986, s. 34).

Bu özelliğine bakarak Türkçe için; diğer dillerin istilasına karşı kendini çok iyi koruyabilen bir dil olduğu söylenebilir.

2.3. Türk Dünyası

2.3.1. Dil ve lehçe. Dil, canlıdır ve yüzyıllar, binyıllar boyunca değişerek, gelişerek varlığını sürdürür. Dil, toplumdan topluma ya da aynı toplum içinde, gruplara göre farklılıklar gösterir. Bu farklılıklar onun toplumsal olma özelliğinin göstergesidir. Diller, ait oldukları toplumlarda kendi özgün koşulları ve gelişim süreçleri içinde farklı görünümde varlıklarını sürdürür (Eker, 2010). Yaşayan diller zamanla kendi içerisinde ses ve şekil farklılığı gösteren birimlere ayrılıp daha ileri dallanmaya giderler. Bu birimlerin çoğu farklı

konuşma şekillerine ayrılmış bulunurlar. Bir dilin bu türlü bölünmelerine lehçe denmektedir (Banguoğlu, 1990).

Toplumun farklı kolları buldukları uzak coğrafyalardan dolayı irtibat hâlinde olamamış, dil ve kültür alışverişi kesintiye uğramış, bu gibi durumlardan dolayı dil; ağız ve lehçelere ayrılmıştır (Bayat, 2006).

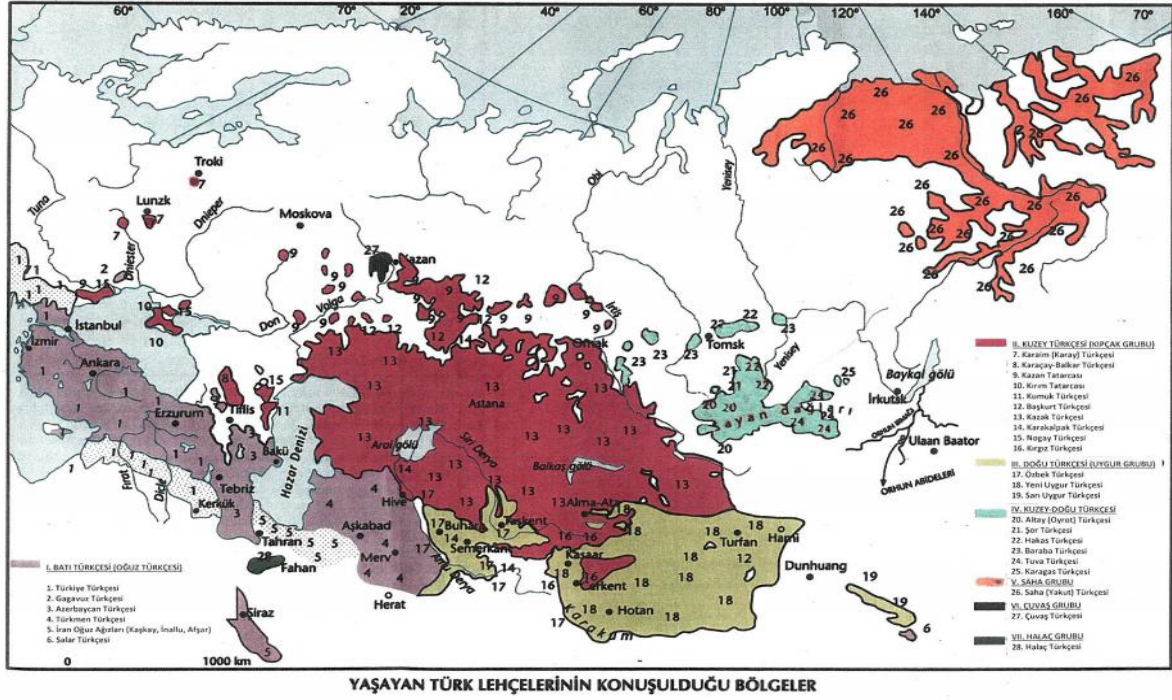
“Lehçeler, coğrafi ve sosyal ayrılıklar dolayısıyla, bir dilin ses yapısı, şekil yapısı ve söz varlığı bakımından, zamanla birbirinden az çok ayrılmış olan dallarına verilen addır” (Korkmaz, 2014, s. 36). Lehçeler dilin kurallarının dışına çıkamaz, sadece anadilin birer benzeri olarak hayatını sürdürür. Anadil kollara ayrılırken bu dallanma, dilin kurallarına uygun olarak meydana gelmektedir.

Farklı dil ve kültürlerle karşılaşmış olan Türk toplumlarının dilleri zamanla Ana Türkçeden ve diğer Türk lehçelerinden uzaklaşıp farklılaşmıştır. “Dildeki değişme süreklidir ve zamana, coğrafyaya, dillere, lehçelere göre farklılıklar gösterir. Kimi dillerde/lehçelerde değişim yavaş ve az, kimilerinde ise daha hızlı ve yoğundur. Yaşanan toplumsal, siyasal, kültürel vb. dil dışı olgular da dilin değişim hızını ve boyutunu etkiler” (Eker, 2010, s. 7). Türk lehçeleri, aralarında ses ve şekil farklılıklarına sahipse de, telaffuz edilen sözcük veya cümlelerin anlaşılabilirliğinin üst seviyelerde olduğu söylenebilir. Bu durum da, dildeki değişim ve gelişimin dil kuralları çerçevesinde meydana geldiğini ispatlamaktadır.

Lehçeler aynı dilin kolları olduğu için birbirleriyle aralarında büyük farklar yoktur. Fakat kimi lehçeler zamanla ana dilden çok uzaklaşabilir hatta farklı birer dil gibi görünebilir. “Bunun en güzel örneğini, Türkçenin Yakut ve Çuvaş lehçeleri oluşturur. Yakın zamana kadar, Türkçenin birer lehçesi olduklarının farkına varılmayan bu lehçeleri ünlü Türkolog W. Radloff bile bir yana bırakmıştır” (Aksan, 2015, s. 82).

Harita 1.

Türk Dünyası Haritası (Harita, Ali Akar'dan uyarlanmıştır. Akar, 2014)

2.3.2. Türk toplulukları ve Türk dili. Bugün Türk Dünyası coğrafyasında konuşulan farklı gruplardan ve coğrafyalardan otuza yakın lehçe bulunmaktadır. Bu lehçelerde görülen farklılıklar; dilin doğal seyri esnasında oluşmuş, Türk topluluklarının anlaşmasına engel olmayan birtakım ses ve şekil farklılığından kaynaklanmaktadır. Türkiye dışındaki bu Türk lehçelerinin dil özellikleri büyük resim olan Türk dilinin has özellikleridir. Bu dil özelliklerinin de bilinip Türkiye Türkçesine kazandırılması dile zenginlik katar, Türkçeyi öz kaynakları ile işlenmiş hâle getirir, geliştirir (Kaymaz, 2010). Diğer lehçelerde kullanılan öz Türkçe sözcüklerin Türkiye Türkçesinde kullanılmasıyla bu sözcükler, dilin ana malzemesi hâline getirilebilir.

Türk Dünyası'nda konuşulan diller, Türk toplulukları açısından çok önemli millî, kültürel ve tarihsel bağlara sahiptir. Türk toplulukları arasındaki bu millî, kültürel ve tarihsel

bağlar edebî metinlerin öğretimi sayesinde öğrencilere kazandırılabilir. Bu şekilde öğrenciler;

Türkçe Dersi Öğretim Programı ile Türk millî eğitiminin genel amaçlarından; dilin, mili birlik ve bütünlüğün temel unsurlarından biri olduğunu benimser; okuduğundan hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşır; Türk Dünyası eserleri aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanır (MEB, 2006, s. 4).

Türk toplulukları ortak dil kuralları ve sözcükleri sayesinde başka dillere ihtiyaç duymadan anlaşabilmektedir. Bütün Türk yazı dillerinde sayı adları, zamirler ve fiiller ortaktır. (Akalın, 2013). Bu şekilde, tüm Türk lehçelerinde dil kurallarının ve sözcüklerin daha da yaygın hâle getirilmesi lehçeleri birbirine daha çok yaklaştıracaktır. Türkiye Türk'ü ile Kazak Türk'ü; Karakalpak Türk'ü ile Altay Türk'ü birbirini eskiye oranla daha rahat anlayabileceklerdir.

Türk soylu toplumların oluşturduğu bu dünyanın kültür değerleri içerisinde dil, yapı özelliği ve söz varlığı açısından büyük benzerlikler gösterir. Ses özellikleri bakımından birtakım farklılıklar görülse de bunlar, belirli ses değişiklikleri çevresinde toplanarak büyük ölçüde kurallaşmış olduklarından, düzenli ses denklikleri göz önüne alındığında Türk lehçeleri arasında anlaşılabilirlik oranının yükseldiği görülmektedir (Akalın, 2013, s. 358).

Türk toplulukları bugün siyasi ekonomik sosyal sebeplerden dolayı birbirlerini anlayamamaktadır. Türk topluluklarına ait lehçelerin birbirlerine yakın olması demek toplumların anlaşma seviyesinin yükselmesi, anlaşma oranının artması demektir. Bu alanda yapılmış örnek çalışmalardan biri olan “Türk Dünyası Vatandaşlık Projesi”nin özel amaçlarından biri de; Türk Dünyası gençliğinin Türk dilinin lehçeleri konusunda farkındalığının geliştirilmesidir (S. Alyılmaz, 2015). Bu gibi projelerin hayata geçirilmesiyle Türkiye ve Türk toplulukları her alanda büyük imkânlar elde edecektir.

2.3.3. Türk dili lehçeleri. Büyük bir coğrafyaya dağılıp birbirlerinden yüzlerce yıl uzak kalmaları sonucunda Türk dili lehçeleri arasında dilin doğal seyri içerisinde gruplaşmalar meydana gelmiştir. Bu gruplaşmalar birçok dilbilimci tarafından ele alınmış ve titizlikle incelenmiştir. Bu incelemeler sonucunda Türk dili lehçeleri, göstermiş oldukları ses ve şekil özellikleri açısından tasnif edilmiştir. Türk lehçeleriyle ilgili yapılan tasnif çalışmalarına bakıldığında her araştırmacının kendine göre bir tasnif yaptığı görülmektedir. “Bunun esas sebebi Doğu, Kuzey ve Batı Türklerinin lehçelerinin (özellikle asimile tehlikesi karşısında kalan Türklerin lehçesi) dil bilgisi açısından yeterince öğrenilmemiş ve lehçeleri oluşturan ses özelliğinin ayrıntılı bir şekilde incelenmemiş olmasıdır. Türk lehçelerinin sınıflandırılması, bu problemlerin çözülmesi ile mümkün olabilir” (Bayat, 2006, s. 3).

Birçok tasnif çalışması tarafımızca incelendikten sonra, Lars Johanson’un sınıflandırmasına (Akar, 2014) Yakut(Saha) Türkçesi ayrı bir grup olarak eklenmiş, aşağıdaki sınıflandırma oluşturulmuştur. Bu tez çalışmasının ilerleyen bölümlerinde de bu sınıflandırmaya uyulmuştur. Türk dil grupları ve lehçeleri şu şekildedir:

Güney-Batı (Oğuz) Grubu Türk Lehçeleri

Türkiye Türkçesi

Azerbaycan Türkçesi

Türkmen Türkçesi

Gagavuz Türkçesi

Kuzey-Batı (Kıpçak) Grubu Türk Lehçeleri

Kırım Tatar Türkçesi

Kazan Tatar Türkçesi

Kazak Türkçesi

Kırgız Türkçesi

Karakalpak Türkçesi

Nogay Türkçesi

Kumuk Türkçesi

Karaçay Malkar Türkçesi

Karay Türkçesi

Başkurt Türkçesi

Güney-Doğu (Karluk) Grubu Türk Lehçeleri

Özbek Türkçesi

Uygur Türkçesi

Kuzey-Doğu Grubu Türk Lehçeleri

Altay Türkçesi

Hakas Türkçesi

Tuva Türkçesi

Halaç Türkçesi

Yakut (Saha) Türkçesi

Çuvaş Türkçesi

Bu dil grupları ve lehçeler arasındaki anlaşılabilirlik oranları farklılık göstermektedir.

Talat Tekin'in bu konudaki düşünceleri ise şöyledir:

Bugün konuşulmakta olan Türk dil ve lehçeleri arasındaki karşılıklı anlaşılabilirlik oranı sıfır ile %75-80 arasında değişir. Örneğin, Çuvaşça ile öbür bütün Türk dilleri arasında bu oran sıfırdır. Yakutça, Tuvaca ve Hakasça ile öbür bütün Türk dilleri için de aynı şey söylenebilir. Öte yandan, örneğin Türkçe ile Azerbaycan ve Gagavuz Türkçesi arasındaki karşılıklı anlaşılabilirlik oranının %75-80 gibi oldukça yüksek bir oran olduğu söylenebilir. Karşılıklı anlaşılabilirlik oranı Tatar Türkçesi ile Başkurtça; Kumukça ile Karaçayca-Balkarca; Kazak Türkçesi ile Karakalpakça arasında da oldukça yüksektir (2007, s. 31).

2.3.3.1. Güney-Batı (Oğuz) grubu Türk lehçeleri.

2.3.3.1.1. *Türkiye Türkçesi.* En çok Türkiye’de konuşulmakta olan Türkçe, Türkiye Cumhuriyeti’nin resmî dilidir. Türkçe, Türkiye Cumhuriyeti dışında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Yunanistan, Bulgaristan, Makedonya, Rusya Federasyonu, Suriye, Irak, Almanya, Fransa, İsveç, Norveç, Amerika Birleşik Devletleri ve Avustralya gibi ülkelerde de konuşulmaktadır. Konuşanlarının sayısı ve yayılım alanına göre en büyük Türk resmi devlet ve yazı/ana dilidir (Musaoğlu, 2013).

2.3.3.1.2. *Azerbaycan Türkçesi.* Türkiye Türklerine gerek coğrafya gerekse dil açısından en yakın Türk topluluğu Azerbaycan Türkleridir. Azerbaycan Türklerinin büyük bir kısmı Azerbaycan Cumhuriyeti ile Kuzeybatı İran’da; Tebriz merkezli Azerbaycan vilayetinde yaşamaktadır. Bu bölgelerin dışında Gürcistan ve Ermenistan Cumhuriyetleri’nde de Azerbaycan Türkleri vardır.

Oğuz grubunun kollarından Batı Türkçesini Türkiye Türkleri; Doğu Türkçesini de Azerbaycan Türkleri konuşur.

Rusya’nın politikaları bugünkü lehçeler arasındaki farkın artmasında büyük etkiye sahiptir. Türkiye ile Azerbaycan’ın yakınlaşmasını önlemek amacıyla Rusya tarafından 1939’da Azerbaycan’a Latin alfabesinden Kiril alfabesine geçme zorunluluğu getirilmiştir. 1991 yılında bağımsızlığını kazanan Azerbaycan tekrar Latin alfabesine geçmiştir (Gedikli, 2014; Tekin, 2007).

2.3.3.1.3. *Türkmen Türkçesi.* Türkmen Türkçesi Doğu Oğuz Türkçesini temsil eden tek dildir. Batı Oğuz grubunu ise Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi ve Gagavuzca oluşturmaktadır.

Türkmen Türkçesi, çoğunlukla Türkmenistan Cumhuriyeti’nde konuşulur. Türkmenistan dışında Özbekistan, Karakalpak Özerk Bölgesi, Kazakistan ve Tacikistan Cumhuriyetleri ile Rusya’da konuşulur (Tekin, 2007).

Türkmen Türkçesi, Batı grubundan diğer lehçelerle büyük oranda benzerlik gösterse de çok az noktada farklılık göstermektedir. Batı Türkçesinin diğer kollarında başlarında "v-" bulunduran bazı kelimeler Türkmen Türkçesinde "b-"ye dönüşür: baar "var", bar- "gitmek", ber- "vermek". Öte yandan Batı Türkçesinin diğer kollarında "ol-" fiilinin başında "b-" bulunmazken Türkmen Türkçesinde bu fiil, Kuzey ve Doğu lehçelerindeki gibi, "bol-" şeklindedir (Kara, 2012).

2.3.3.1.4. Gagavuz Türkçesi. Hristiyan bir Türk topluluğu olan Gagavuzlar, bugün başlıca Moldova Cumhuriyeti'nin güney bölgesi ile Ukrayna Cumhuriyeti'nin Odesa bölgesinde yaşamaktadırlar. "Komrat'ın başkent olduğu Gagavuzya Özerk Bölgesi'nin nüfusu 156.000'dir (2006). Nüfusun %82'sini Gagavuzlar oluştururken, %8'ini Moldovalılar, %5'ini Bulgarlar, %3'ünü Ruslar oluşturmaktadır" (Kemaloğlu, 2014, s. 232).

Gagavuzlar, Bizans kaynaklarında "Uz", Rus kaynaklarında "Torkı" olarak geçmektedir. "Gagavuzların adının "Kök-Oğuz", "Gök-Oğuz", "Kara-Oğuz" veya "Keykaus"tan geldiği ileri sürülmektedir" (Bozkurt, 2002, s. 272).

Gagavuzlar, Rusya Federasyonu'nun yıkılmasından sonra Latin alfabesine geçmişlerdir.

2.3.3.2. Kuzey-Batı (Kıpçak) grubu Türk lehçeleri

2.3.3.2.1. Kırım Tatar Türkçesi. Kırım-Tatar Türklerinin büyük çoğunluğu Ukrayna Cumhuriyeti'nin Kırım şehrinde yaşamaktadır. "2001 yılı nüfus sayımına göre Kırım'ın nüfusu 2 milyondur. Nüfusun %58'ini Ruslar, %24'ünü Ukraynalılar, %12'sini Kırım Tatarları, %6'sını diğer etnik gruplar oluşturmaktadır. Kırım Özerk Cumhuriyeti'nin başkenti Simferopol (Akmescit)'tir" (Kemaloğlu, 2014, s. 229).

Tatarların bir kolu olan Kırım Tatarları dilleri bakımından Kazan Tatar Türkçesinden ve diğer Tatar ağızlarından ayrılır. Bunun sebebi, Kırım'ın farklı Türk boylarının yaşam alanı olmasıdır.

“Kırım Tatarcası, 1928’e kadar Arap alfabesiyle, 1928-1938 yılları arasında ise Latin alfabesi ile yazılmıştır. 1938’den beri de bu dil Kiril asıllı bir alfabe ile yazılmaktadır” (Tekin, 2007, s. 43).

2.3.3.2.2. *Kazan Tatar Türkçesi*. Başlıca Tataristan Cumhuriyeti’nde yaşayan Tatarların adına ilk olarak Orhun Yazıtları’nda rastlanmaktadır. Tatar Türkçesiyle konuşanların büyük çoğunluğu Tataristan Cumhuriyeti’nde yaşamaktadır.

Tatarlar yaşadıkları yerlerin adlarını alarak bazı kollara ayrılırlar: Kırım Tatarları, Kazan Tatarları, Dobruca Tatarları, Sibiryta Tatarları. “Tatarlar ayrıca Çuvaşistan ve Mordvinia gibi bölgeler ile birtakım büyük Sovyet kentlerinde yaşarlar” (Bozkurt, 2002, s. 512).

Tatar Türkçesi 1927 yılına kadar Arap alfabesi, 1927-1939 yılları arasında Latin alfabesi ile yazılmış, 1939’da bu alfabe yerini Kiril asıllı yeni alfabeyle bırakmıştır (Tekin, 2007).

2.3.3.2.3. *Kazak Türkçesi*. Kazakların büyük çoğunluğu Kazakistan Cumhuriyeti’nde yaşar. Kazakistan dışında Özbekistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Tacikistan Cumhuriyetleri ile Rusya Federasyonu’nda da Kazak toplulukları vardır. Kazakların toplam sayısı 15 milyonu bulmaktadır. Ayrıca Moğolistan, Afganistan, Çin ve Türkiye’de de Kazak nüfusu vardır.

Kazak Türkçesi, Kazakistan’ın bağımsızlığından sonra ülkede ciddi ilerlemeler kat etmiştir. 1929’dan önce Arap alfabesiyle yazılan Kazak Türkçesi, 1929-1940 yılları arasında Latin alfabesiyle yazılmıştır. 1940’tan beri Kiril alfabesiyle yazılmaktadır. Kazakistan, 2017 yılında tekrar Latin alfabesine geçme kararı almıştır.

“Kazak Türkçesi, ünlü ve ünsüz uyumu bakımından, yazı dili olmuş bütün Türk lehçelerinden daha gelişmiş durumdadır. Ayrıca sözcüklerin daha çok ünsüz uyumuna

uyuması, umumî Türkçedeki ş yerine s, ç yerine ş kullanılması, onu diğer Türk lehçelerinden ayıran önemli özelliklerdir” (Tamir, 2012, s. 431).

2.3.3.2.4. *Kırgız Türkçesi*. Kırgız Türkleri, isimleri Orhun yazıtlarında geçen en eski Türk kavimlerinden biridir. Ayrıca Kırgızlar, köklü bir sözlü edebiyat geleneğine sahiptir. Bunun en büyük kanıtı dünyanın en uzun destanı olan Manas Destanı’dır.

“Kırgızistan Cumhuriyeti’nin nüfusu 1999 sayımına göre, 4.753.003 kişidir. Ayrıca Özbekistan, Tacikistan ve Kazakistan’da Kırgızlar vardır. Kırgızistan dışında Çin Halk Cumhuriyeti’nin Sing-Kiang (Sincan) Uygur Özerk Bölgesi’nde, Moğol Halk Cumhuriyeti’nin batı bölgelerinde, Afganistan’ın kuzey doğusunda ve Pakistan’da da yaşamaktadırlar” (Bozkurt, 2002, s. 484).

Kırgız Türkçesi, 1924-1926 yılları arasında Arap alfabesiyle 1928-1940 yılları arasında Latin alfabesiyle yazılmıştır. 1940’tan beri de Kiril alfabesi ile yazılmaktadır.

2.3.3.2.5. *Karakalpak Türkçesi*. Karakalpaklar, Özbekistan’a bağlı özerk cumhuriyeti olan ve Kazak halkının kolu olarak kabul edilen bir topluluktur. Karakalpak Türkçesi, Kazak ve Nogay lehçelerine yakındır.

Karakalpak Türkçesi, Özerk Karakalpak Cumhuriyeti’nde konuşulmaktadır. Bu cumhuriyette Karakalpaklar nüfusun % 31’ini oluşturur. Özerk Karakalpak Cumhuriyeti Kazakistan’a bağlı iken daha sonra Özbekistan’a bağlanmıştır. Karakalpak Özerk Bölgesi’nin nüfusu 1999 nüfus sayımına göre 1.418.100’dür. Karakalpakların nüfusu 550-600 bin civarındadır. Başkentleri Tört-köl (Nukus)’tur (Bozkurt, 2002).

Karakalpak Türkçesi 1924’e kadar Arap alfabesi ile yazılmıştır. 1928-1940 yılları arasında Latin alfabesiyle yazılan Karakalpak Türkçesi, 1940’tan beri Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

2.3.3.2.6. *Nogay Türkçesi*. Nogay Türkçesi, Kazak ve Karakalpak Türkçesine yakındır. Nogay Türkçesi Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti, Dağıstan Cumhuriyeti ve Stavropol

bölgesinde konuşulmaktadır. 1989 yılında yapılan nüfus sayımına göre Nogayların nüfusu 75 bin 564'tür. Günümüzde ise Nogayların nüfusu 103 bindir.

“Nogayca, Dağıstan bölgesinin resmi dillerinden biridir. Rusya Federasyonu'ndaki diğer Türk toplulukları gibi Nogaylar da başta Arap ve Latin alfabelerini kullanmış, 1938'de ise Kiril alfabetesini kullanmaya başlamışlardır” (Kemaloğlu, 2014, s. 252).

Nogay Türkçesi ile Kazak Türkçesi arasında çok büyük benzerlikler vardır. Kazak Türkçesindeki ş > s ve ç > ş ses değişimleri Nogay Türkçesinde de meydana gelmiştir: bas “baş”, kıs “kış”, kisi “kişi”, şıgar-“çıkarmak” vb. gibi. Ancak Nogay Türkçesi, bazı özellikleri ile Kazak Türkçesinden yine de farklıdır (Tekin, 2007).

2.3.3.2.7. *Kumuk Türkçesi*. Rusya'nın Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde konuşulur. Kumuk Türkçesi konuşanların sayısı 1989 nüfus sayımına göre, 282 bin 178'dir.

“2010 nüfus sayımına göre Kumukların sayısı 503 bindi. Bunlardan 432 bini Dağıstan'da, küçük bir kısmı ise Kuzey Osetya'da, Çeçenistan'da ve Tümen ilinde yaşamaktadır. Kumuklar, Dağıstan nüfusunun %15'ini oluşturmaktadır” (Kemaloğlu, 2014, s. 250).

Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde 6 adet yazı dili kullanılmaktadır. Bu yazı dillerinden biri de Kumuk Türkçesi'dir. Bolşevik devriminden önce Kumuk Türkçesi söz konusu bölgelerde ortak iletişim dili özelliği taşımıştır. Sonraları bu görevi Rusça üstlenmiştir (Musaoğlu, 2013).

Kumuk Türkçesi 1921-1928 yılları arasında Arap alfabesiyle yazılmıştır. 1928-1938 yılları arasında Latin alfabesiyle yazılan Kumuk Türkçesi, 1938'den beri Kiril alfabesi ile yazılmaktadır.

2.3.3.2.8. *Karaçay-Malkar Türkçesi*. Karaçay ve Malkar Türkçeleri birbirlerine çok yakın diller oldukları için birlikte anılırlar. Bu iki dil de Kafkasya dillerindedir. Karaçaylar ve Malkarlar, dilleri birbirine yakın iki Türk topluluğudur. Karaçaylar çoğunlukla Rusya'ya

bağlı Karaçay-Çerkez Özerk Bölgesi'nde, Malkarlar da Kabardin-Malkar Özerk Cumhuriyeti'nde yaşarlar.

Karaçay toplumu Karaçay-Çerkez Cumhuriyeti'nde yaşar. Nüfusun %39'unu oluşturan en büyük topluluktur. Malkar toplumu ise Kabardin-Malkar Cumhuriyeti'nde yaşar ve nüfusun %10'unu oluşturur. İki bölgede toplam 241 bin Karaçay-Malkar Türk'ü yaşamaktadır (2010) (Kemaloğlu, 2014).

2.3.3.2.9. *Karay Türkçesi*. "Karay" ya da "Karaim" adı İbrani kökenlidir. "Okur" anlamındaki "kârâ" sözüne "-im" çoğul ekinin gelmesinden oluşur. Karay Türkçesi Kıpçakçanın önemli bir koludur. 13. yüzyıldan kalan Codex Cumanicus bu dilin dedesi durumundadır (Bozkurt, 2002).

Karaylar, Hazar Türklerinin devamı olarak kabul edilmektedir. Karaylar'ın nüfusu 1959 sayımlarına göre 5 bin 900 iken 1989 sayımı sonuçlarına göre nüfusları 2 bin 803'tür. Karaylar, bugün 2200 kişi kadardır ve bunlardan ancak 100 kişi anadilini konuşabilmektedir (Uçar, 2009). Bu yönüyle yok olma tehlikesi altında olan dillerdendir. Karaylar, Litvanya, Ukrayna, Beyaz Rusya, Polonya, ABD, İsrail ve Romanya'da yaşayan ve Musevi dinine mensup olan bir toplumdur.

Karay Türkleri önce İbrani, sonra da Kiril alfabesini kullanmışlardır. Karay Türkçesinin yazısı var ama yazı dili yoktur. Eski SSCB'de, 1989 yılı genel sayımına göre 2600 Karay yaşamaktadır ve %21'i Karayca'yı kullanmaktadır (Musaoğlu, 2013).

2.3.3.2.10. *Başkurt Türkçesi*. Başkurt dili bugün başlıca Rusya'da bulunan Başkurdistan Cumhuriyeti'nde konuşulur. Başkurdistan'ın 2010 yılına ait nüfusu 4 milyondur. Nüfusun % 36'sını Ruslar, % 29'unu Başkurtlar, % 26'sını Tatarlar, % 9'unu diğer etnik gruplar oluşturmaktadır (Kemaloğlu, 2014).

Başkurt Türkçesi, Tatar Türkçesi ile şekil bakımından hemen hemen aynı özelliklere sahiptir. Bu yönüyle Tatar ve Kazak Türkçelerinin geçiş köprüsü hâlinedir. (H. Y. Ersoy, 2012b).

Başkurt Türkçesi, 1929'a kadar Arap alfabesiyle yazılmıştır. 1929-1939'da Latin asıllı bir alfabeğe geçilmiştir. 1939'dan beri bugünkü Kiril alfabesi kullanılmaktadır.

2.3.3.3. Güney-Doğu (Karluk) grubu Türk lehçeleri.

2.3.3.3.1. Özbek Türkçesi. Türkiye Türkçesinden sonra en önemli, en çok konuşulan ve en iyi işlenmiş Türk lehçesi Özbek Türkçesi'dir. 2001 verilerine göre Özbekçe konuşan kişi sayısı 25 milyondur. Özbekler çoğunlukla, başkenti Taşkent olan Özbekistan Cumhuriyeti'nde yaşarlar.

Özbek Türkçesi genel özellikleri itibariyle Çağatay Türkçesinin bir devamı mahiyetindedir. Uygur Türkçesi ile birlikte Güneydoğu grubu Türk lehçeleri içerisinde yer alır (Öztürk, 2012).

Bugün Özbekistan'ın eğitimdeki en büyük sorunu dil ve alfabe meselesidir. Çünkü Özbek yazı dili Türkçenin genel ses uyumundan yoksundur. 1993'te Özbekistan Latin alfabesine geçmiş, alfabe belirlenirken İngilizcede bulunan harfler esas alınmıştır (Kanlıdere, 2014).

2.3.3.3.2. Uygur Türkçesi. Uygurlar, Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşamaktadır. Başkenti Urumçi'dir. Bölgenin yüzölçümü 1.800.000 km²'dir. Uygur Özerk Bölgesi Çin'de bulunan en geniş idari bölgedir. Uygurlar zaman zaman Çin baskısı ve zulmü altında yaşamaktadırlar. Çin istatistiklerine göre Uygur Özerk Bölgesi'nin nüfusu yaklaşık 22 milyondur (2010). Nüfusun %45'ini Uygurlar, %41'ini Çinliler, %6'sını Kazaklar, %5'ini Dunganlar oluşturmaktadır (Kemaloğlu, 2014).

Uygur Türkçesi 1930 yılına kadar Arap alfabesiyle yazılmış, 1930-1947 yılları arasında da Latin alfabesiyle yazılmıştır. 1947 yılından itibaren Uygur Türkçesi, Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

2.3.3.4. Kuzey-Doğu grubu Türk lehçeleri.

2.3.3.4.1. Altay Türkçesi. Altay Türkçesi, Dağlık Altay Özerk Bölgesi'nde konuşulmaktadır. 1989 nüfus sayımına göre Altay Türkçesiyle konuşanların toplam sayısı 70 bin 777'dir. Altay Cumhuriyeti'nin başkenti Gorno-Altaysk şehridir. Nüfusun %56'sını Ruslar, %35'ini Altay Türkleri, %6'sını Kazaklar oluşturmaktadır. Altay Cumhuriyeti'nde Kiril alfabesi kullanılmaktadır (Kemaloğlu, 2014).

Altay Türkçesi, 1928-1938 yılları arasında Latin alfabesiyle yazılmış, 1938'den itibaren Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

2.3.3.4.2. Hakas Türkçesi. Hakas Türkçesi, çoğunlukla Rusya'nın Hakas Özerk Cumhuriyeti'nde konuşulur. Hakas ülkesinin nüfusu 2001 sayımına göre 514.295'tir. Başkenti Abakan kentidir. Hakasların % 90'ı Özerk Hakas Bölgesi'nde yaşar (Bozkurt, 2002). Hakasya Cumhuriyeti nüfusunun %82'sini Ruslar, %12'sini Hakaslar oluşturmaktadır. Hakas Cumhuriyeti'nde nüfusun çoğunluğunu Ruslar oluşturduğu için Hakas dili tehlike altındadır.

Gök Tanrı inancına sahip olan Hakaslar, Güney Sibiry'a'nın en eski halkıdır; Türk-Kırgız kökenlidir.

1926'da düzenlenen ilk Hakas alfabesi Kiril asıllıdır. 1929'da bu alfabe yerine Latin alfabesi kullanıldı. 1939'dan itibaren Hakas Türkçesi Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

2.3.3.4.3. Tuva Türkçesi. Tuva Türkçesi, Rusya'daki Tuva Cumhuriyeti'nde konuşulmaktadır. Tuva Cumhuriyeti'nin başkenti Kızıl kentidir. 1999 sayımına göre, Tuva Özerk Devleti'nin nüfusu 338.557'dir. Nüfusun % 60'ını Tuvalar oluşturur.

Tarihsel olarak Tuva Türkçesi, Saha Türkçesiyle birlikte, içerisinde Moğolca unsurların en yoğun bulunduğu Türk lehçesidir. Kelime içerisinde –d- sesinin durumuna göre “adak” lehçe grubuna girmektedir. Eski Türkçede bulunan bu –d- sesini koruyan yegâne Türk lehçesidir. Bu yönüyle Tuva Türkçesinin, yaşayan Türk lehçeleri arasında eski Türkçeye en yakın dil olduğu söylenmektedir (Bozkurt, 2002; Uçar, 2009). Bünyesinde birçok yabancı kelime barındıran Tuva Türkçesi, Çuvaş ve Saha lehçelerinden sonra Türkiye Türkçesine en uzak 3. lehçedir (Uçar, 2009).

Tuva Cumhuriyeti hükümeti Tuva Türkçesi için 28 Haziran 1930’da Latin asıllı bir alfabeyi kabul etmiştir. 1943’e kadar bu alfabe ile yazılan Tuva Türkçesi, 1943 yılından itibaren Kiril alfabesiyle yazılmaktadır.

2.3.3.5. Halaç Türkçesi. Halaçlar, Tahran’ın 200 km güneyine düşen Kum ve Arak kentleri dolaylarında yaşarlar. Sayıları 30.000 dolayındadır. Halaçlar 57 köye yayılmışlardır. Bilindiği kadarıyla hiç bir dönemde birleştirici bir yazı diline sahip olmamışlardır. Bu yüzden köyler arasında önemli ağız ayrımları bulunur. Sözelimi batı ağızlarından Talhâb ağızını öbür Halaçlar başka bir dil sayarlar (Bozkurt, 2002). Halaç Türkçesi Azerbaycan Türkçesiyle iç içe olması sebebiyle Oğuz grubunda incelenmişse de (Musaoğlu, 2013) bu lehçe artık Türk lehçeleri içerisinde, Çuvaş ve Saha Türkçeleri gibi ayrı bir grup olarak incelenmektedir

2.3.3.6. Yakut (Saha) Türkçesi. Yakut Türkçesi Rusya’nın Saha (Yakut) Özerk Cumhuriyeti’nde konuşulmaktadır. 2010 nüfus sayımına göre Yakutistan’ın %50’si Yakut, %38’i Rus, geri kalanı diğer etnik gruplardan oluşmaktadır. Yakutistan’ın başkenti Yakutsk şehridir.

Türk lehçeleri içerisinde Türk dil gruplarına en uzak lehçelerden biri olan Yakut Türkçesi, yapı olarak en çok Türkiye Türkçesine yakındır (Uçar, 2009). Yakut Türkçesi, birçok arkaik özellikleri ile tek başına Türk dilleri ailesinin çok önemli bir kolunu ya da

dalını oluşturur. Türk dilleri içinde en çok Tuva Türkçesine yakın olsa da Yakut Türkçesi ile Tuva Türkçesi arasındaki anlaşılabilirlik oranı %0'dır. Yakut Türkçesinde çok miktarda Moğolca ve yabancı dillerden alınma kelime vardır.

2.3.3.7. Çuvaş Türkçesi. Çuvaşlar Rusya'nın Özerk Çuvaşistan Cumhuriyeti'nde yaşarlar. Çuvaşistan, Moskova'nın 600 km doğusundadır. Başkenti Çeboksarı'dır. Rusça ve Çuvaş Türkçesinin resmi dil olduğu Çuvaşistan Cumhuriyeti'nin nüfusu, 1.247.000'dir. 2010 nüfus sayımına göre, nüfusun %67'si Çuvaş, %27'si Rus, % 3'ü Tatar'dır (Kemaloğlu, 2014).

Çuvaşlar, Kaşgarlı Mahmud'un ait Divānū Lügāti't-Türk adlı eserinde "Suvar" adıyla geçmektedir. 1700'lü yıllara kadar Müslüman olan Çuvaşlar, günümüze gelene kadar büyük baskılarla Hristiyanlaştırılmışlardır (F. Ersoy, 2010). Edebiyat ve müziğe çok büyük önem veren Çuvaşlar zengin bir kültüre sahiptir.

Çuvaş Türkçesindeki bazı sözcüklerde bulunan "ş" sesi diğer Türk lehçelerinde "ı" ye; "z" sesi de "r" ye dönüşmüştür. Bu yönüyle ve farklı dillerden aldığı sözcüklerle, Türk lehçeleri arasında Yakut Türkçesi ile birlikte ayrı bir dil gibi görünmektedir.

2.4. Edebî Metinler

Dil ve kültür iç içe geçmiş olgulardır ve aralarında sıkı bir bağ vardır ki birini diğerinden asla ayıramayız. Dil, kültürü şekillendirir; kültür de dili... Bu şekillendirme yüzyıllar, bin yıllar boyu devam eden canlı bir süreçtir. Bu süreçte, toplumlar varlıklarını sürdürebilmek için geçmişe ait kültürel birikimlerini gelecek nesillere tanıtmalı ve aktarmalıdır (Bay, Mert, S. Alyılmaz ve Albayrak, 2012). Kültürel birikimi aktarmanın en iyi yolu dil ile yapılan aktarmadır. Toplumlar kültürlerini dilleriyle yeni nesillere aktarırken edebi eserler ortaya çıkmış olur. Toplumlar millî hafızalarını, biriken duygu ve düşüncelerini, beceri ve tecrübelerini muhafaza etmek amacıyla edebî metinleri kuşaktan

kuşağa aktarmışlar ve bu sayede değerlerini korumuşlardır. Toplumun her kesimi, aynı değerler etrafında toplanmış, dilsel ve kültürel birliği, bütünlüğü sağlayabilmişlerdir.

Edebiyat, aynı toplumun farklı kesimlerini birleştirip bir araya getirdiği gibi farklı toplumları da birbirlerinin büyüdü dünyasına çeker. Edebiyatın, toplumları birbirine yaklaştıracığı, sevdirep tanıtacağı ve müşterek ülküler etrafında birleştireceği şüphesizdir (Argunşah, 2016). Edebiyat; amaçları farklı, kendi dünyasında yaşayan ve birbirlerinden habersiz olan insanları ruh ve zevkçe birleştiren köprüyü kurar (Kavcar, 1994).

Aynı zamanda edebiyat, pozitif bilimlerden farklı olarak daha çok kalbe hitap edip duyguları aktaran bir disiplindir. “Okuduğumuz edebiyat ürünleri bizde birtakım özlemler, hayaller, tutku ve sevgiler uyandırır. Bilinç düzeyimizi yükseltir” (Kavcar, 1994, s. 5). Edebiyat, bizi ruh ve zevkçe birleştirip duygularla bilinç düzeyimizi yükseltirken bunu, toplum kültürünün yansıtıldığı edebî eserler aracılığıyla yapar. Edebî eserler, kültürün birçok ögesini barındırır ve kültürü toplumun her bir bireyine aktarır.

Her toplum kültürüyle birlikte dilini de, edebî metinleri aracılığıyla gelecek kuşaklara aktarır. Toplumlar ancak bu şekilde varlıklarının bilincine varır, ayakta kalırlar. Çünkü dil, bir ulusu ulus yapan en önemli ögedir. Dillerine gereken özeni gösteren uluslar, onu işleyip geliştirmişler ve yüksek anlatım gücüne sahip, zengin birer kültür dili durumuna getirmişlerdir (Doğan, 1992). Tahsin Doğan’ın belirttiği gibi gelişmiş ve yüksek anlatım gücüne sahip, zengin birer kültür dili durumuna gelmek de edebî metinlerin Türkçe ders kitaplarında yer alması ve öğretiminin yapılmasıyla gerçekleşebilir.

Bu tez çalışmasında kullandığımız edebî metinler, halk edebiyatı ürünleridir. Halk edebiyatı ürünlerini Çobanoğlu şöyle sınıflandırmıştır:

- “Nazım: Koşuk, sagu, koşma, mâni, ağıt, türkü, destan, ninni.
- Nesir: Mitler, efsane, memorat, masal, fıkra, sayışmaca, hikâye, tekerleme, atasözü, deyim, bilmece, alkış (dua), kargış (beddua).

• Halk tiyatrosu: Köy seyirlik oyunları, meddah, karagöz, orta oyunu, kukla” (2015, s. 24).

Türk toplulukları edebiyatlarının tarihi süreç içerisinde meydana gelmiş olan dil ve kültür ortaklığının yanı sıra edebî metinler de ortaklık göstermektedir. Rus Türkolog E. R. Tenişev’in, Türk dilleri tarihinde ilk edebî dil olarak vurguladığı Orhun Kitabeleri’nde (akt. Aliyeva Esen, 2011) bu ortaklığı çok açık bir şekilde görebilmekteyiz.

Ortak miras olan halk edebiyatı ürünleri sayesinde öğrencilere kültürel değerler ve bu kültürel değerlerin eğitimi verilebilir. Öğrencilere kültürel, sanatsal ve edebî estetik, edebî metinlerle aktarılabilir.

Mitler, epik destanlar, masallar, efsaneler, fıkralar, halk hikâyeleri, atasözleri ve deyimler, tekerlemeler, alkışlar-kargışlar, türküler, ninniler, mâniler ve diğer geleneksel şiir türlerinden hareketle bir ulusun, kültürel kimlik ve mirasının oluşumunu ve gelişimini anlamak; çeşitli yönlerini açıklamak ve bir bütünlük içinde geçmişini ortaya koymak mümkündür (Çobanoğlu, 2015, s. 19).

Halk edebiyatının geçmişi olan edebî türlere ait ürünleri öğrencilere kazandırırken amacımız öğrenciye edebiyat öğretiminde bulunmak değil; edebî metinler aracılığıyla dilin estetik ve sanatsal özelliklerini kavratmak, edebî metinlerde var olan kültürel özellikleri öğrenciye aktarmak, öğrencileri birey ve yurttaş olarak iyi yetiştirip onlarda bu alanda davranış değişikliği meydana getirmektir. Kültürel değerlerle harmanlanan öğrenciler, karakter sahibi bireyler olarak değerlerini geleceğe sağlam temellerle aktarabileceklerdir.

Edebî metinler ayrıca ana dil eğitiminin ayrılmaz bir parçasıdır. Okullarda verilen anadil eğitimi edebî metinlerle desteklenirse ana dil ve ana dile bağlı kültürel unsurlar öğrencilerde daha da kalıcı hâle gelecektir.

Dil ve anlatım becerilerinin kazanılmasında anadili ve edebiyat derslerinde okunan ve incelenen metinlerin önemli yeri bulunmaktadır. Okul başarısının, ana dilin iyi edinimiyle ve onu doğru kullanmakla yakından ilintili olduğu gerçeği göz önünde

bulundurularak dilin en zengin kullanıldığı düzlemin edebî metinler olduğu gerçeğinden hareketle metin incelemelerine gerekli önem verilmelidir. Anadili öğretimi, edebiyat öğretiminden ya da edebî metinlerden ayrı düşünülemez (Günday, 2012, s. 2-3).

Sanatçı vereceği dersi sezgi, yaşantı ve telkin yoluyla; estetik yolla verir. Bu yönüyle sanat genel anlamda eğitimin bir organı ve aracıdır (Kavcar, 1994). Edebî metinler öğrencilerin dili sanatsal kullanmalarını sağlar. Öğrenciler anadili derslerinde birçok şeyi edebî metinler aracılığıyla öğrenmektedirler. Öğrenciler edebî metinlerle metnin içyapısı, dilin sanatsal kullanımı ve ifade berisini öğrenmekte, dilin dilbilimsel ve biçem açısından zengin kullanımıyla tanışmaktadır. Dili anlamlı ve incelikli kullanma yine dilin kendisini geliştirirken, gelişen dilin genç nesillere aktarılması da o dilin zenginliği ile büyüyen bireylere büyük katkı sağlamaktadır (Ungan, 2013).

Edebî metinler öğrencilerin duygu ve düşünce dünyasına da olumlu olarak yansır ve öğrencileri bu yönlerden hayata hazırlar. Ulus ve yurt sevgisinin yanında edebî yapıtlar bizlere insanlık sevgisi aşılır, evrensel değerleri tanımamıza ve benimsememize yardımcı olur. Edebî metinler dünyamızı ve düşünce varlığımızı zenginleştirmenin en etkili yolu olarak görülmelidir” (Günday, 2012, s. 39).

Edebî ürünler sadece yaşamı yansıtmaz; aynı zamanda toplumun bireylerini ve sosyal hayatı şekillendirir. Böylece birey ve toplumu derinden etkiler. Bugün eğitimde özellikle “kişilik” üzerinde çok durulur. Eğitimin en büyük görevlerinden biri de öğrencide kişilik gelişimini sağlıklı bir şekilde sağlayabilmektir. Edebiyat ve edebî eserler; “iyilik, dostluk, hoşgörü, bağışlama, dayanışma, çalışkanlık, dürüstlük gibi insana özgü temel duyguları geliştirip pekiştirir” (Kavcar, 1994, s. 5-6).

İnsana özgü bütün bu temel duygular, öğrencilere edebî ürünlerin eğitiminin verilmesiyle mümkün olabilmektedir. Verilen edebiyat eğitimi zihinsel öğrenme sürecinin

bir parçasıdır ve öğrenciyi bilişsel açıdan donanımlı hâle getirir. Edebî metin öğretimi sayesinde öğrenciler farklı edebî türlerin özelliklerini, edebî metinlerin dilini ve metinlerdeki sözcüklerin anlam zenginliğini kavramış olacaktır.

Edebî metin öğretimiyle öğrencilerin zihinsel öğrenme süreci başlar; edebî metin öğretimiyle verilen bu bilgiler zamanla öğrencinin zihninde toparlanır, anlamlı hâle gelir. Zihinsel öğrenmelerle zihinsel olgunluk meydana gelir ve bu sayede öğrencide bilişsel beceriler yeterliliğe ulaşır. Bilişsel yeterliliğe ulaşan öğrencide, okuduğu edebî metnin amacına uygun davranışlar gelişir ve duyuşsal beceriler ortaya çıkmaya başlar. Öğrenci bu şekilde ana dilini sever, sayar, sahiplenir. “Ana diline karşı saygı duymak, onu sevmek duyuşsal alanla ilgili bir husustur” (Eker, 2010, s. 14).

Öğrencilerin kişiliklerinin şekillenmesine ve öğrencileri davranış değişikliklerine yönelten, değer yargılarının oluşmasına olanak sağlayan duyuşsal hedefler de edebiyat öğretimi için önemlidir. Zira barış, kardeşlik, kişilerin düşünce ve inançlarına karşı hoşgörülü olma; insanları, vatanını, ulusunu, ailesini sevmek, büyüklere karşı saygılı olma, küçükleri sevmek, doğayı sevmek ve koruma, başkalarına haksızlık yapmama ve haksızlığa karşı çıkma gibi duyguların oluşumunda okunan edebî metinler, öğrenciler üzerinde önemli etki yapmaktadır. Yine ahlâki, duygusal ve estetik açıdan öğrencide davranış değişikliklerinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır (Günday, 2012, s. 42-43).

2.5. Ortak İletişim Dili

Dil, tıpkı insan gibi canlı bir sosyal varlıktır ve insanoğlu var oldukça canlılığını koruyacaktır. Canlı olan her şey değişme potansiyeline sahiptir. Diller de kendi bünyelerinde birtakım değişimlere uğrarlar. Farklı dil ve kültürlerle yaşanan binlerce yıllık etkileşim, dilin seslerinde, sözcüklerinde ve bazı dil kurallarında farklılıklara sebep olmuştur. Dilin doğası içinde sesler, sözcükler ve kurallar değişmiş, bazen bu farklılıklar çok büyük boyutlara

varmıştır. Bugün Türk lehçeleri olarak kabul edilen Çuvaş ve Yakut Türkçeleri neredeyse ayrı birer dil görünümünde olsa da Türk toplulukları kullandıkları dillerle büyük oranda birbirleriyle iletişim kurabilmektedir.

Prof. Dr. Ahmet B. Ercilasun'un kanaatine göre de (akt. Akar, 2014, s. 305) “Türk lehçelerini Türkiyeli bir Türk’ün anlayabilmesi için; Azerbaycan Türkçesi için birkaç gün, Türkmen Türkçesi ve Özbek Türkçesi için bir hafta, Kırgız, Kazak ve Başkurt Türkçeleri için de bir, bir buçuk ay gerekmektedir.”

Türk lehçeleri arasında büyük farklar olmadığı için Türk toplulukları, kendi aralarında iletişim kurmakta büyük zorluklar yaşamamaktadır. Temel dil özelliklerini korumuş olan Türk lehçeleri arasında iletişim ve anlaşmanın sağlanabilmesi için birkaç aylık çalışmayla sözcük ve ifadelerle aşına olmak yeterlidir. Akar, bu konuda şöyle demektedir:

Türk dili, XI. yüzyıldan sonra farklı coğrafyalarda üç büyük yazı diline (Osmanlı, Çağatay, Kıpçak) ayrılmıştır, Buna rağmen, kelime hazinesi dışında bu lehçeler arasında fonetik, morfolojik ve sentaks bakımından dilin karakteristiğini etkileyecek esaslı ayrılıklar olmamıştır. Bunlar bize, Türk dilinin, aslında, çok geniş bir coğrafyada, uzun bir tarihî zaman dilimi içinde çok çeşitli lehçelere ayrılmış olsa da kendi temel özelliklerini korumuş bir dil olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla bütün Türklerin bir yazı dilinde birleşmesi için dilin kendi iç dinamikleri açısından büyük bir engel yoktur” (2014, s. 306-307).

Türk Dünyası’nda var olan dil, inanç ve tarih köprüleri, birliği ve ortaklığı güçlendirmek için büyük fırsatlar sunmaktadır. Türk Dünyası, bünyesinde barındırdığı lehçelerin dezavantaja dönüştürülmesini önleyip bu durumu avantaja çevirmelidir. 20. yüzyılda Rusya, Türk lehçeleri arasındaki farklılıkları fırsat bilerek bu farklılıkları daha da derinleştirme yoluna gitmiş, kendi bünyesinde yaşayan Türk topluluklarının her biri için farklı alfabe hazırlamıştır. Rusya’nın yıllar boyu uyguladığı parçalama ve her topluluğa ayrı

yazı dili oluşturma politikası bugün Türk Dünyası'nda maalesef başarıya ulaşmış ve geçen süre zarfında birçok farklı Türkçe yazı dili meydana getirilmiştir (Kaymaz, 2006).

Rusya'nın tüm bu engellemelerine rağmen yine de bugün Türk toplulukları arasında lehçeler arası anlaşma sağlanabilmektedir. Mustafa Öner, Türk topluluklarının dil ortaklığını tarihi miras olarak görmüş ve bu konuda şunları dile getirmiştir: “Türkiye Türkçesi, Özbek Türkçesi ve Tatar Türkçesi bu tarihî mirasın temsilcileri olarak seçilmiştir. Birbirlerinden yaklaşık üç bin kilometre uzaklıktaki bu üç nokta, aynı zamanda Türk dili konuşan toplulukların en yoğun nüfusa sahip alanlarını kaplayan büyük bir üçgen oluşturmaktadır” (2008, s. 44).

“Bugün için Türk Dünyası'nın en önemli meselesi, ortak iletişim dili meselesidir” (Yaman, 2008, s. 55). Türk Dünyası'nı bir arada tutabilecek en büyük güç, dildir. Dil birliğinin sağlanmasıyla, kültürel birlikten tutalım, birçok alanda birlik olma yoluna gidilecektir.

Zamanla Türk dili değişmelere ve yenileşmelere, zenginleşmelere ve bazen de bozulmalara maruz kalsa da bin yıllardır doğallığını ve güzelliğini koruyabilmiştir. Dört bin yıllık dil tarihimizin öğrenilmesi bu dilde konuşanların geçmişten günümüze ve oradan da geleceğe uzanan yolu aydın görebilmesi demektir. Ortak tarihimiz, ortak kültürümüz her şeyden önce dilde, fikirde ve işte birlikle gerçekleşebilir (Bayat, 2006, s. ix).

Türk dil birliği konusunda en bilinçli ve başarılı hareket İsmail Gaspıralı'ya aittir. Gaspıralı, “Dilde, işte, fikirde birlik” şiarıyla özellikle ortak dili ön planda tutmuş; Türk Dünyası'nın bütünleşebileceğini savunmuştur (Yaman, 2008). “Türkler bugün işte ve fikirde birliği yaşamaya başladılar. Bu işte ve fikirde birliğin gerçekten kuvvetlenmesi, daha da serpilip geliştirilmesi için, dilde birliği gerçekleştirmek gerekiyor” (Barutçu, 1997, s. 38).

Gaspıralı'ya göre; "İstanbul'daki hamal ve kayıkçı ile Şarki Türkistan'daki deve sürücüsü ve koyun çobanı da birbirlerini anlayabilmelidir" (Saray, 1993, s. 49).

Bugün Türk Dünyası'nda dil ve kültürü ortak olmasına rağmen birbirini anlamayan birçok Türk topluluğu bulunmaktadır. Türk toplulukları arasındaki dil parçalanmışlığını gidermek için Türkiye, çeşitli projeler hazırlamıştır ama devam etmekte olan bazı projeler de çeşitli nedenlerle kesintiye uğramıştır.

"Dünyada birbirine destek olabilecek, Türk diliyle konuşan büyük bir topluluk vardır. Türk adı taşıyan cumhuriyet ve topluluklar birbirleriyle bütünleşebilirlerse kırılmayacaklar ve büyük bir güç olabileceklerdir. Türk dili onları bağlayan en önemli vasıta. Bu dili sever, birleştirip büyütür ve zenginleştirirlerse yakınlıkları artacak, güç ve kuvvetleri çoğalacaktır" (Ercilasun, 2013, s. 14). "Türk Dünyası Vatandaşlık Projesi" gibi örnek çalışmalarla Türk Dünyası ve akraba toplulukları arasında yakınlaşmalara zemin hazırlanacak ve birliğin güçlenmesi sağlanacaktır (C. Alyılmaz, 2015). Türk toplulukları bu şekilde varlıklarını ve edebiyatlarını güçlendirmiş, gelecek yüzyıllara taşımış olacaktır.

Türk Dünyası'ndaki birliğin ilk adımı olan dil birliğine giden yol, her topluluğun ortak dil ve kültürel değerleri olan sözlü ve yazılı ürünlerdir. Topluluklar, kendi eğitim kurumlarında, birbirlerinin edebî ürünlerini okuyup anlayabilmelidir. Bu iş, Türkiye'de ortaokullar için Türkçe derslerinde faaliyete geçirilebilir. Türk Dünyası edebî metninin Türkçe derslerinde öğretimiyle öğrenciler 11 milyon kilometrekare alanda varlığını sürdüren Türk topluluklarını ve dillerini tanımış olacaklardır. Edebî metinler sayesinde Türk toplulukları birbirlerini keşfetme imkânı bulacak, birbirlerinin dillerinden beslenecek; bu sayede dilsel ve kültürel yakınlaşma sağlanacaktır. Bu konuda İsmail Gaspıralı şunları söylemiştir (akt. Nerimanoğlu, 2013): Japon adalarının her birinde birer mahalli şive olduğu hâlde yazarları ve edipleri en önce "lisanı birleştirmekle" işe başladılar ve bu sayede dil ve

lisan ile beraber milletin fikirlerini, niyetlerini ve işini birleştirdiler. Çünkü lisan ile edebiyat birliği tüm birliklerin esası ve gerekçesidir.

İsmail Gaspıralı, Türk Dünyası'nın dilini birbirine yaklaştırmak için çok büyük çabalar içerisine girmiş, Türk Dünyası'nda ortak bir iletişim dili oluşturmak için birtakım çalışmalar başlatmıştır. Gaspıralı'nın bu çalışmaları başarıya ulaşmış; Tercüman gazetesinde kullandığı Türkçe, gazetenin ulaştığı Kazan, Doğu ve Batı Türkistan, Azerbaycan, Balkanlar ve Osmanlı Türkiyesinde yaşayan Türkler tarafından anlaşılabilir bir dil hâline gelmiştir. (Saray, 1993).

Türk Dünyası'nda dil birliğinin mümkün olabileceğini belirten dilciler, Türk Dünyası toplulukları arasında dil birliğinden önce gönül birliğinin tesis edilmesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. "Türkiye Türkçesinde 'dil birliği' hem lisan birliğini hem de gönül birliğini kasteden kullanışa müsaittir. Mühim olan dil/til birliğinden önce dil/gönül birliğidir. Gönülümüz bir olursa, dil kendiliğinden bir olur" (Kaçalın, 2013, s. 357).

Kaçalın, Türk Dünyası topluluklarının, kendi aralarında gönül birliğini hâlen tesis edememiş olduğunu şu tespitlerle ortaya koymaktadır:

Bazı soruları sormamız ve üzerlerine düşünmemiz gerektiğine inanıyorum. Mesela, bizim orta mekteplerimizde Özbekçe okutuluyor mu? Tuva Türkçesini Türkiye'de liseli öğrenciler ne kadar biliyor? Şor Türkçesini tanıyor mu? Özbekistan'daki çocuklarımız yaz tatilinde Türkiye'ye geliyor mu? Biz tatillerimizi Kırım'da, Kerkük'te, Gümülçine'de geçiriyor muyuz? Ya da böyle bir istek duyuyor muyuz? Bunları bilirsek problemin nereden düzelebileceğini, problemin adının ne olduğunu anlayabiliriz (2013, s. 357).

Yeni nesillerin, Türk topluluklarından ve onların yaşadığı coğrafyalardan haberdar olmaları sağlanmalıdır. Kendilerini ve dünyayı çok iyi tanıyan, birlik bilincine sahip, dilin ve edebî ürünlerin aynı kökten beslendiğini bilen donanımlı, diğer Türk topluluklarıyla ortak

bir iletişim diliyle anlaşabilen nesillerle ancak geleceğe emin adımlarla yürünebilir. Türk Dünyası topluluklarının dil, kültür ve coğrafya birliğine yönelik ilk adım bu şekilde atılacaktır.

Ortak iletişim dili ve millî kültür, birbirlerini besleyen kaynaklardır; birbirlerinden ayrı düşünülemez. İlköğretim 8. sınıf Türkçe dersi Millî Kültür ana temasına Ortak Türkçe alt temasını da eklemek doğru olacaktır. Türk topluluklarının birbirlerine yakınlaşmaları Türkçe ders kitaplarında yer alacak olan Türk Dünyası topluluklarına ait edebî metin eğitimiyle mümkün olabilecektir.

Türk lehçeleri, gelecek nesiller için büyük bir mirastır. Bu değerli mirası birlik beraberlik şuuru ile geleceğe taşımak için ilköğretim ikinci kademe Türkçe ders ve çalışma kitaplarında çocuğa görelilik ilkesine uygun edebî eser ve etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

3. Bölüm

Yöntem

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada sosyal bilimlerde kullanılan nitel araştırma yöntemi seçilmiştir. “Nitel araştırma, bireyler veya grupların bir sosyal soruna veya insan sorununa değinen araştırma problemlerinin incelenmesini içerir” (Creswell, 2013, s. 40).

Araştırmada, kaynaklardan bilgi toplama, nitel ve nicel veri toplama araçlarını kullanma ve küçük gruplarda uygulanabilirliği nedeniyle durum çalışması yapılmıştır. Durum çalışması araştırmasında mülakat ve gözlem tekniğinin yanı sıra dokümanlar, görsel ve işitsel materyaller gibi veri toplama araçları da kullanılmaktadır.

Bu araştırmada durum çalışmalarından araçsal durum çalışma modelinden yararlanılmıştır. “Araçsal durum çalışmasında araştırmacılar bir konu veya soruna odaklanır ve sonra bu konuyu örneklemek için sınırlı bir durum seçer” (Creswell, 2013, s. 99).

Araştırmalarda “seçilen örneklem büyüklüğü $n > 30$ olduğu sürece verilerin normal dağılım özelliğine sahip olduğu varsayılır” (Şencan, 2005, s. 193). Bu araştırmadaki örneklem sayısı 15 olduğu için verilerin normal dağılımının olmadığı varsayılmış, verilerin analizinde parametrik olmayan testler uygulanmıştır. 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” temasının işlenmesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilirliğinin incelendiği çalışmada öğrencilerin akademik başarıları, Türk Dünyası edebî metinlerine karşı görüşleri ve tutumları incelenerek Türk Dünyası edebî metinlerinin 8. sınıf Türkçe derslerinde uygulanabilirliği tespit edilmiştir.

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Bursa-Osmangazi-Ş. J. Çvş. Erman Aydın İmam Hatip Ortaokulu ve Ş. J. Çvş. Erman Aydın Ortaokulu 8. sınıfta öğrenim gören 7’si erkek, 8’i kız olmak üzere toplam 15 öğrenciden oluşmaktadır.

Araştırmada çalışma grubunun kolay ulaşılabilir olması uygun görülmüştür. Araştırma, tüm öğrencilere ön test ve son test olacak şekilde araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Araştırmada, araştırmacı tarafından Türkçe Dersi Öğretim Programı temel alınarak hazırlanan metinler, etkinlikler ve öğretmen kılavuz kitabının yanı sıra, geliştirilen testler yer almaktadır.

Araştırma uygulanmadan önce Bursa Millî Eğitim Müdürlüğü'nden uygulama izni alınmıştır. Uygulama ise 2016-2017 yılının bahar döneminde 6 haftalık bir sürede tamamlanmıştır.

Araştırmacının kendisinin görev yaptığı okulda araştırma yapması, öğrencilerin devamlılığını ve ilgisini artırdığı gibi öğretmenlerin de bu çalışma sürecinde çalışmaya destek ve yardımda bulunmalarını sağlamıştır. Çalışmaya dâhil edilen öğrenciler Bursa ilinin ortalama profilini temsil etmektedirler.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada araştırmacının kalitesinin ve çalışma sonuçlarının geçerliliğinin sağlanması için hem nitel hem de nicel veri toplama tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırmada nitel veri toplama tekniklerinden doküman analizi, nicel veri toplama tekniklerinden ise araştırmacı tarafından geliştirilmiş olan Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeği (TDEMTÖ), Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi (TDEMBT) ve Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders İçeriği (TDEMHDİ) kullanılmıştır.

3.3.1. Doküman analizi tekniği. Bu çalışmada, nitel araştırmalarda kullanılan doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, nitel araştırmalarda araştırılması hedeflenen olgular ile ilgili yazılı materyallerin analizini kapsar. “Doküman analizi yöntemi, doğrudan gözlem ve görüşmenin olanaklı olmadığı durumlarda veya araştırmacının geçerliliğini arttırmak amacıyla, görüşme ve gözlem yöntemlerinin yanı sıra, çalışılan araştırma

problemiyle ilişkili yazılı ve görsel materyal ve malzemeler kullanılarak yapılır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s. 140).

Doküman analizi, nitel araştırmalarda kullanılan etkili yöntemlerdendir. Bu yöntemle araştırmacı, ihtiyacı olan veriyi görüşme veya gözlem yapmadan elde edebilecektir. “Öte yandan nitel araştırmalarda gözlem ve görüşme gibi diğer veri toplama yöntemleriyle birlikte kullanıldığında verinin çeşitlendirilmesi amacına hizmet edecek ve araştırmanın geçerliğini önemli ölçüde arttıracaktır” (Yıldırım ve Şimşek, 2000, s.140).

Bu çalışmada Türk Dünyası Edebiyatı Antolojileri, 2006 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2015 yılı Edebiyat Dersi Öğretim Programı kaynaklarına ulaşılmıştır. Bu çalışma için ihtiyaç duyulan kaynaklara (Türk Dünyası edebî metinleri, Türkçe Öğretim Programı, Edebiyat Öğretim Programı, bu konuya ilişkin çalışmalar) ulaşılmıştır. Elde edilen edebî metinlerin içerisinde geçen kelimelerin Türkiye Türkçesinde de benzer şekliyle kullanılıyor olmasına dikkat edilmiştir. Yüzlerce metin içerisinden yapılan elemelerle öğrenciler için en uygun edebî metinler seçilmeye çalışılmıştır. Edebî metinler seçilirken orijinal hâllerine çoğunlukla bağlı kalınmış, Türkiye Türkçesinde olmayan birtakım ünlü seslere yer verilmemiştir. Ünsüz seslerde değişiklik yapılmamıştır.

Araştırmada, incelenen kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılarak Türkçe Dersi Öğretim Programı “Millî Kültür” teması kapsamında “Seyirlik Oyunlar”, “Oyunlar”, “Bayramlar” ve “Türk Büyükleri” alt temalı 4 özgün metin; bu metinlerin de her biri için uygun etkinlikler hazırlanmıştır. Metin ve etkinliklerde, öğrencinin bilmediği kelimelerin Türkiye Türkçesi karşılıkları, edebî metinlerin yanlarında verilmiştir. Etkinliklerde yer alan kimi edebî metinlerle birlikte, bu metinlerin Türkiye Türkçesi karşılıkları da verilerek öğrencilerin her iki metni karşılaştırmaları ve her iki Türk lehçesi arasındaki bağı görmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma için hazırlanan ders içeriği analiz edilirken uzman görüşlerine başvurulmuş, uzmanlar arasında görüş birliği olduğu gözlenmiştir.

3.3.2. Türk Dünyası edebî metinleri tutum ölçeği (TDEMTÖ). Türkçe Dersi “Millî Kültür” temasının Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanmış etkinliklerle işlenmesinin 8. sınıf öğrencilerinin Türk Dünyası edebî metinlerine karşı tutumlarını nasıl etkilediğini belirlemek için Türk Dünyası Edebî Metinleri Tutum Ölçeği (TDEMTÖ) hazırlanmıştır (Ek 2). TDEMTÖ ön test ve son test şeklinde uygulanmıştır.

3.3.2.1. Ölçeğin geliştirilme süreci. Öncelikle ölçeğin faktör yapısının belirlenmesi için analizler yapılmıştır. Ölçeğin Cromba Alpha değerleri incelenmiş ve açıklayıcı faktör analizi Bursa-Osmangazi Ş. J. Çvş. Erman Aydın Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokulu 8. sınıf öğrencilerinden oluşan örneklem grubu üzerinde uygulanmıştır. Açıklayıcı faktör analizi örnekleme, 110 ortaokul 8. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır (%50 kız, %50 erkek). Ölçek ilk olarak 110 kişilik bir örneklem grubuna, ikincisinde ise 216 kişilik bir gruba uygulanmıştır.

Ölçeğin geliştirilmesi sürecinde alanyazın taraması yapılarak Türk Dünyası'nın farklı lehçelerine ait farklı türlerde edebî metinler seçilmiştir.

Alanyazın taraması yapıp ölçek maddeleri belirlendikten sonra tutum ölçeği için 22 maddelik bir havuz oluşturulmuştur.

Ölçek için Likert tipi 5'li dereceleme ölçeği uygun görülmüş, “Kesinlikle Katılmıyorum”, “Katılmıyorum”, “Kararsızım”, “Katılıyorum”, “Tamamen Katılıyorum” şeklinde derecelendirilmiştir.

Türk edebiyatı alanında bir profesör, bir yardımcı doçent, bir yüksek lisans öğrencisi, bir Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, bir Türkçe öğretmeni; eğitim bilimleri alanında bir yardımcı doçent tarafından incelenen 22 ölçek maddesi uzman görüşleri doğrultusunda yeniden düzenlenmiş, uygulama için uygun hâle getirilmiştir.

Ölçek 110 kişilik örneklem grubuna uygulanmış ve madde toplam korelasyonlarının yeterli olduğu görülmüştür. Madde analizinden sonra 216 kişilik yeni bir örneklem grubu üzerinde ölçeğin faktör yapısı incelenmiş, faktör yük değerinin altında olduğu tespit edilen 3 madde analizden çıkarılmıştır (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012). Tutum ölçeği maddelerinin 4 farklı faktörde toplandığı görülmüştür.

Yapılan faktör analizi sonucu ölçeğin 19 madde ve 4 alt başlıktan oluştuğu görülmüştür. Bu alt başlıklar “metinlere ilgi” 7 madde, “Türk Dünyası” 5 madde “metinlerin diline karşı tutum” 5 madde, “telaffuz” 2 madde şeklinde tespit edilmiştir.

3.3.2.2. Yapı geçerliliği. Faktör analizi, pek çok değişkenin birkaç küme ya da boyuta indirgenmesi işidir. Faktör analizinde ortaya çıkan bu boyut veya kümelerden her birine faktör denir (Balcı, 2006). Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik tutum ölçeğinin yapı geçerliliğini doğrulamak amacıyla açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır.

3.3.2.3. İşlem. Açımlayıcı faktör analizinde, ölçek maddelerinin belirlenmesi sürecinde madde öz değerinin en az 1.0, maddelerin faktör yük değerlerinin en az .32, faktörde yer alan maddelerin faktör yük değerleri arasında ise en az .10 fark olmasına dikkat edilmiştir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012).

Açımlayıcı faktör analizinde tek faktörlü ve çok faktörlü desen tekniği ve Varimax döndürme yönteminden yararlanılmıştır. TDEMTÖ'nün yapı geçerliliği için SPSS 22.00 programı kullanılmıştır.

3.3.2.4. Açımlayıcı faktör analizi. Ölçeğin faktör yapısının tespiti için açımlayıcı faktör analizi; tutum ölçeği verilerinin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla KMO ve Barlett testleri yapılmıştır. Ölçek maddelerinin faktör yükleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeğinin Madde Faktör Yükleri ve Alt Ölçeklerin Açıkladığı Varyanslar

Madde	Alt Ölçek Faktör Yükleri			
	1. Fak.	2. Fak.	3. Fak.	4. Fak.
1	.72			
2	.72			
3	.70			
4	.67			
5	.67			
6	.63			
7	.54			
8		.75		
9		.74		
10		.74		
11		.69		
12		.64		
13			.69	
14			.68	
15			.61	
16			.60	
17			.36	
18				.83
19				.72
	% 18,94	% 17,39	% 12,56	% 7,63
Toplam Varyans: % 56,53				

Açımlayıcı faktör analizi yapıldıktan sonra KMO değerinin .888; Barlett testi ki-kare (χ^2) değerinin 1499,093 ($p < 0,05$) olduğu tespit edilmiştir. KMO'nun 0.80-0.90 arasında yani iyi derecede olması ve Barlett testinin de anlamlı çıkması verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun olduğu anlamına gelmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, Büyüköztürk, 2012). Yapılan faktör analizi sonucunda 4 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

11, 12, 18, 19, 20, 21 ve 22. maddelerin yer aldığı 1. faktör *Metinlere İlgili* alt boyuttur. 13, 14, 15, 16 ve 17. maddelerin yer aldığı 2. faktör *Türk Dünyası* alt boyuttur. 2, 3, 4, 6 ve 10. maddelerin yer aldığı 3. faktör *Metinlerin Diline Karşı Tutum* alt boyuttur. 7 ve 9. maddelerin yer aldığı 4. faktör ise *Telaffuz* alt boyuttur.

Madde faktör yük değerlerinin *Metinlere İlgî* alt boyutunda .54 ile .72 arasında, *Türk Dünyası* alt boyutunda .64 ile .75 arasında değiştiği, *Metinlerin Diline Karşı Tutum* alt boyutunda .36 ile .69 arasında değiştiği, *Telaffuz* alt boyutunda .72 ile .83 arasında değiştiği görülmektedir. Bu veriler madde faktör yüklerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir.

3.3.2.5. Güvenirlîk analizi. TDEMTÖ'nün güvenirlîğini belirlemek amacıyla iç tutarlık analizi uygulanmış ve analiz sonuçları Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

TDEMTÖ Faktörlerinin İç Tutarlık Yöntemiyle Hesaplanan Güvenirlîlik Katsayıları

Boyut	İç Tutarlık
1. Faktör	.87
2. Faktör	.85
3. Faktör	.64
4. Faktör	.49

TDEMTÖ'nün Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısına ilişkin bulgulara bakıldığında elde edilen değerlerin tutum ölçeği faktörlerinin her biri için yeterli düzeyde olduğu söylenebilir. Ölçek geliştirilirken güvenirlîlik katsayısı 0.00-0.40 arası *güvenilir değil*; 0.40-0.60 arası *düşük derecede güvenilir*; 0.60-0.90 arası *oldukça güvenilir*; 0.90-1.00 arası *yüksek derecede güvenilir* ölçekler olarak kabul edilmektedir (Can, 2013. s. 343). Bu değerler göz önünde bulundurulduğunda TDEMTÖ'nün her bir faktörünün kendi içinde iç tutarlık katsayılarının yeterli olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3.3. Türk Dünyası edebî metinleri başarı testi (TDEMBT). 8. sınıf Türkçe dersi "Millî Kültür" teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin etkinliklerle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisini belirlemek amacıyla, çalışmanın

amaç ve hedefleri doğrultusunda alanyazın taranarak Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi (TDEMBT) hazırlanmıştır.

Başarı testinin hazırlanması sürecinde Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda bulunan kazanımlar ve Türk Dünyası edebî metinleriyle ilgili kazanımlar incelenmiş, soruların bilişsel düzeyleri belirtke tablosunda gösterilmiştir. Türk Dünyası edebî metinleri kullanılarak 20 soru hazırlanmıştır. Başarı testindeki sorular ve kazanımları, soruların yazım ve noktalama açısından kontrolü bir edebiyat öğretmeni ve iki Türkçe öğretmeni tarafından yapılmıştır.

Başarı testinin içerik geçerliliği ve testte yer alan maddelerin bilimsel açıdan doğruluğu Türk edebiyatı alanında bir yardımcı doçent, bir yüksek lisans öğrencisi, eğitim bilimleri alanında bir yardımcı doçent, ölçme ve değerlendirme alanında bir yardımcı doçent, bir edebiyat öğretmeni ve bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiş, bu doğrultuda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

8. sınıfta okuyan 3 öğrenciye test uygulanmış ve öğrenciler tarafından anlaşılmayan sorularda düzeltmeye gidilmiştir.

Başarı testi 4 seçenekli 20 maddeden oluşan çoktan seçmeli bir testtir. Testte Bloom'un taksonomisinin bilişsel basamaklarına göre *bilgi* basamağından 3 adet, *kavrama* basamağından 9 adet, *uygulama* basamağından 3 adet, *analiz* basamağından 5 adet madde bulunmaktadır. Çoktan seçmeli testlerde üst düzey sorular ölçülemediği için *sentez* ve *değerlendirme* basamaklarına ait sorulara yer verilmemiştir.

3.3.4. Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanan ders içeriği (TDEMHDİ). Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın içeriği, temalara göre düzenlenmekte; metinler yoluyla anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılması hedeflenmektedir. Programın hedefleri doğrultusunda ders içeriğinin etkinlikler aracılığıyla öğrencilere kazandırılması öngörülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda “Millî Kültür” ana temasına bağlı alt temalar incelenmiş, ders içeriğinde verilecek olan metinler bu alt temalara uygun olarak hazırlanmıştır (Ek 1).

Araştırmacı tarafından Türk Dünyası edebî metinleri kullanılarak dört adet metin üretilmiştir. “Millî Kültür” ana temalı metinlerin her biri farklı alt temaya sahiptir. Türkçe dersinin kazanımları ve çalışmanın hedefleri doğrultusunda üretilen metinlere ait etkinlikler hazırlanmıştır.

Etkinlikler, geliştirildiği sırada öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal öğrenme düzeyleri dikkate alınmıştır. Öğrencilerin zevkle yapabilecekleri, daha geniş düşüncelerini ve hayata daha farklı açılardan bakmalarını sağlayacak, hayal dünyalarını besleyecek, akademik anlamda da öğrencilere katkılar sağlayacak etkinliklere yer verilmiştir. Temadaki etkinlikler okuma, yazma, dinleme ve konuşma temel dil becerileri alanlarının yanı sıra dilbilgisi ve edebiyat alanlarına göre hazırlanmıştır. Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik kazanımlar genelde okuma/anlama düzeyindeki etkinlikler üzerinden vermeye çalışılmıştır.

Temada öğrencilere edebî metinler aracılığıyla dil zevki ve edebî zevk kazandıran, okuma ve anlamayı kolaylaştıran, yaratıcı yazma ve düşünmeyi sağlayan metin ve etkinliklere yer verilmiştir. Metinler, görsellerle ilgi çekici hâle getirilerek öğrencinin ilgisi canlı tutulmaya çalışılmıştır.

Üç adet okuma ve bir adet dinleme metni hazırlanmış; dinleme/izleme, okuma/anlama, konuşma, yazma, dilbilgisi ve edebiyat alanlarında toplam 61 adet etkinlik hazırlanmıştır.

Hazırlanan metin ve etkinlikler Türkçe eğitimi alanında bir yardımcı doçent ve bir Türkçe öğretmeni tarafından incelenmiş, ardından gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Yapılan düzeltmelerden sonra öğretmen kılavuz kitabı hazır hâle getirilmiştir.

Öğretmen kılavuz kitabında tema hazırlık çalışmaları, tema kazanımları, metinler ve metinlere bağlı kazanımlar, ders araç ve gereçleri, metne hazırlık ve etkinlikler yer almaktadır. Temanın sonunda tema sonu değerlendirme çalışmalarına yer verilmiştir.

Temada yer alan metinler aşağıdaki gibidir:

1. Metin: Mektep ve Milliy Til (Okuma Metni)
2. Metin: Mangala (Okuma Metni)
3. Metin: Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları (Okuma Metni)
4. Metin: Gaspıralı İsmail (Dinleme Metni)

Temaya Hazırlık Çalışmaları. Temaya hazırlık çalışmalarında “ Millî Kültür” temasının hedef ve kazanımlarına uygun, öğrencinin öğrenme güdüsünü ve dikkatini artıracak görsel, harita ve tablo hâlinde bilgilere ve öğrencinin ön bilgilerini harekete geçirecek sorulara yer verilmiştir. Öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri bu şekilde artırılmaya çalışılmıştır.

Resim 1

Milli Kültür Temasının 1. Sayfası

MİLLİ KÜLTÜR TEMASI

1. MEKTEP VE MİLLİY TİL
2. MANGALA
3. AYÇÖREK İLE BAHADIR'IN MACERALARI
4. GASPIRALI İSMAİL

Resim 2

Tema Hazırlık Çalışmaları Sayfası

TEMAYA HAZIRLIK

Türk toplulukları ve Türk lehçeleri denilince aklınıza neler
gelmektedir?

Türk Dünyası'nda, ortak iletişim dili oluşturulabilir mi?

Bildiğiniz edebî metinler nelerdir?
Söyleyiniz.

- Aşağıdaki Türk Dünyası haritalarında 4 farklı Türkçe grubu ve bu gruplarda konuşulan lehçeler yer almaktadır. Haritaları dikkatlice inceledikten sonra soruları yanıtlayınız.
- Aşağıda yerleri gösterilmiş olan Türk toplulukları coğrafyalarını 2. haritada da siz gösterin.

Kazanımlar:

Millî kültür temasıyla ilgili kazanımlar, Türkçe Öğretim Programı'na göre hazırlanmıştır. Türk Dünyası edebî metinleriyle ilgili kazanımlara yer verilirken Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Öğretim Programı'ndan da yararlanılmıştır. Öğretmen kılavuz kitabında yer alan her metinden önce kazanımlar, kazanım numaralarıyla birlikte verilmiştir. Dört adet metin ve metinlere bağlı etkinliklerde yer alan kazanımlar, temanın başında dinleme, okuma, konuşma, yazma, dilbilgisi ve edebiyat başlıkları altında toplu olarak verilmiştir. Aşağıda tema kazanımlarının ilk sayfası yer almaktadır.

Resim 3

Tema Kazanımları 1. Sayfası

KAZANIMLAR

DINLEME
1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama
1.1 Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.
1.2 Başkalarnı rahatsız etmeden dinler/izler.
1.4 Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Dinlenenin/izlenenin anlam ve çözümleme
2.1 Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime
2.22 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.
2.23 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.
2.25 Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.
4. Söz varlığını zenginleştirme
4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.
4.4 Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.
OKUMA
1. Okuma kurallarını uygulama
1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.
1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.
2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme
2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.
2.2 Metindeki anahtar kelimeleri belirler.
2.3 Metnin konusunu belirler.
2.5 Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.

Metinler:

Temada geçen metinler Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda belirtilen amaçlar doğrultusunda, "Millî Kültür" ana temasına bağlı seyirlik oyunlar, oyunlar, bayramlar ve Türk büyükleri alt temaları hâlinde hazırlanmıştır. Metinler öğrencinin seviyesi ve çocuğa görelilik ilkesi dikkate alınarak hazırlanmıştır.

Birinci metin olan "Mektep ve Milliy Til" de millî dil, ana dil, okuma ve yazma ile ilgili mesajlar Karagöz ve Hacivat tiyatro oyunu üslubuyla kaleme alınmıştır. Bu metin, seyirlik oyunlar için bir örneklik teşkil etmektedir.

Metinde "Mektep ve Milliy Til" adlı Kırım-Tatar Türkçesine ait şiir bölümleri, diyaloglar arasına getirilerek Türk lehçelerine hafif bir giriş yapılmıştır. Karagöz ve Hacivat'ın komik ve hoş üslubuyla öğrencilerin dikkati çekilmiş, lehçe metinlerine karşı ön yargılarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. Metin ve etkinliklerde öğrencilere seyirlik oyunlar ile ilgili bilgiler verilmiştir.

İkinci metin olan "Mangala"da Nasrettin Hoca'nın Türk lehçelerindeki farklı fıkralarına yer verilerek metin çekici hâle getirilmeye çalışılmıştır. Metnin girişinde Nasrettin Hoca hakkında bilgiler verilmektedir. Metinde Nasrettin Hoca Türk toplulukları arasında anlaşılabilirliğin zannedildiği gibi zor olmadığını aile bireylerine anlatmakta, kendisine misafir olarak gelen Gagavuz ve Kerküklü misafirleriyle kolay anlaşabilmekte, onlardan birer tane Nasrettin Hoca fıkrası dinlemektedir. Metnin sonunda da misafirlerine Türkler arasında eskiden beri oynanan "Mangala" adlı strateji oyununu öğretmektedir. Metinde, Hoca'nın hoş üslubuna ve fıkralarına yer verilerek metnin daha da akıcı hâle gelmesi amaçlanmıştır.

Üçüncü metin olan "Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları" metninde Ayçörek ve Bahadır isimli iki kardeşin yavru geyikle karşılaşmaları; yavru geyik ve iki kardeşin zamanda yolculuk yapmaları; dört farklı Türk coğrafyasına yaptıkları seyahatlerde

karşılaştıkları kişi, yer, olaylar ve bayram manzaraları anlatılmaktadır. Metinde Göktürk, Kıpçak, Çağatay ve Oğuz gibi farklı Türk lehçe gruplarına ait edebî metinlere yer verilmiştir. Önceki iki metne göre edebî metinlerin sayısı artırılmıştır.

Masal türünün özelliklerine göre yazılmış olan bu metinde eski Türklerden günümüze bayramlar ve bayram kutlamaları anlatılmıştır. Metinde Türklerin bayram kutlamalarına yer verilirken Göktürk, Kırgız, Altay-Hakas-Tuva, Özbek-Uygur ve Osmanlı olmak üzere beş farklı Türk coğrafyası tanıtılmıştır. Bilge Kağan, Költigin ve Tonyukuk gibi Türk büyüklerine de metinde yer verilmiştir.

Öğrencilerin metinlere karşı ön yargıda bulunmamaları için öğrenciye göre, öğrencinin seviyesine uygun edebî türlere yer verilmiş; okuma parçasının genelinde bu edebî tür ve metinlere yer verilmiştir.

Dördüncü ve son metin olan “Gaspıralı İsmail”de Türk büyüklerinden olan Gaspıralı İsmail’in biyografisi, Türk dili için vermiş olduğu mücadeleler, savaş ve sürgünde çekilen sıkıntılar yine lehçelere ait edebî metinler aracılığıyla verilmektedir. Bu biyografi metni, ana dil, yurt, vatan, sürgün, göç ve mücadele kavramları etrafında şekillenmektedir.

Etkinlikler:

Öğrenci çalışma kitabında dört metne ait toplam 61 adet etkinliğe yer verilmiştir. Hazırlanmış olan temada öğrencilerin ilgisine yönelik, seviyelerine uygun, onları öğrenmeye güdüleyen ve hazırlayan; öğrenilenleri uygulamaya imkân verecek metinlerle oluşturulmuş etkinlikler yer almaktadır. Hazırlanan etkinliklerin okuma/anlama, dinleme, konuşma, yazma, dilbilgisi ve edebiyat alanlarına ait kazanımları içeren etkinlikler olmasına dikkat edilmiştir.

Edebiyat kazanımları Türkçe Öğretim Programı’nda yer almadığı için diğer beceri alanlarında ele alınmıştır. Edebiyat kazanımları 2015 yılına ait Edebiyat Öğretim Programı’ndan alınmıştır.

Tema Sonu Değerlendirme alışmaları:

Çalışmada ğrencilerin “Milli Kültür” temasının amaç ve hedeflerine ne oranda eriştiklerini tespit etmek amacıyla 20 maddeden oluşan tema sonu değerlendirme bölümü hazırlanmıştır. Sorular çoktan seçmeli sorulardır.

Bu bölümde; okuduğunu anlama, sözcükleri düzenleyip cümle oluşturma, cümleleri sıralayıp parça oluşturma, sözcüğün cümle içindeki anlamını tahmin etme, Türk Dünyası’na ait farklı türlerde edebi metinler, dilbilgisi becerisini lme, yorumlama, gerçek ve mecaz anlamı bulma, söz sanatını bulma ve anlam bilgisi ile ilgili sorular yer almaktadır.

3.3.4.1. “Ayçörek ile Bahadır’ın Maceraları” başlıklı metin ve etkinlikler.

Resim 4

3. Metnin Kazanımlarının 1. Sayfası

AYÇÖREK İLE BAHADIR’IN MACERALARI (3. METİN)

<p>DİNLEME</p> <p>1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama</p> <p>1.1 Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.</p> <p>2. Dinlenen/içlenen anlam ve çözümleme</p> <p>2.22 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.</p> <p>2.23 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.</p> <p>4. Söz varlığını zenginleştirme</p> <p>4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.</p> <p>OKUMA</p> <p>1. Okuma kurallarını uygulama</p> <p>1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.</p> <p>1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.</p> <p>2. Okuduğu metni anlam ve çözümleme</p> <p>2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.</p>	<p>2.7 Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.</p> <p>2.12 Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.</p> <p>2.13 Metne ilişkin sorulara cevap verir.</p> <p>2.16 Metnin planını kavrar.</p> <p>2.18 Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.</p> <p>2.25 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.</p> <p>2.26 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.</p> <p>2.28 Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.</p> <p>4.Söz varlığını zenginleştirme</p> <p>4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.</p> <p>KONUŞMA</p> <p>1. Konuşma kurallarını uygulama</p> <p>1.9 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.</p> <p>2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma</p> <p>2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.</p>
--	--

Resim 5

3. Metnin Kazanımlarının 2. Sayfası

<p>YAZMA</p> <p>1. Yazma kurallarını uygulama</p> <p>1.2 Düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla yazar.</p> <p>1.7 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.</p> <p>2. Planlı yazma</p> <p>2.8 Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.</p> <p>2.9 Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.</p> <p>2.11 Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler.</p> <p>3 Farklı türlerde metinler yazma</p> <p>3.3 Bildirme yazılan yazar</p> <p>DİL BİLGİSİ</p> <p>2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama</p> <p>2.7 Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar.</p> <p>EDEBİYAT</p> <p>1. Türk Dili ve Edebiyatına Giriş</p> <p>Kazanımları</p> <p>1.8 Metni, edebî eser yapan özellikleri belirler.</p>	<p>2. Okuma Kazanımları</p> <p>1. Metni Anlama Ve Çözümleme</p> <p>1.1 Metinde geçiş kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.</p> <p>1.2 Metnin tema ve konusunu belirler</p> <p>1.5 Metnin tür özelliklerini belirler.</p> <p>1.6 Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirler.</p> <p>1.8 Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirler ve bunların şiire katkısını değerlendirir.</p> <p>1.13 Edebî türlerin Türk ve dünya edebiyatındaki önemli eserlerini tanıır.</p> <p>1.16 Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatların işlevlerini belirler.</p> <p>2. Eleştirel Okuma</p> <p>2.1 Metnin gelenek içindeki yerini değerlendirir.</p> <p>3. Yazma Kazanımları</p> <p>3.14 Metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanır.</p>
---	---

Konuya Hazırlık Çalışmaları:

Konuya hazırlık çalışmaları bölümünde öğrencilerden Dede Korkut hakkında araştırma yapmaları, masal türünün özelliklerini araştırmaları, Türk topluluklarıyla ilgili bilgi toplamaları istenmiştir.

Türk edebiyatındaki edebî türlere ait eserleri tanımaları için 11. b. etkinliğini yapmaları (Ed.2.1.8) istenmiştir.

11.b. etkinliğinde yer alan tekerlemenin tamamı bu bölümde verilerek öğrencinin metnin bütününe görmesi amaçlanmıştır. Bu etkinlikte tekerlemenin hem Karaçay-Malkar Türkçesi hem de Türkiye Türkçesindeki karşılığı verilerek öğrencinin iki lehçe arasında karşılaştırma yapması planlanmış, tekerleme türünün özelliklerini bulmaları istenmiştir.

11.b. etkinliğinde verilen türkü metninin devamı konuya hazırlık bölümünde verilmiştir. Böylelikle öğrencinin metnin bütününe görerek türkü hakkında daha doğru yargılara varması hedeflenmiş, ardından öğrencilerden türkü türünün özelliklerinin bulunması istenmiştir.

Resim 6

3. Metnin Konuya Hazırlık Çalışmalarının 1. Sayfası

<p>ÜÇÜNCÜ METİN</p> <p>Metnin Türü: Masal</p> <p>Ana Tema: Milli Kültür</p> <p>Alt Tema: Bayramlar</p> <p>Metnin Adı: Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları</p> <p>Süre: 8 Ders Saati</p>	<p>OKUDUĞUNU ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME</p> <ul style="list-style-type: none"> • Metni öğrencilerinize bir kez sesli okuyunuz. • Öğrencilerinizin, konuyu anlamalarına yardımcı olacak anahtar kelime ve kavramlar ile önemli gördükleri yerleri belirlemeleri amacıyla işaretleyerek okuma yöntemi kullanmalarını sağlayınız (Oku.1. 5). • Öğrencilerinize metni sesli olarak okutunuz. • Metni öğrencilerinize okuttuktan sonra onlara şu soruları yöneltiniz: <ol style="list-style-type: none"> 1. Okuduğunuz metinde Toros Dağları'nın hangi güzelliklerinden söz edilmiştir? 2. Masal kahramanlarının gittikleri ilk yer neresidir? Yavru geyik burada Ergenekon Bayramı ile ilgili neler söylüyor? 3. Altay, Hakas ve Tuvaların yurdunda Çaga Bayramı nasıl kutlanmaktadır? 4. Masal kahramanlarının gittikleri son yer neresidir? Burada hangi bayram kutlanmaktadır?
<p>DERS ARAÇ VE GEREÇLERİ</p> <p>Türkçe Sözlük, Türk Lehçeleri Sözlüğü, Türkçe İmla Kılavuzu, Türkçe Deyimler Sözlüğü, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz Kitabı, Türk Dünyası Haritası</p>	
<p>KONUYA HAZIRLIK ÇALIŞMALARI</p> <ul style="list-style-type: none"> • Öğrencilerinizden Dede Korkut hakkında araştırma yapmalarını isteyiniz. • Öğrencilerinizden masal türünün özelliklerini araştırmalarını isteyiniz. • Öğrencilerinizi Türk Topluluklarıyla ilgili bilgi toplamaları için farklı kaynaklara yönlendiriniz. 	

Okuduğunu Anlama ve Çözümleme:

Bu bölümde, okuduğunu anlama ve çözümleme öğrenme alanı ile ilgili 8 etkinliğe yer verilmiştir. Metnin okunması aşamasında öğrencilerin metni öğretmen rehberliğinde okumaları sağlanmıştır.

Resim 7

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 1. Sayfası

AYÇÖREK İLE BAHADIR'IN MACERALARI

Toros dağları Anadolu'nun güneyi boyunca uzanır. Karlı zirvelerinden şırıl şırıl akan dereler, toprağı yarar, derin ve ulaşılmaz vadileri besler. Akan bu tertemiz su, daha aşağılarda can katar Çukurova'ya ve ahalisine.

Akdeniz'in sıcakından kaçanlar Torosların eteklerini mesken edinirler. Burası, yemyeşil ormanlarıyla, zirvelerden gelip dereleri şenlendiren sularıyla, tertemiz havasıyla, doğal besinleriyle, elvan elvan çiçekleriyle eşsiz güzellikte bir yerdir.

Bu muhteşem doğanın orta yerinde şirin bir köy, köyde de Ayçörek ve Bahadır adında iki kardeş varmış. İki kardeş köy hayatını ve kır gezisini çok severlermiş. Ara ara köyden epeyce uzaklara, gezmeye çıkarlarmış.

Yine köyden uzaklaştıkları bir gün, karşlarına bir geyik yavrusu çıkmış. Daha önce karşılaşmadıkları bu hayvanın güzelliği karşısında adeta büyülenmişler. Yavru geyik ormanın derinliklerine doğru ilerlemiş, onlar da geyiğin peşinden gitmişler. Gide gide derin bir vadiye varmışlar. Yavru geyik bir mağaraya girmiş, iki kardeş de onu takip etmişler. Mağarada ilerleyen yavru geyik bir boşluktan içeri dalmış. Kardeşler de aynı boşluktan girmişler ve kendilerini apayrı, ıslıl ıslıl bir dünyada bulmuşlar.

Büyük büyük kazanlarda yemek pişiren kadınlar, birbirlerini yakalamaya çalışan çocuklar, at yarışı yapan gençler varmış burada. İnsanlar çok değişik ve rengârenk kıyafetleriyle şenlik havası içinde eğleniyor, güzel vakit geçiriyorlarmış.

Ayçörek ile Bahadır, şaşkın gözlerle olan biteni izlerken yavru geyik tekrar karşlarına çıkmış. Bu defa onlardan kaçmamış; yaklaşip konuşmaya başlamış. İki kardeş daha da şaşırılmışlar bu duruma.

— *Korkmayın, yaklaşın!*
— *Burası neresi?*
— *Köyünüzden çok uzakta bir yer. Farklı bir zaman dilimindeyiz.*
Çocuklar denilenleri anlamamışlar.
— *Farklı zaman mı?*

Resim 8

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 2. Sayfası

— Evet. Sizi eski bir zamana getirdim. Gezmeyi ve öğrenmeyi sevdiğinizi biliyorum. Burada da sizinle gezip güzel şeyler öğreneceğiz.

—Burası çok farklı bir yer. Köyümüze tekrar nasıl dönebiliriz?

—Döneriz, acele etmeyin! Söz veriyorum sizi köyünüze geri getireceğim.

— Şimdi beni çok iyi dinleyin. Burada bulunan insanlar bizi göremezler. Buradaki hiçbir canlıya da dokunmak yok. Yoksa ömür boyu burada yaşamak zorunda kalırsınız. Anlaştık mı?

— Anlaştık.

Bahadır ile Ayçörek yavru geyiğin sözüne güvenmişler ve zamanlar arası yolculuğa başlamışlar.

Zamanda yolculuğun ilk durağı burasıymış. Yani, Türk soylu boyların ilk yurdu Ötügen.

Yavru Geyik:

—Burası Orhun Irmağı kenarındadır ve Göktürk Yazıtları'na ev sahipliği yapar. Bugün buradaki topluluklar için önemli bir bayram olan Ergenekon Bayramı'dır. Ergenekon bayramında Türklerin Ergenekon diyarından, Orta Asya'nın dört bir yanına yayılıp güçlenmeleri kutlanmaktadır. Göktürkler demir

dağı eritmek suretiyle Ergenekon'dan çıkmışlardır. Türklerde demir ve ateş önemli iki kaynaktır. Ateşle demiri eritirler, erimiş demirden kılıç, süngü, bıçak, topuz, kalkan, zırh ve tolga gibi çeşitli savaş aletleri yaparlar. Savaşçı toplumlarda demirin hayati önemi vardır. Demirin olduğu gibi atın da Türklerin hayatında önemli bir yeri vardır. Atla savaşlar kazanılır, uzak yollar aşılır.

—Bakın! Şurada gördüğünüz kişiler devlet reisi Bilge Kağan ve kardeşi Kül Tigin, yanlarındaki de başdanışmanları Tonyukuk'tur. Halka hitap ediyorlar. Yaklaşalım da onları dinleyelim.

Resim 9

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 3. Sayfası

Bilge Kağan:

: 24H11 : 281011H:Y9:HYD:24Y: 111H: 1M1: 2HM
 : 4M1: 2HM: 2011Y>: 1111: 1011H: 11Y>: 1111
 : 11M1: 1111>: Y4Y>: 1YH1H11: 1YH10>: 41
 10111: 1H1: 10111: 18>8: 1111M1H: 11Y1: 108>3

Üze kök tengri asra yağız yir kılındukta ikin ara kişi oğlı kılınmış. Kişi oğlında üze eçüm apam Bumın Kağan İstemi Kağan olurmuş. Olurupan Türk budunung ilin törüsin tuta birmiş, iti birmiş.

(Göktürk Türkçesi)

Üstte mavi gök, altta yağız yer kılındıkta, ikisi arasında insanoğlu kılınmış. İnsanoğlunun üzerine ecdadım Bumın Kağan, İstemi Kağan oturmuş. Oturarak Türk milletinin ilini, töresini tutuvermiş, düzenleyivermiş.

(Türkiye Türkçesi)

Ergin, 2012, s.8

Kül Tigin:

: 4Y4Y3: 111H1HM: 1X1: 10>3: 11Y11: HY>: 11M1
 : 11M1M1: 11Y: 10>3: 11M1: 110HYH: 111111Y
 1M1M: 1H1: 10>3: 11M1: 1H1111>: 188441

Türk Oğuz begleri budun eşiding. Üze tengri basmasar, asra yir telinmeser, Türk budun, ilingin törüngin kim artatı [udaçı erti]? Türk budun ertin, ökün!

(Göktürk Türkçesi)

Türk, Oğuz beyleri, milleti! İşitin: Üstte gök basmasa, altta yer delinmese, Türk milleti, ilini töreni kim bozabilecekti? Türk milleti, vazgeç, pişman ol!

Ergin, 2012, s.16

(Türkiye Türkçesi)

Kül Tigin'in sözleri biter bitmez geyik ayağını yere vurmuş ve zamanda yolculuk devam etmiş.

Resim 10

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 4. Sayfası

Yavru Geyik:

—*Bakın, şu ortadaki kişi, buradaki topluluğun büyük atası Manas Han'dır. Hem devlet adamı hem de büyük bir düşünürdür kendisi. Burası Kazak, Kırgız ve Tatar ailelerinin ülkesidir.*

Bugün baharın gelişini müjdeleyen kardelen çiçeklerinin açtığı, dünyanın soğuklardan kurtulup ısınmaya başladığı gündür. Bugün, Orta Asya ve İran toplumları tarafından Nevruz Bayramı kutlanıyor. Bu bayramda bayram yeri ışıklarla aydınlatılıp çiçeklerle donatılır. Böylece bayram yeri gönül açan bir mekân halini alır. Toplumun her kesimi bayramlara katılır. İnsanlar renkli giysilerini giyer, hayvanlarını boyarlar; kınalar, nazarlıklar, türlü renklerde ve desenlerde kumaşlar ile süslerler. Bu tür bayramlar Türklerin toplum hayatına hareketlilik ve heyecan katar. Demirler dövülür, insanlar ayrı ayrı gruplar halinde neşeli şarkılar söylerler.

Burada bir grup çocuk var. Halka olmuşlar, birbirlerine bir şeyler söylüyorlar.

Bir çocuk diğerlerine şiir okumaktaymış:

Navrez keldi koriñiz,
Korimniğin beriñiz.
Cennet bolsın yeriniz,
A za, navrezim mübarek.

Navrez keldi yaz keldi,
Ördek keldi, kaz keldi.
Kuşlarda avaz keldi,
A za, navrezim mübarek.

Avalarda uşar kaz,
Men aytayım öziñ yaz.
İşte keldi bahar, yaz
A za, navrezim mübarek.

(Dobruca Tatar Türkçesi)

Nevruz geldi görünüz,
Görümlülüğünü veriniz.
Cennet olsun yeriniz,
A za, nevrüzüm mübarek.

Nevruz geldi yaz geldi,
Ördek geldi, kaz geldi.
Kuşlardan ses geldi,
A za, nevrüzüm mübarek.

Havalarda uçar kaz,
Ben söyleyeyim kendin yaz.
İşte geldi bahar, yaz
A za, nevrüzüm mübarek.

(Türkiye Türkçesi)

Resim 11

*Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 5. Sayfası***Başka bir çocuk türkü söylemiş:**

Xorazımı aşurdılar,
Damdan dama qaşurdılar,
Pilav etip pişirdiler.

Aniya benim telli başlı,
Köküsü beyaz çal xorazım?
(Kırım-Tatar Türkçesi)

Horozumu aşurdılar,
Damdan dama kaçurdılar.
Pilav yapıp pişirdiler.

Hani ya benim telli başlı,
Göğsü beyaz kır horozum?
(Türkiye Türkçesi)

(KB,1999c, C.13, s.180-181)

Türkü biter bitmez yavru geyik ayağını yere vurmuş. Hooop bir başka diyara gelmişler.

Yavru Geyik:

—Evet, çocuklar. *Burası da Altay, Hakas ve Tuva yurdudur. Bugün Çaga bayramı kutlanmakta. Çaga bayramı Altay topluluğunda çeşitli eğlenceler ve yarışlarla kutlanır. At yarışı, güreş, ok atma gibi yarışlarda gençler hünerlerini sergilerler.*

Türklerde yarışma kültürü çok eskilere dayanır. Yarışlar toplumdaki yetenekli insanları ön plana çıkarmaktadır. Toplumdaki yetenekli ve başarılı kişiler daima saygı görür, el ve baş üstünde tutulur. Böylece yetenekli kişiler onurlandırılmakta, toplumda hareketlilik ve canlılık sağlanmakta ve yeni yeteneklerin çıkması teşvik edilmiş olmaktadır.

Az ileride yine bir grup çocuk halka olmuş, tekerleme söylemekteymiş. İki kardeş ve yavru geyik onlara kulak verirler.

Cügüre cügüre, cum taptım,
Cum aldınañ tarak taptım.
Tarakı aparıp taadama berdim,
Taadam mege sagalın berdi.
Sakalın aparıp kölgö berdim,
Köl mege köbügin berdi.
Köbükti aparıp iynekke berdim,
İynek mege südin berdi.

...

(Altay Türkçesi)

Koşup koşup yün buldum,
Yün altında tarak buldum.
Tarağı götürüp dedeme verdim,
Dedem bana sakalını verdi.
Sakalını götürüp göle verdim,
Göl bana köpüğünü verdi.
Köpüğü götürüp ineğe verdim,
İnek bana sütünü verdi.

...

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.246)

Resim 12

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 6. Sayfası

Bir diğeri atasözüne başlamış:

Bal tutgan barmagın calar.
(Altay Türkçesi)

Bal tutan parmağını yalar.
(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.201)

Bir diğeri çocuk bilmece sormuş:

“Tiy” dezem tiybes, “tiybe” dezem tiyer.
(Altay Türkçesi)

“Dey” desem değmez, “deyme” desem değer.
(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.224)

Diğeri çocuklar hep beraber “dudak” diye cevaplamışlar.

Yavru geyik ayağını bir kez daha yere vurmuş ve yolculuğun dördüncü durağına varmışlar.

Yavru Geyik:

—Özbek ve Uygur Türklerinin yaşadığı coğrafyadayız. Zaman ise Türklerin İslamiyet'i henüz kabul ettiği bir zamandır. Türklerin İslamiyet'ten önceki Gök Tanrı inancına göre Türkler, gökyüzü ve yeri yaratan tek bir Tanrı'dan başka bir şeye tapmazlardı. Bayramlarına önce Gök Tanrı'ya kurban kesmekle başarlardı. Bugün burada Müslümanlığı kabul eden Türkler, Allah için kurban kesmektedirler.

Türklerde yardımlaşma çok önemli bir yer tutmaktadır ve bayramlar da yardımlaşmanın en önemli vesilesidir. Yardımlaşma, toplumu daima birlik ve dayanışma anlayışı içinde tutar.

Sıcak havadan bunalan gençler birbirlerinin üzerine su atarak eğlenmekteymiş.

—Şurada bir grup çocuk var. Gelin onlara kulak verelim.

Resim 13

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 7. Sayfası

Mehri âftâb bolgan,
Har sözi kitâb bolgan,
Yâğ u qaymâq, murabbâ,
Ây külçam, şirin külçam,
Cahân ânacanımsız.

(Özbek Türkçesi)

Sevgisi güneş olmuş,
Her sözlü kitap olmuş,
Yağ, kaymak, reçel,
Ay goncam, şirin goncam,
Dünyalar anacığımsın.

(Türkiye Türkçesi)

Buran & Alkaya,2010, s.413

Bir diğer çocuk bilmece sormuş:

Asti taş, üstü taş,
Tört ayaqlı, bir baş.

(Özbek Türkçesi)

Altı taş, üstü taş,
Dört ayaklı, bir baş.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2000, C.14, s.279)

Hep birlikte “tosbağa (kaplumbağa)” diye bağırmişlar.

Diğer bir çocuk ninni söylemiş:

Qoli arslan bileklim,
Batur, qaplan yüreklim.
Yahşi, yaman künimde,
Meñe cüde kereklim.
Elle balam, elle-yey
Canım balam, elle-yey

(Özbek Türkçesi)

Kolu aslan bileklim,
Yiğit, kaplan yüreklim.
İyi, kötü günümde,
Bana en gereklim.
Ninni yavrum, ninni ee,
Canım yavrum, ninni ee.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2000, C.14, s.119)

Ninniden sonra yavru geyik ayağını yere tekrar vurmuş ve yavru geyik son durağına varmışlar.

Yavru Geyik:

—Burası da Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul şehridir. Burada, bu zamanda Osmanlı Türkçesi kullanılır. Osmanlı Türkçesi Azerbaycan, Türkmen, Gagavuz ve Oğuz Türklerinin kullandığı Türkçeyle benzerlik gösterir.

Bu gün de burada Ramazan Bayramı kutlanmaktadır. Bir ay boyunca oruç tutmuş olan Müslümanlar oruçların bitiminde bayramı kutlamaktadırlar. Gelin şöyle. Şurada bir grup çocuk var. Yaklaşalım da onları dinleyelim.

Resim 14

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları Metninin 8. Sayfası

Çocuklar grup halinde neşeli şarkılar, maniler, ninniler söylüyorlarmış. Bunları bilmeyenler de atasından, anasından öğrendikleriyle renk katıyormuş eğlenceye.

Üşüdüm üşüdüm,
Daadan alma taşıdım.
Almacım idiler,
Bana curul dediler.
Curulluktan bezdim,
Derin kuyu kazdım.
Ani o er keçi?
Er keçi kazanda kaynar,
Kamber karşısında oynar.
Kamberim sana ne gelir?
-Kuyrucaama kuş gelir.
Tuttum kuşu uçurttum,
Edi deniz aşırıttım.

curul: küçüklük

kamber: sadık hizmetçi

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.235)

Bir diğeri atasözü söylemiş:

Dama dama köl bolar, hiç dammasa çöl bolar.

(Türkmen Türkçesi)

Bir diğeri şiirine başlamış:

(KB, 1998, C.10, s.54)

Uşaq: Dovşan dovşan, a dovşan
Qaçma dayan a dovşan.
Qaçma seni sevenden,
Can kimi besleyenden.

Dovşan: Dayanmaram a qardaş,
Yanında var Alabaş.
Xeberdaram işinden,
Qurtaram dişinden...

(dayan: dur,bekle)

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.275)

Bahadır, Ayçörek ve yavru geyiğin zamanda yolculuğu burada sona ermiş. Yavru geyik ayağını son kez yere vurup söz verdiği gibi iki kardeşi köyelerine geri götürmüştü.

Onlar varmışlar evlerine,
Geyik de uçmuş bir başka köye.

Yakup ÇEVİK

Metinde geçen yer, kişi, olaylar ve yazılı belgelerle ilgili görsellere yer verilerek öğrencilerin dikkatlerinin artırılıp ilgilerinin canlı tutulması sağlanmıştır. Metinde verilen edebî türlerin hangi lehçelere ait olduğu belirtilmiş, öğrencilerin Türk dil grupları ve Türk lehçeleri arasında karşılaştırma yapmaları hedeflenmiştir. Verilen edebî metinlerde geçen bilinmeyen sözcüklerin anlamlarına yer verilerek öğrencinin metni daha kolay anlaması amaçlanmıştır.

Metnin okunması sürecinde öğrencilerin, konuyu anlamalarına yardımcı olacak anahtar kelimeleri ve önemli cümleleri belirlemeleri amacıyla, işaretleyerek okuma yöntemini kullanmaları (Oku.1.5) öngörülmüştür.

Resim 15

Üçüncü Metnin Bayramlar ve Masal Kahramanlarıyla İlgili 1. Etkinliği

1. Etkinlik: Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerle ilgili düşüncelerinizi birkaç cümleyle ifade ediniz.

Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları metninin ilk etkinliğinde öğrencilerin verilen görselleri inceleyip bayramlar ve masal kahramanları hakkında düşüncelerini ifade etmeleri (Oku.2.28) öngörülmüştür.

Metnin 2. etkinliğinde ise öğrencilerin verilen görsellerden hareketle kültürel öğeler hakkında duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri (Oku.2.28) sağlanmaya çalışılmıştır. Öğrencilerin yorum yapmalarını kolaylaştırmak, öğrencilere çoklu düşünme ortamı sağlamak amacıyla etkinlikte farklı kültürel unsurlara ait görsellere yer verilmiştir.

Resim 16

Üçüncü Metnin Kültürel Unsurlarla İlgili 2. Etkinliği

2. Etkinlik: Aşağıdaki resmi inceleyiniz ve gözlemlerinizi hareketle duygu ve düşüncelerinizi yazınız.

A large, empty, rounded rectangular box with a light blue gradient background, intended for students to write their observations and thoughts about the cultural elements shown in the collage above.

3. etkinlikte öğrencilerin öğretmen rehberliğinde olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeleri (Oku.2.7) amaçlanmıştır.

Resim 17

Üçüncü Metnin Metin Unsurlarının Belirlenmesiyle İlgili 3.Etkinliği

3. Etkinlik: Aşağıdaki masal şemasını metinden hareketle doldurunuz.

Metnin adı: _____ _____	Zaman: _____ _____
Metinde olayın geçtiği yerler: _____ _____ _____	Metindeki karakterler ve özellikleri: _____ _____ _____
Metnin konusu: _____ _____	Metne bulduğum başlık: _____ _____

Öğrencilerin metinle ilgili sorulara yanıt vermelerini sağlamak ve metni ne oranda anladıklarını görebilmek amacıyla 4. etkinlikteki cümleleri tamamlamaları (Oku.2.7) öngörülmektedir.

Resim 18

Üçüncü Metnin Cümleleri Tamamlamaya İlgili 4. Etkinliği

4. Etkinlik: Okuduğunuz metinle ilgili aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

"Ayçörek ile Bahadır'ın Maceraları" metni gerçeği yansıtmıyor/yansıtmıyor çünkü; _____
Yazarın metinde kullandığı dil özellikleri: _____ _____
Metindeki anlatıcı, _____

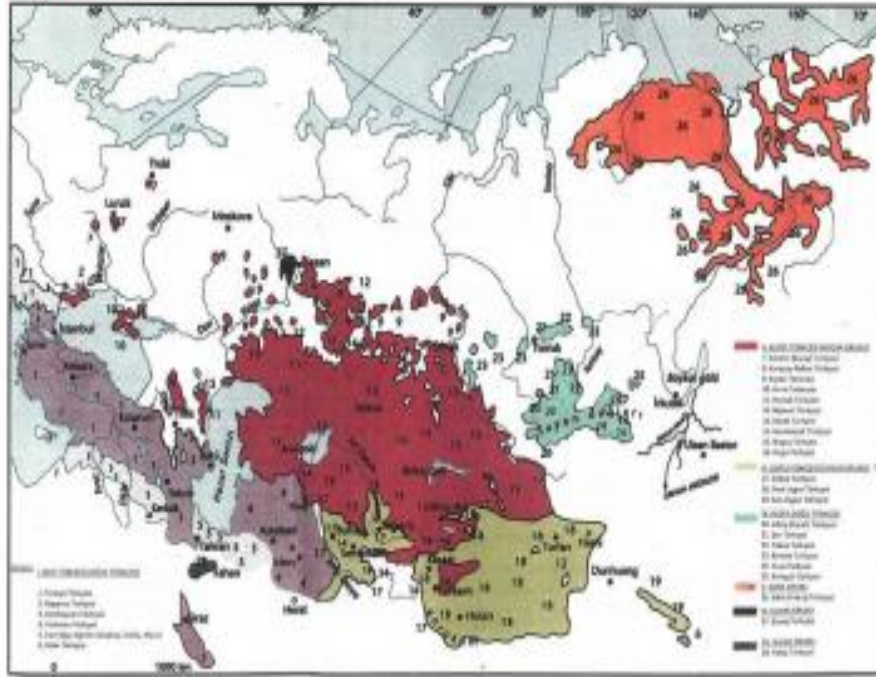
5. etkinlikte öğrencilerin okuma metninde yer alan edebî metinlerin hangi lehçelere ait olduğunu, bu lehçelerin hangi Türkçe gruplarına dâhil olduğunu Türk Dünyası haritası üzerinde göstermeleri amaçlanmıştır.

Resim 19

Üçüncü Metnin Türk Dünyasıyla İlgili 5.Etkinliği

5. Etkinlik:

a. Okuduğunuz parçada yer alan edebî metinler hangi lehçelere aittir? Yukarıdaki haritadan yararlanarak bu lehçelerin konuşulduğu yerleri işaretleyiniz.

b. Bu lehçelerin, Türkçenin hangi grubuna dâhil olduğunu yazınız.

Öğrencilerin, masalların gelenek içindeki yerini araştırmaları ve 6. etkinlikteki bölüme yazmaları (Ed.2.2.1) planlanmıştır. Böylece öğrencilerin araştırma yapma becerilerinin artırılması hedeflenmiştir.

Resim 20

Üçüncü Metnin Masallar ve Geleneklerimizle İlgili 6.Etkinliği

6. Etkinlik: Masalların geleneklerimiz içindeki yeri ve önemini araştırıp aşağıya yazınız.

7. etkinliği yaparken öğrencilerin, kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Oku.1.3), metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını bulabilmeleri (Oku.2.1) (Ed.2.1.1) amaçlanmıştır.

Resim 21

Üçüncü Metnin Sözcüğün Anlamıyla İlgili 7. Etkinliği

7. Etkinlik: Aşağıdaki şiirde geçen altı çizili sözcüklerin Türkiye Türkçesi'ndeki karşılıklarını örnekteki gibi yazınız.

DURNA

Ey havada uçan durna,
Bizi govub qaçan durna. → bırakıp
Get, hoş geldin, sefa geldin,
Geleceksen haçan durna? →

Göv cemende gezen durna, →
Su üstünde üzen durna.
Gel bir gözüm görsün seni,
Al, yaşıla bezen durna. →

Getme, getme, gözüm durna,
Sene var bir sözüm durna.
Sen gedende nece senin, →
Hesretine dözüm durna? →

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.130)

Dinleme:

Metnin okunması sürecinde öğrenciler için gerekli yönlendirmeler yapılmıştır. Metin, dinleme metni olmadığı için dinleme becerisini doğrudan ele alan etkinliğe yer verilmemesine karşın, etkinliklerin tamamında dinleme becerisine ait üç adet kazanıma yer verilmiştir.

Öğrencilerin kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek vermeleri (Oku.4.1; Din.4.1) amacıyla 8. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 22

*Üçüncü Metnin Sözcükte Anlam Özellikleri İlgili 8. Etkinliği***8. Etkinlik**

a. Bir şiirden alınmış aşağıdaki dizelerde bulunan altı çizili sözcüklerin anlam özelliklerini bularak açıklayınız.

(...)
Cırım bilen dusnı irkeledim,
Cırım bilen cindim dosmannı.
(...)
(Tatar Türkçesi)

(...)
Türküm ile dostu sevdim,
Türküm ile yendim düşmanı.
(...)
(Türkiye Türkçesi)

Kolcu, 2010, s.560

Altı çizili sözcüklerin anlam özelliği:

b. Siz de bu özelliğe uygun sözcükler bulunuz.

Öğrencilerin 9. etkinlikte; kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Oku.1.3), şiir dilinin farklılığını ayırt etmeleri (Din.2.22), metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark

etmeleri (Oku.2.18), şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatların işlevlerini belirlemeleri (Ed.2.1.16), şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyip bunların şiire katkısını değerlendirmeleri (Ed.2.1.13) sağlanmaya çalışılmıştır.

Resim 23

Üçüncü Metnin Şiirdeki Söz Sanatlarıyla İlgili 9.Etkinliği

9. Etkinlik

“Kışın sert rüzgârlarına karşın güneş derin bir uykudaydı.”

Bu cümlede “güneş derin bir uykudaydı” ifadesiyle güneşe uyuma özelliği verilmiştir. İnsan dışı bir varlığa bu şekilde insana özgü niteliklerin verilmesiyle kişileştirme sanatı yapılmış olur.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki dörtlükle ilgili soruları yanıtlayınız.

**Qollarım dolanar boynuna bir gün,
Yene baş qoyaram dizine, Tebriz.
Hesretten, hicrandan cana doymuşam,
Doyunca baxaram gözüne, Tebriz.**

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1997a, C.6, s.76)

1. Şiirde hangi varlık kişileştirilmiştir?

2. Şiirde insana ait hangi özellik insan dışı bir varlığa verilmiştir?

3. Sizce şiirdeki kişileştirme, şiire nasıl bir anlam katmıştır?

Öğrencilerin şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri (Din.2.23) (O.2.26), metnin tema ve konusunu belirlemeleri (Ed.2.1.2), şiirde ahengi sağlayan

unsurları belirlemeleri ve bunların şiire katkısını değerlendirmeleri (Ed.2.1.13) amacıyla 10. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 24

Üçüncü Metnin Şiirin Çözümlemesiyle İlgili 10.Etkinliği

10. Etkinlik: Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

SAAT

Sanki can vermiş buña insanoğlu,
Çarxları turmadan döne.
Aqreb ve yelquvan quva zamannı,
Pulu da "tıq tıq" ura, bu ne?

Başlar düşmeye toqmaqlar aşağı,
Çıñıldayıp çala üçü.
Bitse qurumu tura cansız saat,
Çalışmaya yetmey küçü.

Ebet, cansız ve qansız bir nesnedir,
Taqaat, kuvvet yoq belinde.
Qardaş! Bu cian öyle bir ciandır,
Er şey insanlar elinde.

*Yakup Şakir Ali
(Kırım-Tatar Türkçesi)*

SAAT

Sanki can vermiş buna insanoğlu,
Çarkları durmadan döner.
Akrep ve yelkovan kovar zamani,
Pulu da "tik tik" vuruyor, bu ne?

Başlar inmeye tokmaklar aşağı,
Çınlayarak çalar üçü.
Biterse kurumu durur cansız saat,
Çalışmaya yetmez gücü.

Evet, cansız ve kansız bir nesnedir,
Takat, kuvvet yok belinde.
Kardeş! Bu cihan böyle bir
ciandır,
Her şey insanların elinde.

*Yakup Şakir Ali
(Kırım-Tatar Türkçesi)*

(KB, 1999c, C.13, s.464)

1. Şiirin teması nedir?

2. Şiirde ahengi oluşturan sesler nelerdir?

3. Şiirde anlatılmak istenen nedir? Yazınız.

Konuşma:

11. etkinliği yapmadan 6nce 6ęretmenin, 6ęretmen kılavuz kitabında ge6en edebî metinler ve edebî metin t6rleri hakkındaki bilgileri 6ęrencilerle paylaşması ama6lanmıştır.

6ęrencilerin, metnin t6r 6zelliklerini belirlemelerini (Ed.2.1.5) ve metinleri okurken kelimeleri doğru telaffuz etmelerini (Kon.2.3; Oku.1.3) sağlamak amacıyla 11. a. etkinliği; T6rk edebiyatındaki 6nemli eserleri tanımaları (Ed.2.1.8) i6in 11. b. etkinliği; 6ęrencilerin kulağa en hoş gelen t6r ve leh6enin hangisi olduğunu belirlemeleri i6in 11. c. etkinliği; metin t6rlerinin ortaya 6ıkması ve 6eşitlenmesinde etkili olan unsurları belirlemeleri (Ed.2.1.6) i6in 11. 6. etkinliği; 6ęrencilerin metni edebî eser yapan 6zellikleri belirlemeleri (Ed.1.8) i6in 11. d. etkinliği hazırlanmıştır.

Bu etkinliklerde 6ęrencilerin farklı metin t6rleri hakkında bilgi edinmeleri ve metin t6rlerini karşılaştırıp aradaki farkı sezebilmeleri ama6lanmıştır. Metinlerin her birinin farklı leh6eye ait olması etkinliğin zenginleşmesini sağlamıştır. Metinlerin her biri 6ęrencinin seveceği; 6ocuğa g6relilik ilkesi g6z 6n6nde tutularak se6ilmiş olan eserlerdir.

11. etkinlikte tanımı verilen edebî metinlerden hareketle metin t6r6n6n buldurulması ama6lanarak etkinlik ilgi 6ekici ve etkili hâle getirilmeye 6alışılmıştır. Etkinlikte yer alan metinlerde ge6en s6zc6kler 6ęrencilerin aşına olduğu, T6rkiye T6rk6esinde aynı veya farklı Şekilde kullanılan kelimelerdir. 6ęrencinin tanıdığı s6zc6klerin kullanıldığı metinlere etkinlikte yer verilerek etkinliğin ilgi 6ekici olması ama6lanmıştır.

Resim 25

Üçüncü Metnin Edebî Türlerle İlgili 11.a. Etkinliği

11. Etkinlik

a. Aşağıdaki tanımların altına uygun edebî türleri yazınız.

Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mâl olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.

Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

Genellikle masalların başında bulunan uyaklı giriş veya ara sözler.

Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma.

Seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk.

Resim 26

Üçüncü Metnin Metin Türleriyle İlgili 11.b. Etkinliği

b. Aşağıdaki edebi türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Güle naz,
Bülbül eyler güle naz.
Girdim dost baxçasına,
Ağhyan çox, gülen az.

(Kerkük-Türkmen Tk.)

(KB, 1997b, C.6, s.218)

Dama dama köl bolar, hiç
dammasa çöl bolar.

(Türkmen Tk.)

(KB, 1998, C.10, s.54)

İLK YAZ
Çimencik çikir erden,
Kırlangaç eve gelir.
Gün sıcak ta küylerde,
İlkyazı bize verir.

(Gagavuz Tk.)

(KB, 1999b, C.12, s.369)

Budı cerde, bajı teñeride.

(Altay Tk.)

(AKM, 2007c, C.8, s.446)

Bara bara baz tabdım,
Baznı içinde tarak tabdım.
Taraknı ammaga bedrim,
Amma mañña bappu berdi.
Bappunu itge atdım,
İt mañña küçük berdi.

(Karaçay-Malkar Tk.)

(AKM, 2007ç, C.8, s.310)

Üşüdüm üşüdüm,
Daadan alma taşıdım.
Almacum idiler,
Bana curul dediler.
Curulluktan bezdim,
Derin kuyu kazdım.

(Gagavuz Tk.)

(KB, 1999a, C.12, s.235)

Resim 27

Üçüncü Metnin Edebî Metinlerle İlgili 11.c. Etkinliği

c. Yukarıda verilen edebî metinleri tekrar okuyunuz. Size göre kulağa en hoş gelen tür ve lehçe hangisidir? Neden?

Kulağa en hoş gelen tür:

Neden: _____

Kulağa en hoş gelen lehçe:

Neden: _____

ç. Sizce metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

d. Yukarıdaki metinleri edebî metin yapan özellikler nelerdir?

Öğrencilerin kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Kon.2.3; Oku.1.3); şiir dilinin farklılığını ayırt edebilmeleri (Din.2.22); dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinmeleri (Oku.2.25); şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyip bunların şiire katkısını değerlendirmeleri (Ed.2.1.13) için 12. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 28

Üçüncü Metnin Şiirde Ahenk Unsurlarıyla İlgili 12. Etkinliği

12. Etkinlik: Aşağıdaki şiiri okuyunuz. Şiirde geçen benzer sesleri farklı renklerle boyayınız. Bu benzerliklerin şiire katkısı sizce nelerdir?

KEDİ

Bu kediyi hara atağ,
Bura atağ, ora atağ.
Tutağın dört ayağından,
En yüksek duvara atağ.

Qomşumuzda yuvası var,
Altı yeddi balası var.
Gelip bizim bağzemize,
Lâbud ki bir ğayası var.

Gözü mavi, sesi ince,
İstırada yerir nece.
Heyvanımızda mırıldanır,
Qoymaz yatağ bir tek gece.

Baba baba, ana ana,
Siz de gelin baxın ona.
Kümesimizden cüce qapıb,
Dili, ağızı batıp qana.

Tükü imşaq, tükü bayaz,
Qahvayıye çalar biraz.
Bizareyi, talihsizi,
Haqlıyibdi bütün quşbaz.

(Kerkük-Türkmen Tk.)

Ses benzerliklerinin şiire katkısı:

Lâbud: Muhakkak
Istıra: Damın korkuluk duvarı
Yerir: Yürür
Heyvan: Teras
Cüce: Civeiv
Tükü imşaq: Tüyü yumuşak
Qahvayıye: Kahverengiye
Bizare: Zavallı
Haqlıyibdi bütün quşbaz:
Haklıyordu bütün kuşçular

(KB, 1997b, C.6, s.291)

Öğrencilerin olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları (Kon.1.9), okuduklarını kendi cümleleriyle kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetlemeleri (Oku.2.12), metnin

planını kavramaları (O.2.16), olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları (Yaz.1.7) için 13. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 29

Üçüncü Metnin Planıyla İlgili 13. Etkinlik

13. Etkinlik: Aşağıdaki ifadeleri okuduğunuz metne göre sıralayınız. Metnin planını çıkarıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

		Metnin Planı
1	Yavru geyik ile çocukların İstanbul'a gitmeleri	A
2	Yavru geyik ile çocukların Kazak, Tatar ve Kırgız diyarına gitmeleri	B
3	Yavru geyik ile çocukların Özbek ve Uygur yurduna gitmeleri	C
4	Ayçörek ile Bahadır'ın köyde gezintiyeye çıkmaları	D
5	Yavru geyik ile çocukların Altay yurduna gitmeleri	E
6	Yavru geyik ile çocukların Ötügen'e gitmeleri	F

Yazma:

Öğrencileri araştırmaya yönlendirmek; onların Ahmet Bican ERCİLASUN'un Türk dili ile ilgili çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini kavramalarını sağlamak amacıyla 14. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 30

Üçüncü Metnin Ahmet Bican Ercilasun İle İlgili 14. Etkinliği

14. Etkinlik: Ahmet Bican ERCİLASUN'un Türk dili ile ilgili çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini aşağıya yazınız.

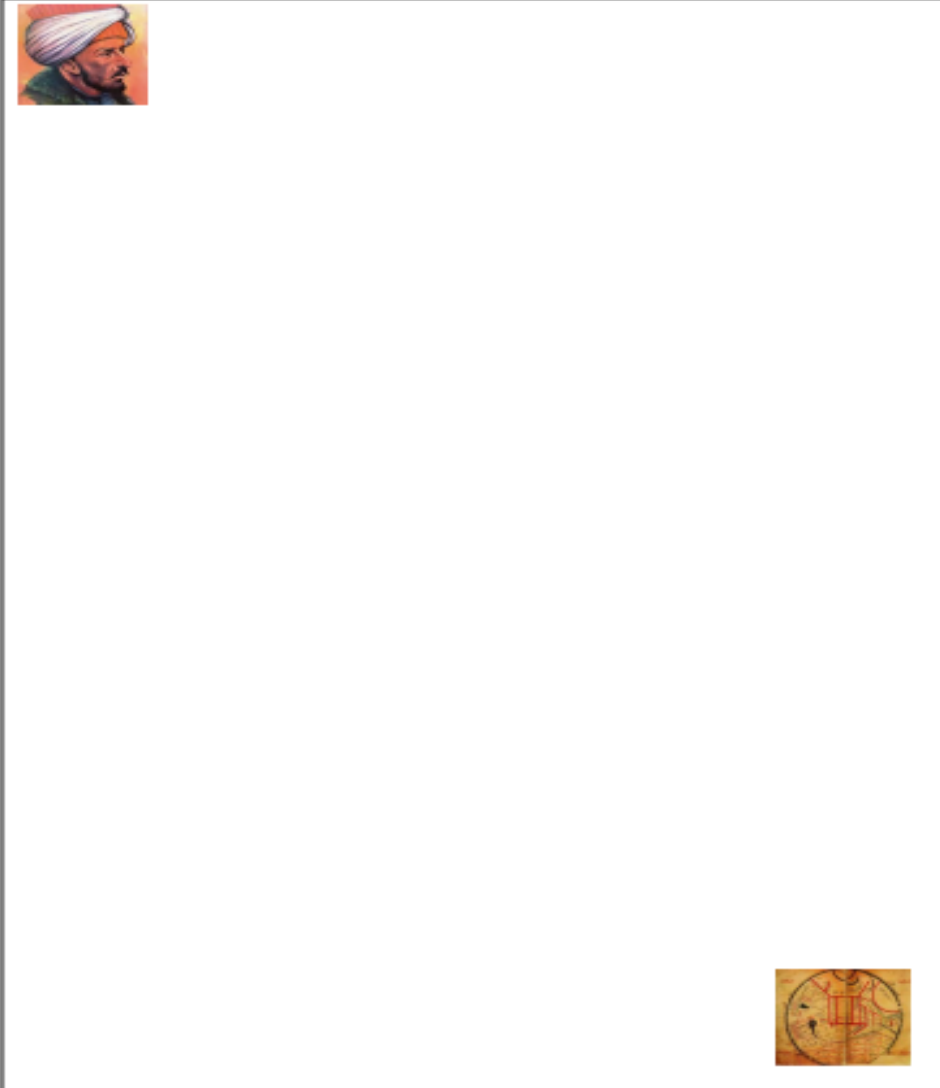

15. etkinlikte öğrencilerin yazma konusu hakkında araştırma yapmaları (Yaz.2.1); düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazmaları (Yaz.1.2); Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmaları (Yaz.1.5); olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları (Yaz.1.7); yazım ve noktalama kurallarına uymaları (Yaz.1.11) ve dipnot, kaynakça, özet, içindikiler vb. kısımları uygun şekilde düzenlemeleri (Yaz.2.11) sağlanmaya çalışılmıştır.

Resim 31

Üçüncü Metnin Biyografiyle İlgili 15. Etkinliği

15. Aşağıya Kaşgarlı Mahmut'un hayatını anlatan biyografi türünde kısa bir yazı yazınız.

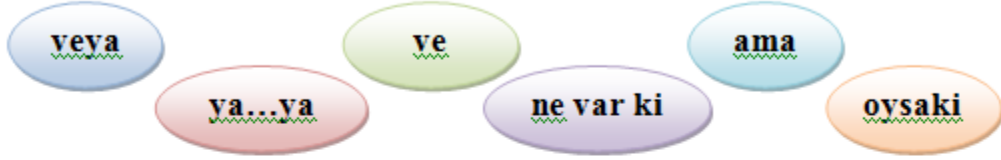
Dilbilgisi:

Öğrencilerin, cümlelerin yapı özelliklerini kavramaları (Dil. 2.7) amacıyla 16. etkinlik hazırlanmıştır.

Resim 32

Üçüncü Metnin Cümlelerin Yapı Özellikleriyle İlgili 16. Etkinliği

16. Aşağıdaki bağlaçları uygun cümlelere ekleyip bağlı cümleler oluşturunuz.

1. Çizdiğim kuşu herkes kanarya sandı _____ ben kırlangıç çizmiştim.
2. Dışarı çıkabilirsin _____ erken dönmelisin.
3. _____ bu deveyi gütmeli _____ bu diyardan gitmeli.
4. Çok çalışmıştık _____ yeterli başarıyı gösteremedik.
5. Sıcak havalarda yaylaya çıkabilir _____ denizde yüzülebilirsin.
6. Manava gittim _____ iki kilo elma aldım.

3.3.5. Uygulama süreci. Bu çalışmada nitel ve nicel veri toplama araçları birlikte kullanılmış ve uygulama süreci aşağıda verilmiştir.

Araştırma 2016-2017 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Bursa / Osmangazi / Ş. J. Çvş. Erman Aydın Ortaokulu ve İmam Hatip Ortaokulu 8. sınıf öğrencileriyle, Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda yer alan "Millî Kültür" teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinleriyle oluşturulan ders içeriği öğretimi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan ders içeriğinin öğretimi için gerekli resmi izin alınmış, okul idaresi çalışma hakkında haberdar edilmiştir. Ders içeriği öğretiminden önce öğrencilere TDEMBT ve TDEMTÖ ön test olarak uygulanmış, elde edilen veriler kaydedilmiştir. Ders içeriği Türkçe Dersi Öğretim Programında yer alan kazanımlar doğrultusunda hazırlanmış ve araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Metinlerden "Mektep ve Milliy Til" ve "Mangala" metni uygulanmıştır. Uygulama yapmadan önce ders içeriği öğrencilere kitap hâlinde verilmiş, öğrencilerin ders kitaplarını çalışma boyunca yanlarında bulundurmaları gerektiği ifade edilmiştir.

Metinlere hazırlık yapmaları için öğrencilere metne hazırlık soruları sorulmuştur. Bu şekilde öğrencilerin dikkati okuma parçalarına çekilmiştir.

Ders işleme süresince öğrencilerin metinde geçen sözcüklerin nasıl telaffuz edildiğini ve Türk Dünyası edebî metinlerinde geçen sözcükleri fark etmeleri amacıyla araştırmacı tarafından "Sesli Okuma Yöntemi" kullanılarak örnek okuma yapılmış, ardından metinler öğrencilere sesli olarak okutulmuştur. Öğrencilerin anlamakta zorlandıkları ve telaffuz güçlüğü çektikleri noktalarda onlara yardımcı olunmuştur.

"Mektep ve Milliy Til" metninin 1. etkinliğinde beş farklı seyirlik oyunun görseline yer verilerek öğrencilerin seyirlik oyunlara dikkatleri çekilmiştir. 2. etkinlikte öğrencilerin metinde geçen kelimeleri bulmacaya yerleştirmeleri istenerek kelimelerin öğrencilerin zihninde yer etmesi amaçlanmıştır. 3. etkinlikte öğrencilerin metne yeni bir başlık bulmaları

istenmiş, 4. etkinlikte metnin kurgusal öğeleri buldurulmaya çalışılarak öğrencilerin metni kavrama düzeyi gözlenmiştir. 5. etkinlikte öğrencilerin Türk toplumlarının yaşadıkları coğrafyaları farketmeleri amacıyla Türk toplumlarını, Türk Dünyası haritası üzerinde bulmaları istenmiştir. Öğrencilerin söz sanatlarını kavramaları için 6. etkinlik, şiirde anlatılanı tespit etmeleri için 7. etkinlik, metinde geçen ikilemeleri anlamlarına göre gruplamaları için 8. etkinlik yaptırılmıştır.

Öğrencilerin edebî türleri ve edebî türlerin özelliklerini kavrayabilmelerini; kendilerinde edebî zevk uyandıran türleri belirleyebilmelerini; metin türlerinin çeşitlenme sebebi ve metinlerin edebî özellikleri hakkında düşüncelerini sağlayabilmek amacıyla 9. etkinlik hazırlanmıştır.

Öğrencilerin, Türk Dünyası edebî metinlerini sözcüklerin telaffuzuna uygun bir şekilde okumalarını, edebî metni biçim ve içerik yönünden değerlendirmelerini sağlamak amacıyla 10. etkinlik yaptırılmıştır. Ders işleme sürecinde öğrencilere aktif rol verilmiş, öğrencilerin edebî metinleri “yaparak, yaşayarak, severek” öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmıştır.

11. etkinlikte deyimlerin dil ve kültür açısından önemi vurgulanmıştır. Öğrencilerin mecaz anlamlı sözcükleri bulmaları için 12. etkinlik, yazma becerilerini geliştirmek için 13. etkinlik yaptırılmıştır. 14. etkinlikte cümleler verilmiş, yüklem türleri buldurularak öğrencilere dil bilgisi kazanımı verilmeye çalışılmıştır.

“Mangala” metninin 1. etkinliğinde öğrencilere, metnin bileşenlerini bulabilmeleri için olay, yer, zaman ve kişi unsurları buldurulmuştur. 2. ve 3. etkinliklerde öğrencilerin Türk Dünyası haritası alanındaki becerilerini artırmak amacıyla metinde yer alan toplumların yurtları buldurulmaya çalışılmıştır. 4. etkinlikte Nasrettin Hoca'nın, güldürü ürünü ve zekâ ürünü sözleri buldurulmaya çalışılarak Nasrettin Hoca'nın mizahi özelliği farklı açılardan ele alınmıştır. 5. etkinlikte öğrenci, okuduğu metni değerlendirmiştir.

Öznel ve nesnel cümleleri buldurmak için 6. etkinlik, öğrencilerin lehçe metinlerinde görülen ses değişimlerini sezebilmeleri için 7 ve 8. etkinlikler, öğrencilerin sözcük bilgisini test edip bu becerilerini geliştirmek için 9. etkinlik hazırlanmıştır.

10. etkinlikte öğrencilerin, Türk büyüklerini tanınması ve bu konuda araştırma yapmaları sağlanmıştır. Ayrıca bitişik eğik yazıyla yazabilmeleri, mektup yazma becerisi kazanmaları ve mektup yazı türünün özelliklerini kavramaları amacıyla öğrencilere mektup yazdırılmıştır. Bu etkinlikte olduğu gibi, çalışmada yer alan birçok etkinlik birden fazla öğrenme alanıyla ilgili kazanımı ölçebilmektedir.

Metinde üç noktanın kullanıldığı yerleri bulabilme ve üç noktayı aynı işlevde kullanabilme becerisi kazandırmak için 11. etkinlik, devrik ve kurallı cümleleri bulabilmeleri için de 12. etkinlik hazırlanmıştır. Öğrencilere temanın önemli amaçlarından biri olan Türk Dünyası metinlerini Türkiye Türkçesine çevirebilme becerisini kazandırabilmek için 13. ve 14. etkinlikler yaptırılmıştır.

Ders içi öğrenmelerin kalıcı hâle gelmesi için öğrencilere rahat bir öğrenim ortamı sağlanmaya çalışılmıştır. Uygulama sonrasında TDEMBT ve TDEMTÖ son test olarak uygulanmış, elde edilen veriler ön test sonuçlarıyla karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

3.4. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Araştırmada nitel ve nicel veri analiz yöntemleri birlikte kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan TDEMBT ve TDEMTÖ ön test ve son test sonuçları nicel veri analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Bu şekilde elde edilen veriler SPSS 22.00 programı kullanılarak 0.05'lik anlamlı fark değeri göz önünde bulundurularak test edilmiştir.

TDEMTÖ'nün yapı geçerliliği için açımlayıcı faktör analizi, TDEMBT ve TDEMTÖ ön test ve son test sonuçlarının karşılaştırılmasında bağımlı örneklem için t-testi (Paired samples T-Testi), çalışma grubundaki öğrencilerin yaşlarına ve cinsiyetlerine

göre tutumlarının karşılaştırılmasında bağımsız örneklerde t-testi ile Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

4. Bölüm

Bulgular

Bu bölümde tutum ölçeği (TDEMTÖ) ve başarı testi (TDEMBT) incelenerek araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Araştırmanın bulgularını desteklemek için ders içeriğinde yer alan etkinliklere yer verilmiştir.

4.1. Birinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

4.1.1. “Millî Kültür” teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin etkinliklerle işlenmesinin öğrencilerin akademik başarılarına etkisine ilişkin bulgular.

“Millî Kültür” temasının 7. sınıfta zorunlu olarak işlenmesi ve 8. sınıfta Türkçe Öğretim Programı’nın öngördüğü şekilde işlenmesinden dolayı öğrencilerin temaya ilişkin ön bilgilerinin olduğu kabul edilmiştir.

Araştırmada ders içeriği öğretiminden önce çalışma grubuna TDEMBT ön test olarak uygulanmıştır. Ders içeriği öğretiminden sonra da TDEMBT son test olarak uygulanmıştır. Böylelikle “Millî Kültür” temasının ders içeriğinin işlenme sürecinde öğrencinin kazanımları ne derece elde ettiği tespit edilmeye çalışılmıştır. Ön test ve son teste ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmiştir.

Tablo 3

Başarı Testi Ön Test- Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı t Testi Sonucu

	N	X	S.s	t	p
BAŞARIÖNTEST	15	52,33	14,49	-3,511	.003
BAŞARISONTEST	15	60,66	10,99		

Öğrencilerin ön test puan ortalaması ($X= 52,33$) ve son test puan ortalaması ($X= 60,66$) arasındaki fark incelenmiş ve iki test arasında anlamlı fark ($p < 0,05$) olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuca göre Türk Dünyası edebî metinleri kullanılarak hazırlanan ders içeriğinin öğrencilerin akademik başarılarını anlamlı bir biçimde artırdığı görülmektedir. Ön test ve son test arasında bu anlamlı farkın oluşması öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine karşı olumlu yaklaşım geliştirdikleri sonucunu vermektedir.

4.2. İkinci Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

4.2.1. “Millî Kültür” teması çerçevesinde Türk Dünyası edebî metinlerinin etkinliklerle işlenmesinin öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine karşı tutumlarına etkisine ilişkin bulgular. Bu bölümde öğrencilerin Türk Dünyası’na karşı tutumlarının; Türk Dünyası edebiyatına karşı tutumlarının; Türk Dünyası edebî metinlerinin telaffuzuna karşı tutumlarının; Türk Dünyası lehçelerinin yakınlığına karşı tutumlarının; Türk Dünyası edebî metinlerine duyulan ilgiye dair tutumlarının ön test ve son testleri arasında anlamlı bir fark olup olmadığı ile ilgili bulgular yer almaktadır. Bununla birlikte, öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine ilişkin tutumları arasında cinsiyet ve yaş açısından fark olup olmadığıyla ilgili bulgular yer almaktadır.

Aşağıdaki tabloda tutum ölçeği faktörlerine ait ön test ve son test sonuçları karşılaştırılmıştır.

Tablo 4

Tutum Ölçeği Ön Test- Son Test Puanlarına İlişkin Bağımlı Örneklemelerde t Testi

Sonucu

	N	X	S.s	t	p
İLGİÖNTEST	15	20,53	7,01	-.928	369
İLGİSONTEST	15	22,66	6,12		
TÜRKDÜNYASIÖNTEST	15	18,60	3,97	-.756	462
TÜRKDÜNYASISONTEST	15	19,93	4,71		
METİNLERİN DİLİÖNTEST	15	18,13	2,50	-.860	404
METİNLERİN DİLİSONTEST	15	19,20	3,36		
TELAFFUZÖNTEST	15	5,26	1,90	-1.181	257
TELAFFUZSONTEST	15	6,00	1,73		

Öğrencilerin tutum ön test ve tutum son test puanları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığına bakılmıştır. Bağımlı örneklem için t testi yapılmış; ilgi alt boyutunda ($t_{14} = -.928$, $p > .05$), Türk Dünyası alt boyutunda ($t_{14} = .147$, $p > .05$), metinlerin dili alt boyutunda ($t_{14} = -.218$, $p > .05$), telaffuz alt boyutunda ($t_{14} = .000$, $p > .05$) değerleri bulunmuştur. Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik öğrencilerin tutumlarının artmasına karşın ön test ve son testler arasındaki farkların anlamlı çıkmadığı görülmüştür.

İlgi alt boyutunda ön test aritmetik ortalamasının ($X = 20,53$), son test aritmetik ortalamasının ($X = 22,66$) olması öğrencilerin TDEMĐ'nin, öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine olan ilgisini artırdığı görülmektedir.

Türk Dünyası alt boyutunda ön test aritmetik ortalamasının ($X = 18,60$), son test aritmetik ortalamasının ($X = 19,93$) olması TDEMĐ'nin, öğrencilerin Türk Dünyası'na karşı tutumlarını arttığı söylenebilir.

Metinlerin dili alt boyutunda ön test aritmetik ortalamasının ($X= 18,13$), son test aritmetik ortalamasının ($X= 19,20$) olması TDEMDİ'nin, öğrencilerin Türk Dünyası metinlerine karşı tutumlarını olumlu yönde etkilediği söylenebilir.

Telaffuz alt boyutunda ön test aritmetik ortalamasının ($X= 5,26$), son test aritmetik ortalamasının ($X= 6,00$) olması TDEMDİ'nin, öğrencilerin Türk Dünyası metinlerinin telaffuzuna karşı tutumlarını artırdığı görülmektedir.

TDEMTÖ verileri yaş ve cinsiyet yönünden ele alınmış, öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine ilişkin tutumlarının yaş ve cinsiyete göre farklılık gösterip göstermediği sorgulanmıştır. Analiz verileri aşağıda verilmiştir.

Tablo 5

TDEMTÖ Cinsiyete Göre Öğrenci Tutumları Bağımsız Örneklemelerde t Testi

Sonuçları

		N	X	S.s	t	p
İLGİ	Kız	8	24,75	5,62	1,465	.167
	Erkek	7	20,28	6,18		
TÜRK DÜNYASI	Kız	8	19,12	5,43	.662	.519
	Erkek	7	17,42	4,31		
METİNLERİN DİLİ	Kız	8	17,75	4,26	-.786	.446
	Erkek	7	19,14	2,03		
TELAFFUZ	Kız	8	3,37	0,91	.129	.899
	Erkek	7	3,28	1,70		

Öğrencilerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların cinsiyetlerine göre anlamlı fark oluşturup oluşturmadığını belirlemek amacıyla bağımsız örneklemeler için t testi

uygulanmıştır. Öğrencilerin tutum ölçeğine ilişkin puanlarının ilgi alt boyutunda ($t_{14} = .167$, $p > .05$), Türk Dünyası alt boyutunda ($t_{14} = .519$, $p > .05$), metinlerin dili alt boyutunda ($t_{14} = .446$, $p > .05$), telaffuz alt boyutunda ($t_{14} = .899$, $p > .05$) değerlerine sahip olduğu görülmüş; tutum ölçeğine ilişkin puanların cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

Bu sonuçlara göre, öğrencilerin Türk Dünyası edebî metinlerine ilişkin tutumlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı söylenebilir.

Tablo 6

TDEMTÖ Yaş Açısından Öğrencilerin Tutumları Mann Whitney U Testi

		N	X	U	p
İLGİ	14	11	6,91	10,00	.117
	15	4	11,00		
TÜRK DÜNYASI	14	11	6,68	7,50	.057
	15	4	11,63		
METİNLERE İLGİ	14	11	7,59	15,50	.381
	15	4	9,13		
TELAFUZ	14	11	8,59	15,50	.381
	15	4	6,38		

Öğrencilerin tutum ölçeğinden aldıkları puanların yaşlara göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Mann Whitney U testi uygulanmıştır. Puanların ilgi alt boyutunda ($t_{14} = .117$, $p > .05$), Türk Dünyası alt boyutunda ($t_{14} = .057$, $p > .05$), metinlerin dili alt boyutunda ($t_{14} = .542$, $p > .05$), telaffuz alt boyutunda ($t_{14} = .381$,

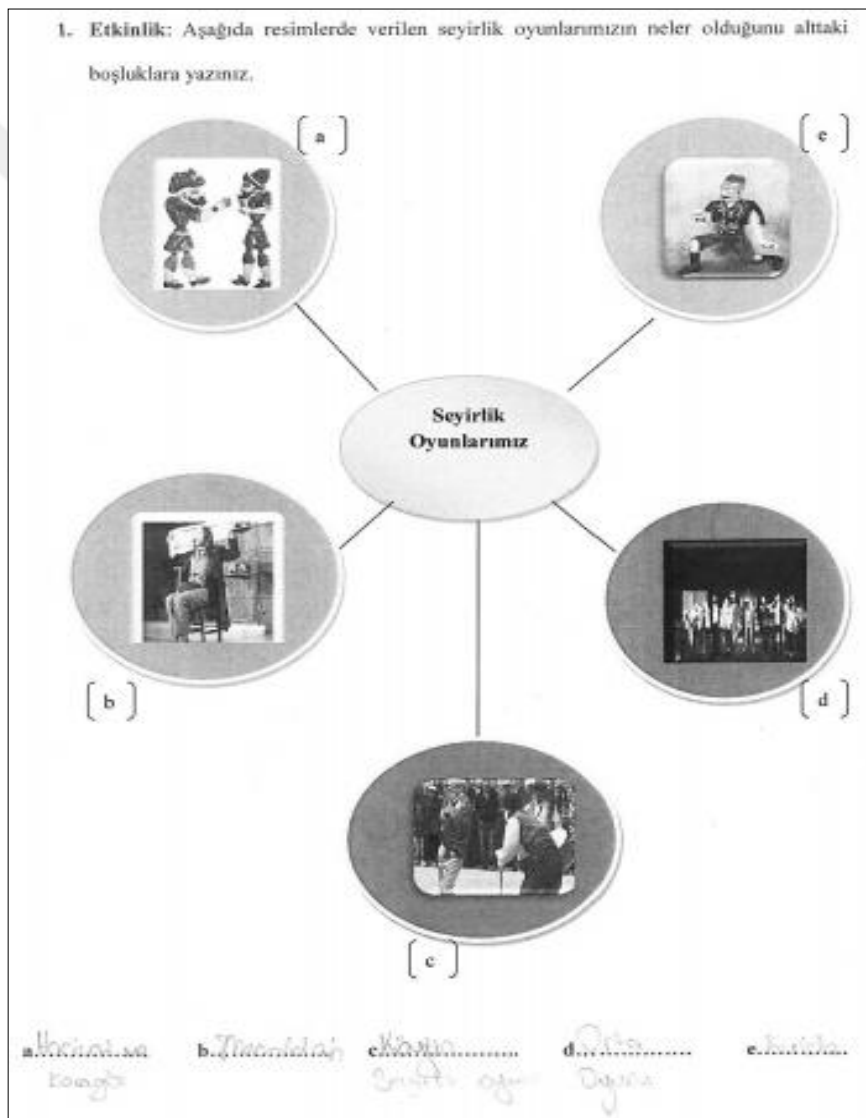
p>.05) değerlerine sahip olduğu görülmüş; tutum ölçeği sonuçlarının yaşlara göre anlamlı olarak farklılaşmadığı sonucuna varılmıştır.

4.3. Üçüncü Araştırma Sorusuna Yönelik Bulgular

4.3.1. Türk Dünyası edebî metinleri aracılığıyla 8. sınıf Türkçe dersi “Millî Kültür” temasının öğretilip öğretilmeyeceğine ilişkin bulgular.

Resim 33

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 12 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği

“Mektep ve Milliy Til” metninin “Seyirlik Oyunlar” adlı teması ile ilgili bir etkinlik olan 1. etkinlikte öğrencilerin neredeyse tamamının seyirlik oyunları bilebildiği görülmüştür.

Resim 34

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 2. Etkinliği

2. Etkinlik: Aşağıda anlamları verilmiş olan kelimeleri bulup bulmacayı doldurunuz.

1. İhtiyaca yetmeyecek kadar az, bol karşısı

2. Söyleyiş

3. Aymazlık

4. Dil

5. Kuruntular

6. Okul

7. Beceri isteyen ustalık.

Sanat

2. etkinlikte metni dikkatli okuyan öğrencilerin, metinde geçen ve anlamları verilmiş olan kelimeleri bulup yazabildiği gözlemlenmiştir. Öğrencilerin bulmakta zorlandıkları kelimelerde ipuçları verilmiş ve kelimeler öğrencilere buldurulmaya çalışılmıştır.

Resim 35.

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 3. Etkinliği

3. Etkinlik: Okuduğunuz metne yeni bir başlık bulunuz.

-SERİE'İN VERNİĞİ NERS-
-CAHTILIGI YENEN KARAGÖZ-

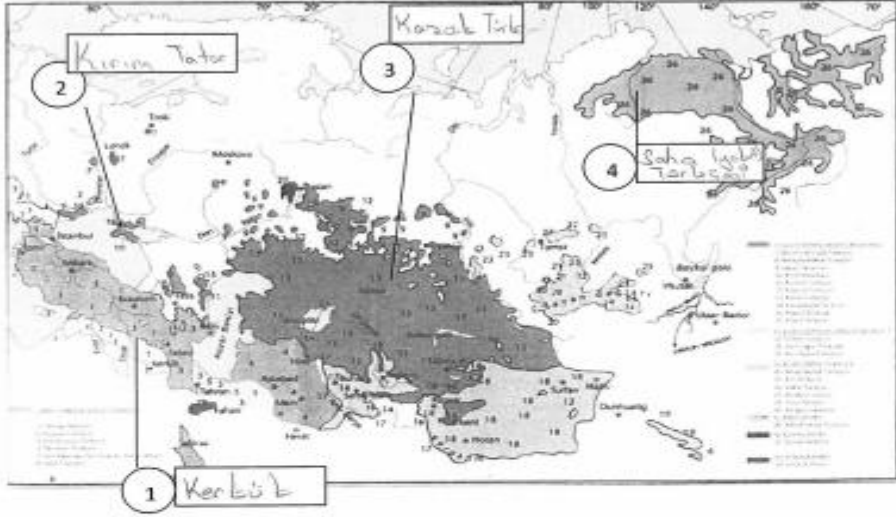
3. etkinlikte öğrencilerin, okudukları metne benzer cevaplar verdikleri görülmüştür. Öğrencilerden metne daha orijinal başlıklar bulmaları istenmiştir.

Resim 36

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 5.a. ve 5.b. Etkinlikleri

5. Etkinlik

a. Aşağıdaki Türk Dünyası haritasında numaralandırılmış yerlerde hangi Türk lehçesi konuşulmaktadır? Yazınız.

b. Okuduğunuz parçada yer alan edebî metinler hangi lehçelere dâhildir? Bu lehçeler Türkçenin hangi grubundandır? Yazınız.

Metinlerde kullanılan lehçe Kırım Tatar Türkçesi'dir. Karay Türkçe grubuna dahildir.

Öğrenciler 5.a etkinliğinde kendilerine önceden verilen renkli Türk Dünyası haritası yardımıyla, numaralandırılmış bölgelerde konuşulan lehçeleri tespit edebilmişlerdir.

Böylelikle, etkinliğin hedefine uygun olarak öğrencilerde, Türk Dünyası coğrafyasına karşı farkındalık oluşturulmaya çalışılmıştır.

5. b etkinliğinde öğrenciler, okudukları parçada geçen edebî metinlerin hangi Türk lehçelerine ait olduğunu bulup lehçelerin ait oldukları grupları temaya hazırlık çalışmaları bölümünden yardım alarak yazabilmişlerdir.

Resim 37

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 6 ve 7. Etkinlikleri

6. Etkinlik: Aşağıdaki dördlüğü okuyunuz. Dördlükteki söz sanatını bulunuz.

Ne zevqlıdır mektep çağı,
 Ana tili et tasil.
 Cealet bir siyah leke,
 Buni üzerinden sil.

benzetme = cealet bir siyah lekay, benzetiyo, tr-

Resim 38

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği

7. Etkinlik: Aşağıdaki dördlüğü okuyunuz. Şair aşağıdaki altı çizili ifadelerle ne anlatmak istemiştir? Yazınız.

Mektep ilim deryasıdır,
 Sen buña dal da çıq.
 Namh, şuretli olursıñ,
 Caillikni ur da çıq.

ilim denizine olarak sehilliği bırak

Resim 39

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 8 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği

8. Etkinlik:

a. Metinde geçen aşağıdaki ikilemeleri gruplayarak tabloya yazınız.

manalı manalı, sabah sabah, kaba saba, garip garip, açık seçik, tane tane

Kaba - Saba
Açık - Seçik

Manalı - manalı
Tane - tane
garip - garip
Sabah - Sabah

b. Grupladığınız ikilemelerin arasında ne gibi farklar vardır? Yazınız.

Aynı kelimelerden oluşan ikilemeler ve farklı kelimelerden oluşan ikilemeler vardır

Resim 40

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 9.a. Etkinliği

9. Etkinlik

a. Aşağıdaki edebî türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Atasözü

Mani

Bilmece

Türkü

Şiir

Ninni

Çeşitli olay ve durumları farklı çağrışımlarla tanımlayan ve cevapları da bu çağrışımlarda gizleyen sözlü halk edebiyatı ürünüdür.

Bilmece

Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Mani

Annenin çocuğuna ilişkin iyi dilekte, iyi istekte bulunduğu türdür.

Mani

Atalarımızın bilgilerini, tecrübelerini aktaran, toplumca benimsenmiş özlü sözlerdir.

Atasözü

Duygu ve düşüncelerin bir his uyandırarak mısralar hâlinde oluşturduğu edebî türdür.

Şiir

Halkın, acılarını ve sevinçlerini dile getirdiği, ezgilerle söylenen türdür.

Türkü

Resim 41

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 2 Tarafından Yapılan 9.b. Etkinliği

b. Aşağıdaki edebi türleri okuyunuz. Edebi türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Atasözü

Türkü

Mani

Şiir

Ninni

Bilmece

Oy Muradım, Muradım,
Sen cuuga ne baradıñ?
Oy, Muradım, Muradım,
Ceriñde ne cürbeydin?
(Altay Türkçesi)

Türkü

İşim vardır kerçekten,
Bal toplarım çeçekten.
Xarap turmay işlerim,
Tiyeñ, aman tişlerim. *Arı*
(Kırım-Tatar Türkçesi)

Bilmece

Gül açmaz qara bağlar,
Göy bağlar, qara bağlar.
Balası ölen ana,
Başına qara bağlar.
(Azerbaycan Türkçesi)

Mani

Geldi bahar, açdı çiçek,
Sen de dillen, bala bülbül.
Uçub budaqdan budağa,
Bizim bağda qal, a bülbül
(Azerbaycan Türkçesi)

Şiir

Ayya bolsın, ay bolsın, nenni
Menim balam bay bolsın, nenni
Yaşa paşam, köp yaşa, nenni
El şalışsın, sen aşa, nenni
Hu, hu, hu yavrum, nenni
(Dobruca-Tatar Türkçesi)

Ninni

Bilegi küçlü birni yıqar, bilgisi
küçlü biñni yıqar.
(Kırım-Tatar Türkçesi)

Atasözü

Resim 42

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 9.ç. ve 9.d. Etkinlikleri

ç. Sizce metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

Kültürden kaynaklanan bir olay olduğun
kaynaklarıdır

d. Yukarıdaki metinleri edebi metin yapan özellikler nelerdir?

kafiyeli yapılar ses dizesi ve
ses uyumu olması mecaz olan
yükü olması ve söz sanatlarının
olması bu metinleri edebi yapıyor

Resim 43.

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 9.c. Etkinliği

e. Yukarıda verilen edebi metinleri tekrar okuyunuz. Size göre kulağa en hoş gelen tür ve lehçe hangisidir? Neden?

Kulağa en hoş gelen tür:

Şiir

icerdiği duygular daha yakın olduğu

Nedeni: duyguyu ve düşüncelerini anlatmaktadır.

Kulağa en hoş gelen lehçe:

göçer beyan

Nedeni: hem dilimize yakın anlaşılabilir bir türdür

Resim 44

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 9.ç. ve 9.d. Etkinlikleri

ç. Sizce metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

Kültürden kaynaklanan bir olay değerden kaynaklanıyor

d. Yukarıdaki metinleri edebi metin yapan özellikler nelerdir?

Koşuyeli yapılar, ses dizesi ve ses uyumu olması mecaz olan yüklü olması ve söz sanatlarının olması bu metinleri edebi yapıyor.

Resim 45

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 10.a. Etkinliği

10. Etkinlik

a. Aşağıdaki şiiri arkadaşlarınıza okuyunuz. Dize sonlarındaki ortak sesleri bulup aşağıya yazınız.

MEKTEP VE MİLLİY TİL

Parlaq fikir, teren aqıl,
Qazanılır mektepte.
Bundan maxrum qalan adam,
Aqir olur elbette.

İlim uner milliy tili,
Bunda öğrenir insan.
Bir millete keregi ne,
Ana til, ana lisan.

Ne zevqlıdır mektep çağı,
Ana tili et tasil.
Cealet bir siya leke,
Buni üzerinden sil.

Ğaflet etme, çalış, çekiş,
Cealetten pek saqın.
Rux berecek mektep saña,
Qaçma bundan kel yaqın.

Mektep ilim deryasıdır,
Sen buña dal da çıq.
Namlı, şuretli olursıñ,
Caillikni ur da çıq.

(Kırım-Tatar Türkçesi)

Mektepte, elbette, insan - lisan, tasil - sil, saqın, kaçın, dalda çık burda çık

Resim 46

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 10.b. ve 10.c. Etkinlikleri

b. Bu ses benzerlikleri şiire nasıl bir hava katmıştır?

Bu ses benzerlikleriyle ses uyumu sağlanmıştır. Şiire melodili has bir hava katmıştır.

e. Şiirin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

Öğrenme önemi, çalışmanın önemini bahsetmiştir.

Resim 47

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 13 Tarafından Yapılan 10.a. Etkinliği

10 . Etkinlik

a. Aşağıdaki şiiri arkadaşlarınıza okuyunuz. Dize sonlarındaki ortak sesleri bulup aşağıya yazınız.

MEKTEP VE MİLLİY TİL

Parlaq fikir, teren aqıl,
Qazanılır mektepte.
Bundan maxrum qalan adam,
Aqir olur elbette.

İlim uner milliy tinli,
Bunda öğrenir insan.
Bir millete keregi ne,
Ana til, ana lisan.

Ne zevqlıdır mektep çağı,
Ana tili et tasıl.
Cealet bir siya leke,
Bunu üzerinden sil.

Ğaflet etme, çalış, çekiş,
Cealetten pek saqın.
Rux berecek mektep saña,
Qaçma bundan kel yaqın.

Mektep ilim deryasıdır,
Sen buña dal da çıq.
Namlı, şuretli olursıñ,
Caillikni ur da çıq.

(Kırım-Tatar Türkçesi)

*Mektepte = elbette Ses benzerliği ile
tasıl = Sil uyum sağlanmıştır şiire
Sakin = Yağın melodili Has Hava katmıştır
maxrum = mağrur*

Resim 48

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 10.b. ve 10.c. Etkinlikleri

b. Bu ses benzerlikleri şiire nasıl bir hava katmıştır?

ohenkli uyumlu inşaa şiire ceken bir
hava katıyor.

c. Şiirin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

Şiir okulu ve eğitimin öneminden
bahsediyor.

Resim 49

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 11. Etkinliği

11. Etkinlik: Aşağıdaki deyimleri metindeki anlamlarına göre uygun yerlere yazarak cümleler oluşturunuz.

Kötü olmak	Kafayı takmak	Ruhunu okumak
Gözüne batmak	Eline tutuşturmak	
Kulak vermek	Nasihat almak	Niyet etmek
Dili dönmek	Başına kakmak	

- Büyüklerimizi ziyaret edip onlardan nasihat aldık.
- Terli iken su içince kötü oldum.
- Öğretmenimizin söylediklerine kulak vermeliyiz.
- Dilim döndüğüme doğruları anlatıyorum size.
- Yaşlı adam derin bakışlarıyla ruhunu okudu sanki.
- Beni sevmiyor, her yaptığım onun gözüne batıyor.
- Annem bakkaldan ekme almam için paraları elim tutuşturdu
- Evvela güzel şeylere niyet etmeli insan.
- Yaptığın iyiliği insanların başına kakmak doğru değil.
- Ağabeyim neden bana kafayı taktı hâlâ anlamıyorum.

Resim 50

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 12. Etkinliği

12. Etkinlik: Aşağıdaki dörtlüğü ezberleyerek arkadaşlarınıza okuyunuz. Dörtlükte geçen mecaz anlamlı sözcükleri bulunuz. Bu sözcükleri mecaz anlamlarıyla birer cümlede kullanınız.

**Parlaq fikir, teren aqıl,
Qazanılır mektepte.
Bundan maxrum qalan adam,
Aqir olur elbette.**

Parlaq fikir, Parlaq bir zekaya sahibti
Jeren aqıl! Fecuk derin düşüncelere ebekli

Resim 51

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 10 Tarafından Yapılan 13. Etkinliği

13. Etkinlik: Aşağıdaki tekerlemenin devamını getiriniz.

**Davul taqtım boynuma,
Çıqtım deve yoluna.
Deve yolu bit bazar,
Bit bazarda ayuv bar.
Ayuv meni qorquzdı,
Qulağımni çıñlattı.**

(Kırım-Tatar Türkçesi)

Tekerlemenin devamı:

Korktuñ kactıñ ağıñdan
otkanoñile bakmadan

Resim 52

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 13. Etkinliği

13. Etkinlik: Aşağıdaki tekerlemenin devamını getiriniz.

Davul taqtım boynuma,
Çıqtım deve yoluna.
Deve yolu bit bazar,
Bit bazarda ayuv bar.
Ayuv meni qorquzdı,
Qulağımını çıñlattı.

(Kırım-Tatar Türkcesi)

Tekerlemenin devamı:

Darıp baktım ayuv
kızıma kızıma amama

Resim 53

Mektep ve Milliy Til Metninin Ö 13 Tarafından Yapılan 14.a. Etkinliği

14. Etkinlik

a. Aşağıdaki cümleleri ögelerine ayırınız. Yüklemlerine göre cümlelerin türlerini karşılıklarına yazınız.

Cümle	İsim/Fil cümlesi
Quş, yuvada körgenini küter. (Kırım-Tatar T./Atasözü)	Fil
Bal tutgan barmagın calar. (Altay T./Atasözü)	Fil
Aqıl yaşta degil baştıdır. (Kırım-Tatar T./Atasözü)	İsim
Til yarası bıçaq yarasından müşküldür. (Kırım-Tatar T./Atasözü)	İsim
Uniñğa mendin salam eytiñ. (Uygur T.)	Fil

(körgenini: gördüğünü küter: yapar cer: yer)

Resim 54

Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği

1. Etkinlik: Aşağıdaki boşlukları metne göre doldurunuz.

Metinde anlatılan olay:

Nasrettin Hoca'nın iki gezgini evinde
ağırlaması ve onlara Mangala öğret-
mesi

**Metinde olayın
geçtiği yer:**

Nasrettin
Hoca'nın
Evi

Zaman:

Gece
İman

Kişiler:

Mr. Hoca
Karıcaklı
Duruş Kaf
Göğüs gezin
akilla

Resim 55

Mangala Metninin Ö 8 Tarafından Yapılan 1. Etkinliği

1. Etkinlik: Aşağıdaki boşlukları metne göre doldurunuz.

Metinde anlatılan olay:

Kerkük ve Gagavuzya'da misafirleri Hoca'ya
ziyaret edip ondan mangala öğrenmelerini

**Metinde olayın
geçtiği yer:**

Atge köyü
Nasrettin Hoca'nın
evinde

Zaman:

Günlerden
bir gün

Kişiler:

Hoca
Gagavuzya'da DHA ile
erkük Duruş
Yusu

Resim 56

Mangala Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 2. Etkinliği

2. Etkinlik: Aşağıdaki Türk Dünyası haritasında işaretlenmiş yerlerin hangisinde Kerkük-Türkmen Türkçesi ile Gagavuz Türkçesi konuşulmaktadır? (X) ile işaretleyiniz.

Resim 57

Mangala Metninin Ö 10 Tarafından Yapılan 4. Etkinliği

4. Etkinlik: Okuduğunuz metinde Nasrettin Hoca'nın zekâsını gösteren cümleler ile güldürü özelliğini gösteren cümleleri tespit edip tabloya yazınız.

Zekâ Unsuru Cümleler:

Doğduğuna inanıyorsanız da
öldüğünüze niye inanmıyorsunuz

Güldürü Unsuru Cümleler:

gastik eok nleak z ele mek yerde
altına koydum

Resim 58

Mangala Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 4. Etkinliği

4. Etkinlik: Okuduğunuz metinde Nasrettin Hoca'nın zekâsını gösteren cümleler ile güldürü özelliğini gösteren cümleleri tespit edip tabloya yazınız.

Zekâ Unsuru Cümleler:

Kasımın ağabeyine ironyisine de dilediğine ironyisine

Güldürü Unsuru Cümleler:

Yedigöze çok elmek 2 elmek vevae yedigöze altına koyuyor

Resim 59.

Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 5. Etkinliği

5. Etkinlik: Aşağıdaki formda yer alan maddeleri okuyunuz ve düşüncelerinizi ifade eden kutucuğu işaretleyiniz.

OKUDUĞUM METNİ DEĞERLENDİRİYORUM			
Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1. Metindeki cümleler çok uzundur.			☒
2. Metinde anlamı bilinmeyen kelimelere sıkça yer verilmiştir.		☒	
3. Metinde Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan kelimelere yer verilmiştir.	☒		
4. Metindeki lehçe metinlerinde kullanılan kelimeler çoğunlukla Türkiye Türkçesi'nde de kullanılmaktadır.	☒		
5. Yazarın demek istediği kolayca anlaşılıyor.		☒	
6. Metinde yazım ve noktalama hataları var.			☒
7. Yazar aynı kelimeleri sıkça kullanmıştır.		☒	
8. Yazar örnek ve alıntılardan yararlanmıştır.		☒	
9. Yazar biyografi türünden de yararlanmıştır.		☒	
10. Yazar anlatımda benzetmelerden yararlanmıştır.	☒		
11. Yazar diyaloglardan yararlanmıştır.	☒		
Toplam Puanlar			

Resim 60

Mangala Metninin Ö 2 Tarafından Yapılan 5. Etkinliği

5. **Etkinlik:** Aşağıdaki formda yer alan maddeleri okuyunuz ve düşüncelerinizi ifade eden kutucuğu işaretleyiniz.

OKUDUĞUM METNİ DEĞERLENDİRİYORUM			
Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1. Metindeki cümleler çok uzundur.			X
2. Metinde anlamı bilinmeyen kelimelere sıkça yer verilmiştir.		X	
3. Metinde Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan kelimelere yer verilmiştir.		X	
4. Metindeki lehçe metinlerinde kullanılan kelimeler çoğunlukla Türkiye Türkçesi'nde de kullanılmaktadır.		X	
5. Yazarın demek istediği kolayca anlaşılıyor.	X		
6. Metinde yazım ve noktalama hataları var.			X
7. Yazar aynı kelimeleri sıkça kullanmıştır.		X	
8. Yazar örnek ve alıntılardan yararlanmıştır.		X	
9. Yazar biyografi türünden de yararlanmıştır.		X	
10. Yazar anlatımda benzetmelerden yararlanmıştır.			X
11. Yazar diyaloglardan yararlanmıştır.	X		
Toplam Puanlar	X		

Resim 61

Mangala Metninin Ö 5 Tarafından Yapılan 6. Etkinliği

6. **Etkinlik:** Aşağıda okuduğunuz metinden cümleler verilmiştir. Cümlelerin karşısındaki kutucuklara öznel cümle için "Ö", nesnel cümle için "N" yazınız.

Köyünde başladığı medrese eğitimine önce Akşehir'de, sonra da Selçuklu başkenti Konya'da devam etti.	N
Derin fikirleri ve sözlerinde bilgeliği görünürdü.	Ö
Nükteli sözleri ve yaptıkları dilden dile aktarılır, diyar diyar gezerdi.	N
Fıkraların ardından hocanın doyumsuz sohbetiyle muhabbet daha bir koyulaşır.	Ö
Merak ve heyecan dolu gözlerin huzurunda oyunu anlatmaya başlar.	N

Resim 62

Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği

7. **Etkinlik:** Aşağıdaki bilmece ve manileri okuyunuz. Parçalarda geçen ses farklılıklarını bulup aşağıdaki tabloya örnekteki gibi yazınız.

**Kökde bargan kanatlı,
Kömülüb bara teññizde.
Olturuguz teñlerim,
Hapar aytayım men sizge.**
(Karaçay-Malkar T./Mani)

Gökyüzünde giden kanatlı,
Gömülüp gidiyor denize.
Oturun dostlarım,
Hikaye anlatayım ben size.
(Türkiye T.)

**Cırımı aytayım sañña,
Sen kerek ediñ manña.
Sarı ayaklı kuşlardan,
Salam ciberdim men sañña.**
(Karaçay-Malkar T./Mani)

Şarkımı söyleyeyim sana,
Sen lazım idin bana.
Sarı ayaklı kuşlardan,
Selam gönderdim ben sana.
(Türkiye T.)

Boyu bir qarıs, sağalı eki qarıs.(Jügeri)
(Kazak T./Bilmece)

Boyu bir karış, sakalı iki karış.(Mısır)
(Türkiye T.)

Resim 63

Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 7. Etkinlik Devamı

Karaçay-Malkar Türkçesi	Kazak Türkçesi	Ses değişimi	Türkiye Türkçesi
kökde		k-g	gökte
Kömülüb		k-g	gömülüp
Manña		m-b	bana
Salam		a-e	selam
kuşlardan		d-r	kuşlardan
man		m-b	ben
	boyu	ı-u	boyu
	qarış	q-k	karış
	sağalı	ğ-l	sakalı
	eki	e-i	iki

Resim 64

Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 7. Etkinliği

7. Etkinlik: Aşağıdaki bilmece ve manileri okuyunuz. Parçalarda geçen ses farklılıklarını bulup aşağıdaki tabloya örnekteki gibi yazınız.

**Kökde bargan kanatlı,
Kömülüb bara teñnizde.
Olturuguz teñlerim,
Hapar aytayım men sizge.**
(Karaçay-Malkar T./Mani)

Gökyüzünde giden kanatlı,
Gömülüp gidiyor denize.
Oturun dostlarım,
Hikaye anlatayım ben size.
(Türkiye T.)

**Çarımı aytayım sanña,
Sen kerek ediñ manña.
Sarı ayaklı kuşlardan,
Salam ciberdim men sanña.**
(Karaçay-Malkar T./Mani)

**Şarkımı söyleyeyim sana,
Sen lazım idin bana.
Sarı ayaklı kuşlardan,
Selam gönderdim ben sana.**
(Türkiye T.)

Boyı bir qarıs, sagalı eki qarıs.(Jügeri)
(Kazak T./Bilmece)

Boyu bir karış, sakalı iki karış.(Mısır)
(Türkiye T.)

Resim 65

Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 7. Etkinlik Devamı

Karaçay-Malkar Türkçesi	Kazak Türkçesi	Ses değişimi	Türkiye Türkçesi
kökde		k-g	gökte
men		M-B	Ben
sizge		g	size
karı		k-g	karış
Salam		a-e	Salon
	ğarıs	ğ-ş	karış
	eki	e-i	iki

Resim 66

Mangala Metninin Ö 3 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği

8. **Etkinlik:** Aşağıdaki Nasrettin Hoca fıkrasını okuyunuz. Ardından tabloyu fikraya göre doldurunuz.

ESŞEĞİN ANQIRMAĞINA İNANISAN?

Bir gün Milla'nın qonşusu geldi diyer:

-Milla, o eşşegi ver aparağ degirmana. Milla diyer:

-Eşşeg yoxtu evde. Bu sırada eşşeg anqırı.

Qonşu diyer:

-Milla, be bu eşşeg degi, nedi evde? Milla da diyer:

-Sen benim kimin bir ixtiyara, seqqeli bayaza, inanmısan, bir eşşegin anqırmağına inanısan?

(Kerkük-Türkmen T.)

Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan sözcükler:

aparağ, eşşeg, anqırmağın, eşşeg

SES DEĞİŞİMİ

Kerkük-Türkmen T.	Türkiye Türkçesi	Ses değişimi
qonşu	konşu	q-k, n-m
ixtiyara	ixtiyer	x-h
diyer	diyer	e-o
milla	mella	l-o

Resim 67

Mangala Metninin Ö 14 Tarafından Yapılan 8. Etkinliği

8. Etkinlik: Aşağıdaki Nasrettin Hoca fikrasını okuyunuz. Ardından tabloyu fikraya göre doldurunuz.

ESSEGİN ANQIRMAĞINA İNANISAN?

Bir gün Milla'nın qonşusu geldi diyer:

-Milla, o eşşegi ver aparağ degirmanana. Milla diyer:

-Eşşeg yoxtu evde. Bu sırada eşşeg anqırır.

Qonşu diyer:

-Milla, be bu eşşeg degi, nedi evde? Milla da diyer:

-Sen benim kimin bir ixtiyara, seqqeli bayaza, inanmısan, bir eşşegin anqırmağına inanısan?

(Kerkük-Türkmen T.)

Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan sözcükler:

aparağ, degirmanana, anqırmağır, kimin

SES DEĞİŞİMİ

Kerkük-Türkmen T.	Türkiye Türkçesi	Ses değişimi
qonşu	komşu	q-k, n-m
eşşeg	eşşek	ş-k
ixtiyara	ihtiyar	ix-h
degi	diyar	e-o
milla	nasrettin	l-o

Resim 68

Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 9.a. ve 9.b. Etkinlikleri

9 . Etkinlik

a. Aşağıdaki kelimelerle anlamlarını eşleştiriniz.

ANLAMLAR:	
1. Akran	1 Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri, boydaş, böğür, taydaş, öğür.
2. Medrese	8 Arkadaşça, dostça karşılıklı konuşma, hasbihâl, sohbet etmek
3. Meşgale	13 Bireyler, fertler
4. Dobra	9 Nükte ile süslenmiş, nüktesi olan, esprili
5. Gedik	4 Açık sözlü
6. Kelam	2 İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.
7. Haybe	15 Mayalanmayı sağlamak
8. Söyleşmek	11 Güzellik, hoşluk
9. Nükteli	7 Boş, işe yaramaz, anlamsız iş
10. Hasbihâl etmek	8 Söyleşmek, karşılıklı konuşmak, sohbet etmek
11. Letafet	14 Canlı, etkin, hareketli
12. Dergâh	5 Boşluk, eksiklik
13. Efrat	3 Uğraşı
14. Dinamik	16 Açıklamalar
15. Maya çalmak	12 Tekke
16. İzahat	

b. Yukarıdaki kelimeleri Türkçe kurallarına uygun olarak birer cümlede kullanınız.

1- Bu konuyu sana ne zamandır izahat etmeye çalışıyorum.
 2- Okurup bir hasbihâl etmek nasip olmadı.
 3- Aktarımla ayranayı sarırdı.

Resim 69

Mangala Metninin Ö 7 Tarafından Yapılan 9.a. ve 9.b. Etkinlikleri

9. Etkinlik

a. Aşağıdaki kelimelerle anlamlarını eşleştiriniz.

ANLAMLAR:	
1.	Akran
2.	Medrese
3.	Meşgale
4.	Dobra
5.	Gedik
6.	Kelam
7.	Haybe
8.	Söyleşmek
9.	Nükteli
10.	Hasbihâl etmek
11.	Letafet
12.	Dergâh
13.	Efrat
14.	Dinamik
15.	Maya çalmak
16.	İzahat

1.	Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri, boydaş, böğür, taydaş, öğür.
10.	Arkadaşça, dostça karşılıklı konuşma, hasbihâl, sohbet etmek
13.	Bireyler, fertler
9.	Nükte ile süslenmiş, nükteli olan, esprili
4.	Açık sözlü
2.	İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.
15.	Mayalanmayı sağlamak
11.	Güzellik, hoşluk
7.	Boş, işe yaramaz, anlamsız iş
8.	Söyleşmek, karşılıklı konuşmak, sohbet etmek
12.	Canlı, etkin, hareketli
3.	Boşluk, eksiklik
16.	Uğraşı
	Açıklamalar
12.	Tekke

b. Yukarıdaki kelimeleri Türkçe kurallarına uygun olarak birer cümlede kullanınız.

Osmanlı zamanında medreseler vardı.
Nasrettin Hoca göle maya çaldı.
Yıllarca görmediğim arkadaşlarımla biraz söyleştik.

Resim 70

Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 11.a. ve 11.b. Etkinlikleri

11. Etkinlik

a. Metinde üç nokta (...) ile biten cümleleri aşağıya yazınız. Üç noktanın bu cümlelerde hangi işlevde kullanıldığını söyleyiniz.

Kendisini bazen çocuklarla bulurdu
bazen de koyunları otlatırken ...

b. Siz de üç noktayı bu işleviyle bir cümlede kullanınız.

Kendimi bazen kordesimle oynarken bazende
okulda ders işlerken

Resim 71

Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 11.a. ve 11.b. Etkinliği

11. Etkinlik

a. Metinde üç nokta (...) ile biten cümleleri aşağıya yazınız. Üç noktanın bu cümlelerde hangi işlevde kullanıldığını söyleyiniz.

Kendisini bazen çocuklarla bulurdu, bazende
koyunları otlatırken ...

b. Siz de üç noktayı bu işleviyle bir cümlede kullanınız.

Ben sana ne olduğunu biliyorum ama ... /
paranın meyvade çok satılır sebzele ...

Resim 72

Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 12.a. Etkinliği

12. Etkinlik

a. Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Devrik cümlelerin başına “D”, kurallı cümlelerin başına “K” yazınız.

Gelin, sizi göle kadar şöyle yolcu edeyim.

Güreşirdi akranlarıyla tarlanın orta yerinde.

O da söyleşirdi halkla halkın anladığı dilden.

Şöyle geçin, biraz dinlenin.

Civar memleketlerden misafirleri olurdu Hoca'nın.

Resim 73

Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 12.a. Etkinliği

12. Etkinlik

a. Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Devrik cümlelerin başına “D”, kurallı cümlelerin başına “K” yazınız.

Gelin, sizi göle kadar şöyle yolcu edeyim.

Güreşirdi akranlarıyla tarlanın orta yerinde.

O da söyleşirdi halkla halkın anladığı dilden.

Şöyle geçin, biraz dinlenin.

Civar memleketlerden misafirleri olurdu Hoca'nın.

Resim 74

Mangala Metninin Ö 11 Tarafından Yapılan 12.b. Etkinliği

b. Siz de birer tane kurallı ve devrik cümle yazınız.

Yarın okula gideceğim
Sınıfları bombostu okula

Resim 75

Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 12.b. Etkinliği

b. Siz de birer tane kurallı ve devrik cümle yazınız.

Kosuyorlar çocuklar topun arkasında
Rüzgarlı günleri okula çok severim.

Resim 76

Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 13.a. Etkinliği

13. Etkinlik

a. Aşağıda Kerkük-Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi ile yazılmış olan ifadeleri Türkiye Türkçesine uygun olarak çeviriniz. Özellikle şekle, yazıma ve vurgulu yerlere dikkat ediniz.

Be qazan doğar olu, ölünce olmaz?

~~qazan doğunca oluyonda, Neden ölünce olmaz?~~

Doğmağa razısız. Ölmeğe razı dögüsüz?

~~Doğmaya razısız, ölmeğe razı degilsiniz~~

Nastradin yatmış ama öle açmış, ani uyuyamarmış, dönermiş ba o yanına ba bu yanına.

~~Nasrettin yatmış ama öyle açmış ki
ani uyuyamarmış. Bir uyuma bu yan dönermiş~~

Eve gitmee uzakmış, onuştan Nastradin kararlamış kalsın gecelme dostunda.

~~Eve gitmek için çok geçmiş. Bu nedenle
Nasrettin dostunda gecelenmeye karar
vermiş.~~

Resim 77

Mangala Metninin Ö 7 Tarafından Yapılan 13.a. Etkinliği

13. Etkinlik

a. Aşağıda Kerkük-Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi ile yazılmış olan ifadeleri Türkiye Türkçesine uygun olarak çeviriniz. Özellikle şekle, yazıma ve vurgulu yerlere dikkat ediniz.

Be qazan doğar olu, ölünce olmaz?

Kazan doğunca oluyordu, ölünce neden oluyordu?

Doğmağa razısız. Ölmeğe razı döğüsüz?

Doğmaya razısız. Ölmeğe neden razı döğüsüz?

Nastradin yatmış ama öle açmış, ani uyuyamarmış, dönermiş ba o yanına ba bu yanına.

Nastradin yatmış ama öle açmış ki aynı uyuyamarmış. bir yanına bir yanına dönermiş.

Eve gitmee uzakmış, onuştan Nastradin kararlamış kalsın gecelemee dostunda.

Eve gitmek için çok ganim, Bu nedenle Nastradin dostunda gecelemeye karar vermiş.

Resim 78

Mangala Metninin Ö 9 Tarafından Yapılan 13.b. Etkinliği

b. Bu etkinlikten hangi sonuçları çıkardınız? Yazınız.

Gagavuz Türkleri çoğunlukla derrik cümle kullanırlar

Resim 79

Mangala Metninin Ö 4 Tarafından Yapılan 13.b. Etkinliği

b. Bu etkinlikten hangi sonuçları çıkardınız? Yazınız.

Bu cümleler çoğunlukla derrik cümlelerdir.

Resim 80

Mangala Metninin Ö 6 Tarafından Yapılan 14. Etkinliği

14. Etkinlik: Aşağıdaki Nasrettin Hoca fıkrasını okuyunuz. Fıkradaki cümleleri kurallı cümle oluşturacak şekilde Türkiye Türkçesi'ne çeviriniz.

BAARI BİR KERE ÖLEYİM

Bir sıcak yaz günü komşusu çaarmış Nastradin'i musaafirlee. Komşunun karısı getirmiş maazadan bir büyük gıveç hoşaf. Çorbacı vermiş Nastradin'e bir küçücük çay kaşıcaa, kendisi da almış bir polovnik. Başlamışlar onnar hoşaf imee. Hoca o kaşıcaklan duyamarmış hoşafın dadını da. Çorbacı da her kere daldırıp polovnii sevinmekten deyermiş:

-Of, ölerim!

Bitki bitkiye Nastradin sıbıdıp kaşıcaa bir tarafa, kapmış çorbacının elinden büyük kaşu.

-Komşu versene baari bir kere ben de öleyim!

(Gagavuz Türkçesi)

gıveç: Güveç çorbacı: Ev sahibi polovnik: Büyük kaşık

Bitki bitkiye Nastradin sıbıdıp kaşıcaa bir tarafa: Sona doğru Nasrettin fırlatıp kaşığı bir tarafa

Sona doğru Nasrettin kaşığı bir tarafa fırlatıp ev sahibinin elinden büyük kaşığı kapmış.

Resim 81

Mangala Metninin Ö 1 Tarafından Yapılan 14. Etkinliği

14. Etkinlik: Aşağıdaki Nasrettin Hoca fıkrasını okuyunuz. Fıkradaki cümleleri kurallı cümle oluşturacak şekilde Türkiye Türkçesi'ne çeviriniz.

BAARI BİR KERE ÖLEYİM

Bir sıcak yaz günü komşusu çaarmış Nastradin'i musaafirlee. Komşunun karısı getirmiş maazadan bir büyük gıveç hoşaf. Çorbacı vermiş Nastradin'e bir küçücük çay kaşıcaa, kendisi da almış bir polovnik. Başlamışlar onnar hoşaf imee. Hoca o kaşıcaklan duyamarmış hoşafın dadını da. Çorbacı da her kere daldırıp polovnii sevinmekten deyermiş:

-Of, ölerim!

Bitki bitkiye Nastradin sıbıdıp kaşıcaa bir tarafa, kapmış çorbacının elinden büyük kaşu.

-Komşu versene baari bir kere ben de öleyim!

(Gagavuz Türkçesi)

gıveç: Güveç çorbacı: Ev sahibi polovnik: Büyük kaşık

Bitki bitkiye Nastradin sıbıdıp kaşıcaa bir tarafa: Sona doğru Nasrettin fırlatıp kaşığı bir tarafa

Bir sıcak yaz günü komşusu Nasrettin'i musaafirliğe çağırmış.

5. Bölüm

Tartışma ve Öneriler

5.1. Tartışma

Bu bölümde, çalışmada elde edilen bulguların alanyazına katkısı değerlendirilmiş, yeni çalışmalar için önerilerde bulunulmuştur.

5.1.1. Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilbilirliği. Bu kısımda, Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretilbilirliğine yönelik sonuçlar yer almaktadır. Araştırmada TDEMBT kullanılmış ve ön test-son test sonuçları değerlendirilmiştir. Başarı testi ön test aritmetik ortalaması ($X= 52,33$) ve son test aritmetik ortalaması ($X= 60,66$) düzeyindedir. Bu sonuçlara bakıldığında iki test arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir.

Daha önce Türk Dünyası edebî metinlerinin eğitim-öğretim ortamında kullanılmasına yönelik bir çalışma yapılmamıştır. Dolayısıyla bu çalışmanın alanında ilk olduğu ve bundan sonra yapılacak olan çalışmalara da ışık tutacağı ifade edilebilir.

5.1.2. Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik öğrenci tutumları. Bu başlık altında, Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik öğrenci tutumlarıyla ilgili sonuçlara yer verilmiştir. Türk Dünyası Edebî Metinleri Tutum Ölçeğinin (TDEMTÖ) elde edilen sonuçlara göre ölçeğin; Türk Dünyası edebî metinlerine duyulan ilgi, Türk Dünyası, Türk Dünyası edebî metinlerinin dili ve Türk Dünyası edebî metinlerinin telaffuzu alt boyutlarında anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna varılmıştır.

Tutum ölçeği verilerine bakıldığında Türk Dünyası hakkında bilgi sahibi olan öğrencilerin; kendilerini Türk Dünyası'na yakın buldukları, Türk Dünyası'na ait eserleri okudukça ön yargılarından kurtuldukları, metinlerin dilini kendi dillerine yakın buldukları, edebî metinlerin telaffuzu konusunda kendilerini geliştirdikleri, Türk lehçelerinin birbirlerine çok da uzak olmadığını keşfettikleri ve Türk Dünyası edebî metinlerine olan ilgilerinin arttığı görülmüştür.

5.1.3. Etkinlikler aracılığıyla Türk Dünyası edebî metnlerinin öğretilirliği.

TDEMBT son testinde yer alan Türk Dünyası edebî metnlerinin Türkçe ders kitaplarında kullanılabilirliğine yönelik sorularda öğrencilerin % 60,66 oranında başarı göstermiş olması, TDEMDİ'nin öğrencilerin seviyesine göre hazırlanıp sunulduğu anlamına gelmektedir.

TDEMHDİ'de öğrencilerin etkinliklerde vermiş oldukları cevaplar incelenmiş, “Mektep ve Millî Til” metninin 6. etkinliğinde verilmiş olan dörtlüğü öğrencilerin anladıkları ve bu dörtlükteki söz sanatını bulabildikleri görülmüştür. 7. etkinlikte öğrenciler verilen şiirde ne anlatılmak istendiğini ifade etmiş, 9.b. etkinliğinde edebî metin örnekleriyle edebî metin türlerini eşleştirebilmişlerdir.

Öğrencilerin 12. etkinlikte verilmiş olan dörtlüğü anlamlandırdıkları ve dörtlükte geçen mecaz anlamlı sözcükleri tespit edebildikleri; 13. Etkinlikte ise verilmiş olan tekerlemenin devamını başarıyla getirdikleri görülmüştür. Öğrenciler 14.a. etkinliğinde farklı lehçelere ait cümlelerde geçen fiillerin türlerini bulabilmişlerdir.

“Mangala” metninin 7. etkinliğinde öğrencilerin, lehçe metinlerinde geçen sözcükler ile Türkiye Türkçesindeki anlamlarını karşılaştırıp sözcükler arasındaki ses farklılıklarını buldukları gözlemlenmiştir. 8. etkinlikte öğrenciler Nasrettin Hoca'ya ait Kerkük-Türkmen Türkçesiyle yazılmış olan fıkrada Türkiye Türkçesinde kullanılmayan kelimeleri bulabilmişlerdir. 13. etkinlikte farklı lehçelere ait cümleleri Türkiye Türkçesine, 14. etkinlikte Gagavuz Türkçesiyle yazılmış olan fıkradaki devrik cümleleri ise kurallı cümleye çevirebilmişlerdir.

Ayrıca bu metinler dil ve kültürün devamını sağlayan, öğrencilerin kendilerinden bir şeyler bulabileceği, çocuğun dünyasına hitap eden metinlerdir. Bu çalışmada “Millî Kültür” temasına uygun metinlere yer verilerek Türk Dünyası edebî metinleri ilköğretim okullarında öğrencilere öğretilmeye çalışılmıştır. Etkinliklerde öğrencilerin, vermiş oldukları

cevaplardan yola çıkılarak gerekli şartlar ve imkânlar sağlandığında Türk Dünyası edebî metinlerini öğrenebilecekleri söylenebilir.

Bu sonuçlara göre başarı testi sonuçlarının anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Tutum ölçeği sonuçlarının ise anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülse de öğrencilerin Türk tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Bu bağlamda, Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanan “Millî Kültür” temasının 8. sınıflarda öğretilbileceği söylenebilir.

5.2. Öneriler

Bu çalışmada Türk Dünyası edebî metinlerinin Millî Kültür teması çerçevesinde öğretilirliği incelenmiştir. Türk Dünyası edebiyatlarında bulunan farklı türdeki metinlere, Türkçe kitabındaki diğer temalarda da (Toplum Hayatı, Sevgi, Okuma Kültürü, Kişisel Gelişim, Bilim ve Teknoloji, Hak ve Özgürlükler, İletişim, Zaman ve Mekân, Duygular, Alışkanlıklar, Güzel Sanatlar, Kavramlar ve Çağrışımlar, Doğa ve Evren) yer verilebilir.

Türk Dünyası edebiyatı zengin bir kaynaktır ve bu kaynaktan öğrencinin seviyesine, ilgisine, dünyasına hitap edebilecek yüzlerce, binlerce eser bulabilmek mümkündür. Binyazar’a göre (akt. C. Alyılmaz, 2010); ana dilin mecaz gücü, gerçekçi anlatımı, akıcılığı, yalınlığı, deyimleme gücü, düşünce ve duygu dili olarak değeri metinlerle yansıtılmalı ve bu metinler aracılığıyla dil beğenisi yerleştirilmelidir. Türkçe eğitiminde bu eserlere yer verilmesiyle öğrencide Türk edebiyatı farkındalığı, Türk toplulukları farkındalığı ve Türk Dünyası coğrafyası farkındalığı oluşacaktır. Sonuçta öğrenciler Türk Dünyası topluluklarının ortak bir dil ve kültür kaynağından beslendiğini fark edeceklerdir.

Türk Dünyası edebî metinlerinin öğretimi sırasında internetten örnek konuşmalar dinletilir ve örnek metinler okutulursa öğrencinin lehçelere ve lehçelerin telaffuzuna hâkim olacağını söylemek mümkündür. Türk Dünyası metinlerinin öğretilmesi sırasında Türk Dünyası okullarından öğrencilerle canlı bağlantılar yapılabilir, internet siteleri kurulabilir

veya bilgisayar destekli programlar geliştirilebilir. Bu alanda örnek olarak sunulabilecek çalışmalardan biri olan “Türk Dünyası Vatandaşlığı” projesi kapsamında önerilen yöntem- teknik ve bulgular şu şekildedir:

Tablo 7

Kullanılması Önerilen Yöntem ve Tekniklerle Uygulama Biçimine Yönelik Bulgular

Kullanılması Önerilen Yöntem-Teknik	Eğitim Ortamı ve Uygulama Biçimi
<ul style="list-style-type: none"> - Drama Yöntemi - Eğitsel oyunlar - Öyküleyici anlatım - Karikatürler - Örnek Olay İncelemesi - Müzeler (Sanat, Açık, online) ile eğitim - Değer ile öğretim yöntemi - Grup çalışmaları, görüş geliştirme ve beyin fırtınası - Biyografi eğitimi - Bilgilerin görsel öğelerle desteklenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> - Öğrencilerin değişim programları ile Türk kültür coğrafyasının farklı bölgelerini tanımaları sağlanmalı. - Sanat müzeleri oluşturulmalı, müzelerde öğretim ile ilgili dersler işlenmeli. - Harmanlanmış öğretim - Modüler Eğitim - Web destekli eğitim - Çok uyaranlı eğitim ortamları (animasyon, filmler, görsel işitsel öğelerle yapılandırılmış özel sınıflar) - ICT Bilgi Teknolojilerinin kullanımı - Proje Tabanlı Öğrenme

(Bay, Demir ve Mert, 2015)

Türk Dünyası edebî metinlerinin ana dili öğretiminde kullanılıp kullanılmayacağı üzerine araştırmalar yapılabilir, Türk Dünyası’na ait metinler yoluyla öğrencilere değerler eğitimi verilebilir.

Edebî metin öğretimiyle Türk Dünyası edebiyatları arasında yaşanan kopukluklar giderilebilir, öğrencilerin aynı kökten beslenen akraba toplulukların yaşadığı coğrafyaları, edebiyatları, dil ve kültürleri, yaşam şeklini görebileceği, öğrenebileceği çalışmalar artırılabilir.

Bu çalışmanın gelecekte yapılacak olan çalışmalara örnek teşkil edeceği, araştırmacılarda farklı ufuklar açacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2013). Türk Dünyası'nda dil. *Yeni Türkiye Dergisi*, 53, 358-379.
- Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu Bölgeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Akarsu, B. (1955). *Wilhelm Von Humboldt'da dil-kültür bağlantısı*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Aksan, D. (2015). *Her yönüyle dil* (Cilt. 1). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aliyeva Esen, M. (2011). E. R. Tenişev'in Türk edebî dilleri tarihinin kuramı üzerine. *Turkish Studies / International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, "Prof. Dr. Gürer Gülsevin Armağanı", 6/1 Kış, ss. 1101-1110.
http://www.turkishstudies.net/Makaleler/860961449_esenaliyevaminara.pdf'den alınmıştır.
- Alyılmaz, C. (2010). Türkçe öğretiminin sorunları. *Turkish Studies / International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic / Türkoloji Araştırmaları Dergisi*, 5/3 Yaz, ss. 728-749.
http://turkishstudies.net/Makaleler/1971821468_34aly%C4%B1lmaz_cengiz.pdf'den alınmıştır.
- Alyılmaz, C. (2015). Türk Dünyası vatandaşlığına doğru. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4/1, ss. 69-76.
http://www.tekedergisi.com/Makaleler/2003696494_6calyilmaz.pdf'den alınmıştır.
- Alyılmaz, C. & Er, O. (2016). Yabancılara Türkçe öğretimi uygulamalarında öğretmenlerin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisinin değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5/3, ss. 1392-1413.
http://www.tekedergisi.com/Makaleler/30293185_20er.pdf'den alınmıştır.

- Alyılmaz, S. (2015). Türk Dünyası vatandaşlığı projesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4/1, ss. 77-85.
http://www.tekedergisi.com/Makaleler/483181566_7saly%C4%B1lmaz.pdf den alınmıştır.
- Argunşah, M. (2008). *Türk Dünyası'nda ortak dil Türkçe bilgi şöleni: Ortak dil yaratırken yapılanlar ve beklentiler*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Argunşah, M. (2016). *Dil yarası*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Anıkoğlu, E. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Hakas Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Atatürk Kültür Merkezi. (2007a). Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi. *Tekerlemeler* (8, ss. 473-641). Ankara, Türkiye: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Atatürk Kültür Merkezi. (2007b). Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi. *Türküler* (8, ss. 721-943). Ankara, Türkiye: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Atatürk Kültür Merkezi. (2007c). Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi. *Bilmeceler* (8, ss. 335-471). Ankara, Türkiye: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Atatürk Kültür Merkezi. (2007d). Türk Dünyası Edebiyat Metinleri Antolojisi. *Tekerlemeler* (8, ss. 273-334). Ankara, Türkiye: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Balcı, A. (2006). *Sosyal bilimlerde araştırma*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Banguoğlu, T. (1990). *Türkçenin grameri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Barutçu, S. (1997). *Ortak Türkçe meselesi*. K. Ercüment (Ed.), Ortak Türkçe Meselesi Paneli kitabı içinde (ss. 31-38). İstanbul: Türk Kadınları Kültür Derneği Genel Merkez Yayınları.
- Bay, E., & Mert, O., & Alyılmaz, S., & Albayrak, F. (2012). Eski Türk eserlerine ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1/2, ss. 70-82.

http://www.tekedergisi.com/Makaleler/372595744_6

[ESK%C4%B0%20T%C3%9CRK%20ESERLER%C4%B0.pdf](#)'den alınmıştır.

Bay, E., & Demir, S., & Mert, O. (2015). Kùltürler arası eğitim bağlamında Türk Dünyası vatandaşlığı ders programı geliştirilmesi projesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kùltür Eğitim Dergisi*, 4/1, ss. 86-97.

http://www.tekedergisi.com/Makaleler/1430089514_8bay.pdf'den alınmıştır.

Bayat, F. (2006). *Türk dili tarihi: Başlangıcından günümüze kadar Türk dili*. Çorum: Karam Yayınları.

Bozkurt, F. (2002). *Türklerin dili*. Ankara: Kùltür Bakanlığı Yayınları.

Buran, A. & Alkaya, E. (2010). *Çağdaş Türk Lehçeleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Caferoğlu, A. (1984). *Türk dili tarihi*. İstanbul: Enderun Yayınları.

Can, A. (2013). *Spss ile bilimsel araştırma sürecinde nicel veri analizi*. Ankara: Pegem Akademi.

Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Çobanoğlu, Ö. (2015). *Halk edebiyatına giriş-I*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çokluk, Ö., & Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: Spss ve lirsel uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi.

Develi, H. (2010). *Dil doktoru*. İstanbul: Kesit Yayınları.

Dilek, F. G. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Altay Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Doğan, T. (1992). Dil ve Türk dili üzerine genel değerlendirme. *Milli Kùltür Dergisi*, 93,59-61.

Eker, S. (2010). *Çağdaş Türk dili*. Ankara: Grafik Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2013). *Dilde birlik*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Ercilasun, A. B. (2014). *Türk dili ve kompozisyon*. Bursa: Ekin Yayınevi.

Ergin, M. (1972). *Türk dilbilgisi*. İstanbul: Minnetoğlu Yayınları.

- Ergin, M. (2012). *Orhun abideleri*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.
- Ersoy, F. (2010). *Çuvaş Türkçesi Grameri*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ersoy, F. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Çuvaş Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoy, H. Y. (2012a). *Türk lehçeleri grameri: Yeni Uygur Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ersoy, H.Y. (2012b). *Türk lehçeleri grameri: Başkurt Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gedikli, F. (2014). *Çağdaş Türk Dünyası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Gencan, T. N. (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Gülensoy, T. (2000). *Türkçe el kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Günday, R. (2012). *Edebî metinlerin incelenmesi ve öğretimi*. Ankara: Elhan Kitap.
- Kaçalin, M. S. (2013). Türklerde dil birliği yakın mı uzak mı? *Yeni Türkiye Dergisi*, 53, 356-379.
- Kanlıdere, A. (2014). *Çağdaş Türk Dünyası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kaplan, M. (2006). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Kara, M. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Türkmen Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karaçalı, A. (2015). Dil ve perde. *Türk Dili Dergisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, (Dilin Perdeleri Özel Sayısı Cilt. 767-768), ss. 5-6.
- Karamanlıoğlu, A. (1986). *Türk dili*. İstanbul: Dergah Yayınları.
- Karslı, Ö. (2016). Ernst Cassirer’de kültürün anlamı. *Journal of Management Economics Literature Islamic and Political Sciences / JOMELIPS Dergisi*, 1/2 Kış, ss. 38-59. <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/219695>’ten alınmıştır.
- Kavcar, C. (1994). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları.
- Kaymaz, Z. (2006). *Türkiye’nin çağdaş sorunları: Türk Dünyası ve ortak iletişim dili sorunu*. Ankara: Gazi Kitabevi.

- Kemaloğlu, İ. (Ed.). (2014). *Çağdaş Türk Dünyası*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Kirişçiöğlü, M. F. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Saha Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2010). *Çağdaş Türk Dünyası edebiyatı*. Erzurum: Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri şekil bilgisi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Korkmaz, Z. (2014). *Türk dili ve kompozisyon*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kültür Bakanlığı. (1993a). Azerbaycan XX. yy. Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Türk Edebiyatı-4* (4, ss. 79-344). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1993b). Azerbaycan Âşık Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Türk Edebiyatı-3* (3, ss. 13-172). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1993c). Azerbaycan Türklerinin Halk Yaratıcılığı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Türk Edebiyatı-1* (1, ss. 181-430). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1997a). Azerbaycan XX. yy. Yakın Dönem Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Türk Edebiyatı ve Irak(Kerkük) Türk Edebiyatı-6* (6, ss. 13-149). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1997b). Irak (Kerkük) Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Azerbaycan Türk Edebiyatı ve Irak(Kerkük) Türk Edebiyatı-6* (6, ss. 153-479). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Kültür Bakanlığı. (1998). Türkmenistan Sözlü Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Türkmenistan Türk Edebiyatı-1*, (10, ss. 33-246). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999a). Gagavuz Sözlü Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Romanya ve Gagavuz Türk Edebiyatı* (12, ss. 215-349). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999b). Gagavuz Yazılı Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Romanya ve Gagavuz Türk Edebiyatı* (12, ss. 351-447). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999c). Kırım Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kırım-Türk Tatar Edebiyatı* (13, ss. 44-238). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999d). Kırım Hanlık Dönemi Sonrası Yazılı Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kırım-Türk Tatar Edebiyatı* (13, ss. 338-600). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999e). Romanya Sözlü Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Romanya ve Gagavuz Türk Edebiyatı* (12, ss. 21-92). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (1999f). Romanya Yazılı Türk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Romanya ve Gagavuz Türk Edebiyatı* (12, ss. 94-179). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (2000). Özbek Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Özbek Edebiyatı-1* (14, ss. 35-344). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.

- Kültür Bakanlığı. (2001). Tatar Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Tatar Edebiyatı-1*, (17, ss. 13-479). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (2002a). Karaçay-Malkar Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Karaçay-Malkar Edebiyatı* (22, ss. 47-220). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (2002b). Kumuk Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kumuk Edebiyatı* (20, ss. 19-194). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (2002c). Kumuk Yazılı Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kumuk Edebiyatı* (20, ss. 196-462). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür Bakanlığı. (2004). Kazak Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Kazak Edebiyatı* (27, ss. 27-353). Ankara, Türkiye: T.C Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2003a). Altay Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Altay Edebiyatı* (24, ss. 19-248). Ankara, Türkiye: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2003b). Hakas Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Hakas Edebiyatı* (25, ss. 22-239). Ankara, Türkiye: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2004). Başkurt Halk Edebiyatı. *Başlangıcından Günümüze Kadar Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi Başkurt Edebiyatı-1* (29, ss. 33-270). Ankara, Türkiye: T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- Milli Eğitim Bakanlığı. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6, 7, 8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Ortaöğretim Türk dili ve edebiyatı dersi (9, 10, 11 ve 12. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Musaoğlu, M. (2013). Türk dilinin problemleri, perspektifleri ve yapılacak çalışmalar. *Yeni Türkiye Dergisi*, 55, 539-558.
- Nerimanoğlu, K. V. (2013). Türk Dünyası'nda ortak iletişim dili üzerine. *Yeni Türkiye Dergisi*, 55, 568-579.
- Öner, M. (2008). *Türk Dünyası'nda ortak dil Türkçe bilgi şöleni: Ortak Türkçe söz varlığı denemesi*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Özkan, N. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Gagavuz Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Öztürk, R. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Türkiye Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Saray, M. (1993). *Gaspıralı İsmail Bey'den Atatürk'e Türk Dünyası'nda dil ve kültür birliği*. İstanbul: Nesil Matbaacılık Yayıncılık.
- Sinanoğlu, O. (2002). *"Bye- Bye" Türkçe*. İstanbul: Otopsi Yayınları.
- Şencan, H. (2005). *Sosyal ve davranışsal ölçümlerde güvenilirlik ve geçerlilik*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şükürova, R. (1997). Ortak Türkçe meselesi. K. Ercüment (Ed.), *Ortak Türkçe Meselesi* Paneli kitabı içinde (ss. 41-48). İstanbul: Türk Kadınları Kültür Derneği Genel Merkez Yayınları.
- Tamir, F. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Kazak Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tavkul, U. (2012). *Türk lehçeleri grameri: Karacay-Malkar Türkçesi*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Tekin, T. (2007). *Türkçe konuşanlar: Bugünkü Türk halkları ve dilleri*. İstanbul: Tetragon A. Ş.

Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü. (1988). *Türk Dünyası el kitabı* (Cilt. 4). Ankara: Türk Kùltürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.

Uçar, F. (2009). *Türk Dünyası*. İstanbul: IQ Kùltür Sanat Yayıncılık.

Ungan, S. (2013). *Yabancılara Türkçe öğretilimi*. Ankara: Grafiker Yayınları.

Yaman, E. (2008). *Türk Dünyası'nda ortak dil Türkçe bilgi şöleni: Ortak Türkçenin temel ilkeleri*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yıldırım, A. & Şimşek H. (2000). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yiğit, A. (2013). Türk Dünyası'nın demografik yapısı: Yeryüzünde Türk nüfusun dağılışı ve miktarı sorunu. *Yeni Türkiye Dergisi*, 53, 199-223.

Temaya Hazırlık Çalışmalarında Yapılan Görsel Alıntıların Kaynakçası

GÖRSEL 1: <http://akademikperspektif.com/tag/turk-dunyasi/> adresinden 10.06.2017 'de alınmıştır.

GÖRSEL 2: <http://www.teknolojivetasarim.org/nevruz-turkun-bayrami-21-mart/> adresinden 25.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 3: <http://www.eokul-meb.com/milli-kulturu-yansitan-ogeler-nelerdir-85665/> adresinden 02.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 4: <http://www.turkishworld.org/tr/turk-dunyasi-arastirmalari/dilde-fikirde-iste-birlik-ismail-gaspirali-beg/> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 5,7,9,11,13,17,18 ve 20: http://www.camah.org/?page_id=224 adresinden 23.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 6,8,10,12,14,16,19 ve 21: Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu Bölgeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

GÖRSEL 15: <http://www.turkosfer.com/ataturk-ve-turk-dunyasi/> adresinden 10.06.2017'de alınmıştır.

Mektep ve Milliy Til Metni ve Metnin Etkinliklerinde Yapılan G6rsel Alıntuların

Kaynakçası

G6RSEL 1 ve 3: <https://tr.pinterest.com/esrademirbasuys/karag%C3%B6z-hacivat/>

adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

G6RSEL 2: <https://twitter.com/cahillprofesor> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

G6RSEL 4: <http://www.bulusmanoktasi.com.tr/hizmetler/geleneksel-sahne->

[sanatlari/karagoz-ve-hacivat/](http://www.bulusmanoktasi.com.tr/hizmetler/geleneksel-sahne-sanatlari/karagoz-ve-hacivat/) adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

G6RSEL 5: <http://www.nedir.com/meddah> adresinden 23.01.2017'de alınmıştır.

G6RSEL 6: <http://w3.sdu.edu.tr/haber/4707/tasvir-i-temasa-ortaoyunu-turneye-cikiyor>

adresinden 23.01.2017'de alınmıştır.

G6RSEL 7: <http://www.edebiyat-sosyal.net/koy-seyirlik-oyunu/> adresinden 23.01.2017'de

alınmıştır.

G6RSEL 8: Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu*

B6lgeler. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

Mangala Metni ve Metnin Etkinliklerinde Yapılan Görsel Alıntuların Kaynakçası

GÖRSEL 1: <http://www.orjinalsozler.com/nasrettin-hoca-sozleri> adresinden 24.01.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 2: <https://sedirblog.wordpress.com/2013/12/02/yol-olmak/> adresinden 24.01.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 3: <http://www.egitimveoyun.com/mangala> adresinden 24.01.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 4: <http://www.tombulbebek.com/index.php/cocuk-saglik/cocuklar/98-turk-zeka-ve-strateji-oyunu-mangala> adresinden 10.06.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 5: http://www.camah.org/?page_id=224 adresinden 23.01.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 6: Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu Bölgeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

GÖRSEL 7: <http://www.sabah.com.tr/evliya-celebi-kimdir> adresinden 15. 02.2017’de alınmıştır.

Ayçörek İle Bahadır'ın Maceraları Metni ve Metnin Etkinliklerinde Yapılan Görsel Alıntıların Kaynakçası

GÖRSEL 1: <https://tr.pinterest.com/explore/heidi-peter-917923384134/> adresinden

24.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 2: <https://blog.binnazabla.com/kahve-falinda-ceylan-gormek/> adresinden

24.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 3: <http://www.teknolojivetasarim.org/nevruz-turkun-bayrami-21-mart/> adresinden

25.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 4: <http://www.guncelmeydan.com/pano/eski-turklerde-ordu-metin-aydogan-t37372.html> adresinden 06.06.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 5 ve 6: <http://www.gokturkce.net/yazi/orhun-yazitlari-ile-ilgili-ornek-metinler/> adresinden 26.01.2017 'de alınmıştır.

GÖRSEL 7: <https://www.emaze.com/@ALRRWOOF/MANAS-DESTANI.pptx> adresinden 25.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 8: <http://www.takvim.com.tr/guncel/2012/03/22/orta-asyada-nevruz-bayrami> adresinden 25.01.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 9: <http://www.tayfununal.com/turklerde-atli-sporlari-tarihi/> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 10: <http://www.mynet.com/haber/guncel/her-bayram-cektigimiz-nerede-o-eski-bayramlar-muhabbetinin-sebebi-nedir-2507091-1> adresinden 01.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 11: <http://tarikhdersanesi.com/tag/eski-turkler/> adresinden 10.06.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 12: <http://www.yeniisfikirleri.net/lunapark-acmak/> adresinden 01.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 13: <http://www.oyuntime.com/keloglan-masallari.html> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 14: <http://www.eokul-meb.com/milli-kulturu-yansitan-ogeler-nelerdir-85665/> adresinden 02.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 15: Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu Bölgeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

GÖRSEL 16: <http://www.anadilim.org/prof-dr-ahmet-b-ercilasun.html> adresinden 10.06.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 17: <http://akincilardergisi.com/dergi/kasgarli-mahmut-2.html> adresinden 15.02.2017'de alınmıştır.

GÖRSEL 18: https://tr.wikipedia.org/wiki/K%C3%A2%C5%9Fgarl%C4%B1_Mahmud adresinden 02.02.2017'de alınmıştır.

Gaspıralı İsmail Metni ve Metnin Etkinliklerinde Yapılan Görsel Alıntıların

Kaynakçası

GÖRSEL 1 ve 4: <http://www.turkishworld.org/tr/turk-dunyasi-arastirmalari/dilde-fikirde-iste-birlik-ismail-gaspirali-beg/> adresinden 15.02.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 2: Akar, A. (2014). *Türk dili tarihi: Yaşayan Türk Lehçelerinin Konuşulduğu Bölgeler*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.

GÖRSEL 3: <http://ecoaktuel.com/ebeveynlerdeki-depresyonun-cocuklarin-okul-basarisina-etkisi.html> adresinden 30.05.2017’de alınmıştır.

GÖRSEL 5: <http://www.dilbilimi.net/tekint.htm> adresinden 15.02.2017’de alınmıştır.

Ekler

Ek 1. Türk Dünyası Edebî Metinleriyle Hazırlanan Ders İçeriği**MİLLİ KÜLTÜR TEMASI**

1. MEKTEP VE MİLLİY TİL
2. MANGALA
3. AYÇÖREK İLE BAHADIR'IN MACERALARI
4. GASPIRALI İSMAİL

TEMAYA HAZIRLIK

Türk toplulukları ve Türk lehçeleri denilince aklınıza neler gelmektedir?

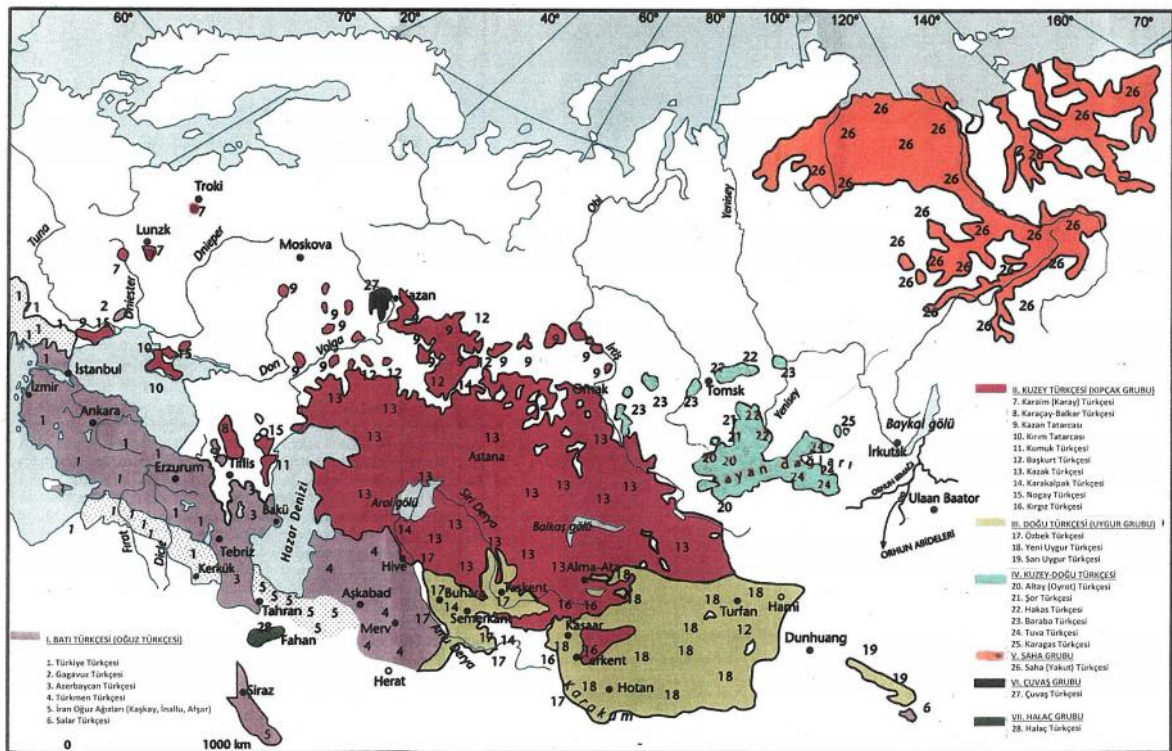
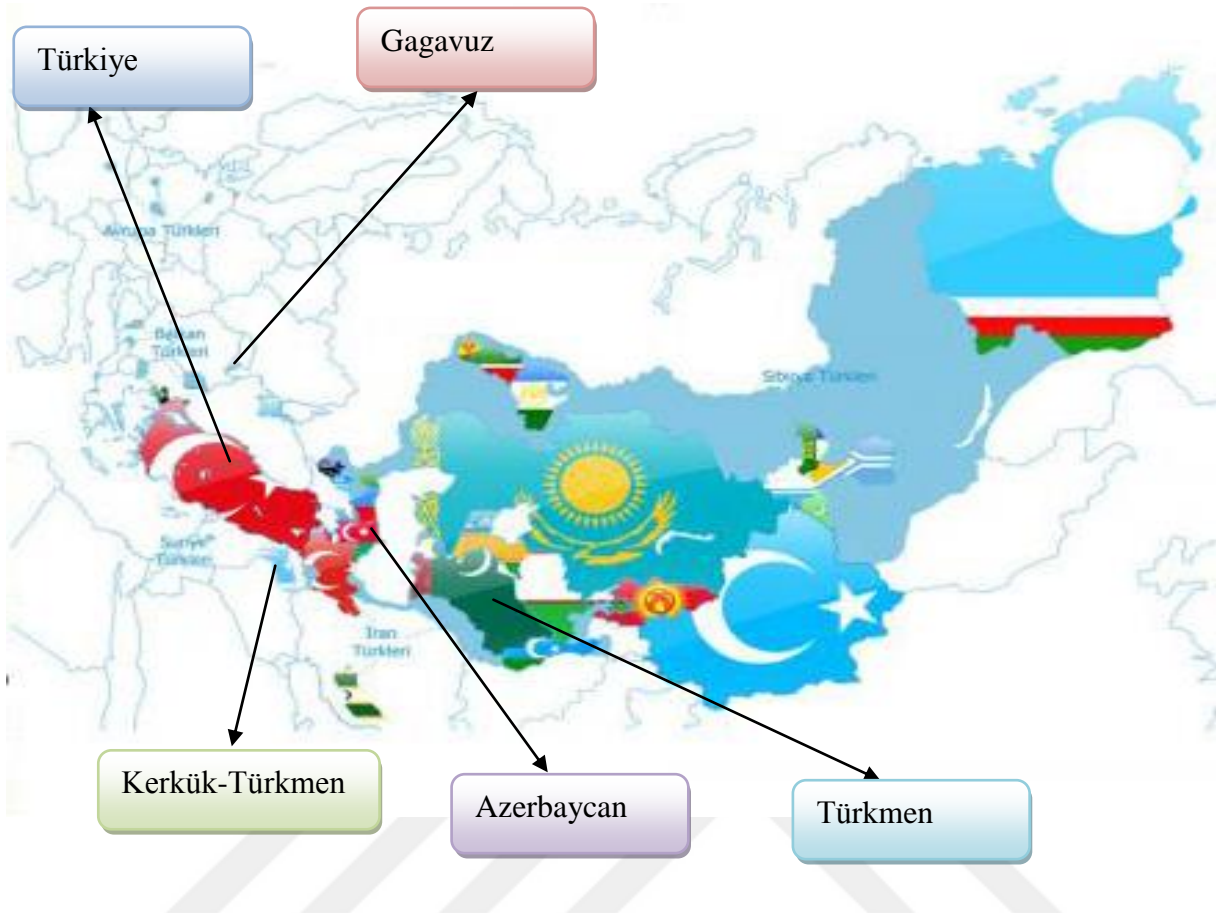
Türk Dünyası'nda, ortak iletişim dili oluşturulabilir mi?

Bildiğiniz edebî metinler nelerdir?

Söyleyiniz.

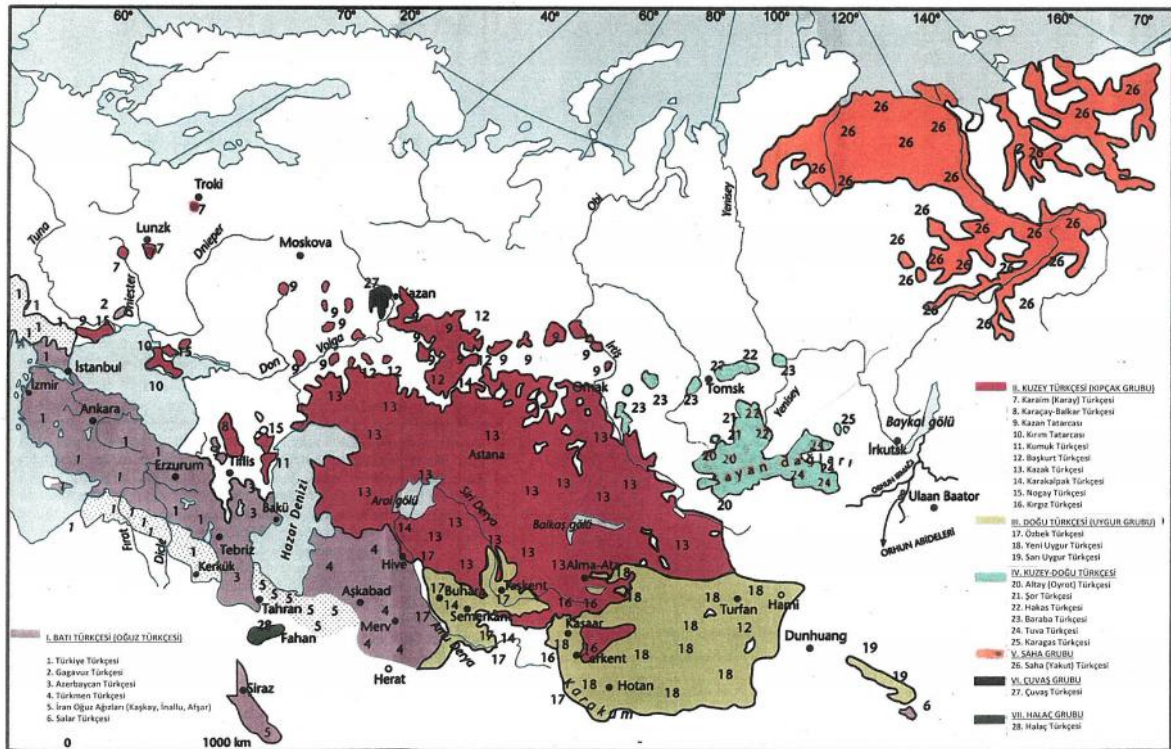
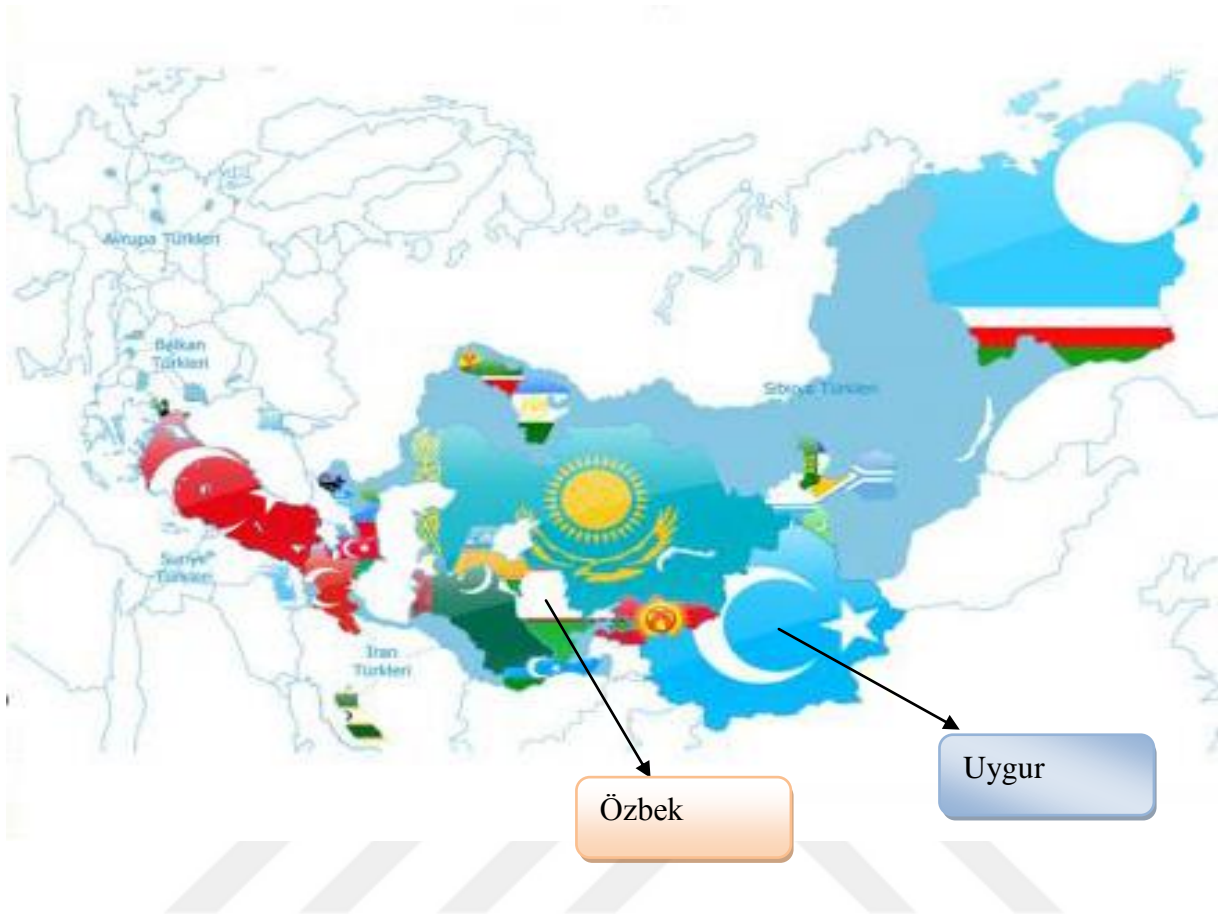
- Aşağıdaki Türk Dünyası haritalarında 4 farklı Türkçe grubu ve bu gruplarda konuşulan lehçeler yer almaktadır. Haritaları dikkatlice inceledikten sonra soruları yanıtlayınız.
- Aşağıda yerleri gösterilmiş olan Türk toplulukları coğrafyalarını 2. haritada da siz gösterin.

A. GÜNEYBATI (OĞUZ GRUBU)

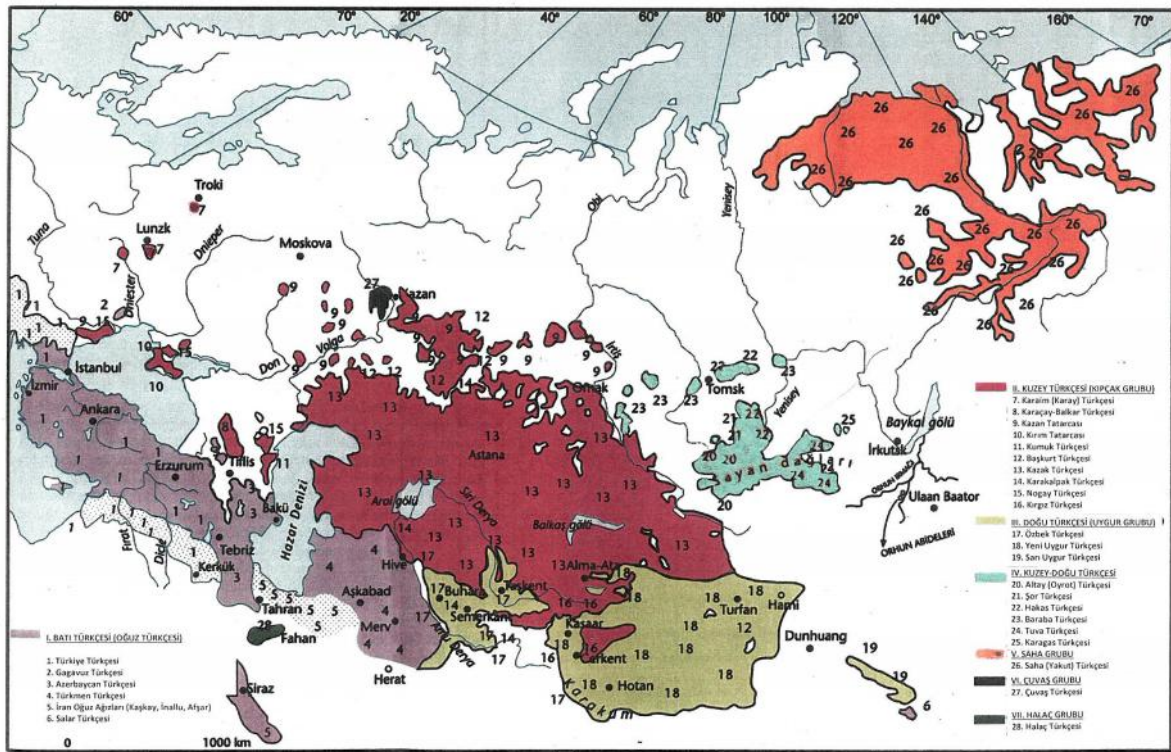
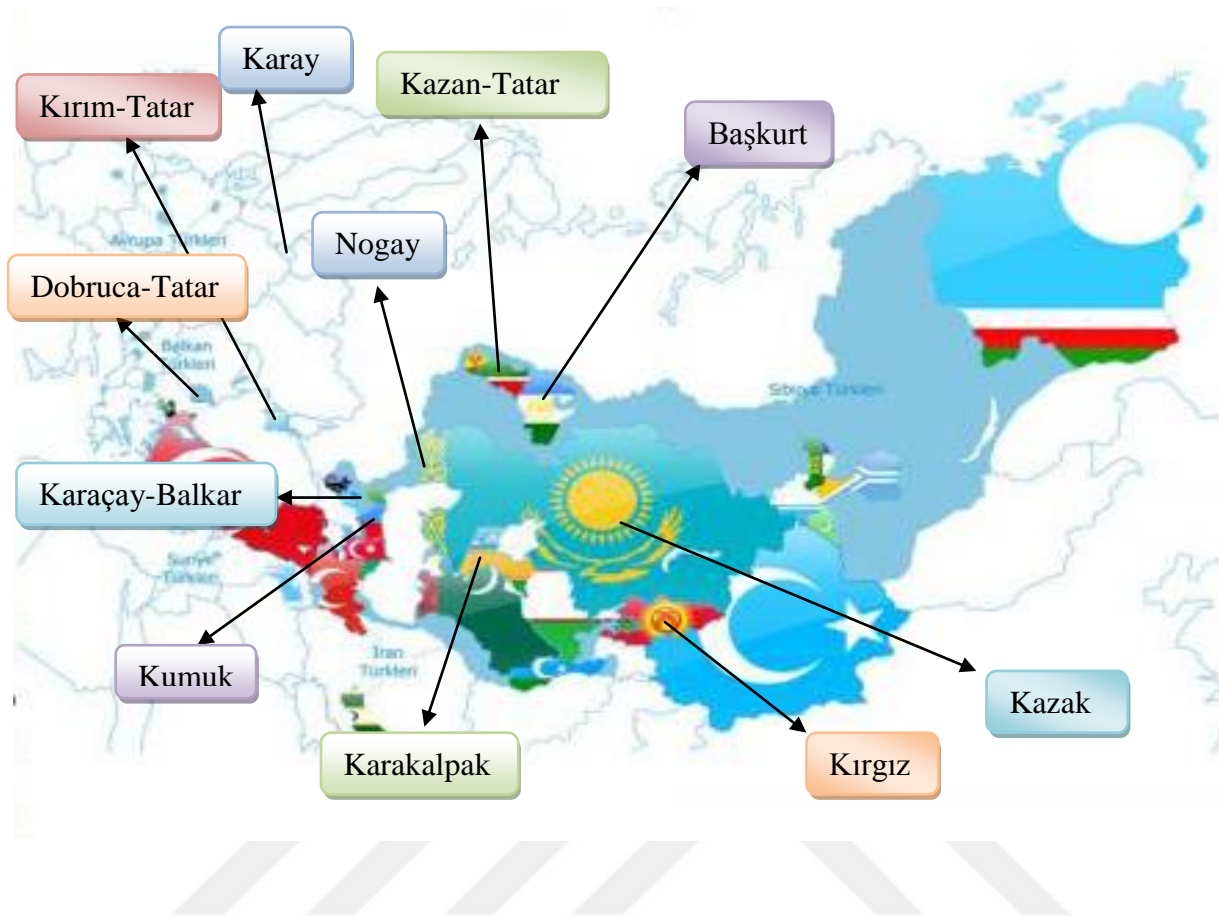
YAŞAYAN TÜRK LEHÇELERİNİN KONUŞULDUĞU BÖLGELER

B. GÜNEYDOĞU (KARLUK GRUBU)

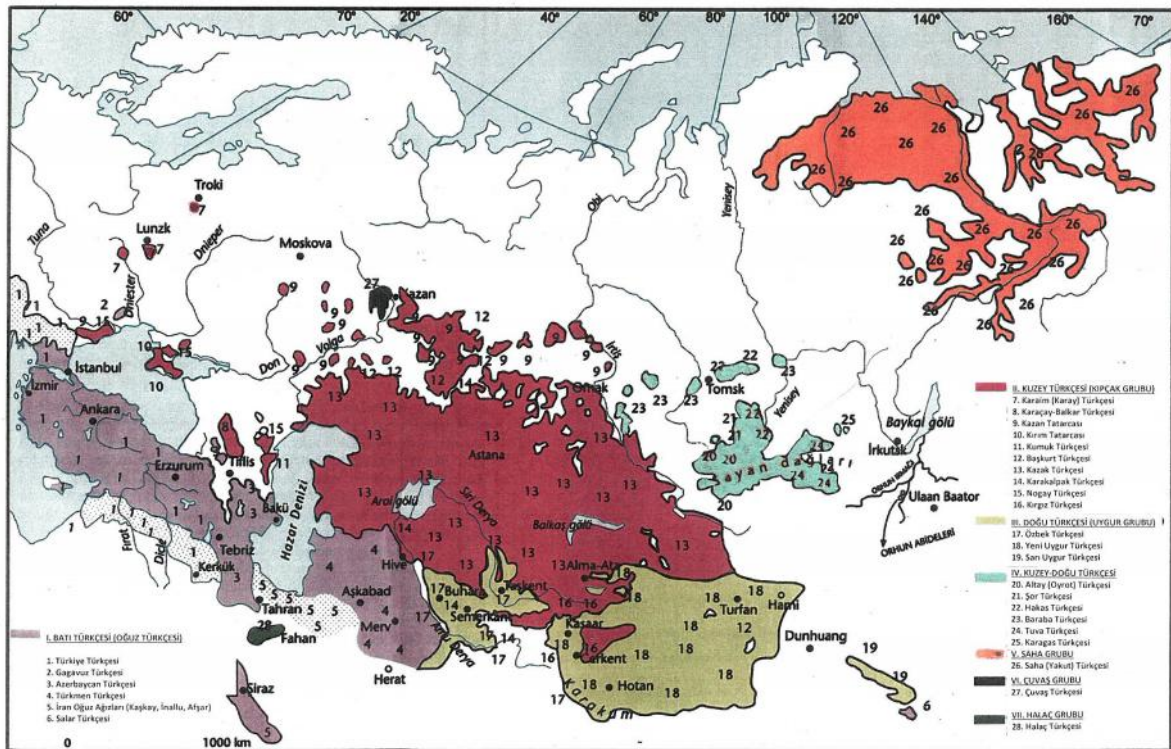
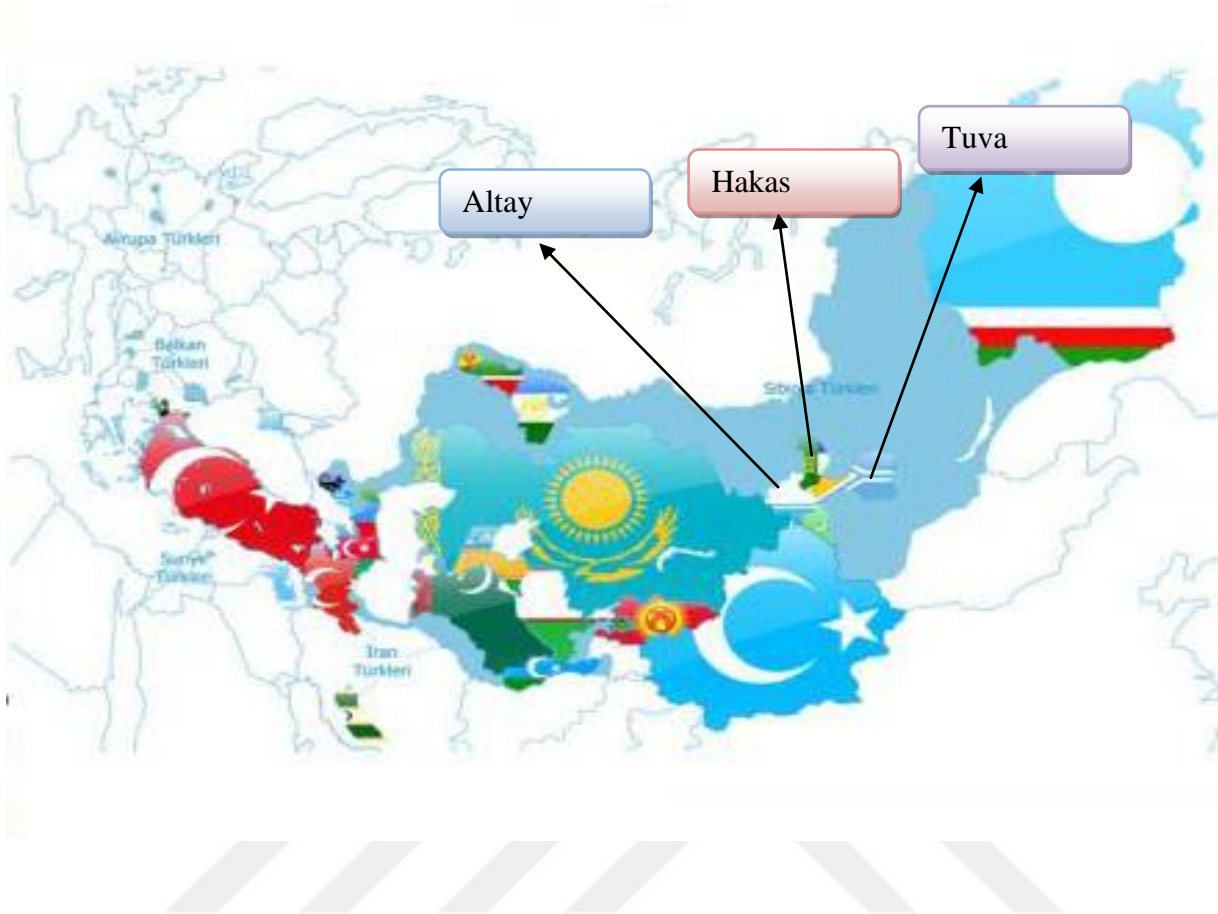
YAŞAYAN TÜRK LEHÇELERİNİN KONUŞULDUĞU BÖLGELER

C. KUZEYBATI (KIPÇAK GRUBU)

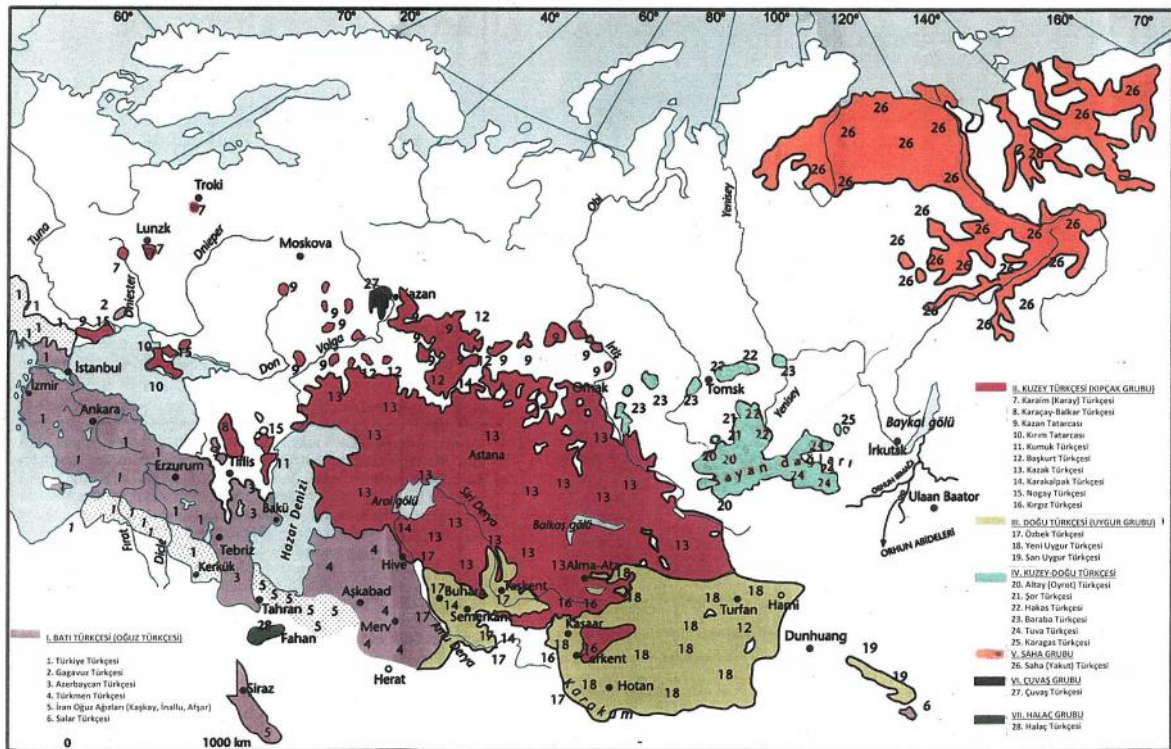
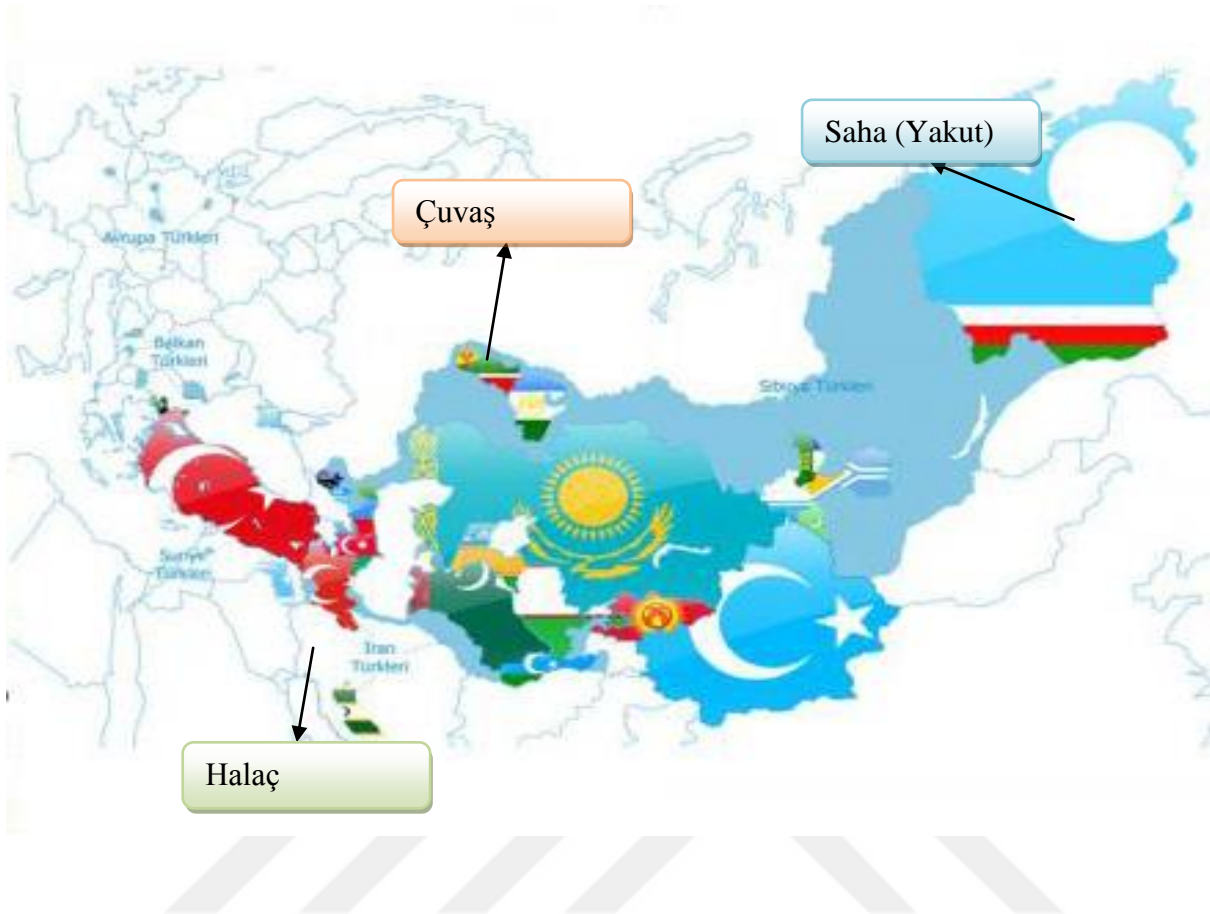
YAŞAYAN TÜRK LEHÇELERİNİN KONUŞULDUĞU BÖLGELER

D. KUZEYDOĞU GRUBU

YAŞAYAN TÜRK LEHÇELERİNİN KONUŞULDUĞU BÖLGELER

E. UZAK LEHÇELER

YAŞAYAN TÜRK LEHÇELERİNİN KONUŞULDUĞU BÖLGELER

Aşağıdaki A ve B tablolarını öğrencilerinizle değerlendiriniz.

A. TABLOSU

Tablo 8

Türk Topuluklarıyla İlgili Bilgiler

Ülke	Nüfusu (2010)	Alanı (km ²)	Başşehri	Nüfusu (2010)
GÜNEYBATI ASYA-BALKAN YARIMADASI				
Türkiye	75.000.000	779.452	Ankara	3.950.000
K. Kıbrıs	275.000	3.355	Lefkoşa	55.000
G. Azerbaycan	6.550.000	87.317	Tebriz	1.400.000
Gagoğuz Yeri	175.000	1.831	Komrat	25.000
KAFKASYA				
Azerbaycan	8.300.000	86.600	Bakü	2.000.000
Nahçıvan	400.000	5.500	Nahçıvan	75.000
Dağıstan (<i>Kumuk-Nogay</i>)*	2.580.000	50.300	Mahaçkala	475.000
Kabartay-Balkar	905.000	12.500	Nalçik	270.000
Karaçay-Çerkez	440.000	14.200	Çerkesk	120.000
İDİL-URAL/KIRIM				
Başkurdistan	4.100.000	143.600	Ufa	1.020.000
Tataristan	3.750.000	68.800	Kazan	1.120.000
Çuvaşistan	1.300.000	18.300	Çeboksarı	445.000
Kırım	2.400.000	26.945	Akmescit	345.000
TÜRKİSTAN				
Kazakistan	15.500.000	2.170.000	Astana	400.000

Özbekistan	27.800.000	447.000	Taşkent	2.200.000
Karakalpakistan	1.750.000	164.900	Nukus	240.000
Türkmenistan	4.950.000	488.000	Aşkabat	950.000
Kırgızistan	5.500.000	198.000	Bişkek	900.000
Doğu Türkistan (Uygurca)	19.630.000	1.646.800	Urumçi	1.600.000
SİBİRYA				
Tuva	310.000	170.500	Kızıl	115.000
Hakas	530.000	61.900	Abakan	165.000
Altay	205.000	92.600	Gorno- Altaysk	55.000
Yakutistan	950.000	3.103.200	Yakutsk	270.000
Toplam	181.415.000	9.666.687		
*Dağıstan Özerk Cumhuriyeti'nde Kumuk ve Nogay Türkleri yaşamaktadır.				

(Yiğit, 2013, s. 201)

B. TABLOSU

Tablo 9

Ülke veya Özerk Olmayan Topluluklarıyla İlgili Bilgiler

	Nüfusu (2003-2013)	Yaşanılan Yer
Karayimler	150	Litvanya, Polonya, Rusya
Halaç	42.107	İran
Ahıska Türkçesi	291.336	Gürcistan, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye
Aynular	6.570	Çin
Kaşgay Türkçesi	1.800.000	İran
Afşar Türkçesi	108.000	İran, Afganistan
Çulımlar	355	Rusya (Altay Cumhuriyeti)
Dolganca	7.885	Rusya (Krasnoyarsk)
Füyu Kırgızları	600	Çin
Horasan Türkçesi	2.500.000	İran
İli Türkçesi	120	Çin
Kırımçaklar	3.000	Ukrayna (Kırım Özer Cumhuriyeti), Rusya, Gürcistan, Özbekistan, İsrail, ABD
Kumandılar	2.892	Rusya (Altay Cumhuriyeti)
Salar Türkçesi	104.503	Çin
Soyotlar	3.608	Rusya
Teleütler	2.643	Rusya (Altay Cumhuriyeti, Kemerovo bölgesi)
Tofalar	762	Rusya (İrkutsk)
Yugurlar (Sarı Uygurlar)	13.719	Çin
Dobruca-Tatar	26.000	Romanya, Bulgaristan
Kerkük-Türkmen	?	Irak (Kerkük)

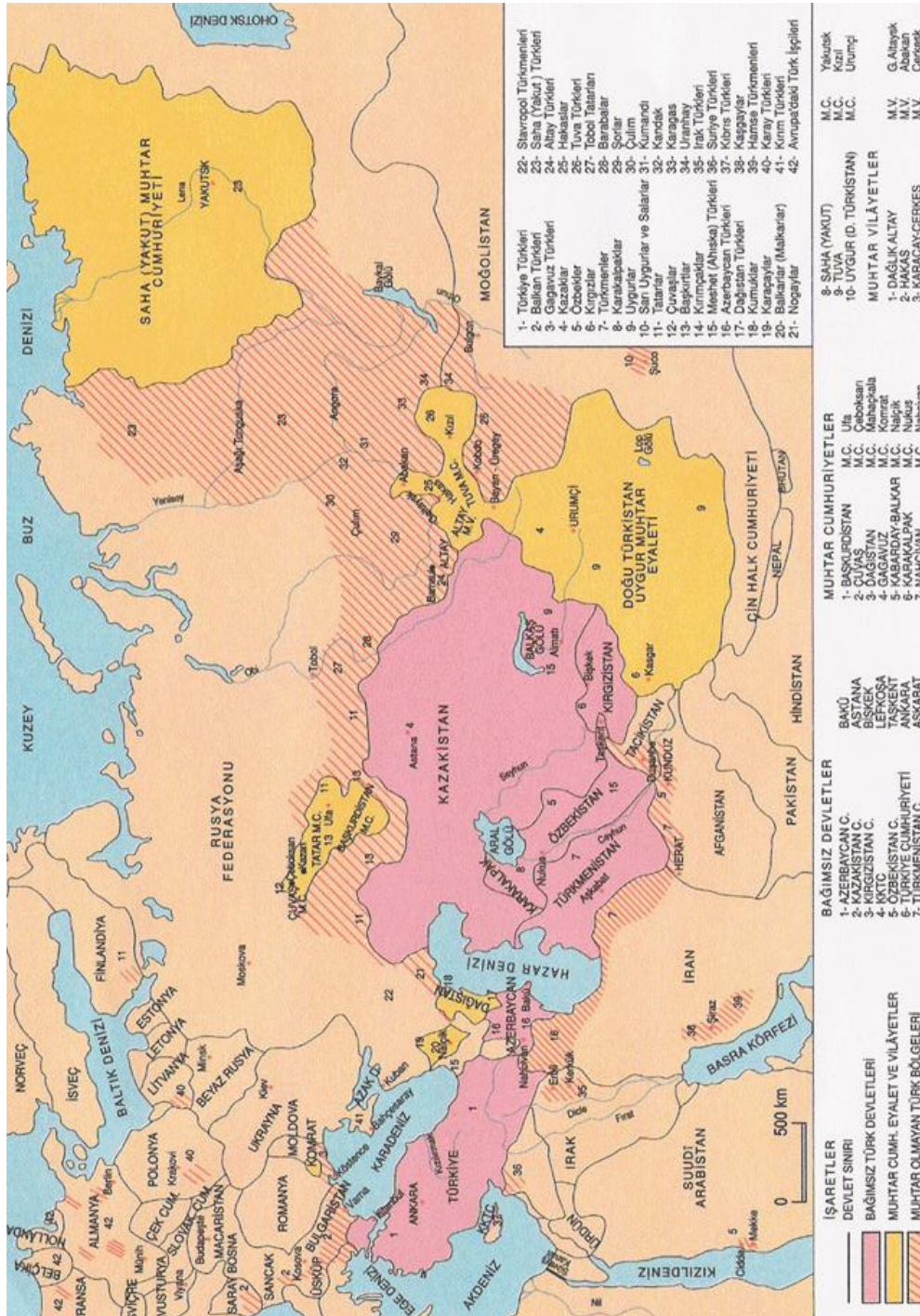
(Akalm, 2013, s. 376-378)

Diğer Türk topluluklarıyla birlikte toplam nüfus: 202.293.947

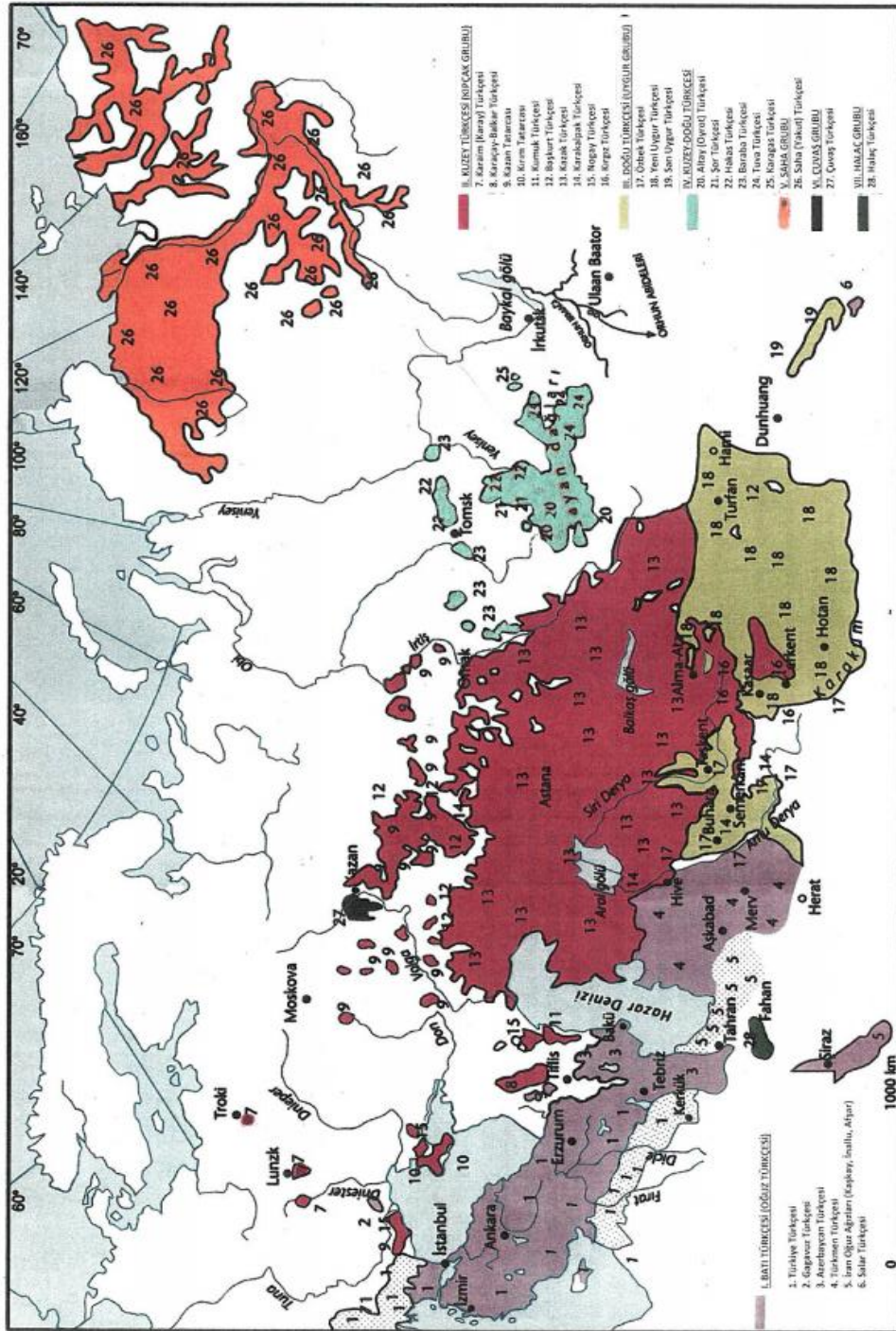
Sıra Sizde:

Aşağıdaki Türk Dünyası haritalarını karşılaştırınız. Gözünüze çarpan farklılıkları arkadaşlarımızla paylaşınız.

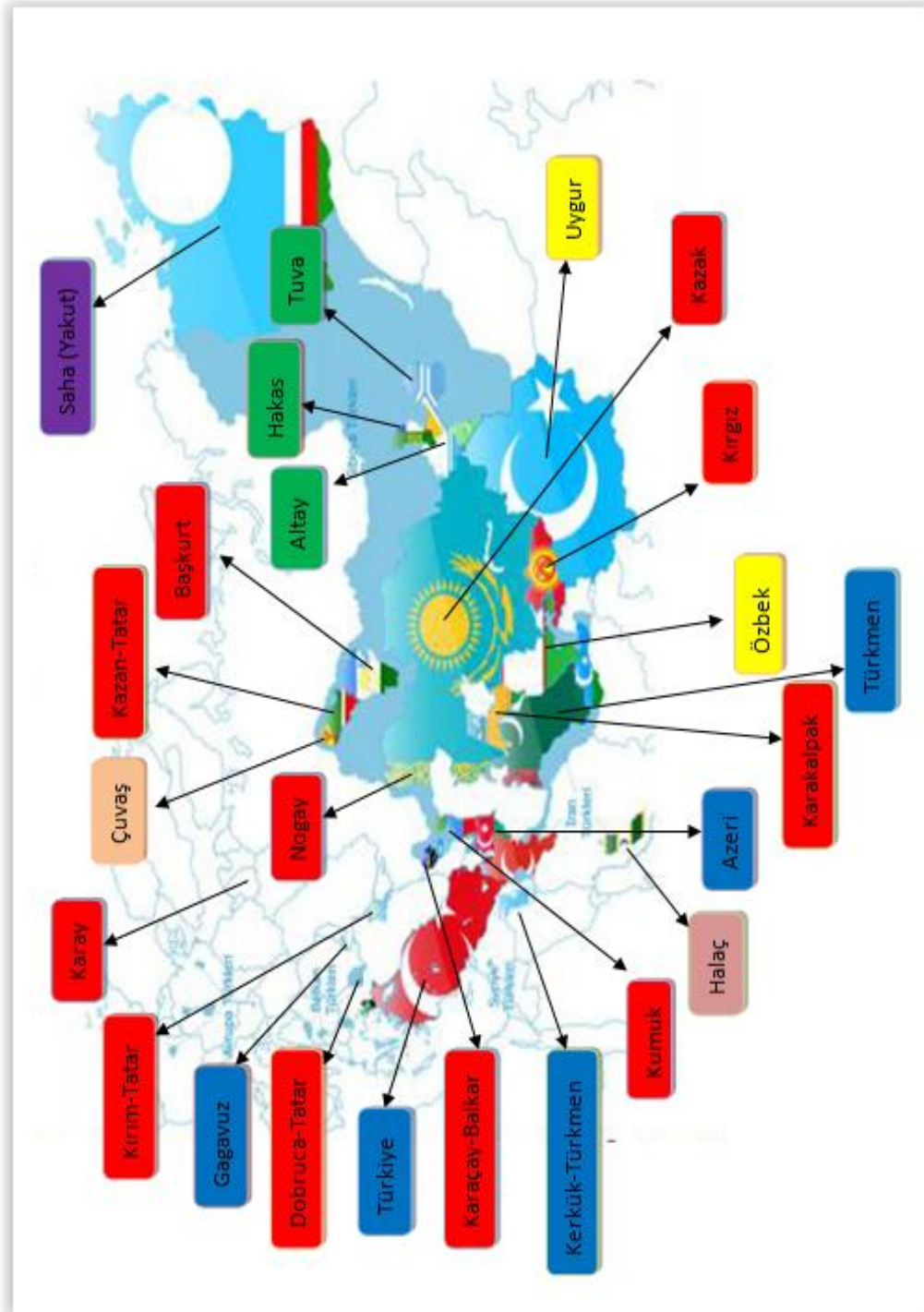
1. Harita

2. Harita

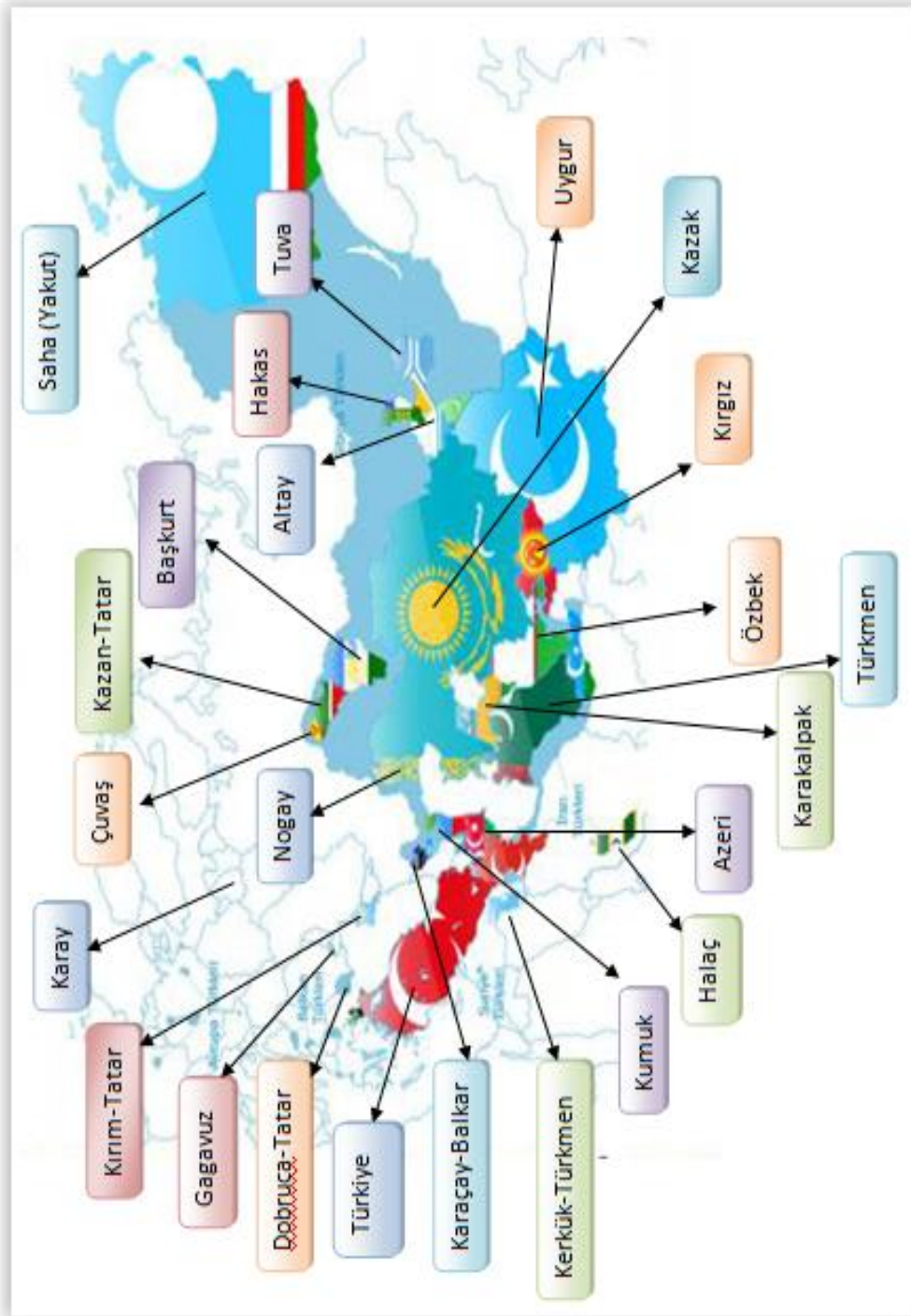
3. Harita

Sıra Sizde:

Aşağıdaki Türk Dünyası haritalarını inceleyiniz. 2. haritada Türk topluluklarının yaşadığı coğrafyaları bulup 1. haritada olduğu gibi ok çıkararak gösteriniz.

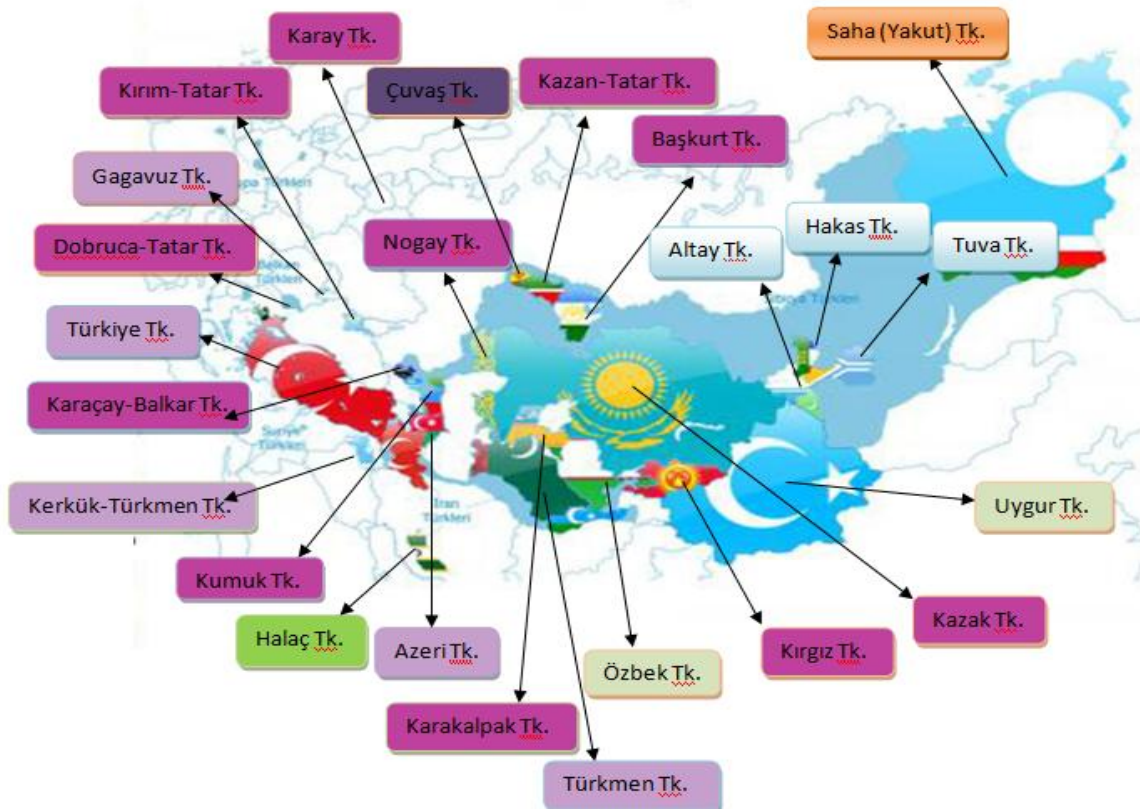
1. Harita

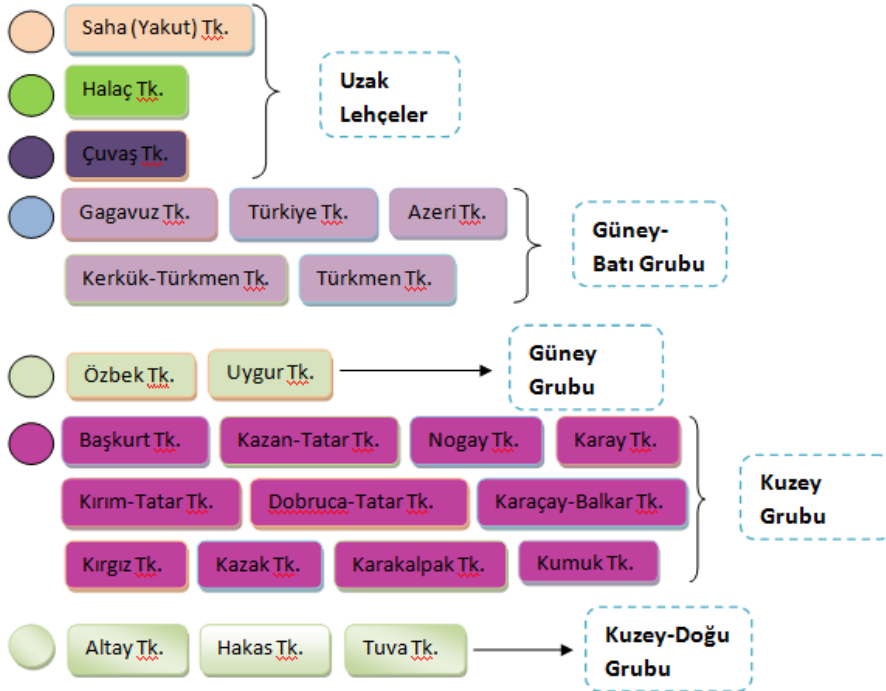
Sıra Sizde:

Aşağıdaki Türk Dünyası haritasını inceleyiniz. Hangi lehçenin hangi gruba dâhil olduğunu

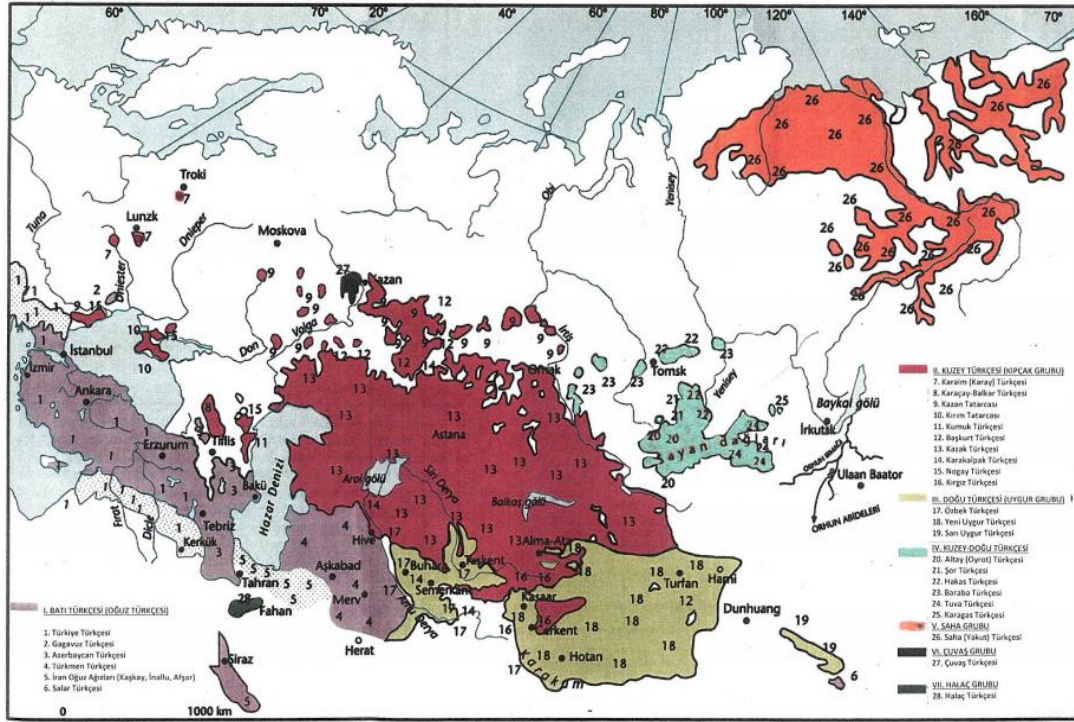
Türk Dil Grupları Tablosu'na ve A haritasına bakarak söyleyiniz.

TÜRK DİL GRUPLARI

A Haritası

- A haritasındaki Türk lehçelerinin yerlerini belirleyiniz. Ardından Türk lehçelerini ok çıkararak belirtiniz.
- Türk Dünyası coğrafyası hakkında neler düşündüğünüzü yazınız.

KAZANIMLAR

DİNLEME
1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama
<p>1.1 Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.</p> <p>1.2 Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.</p> <p>1.4 Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.</p>
2. Dinlenen/izlenenin anlam ve çözümleme
<p>2.1 Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır</p> <p>2.22 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.</p> <p>2.23 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.</p> <p>2.25 Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.</p>
4. Söz varlığını zenginleştirme
<p>4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.</p> <p>4.4 Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.</p>
OKUMA
1. Okuma kurallarını uygulama
<p>1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.</p> <p>1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.</p>
2. Okuduğu metni anlam ve çözümleme
<p>2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.</p> <p>2.2 Metindeki anahtar kelimeleri belirler.</p> <p>2.3 Metnin konusunu belirler.</p>

<p>2.5 Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.</p> <p>2.7 Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.</p> <p>2.8 Metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark eder.</p> <p>2.9 Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.</p> <p>2.11 Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.</p> <p>2.12 Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.</p> <p>2.13 Metne ilişkin sorulara cevap verir.</p> <p>2.14 Metne ilişkin sorular oluşturur.</p> <p>2.16 Metnin planını kavrar.</p> <p>2.18 Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.</p> <p>2.25 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.</p> <p>2.26 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.</p> <p>2.28 Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.</p> <p>2.30 Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.</p> <p>2.31 Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir.</p>
<p>3. Okuduğu metni değerlendirme</p>
<p>3.1 Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.</p> <p>3.2 Metni içerik yönünden değerlendirir.</p>
<p>4. Söz varlığını zenginleştirme</p>
<p>4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.</p> <p>4.3 Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.</p>
<p>5. Okuma alışkanlığı kazanma</p>
<p>5.7 Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.</p>

KONUŞMA
1. Konuşma kurallarını uygulama
<p>1.1 Konuşmaya uygun ifadelerle başlar.</p> <p>1.8 Konuşmasında nezaket kurallarına uyar.</p> <p>1.9 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.</p>
2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma
<p>2.1 Konuşurken nefesini ayarlar.</p> <p>2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.</p>
3. Hazırlıklı konuşmalar yapma
<p>3.5 Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır.</p> <p>3.7 Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.</p>
5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
<p>5.4 Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.</p>
YAZMA
1. Yazma kurallarını uygulama
<p>1.2 Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.</p> <p>1.5 Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.</p> <p>1.7 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.</p> <p>1.11 Yazım ve noktalama kurallarına uyar.</p>
2. Planlı yazma
<p>2.1 Yazma konusu hakkında araştırma yapar.</p> <p>2.8 Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.</p> <p>2.9 Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.</p>

2.11 Dipnot, kaynakça, özet, içindikiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler.
3. Farklı türlerde metinler yazma
3.3 Bildirme yazıları yazar.
3.4 Şiir yazar.
5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma
5.2 Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.
6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama
6.2 Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.
DİL BİLGİSİ
2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama
2.5 İsim ve fiil cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.
2.6 Kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır.
2.7 Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar. (MEB, 2006)
EDEBİYAT
1. Türk Dili ve Edebiyatına Giriş Kazanımları
1.8 Metni, edebî eser yapan özellikleri belirler.
2. Okuma Kazanımları
1. Metni Anlama ve Çözümleme
1.1 Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.
1.2 Metnin tema ve konusunu belirler.
1.5 Metnin tür özelliklerini belirler.
1.6 Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirler.
1.8 Edebî türlerin Türk ve dünya edebiyatındaki önemli eserlerini tanır.
1.13 Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirler ve bunların şiire katkısını değerlendirir.

1.16 Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatların işlevlerini belirler.
2. Eleştirel Okuma
2.1 Metnin gelenek içindeki yerini değerlendirir. 2.5 Metinle yazar/şair arasındaki ilişkiyi değerlendirir. 2.8 Metni başka metinlerle karşılaştırır.
3. Yazma Kazanımları
3.8 Metin türlerinin özelliklerini dikkate alarak yazar. 3.14 Metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanır. (MEB, 2015)

MEKTEP VE MİLLİY TİL (1. METİN)

DİNLEME

2. Dinleneni/izleneni anlama ve çözümleme

2.23. Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

OKUMA

1. Okuma kurallarını uygulama

1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.7 Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

2.13 Metne ilişkin sorulara cevap verir.

2.18 Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.

2.25 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

2.26 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

2.28 Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.

2.30 Okuduğu metne farklı başlıklar bulur.

4. Söz varlığını zenginleştirme

4.3 Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.

5. Okuma alışkanlığı kazanma

5.7 Şiir ezberler, şiir dinletileri düzenler, ezberlediği şiirleri uygun ortamlarda okur.

KONUŞMA

2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma

2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

5. Kendini sözlü olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

5.4 Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.

YAZMA**3. Farklı türlerde metinler yazma**

3.4 Şiir yazar.

5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

5.2 Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.

DİL BİLGİSİ**2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları****kavrama ve uygulama**

2.5 İsim ve fiil cümlelerini, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır. (MEB, 2006)

EDEBİYAT**1. Türk Dili ve Edebiyatına Giriş****Kazanımları**

1.8 Metni, edebî eser yapan özellikleri belirler.

2. Okuma Kazanımları**1. Metni Anlama ve Çözümleme**

1.1 Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.

1.5 Metnin tür özelliklerini belirler.

1.6 Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirler.

1.8 Edebî türlerin Türk ve dünya edebiyatındaki önemli eserlerini tanır.

1.13 Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirler ve bunların şiire katkısını değerlendirir.

3. Yazma Kazanımları

3.8 Metin türlerinin özelliklerini dikkate alarak yazar. (MEB, 2015)

BİRİNCİ METİN**Metnin Türü: Tiyatro****Ana Tema: Milli Kültür****Alt Tema: Seyirlik Oyunlar****Metnin Adı: Mektep ve Milliy Til****Süre: 8 Ders Saati****DERS ARAÇ VE GEREÇLERİ**

Türkçe Sözlük, Türk Lehçeleri Sözlüğü,
Türkçe İmla Kılavuzu, Türkçe Deyimler
Sözlüğü, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz
Kitabı, Türk Dünyası Haritası

KONUHA HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Öğrencilerinizi seyirlik oyunlarımızla ilgili araştırma yapmaları için yönlendiriniz.
- Öğrencilerinizden lehçe, şive, ağız kavramlarını ve bu kavramlar arasındaki farkları araştırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizden Türk Dünyası haritası üzerinde Kırım'ı bulmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizin dikkatini çekmek için onlara Karagöz-Hacivat oyunu izletiniz.

- Öğrencilerinizin konuya ilgilerini artırmak için Karagöz-Hacivat oyununda dikkatlerini çeken noktaları not etmelerini isteyiniz.

**OKUDUĞUNU ANLAMA VE
ÇÖZÜMLEME**

- Öğrencilerinizin, konuyu anlamalarına yardımcı olacak anahtar kelime ve kavramlar ile önemli gördükleri yerleri belirlemeleri amacıyla **işaretleyerek okuma** yöntemiyle okumalarını sağlayınız (Oku.1.5).
- Öğrencilerinizin, okudukları metni anlamalarını ve çözümlemelerini sağlamak amacıyla onlara aşağıdaki soruları sorunuz (Oku.2.13).
 1. Karagöz kimden, neden korkuyor?
 2. Hacivat, Karagöz'e hangi nasihatleri veriyor?
 3. Şerif'in davranışları ve karakteri hakkında neler söylenebilir?
 4. Şerif, Karagöz'e neden böyle bir şiir okumuş olabilir?
 5. Şerif, okuduğu şiirle nasıl bir mesaj vermek istemiştir?

MEKTEP VE MİLLİY TİL

HACİVAT : Ooo Karagöz'üm, sabah şerifleri hayrola.
KARAGÖZ : Başına düşün dört bacaklı karyola. Ağzını hayra aç. Şerif mi geldi buraya? Hani, nerede?
HACİVAT : Ne Şerif'i Karagöz'üm? Sabah şerifleri diyorum. Hayrolsun diyorum. Şerif'i de nereden çıkardın şimdi?
KARAGÖZ : Kaç gündür başıma bela oldu. Mektep dedi, cehalet dedi. Hem de manalı manalı söyledi bunları. Hangi köşeyi dönsen karşıma çıkacak sanıyorum. Sabah sabah adını duyunca kötü olmaya başladım.
(Tedirgin hâlde, sokağın köşesini gösterir.)
KARAGÖZ : Köşede biri mi var?
HACİVAT : Hay Allah iyiliğini versin Karagözüm. Sen iyice evhamlı olmuşsun. Kötü olmana ne gerek var? Şerif her kimse ne iyi söylemiş. Mektep güzel yerdir, ilim yuvasıdır. Cehaletin olmadığı yerdir orası. Okuma-yazma öğrenir insan orada, dilini daha iyi konuşursun.
KARAGÖZ : Konuşuyorum ya Hacı Cavcav. Daha ne kadar iyi konuşabilirim ki?
HACİVAT : Öyle düşünme. Kitaplar okursun, yazılar yazarsın. Bunların mutlaka bir faydası olacaktır yahu.
KARAGÖZ : Söylesene Hacıvat Çelebi, ben cahil miyim?
HACİVAT : Elbette değilsin Karagöz'üm. Ama kaba saba davranışların, yanlış anlamaların da yok değil hani. Bir de okuman, yazman biraz kıt. Hem kim bu Şerif? Ben tanıyor muyum?
KARAGÖZ : Geçen ay arka sokaklardan birine taşınmış. Kırım'dan gelmiş dediklerine göre.
HACİVAT : Adamın gözüne batacak bir şeyler mi söyledin? Tuhaf şakalar mı yaptın? Sana neden kafayı taktı bu adam? Hm?!
KARAGÖZ : Geçen gün Tuz Pazarında işe başladım.
HACİVAT : Oh, oh pek sevindim.

HACİVAT : "Parlak fikir ve derin akıl mektepte öğrenilir, Karagöz'üm. Bundan mahrum kalan insan da en sona kalır, ilerleyemez." Vay vay, Şerif qardaşım! Ne güzel şeyler söylüyorsun sen böyle? Devam et! Devam et!

ŞERİF :

İlim uner milliy tili,
 Bunda öğrenir insan.
 Bir millete kereği ne,
 Ana til, ana lisan.

(KB, 1999ç, c.13, s.463)

HACİVAT : " İlimi, hüneri ve milli dili mektepte öğrenir insan. Bu millete gerek olan ne? Ana dil ve ana lisan." Gördün mü Karagöz'üm? Ne güzel sözler bunlar! Ne manalı, ne derin...

KARAGÖZ : Vallahi öyle... Güzelmiş.

HACİVAT : Karagöz'üm de beğendi Şerif qardaşım. Durma, devam et!

ŞERİF :

Ne zevqlidir mektep çağı,
 Ana tili et tasil.
 Cealet bir siya leke,
 Bunu üzerinden sil.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

HACİVAT : "Ne kadar zevqlidir mektep dönemi! Ana dilinde eğitim gör. Cehalet siyah bir lekedir. Bunu üzerinden sil." Maşallah maşallah!

KARAGÖZ : Ustam daha ilk gündən kâğıda bir adres yazıp elime tutuşturdu. Gidip emanetleri getirecekmışim. Ben zaten okuma yazma bilmiyorum. Dar sokaklardan geçerken bu arkadaşşı gördüm. Elimdeki kâğıdı gösterip adres sordum.
HACİVAT : Ne var bunda?!
KARAGÖZ : Adresi söyleyeceğine yüzüme garip garip bakmaya başladı.
HACİVAT : Allah Allah! Kimmiş bu adam? Ben de merak ettim şimdi.
KARAGÖZ : Tekrar, "Dayı ne yazıyor bu kâğıtta?" dedim. Bakışlarıyla ruhumu okudu sanki. Şiire benzer şeyler söylemeye başladı.
HACİVAT : E, ne güzel işte.
KARAGÖZ : Ama ses tonu sertti. Bakışları da öyle... Korktum. Kâğıdı attığım gibi arkama bakmadan kaçtım. İşte böyle. *(Korkarak)* İçimden bir ses yakınlarda olduğunu söylüyor. Her an bir yerlerden çıkacak gibi.
HACİVAT : *(Düşünceli)* Şiir okuyor demek.
KARAGÖZ : Evet.
HACİVAT : Korkmana gerek yok. Şiir okuyorsa şairliği de var demektir. Şairler ince ruhlularlardır. Dediklerine kulak vermek gerek. Ondan iki çift nasihat alalım o hâlde.
KARAGÖZ : Benim nasihat almaya hiç niyetim yok.
HACİVAT : Nasıl niyetin olmaz Karagöz'üm? Evvela iyi şeylere niyet etmeli insan.
ŞERİF : Parlaq fikir, teren aqıl...
KARAGÖZ : Aaaaah! Geldi işte. *(Zıplar ve kaçmaya çalışır. Hacıvat onu tutar.)*
ŞERİF : Parlaq fikir, teren aqıl / Qazanılır mektepte / Bundan maxrum qalan adam / Aqır olur elbette.
KARAGÖZ : Konuşması da bir acayıp! Ne dediği de belli değil.
HACİVAT : *(Karagöz'ü sakinleştirir, yanına çeker.)* Belli olmaz olur mu Karagöz'üm? Ne dediği açık seçik ortada. Biraz telaffuz farkı var o kadar. O da anlamaya engel değil. *(Şerif'e bakar.)* Gel bakalım Şerif qardaşım. Hoş gelmişsin hele.
ŞERİF : Xoş bulmuşuq Hacı Baba.
HACİVAT : Şimdi sen şilirini tane tane oku da ben de dilim döndüğünce Karagöz'üme açıklayayım.
ŞERİF :

Parlaq fikir, teren aqıl,
 Qazanılır mektepte,
 Bundan maxrum qalan adam,
 Aqır olur elbette.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

ŞERİF :

Ğaflet etme, çalış, çekiş,
 Cealetten pek saqm.
 Rux berecek mektep saña,
 Qaçma bundan kel yaqm.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

HACİVAT : "Gaflete düşme. Çalış, didin; cehaletten sakın! Ruh verecek mektep sana. Kaçma bundan, gel yakın!"

HACİVAT : Kaçmana gerek yok Karagözüm. Yaklaş! Yaklaş!

HACİVAT : Eeee, Şerif qardaş. Var mı daha?

ŞERİF :

Mektep ilim deryasıdır,
 Sen buña dal da çıq.
 Namlı, şüretli olursıñ,
 Caillikni ur da çıq.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

HACİVAT : "Mektep ilim deryasıdır Karagöz'üm. Sen bu deryaya dal da çık. Namlı, şöretli olursun. Cahilligi vur da çık."

KARAGÖZ : Oh be rahatladım! Şerif kardeş gerçekten çok güzel şeyler söylüyormuş. Anlamak için dinlemek gerekiyormuş. Dinlemedim ki anlayayım.

HACİVAT : Senin korkun kulağına vuruyor herhâlde.

KARAGÖZ : *(Arkasına bakar.)* Ne? Kim vuruyor kulağıma?

HACİVAT : Kimsenin vurduğu yok Karagöz'üm. Yine yanlış anladın.

KARAGÖZ : Evet, yine yanlış anladım. Ne olacak benim bu hâlim?

HACİVAT : Mektebe gidersen okuma ve yazmanın yanında dinlemeyi de çok iyi öğrenirsin.

KARAGÖZ : İyî o zaman. Çok çalışıyorum. Dinlenmeyeli epey oldu. Çok iyi gelir.

HACİVAT : Dinlenmek değil a şaşkın! Dinlemek, dinlememek. Düş önüme, doğru mektebe gidiyoruz!

KARAGÖZ : Aman Hacı Cavcav, ben ettim sen eyleme. Cahil olduğumu sakın kimseye söyleme. Şerif qardaşım da kusura bakmasın, cahilligimi başıma kakmasın!

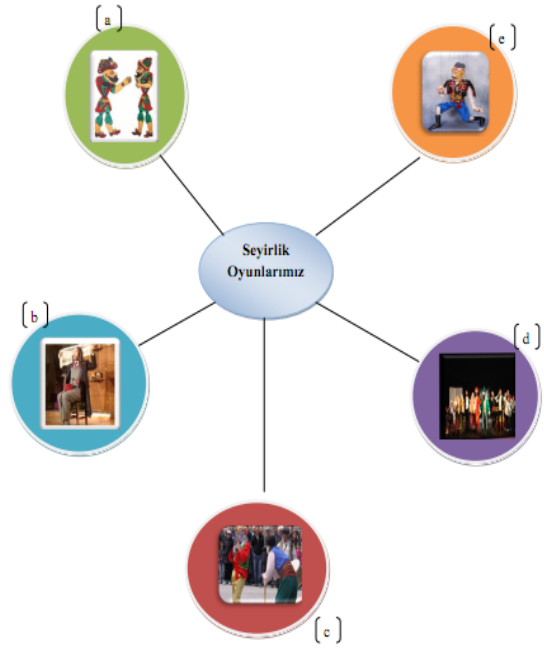
HACİVAT-KARAGÖZ : İlim, fikir çoğala, kem cehalet defola, sürçülisan ettiyse, hepinizden affola! Haydi, kalın sağhca!

Öğrencilerinizin, resimlerde verilen seyirlik oyunlar hakkında düşüncelerini dile getirmeleri için 1. etkinliği yapmalarını sağlayınız (Oku.2.28).

Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını bulup (Ed.2.1.1) bulmacayı tamamlamaları için 2. etkinliği yaptırınız (Oku.2.1).

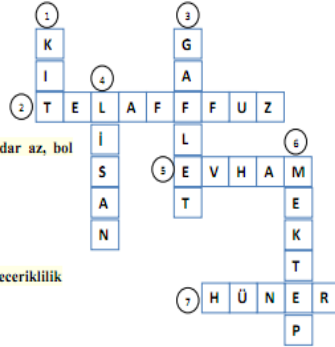
Okuduğu metne farklı bir başlık bulmaları için 3. etkinliği yaptırınız (Oku.2.30).

1. Etkinlik: Aşağıda resimlerde verilen seyirlik oyunlarımızın neler olduğunu alttaki boşluklara yazınız.

a..... b..... c..... d..... e.....

2. Etkinlik: Aşağıda anlamları verilmiş olan kelimeleri bulup bulmacayı doldurunuz.

1. İhtiyaca yetmeyecek kadar az, bol karşıtı
2. Söylemiş
3. Avmazlık
4. Dil
5. Kuruntular
6. Okul
7. Beceri isteyen ustalık, beceriklilik

3. Etkinlik: Okuduğunuz metne yeni bir başlık bulunuz.

4. Etkinlik: Aşağıdaki boşlukları metne göre doldurunuz.

Metinde anlatılan olay:

Mekân:

Zaman:

Kişiler:

Metnin Ana fikri:

Metnin konusu:

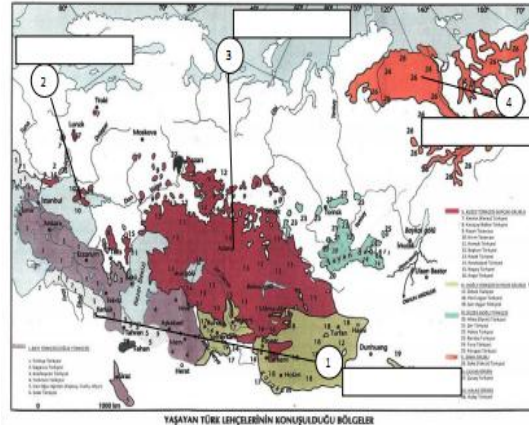
Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeleri için 4. etkinliği yaptırınız (Oku.2.7).

Öğrencilerinizin Türk Dünyası haritasında numaralandırılmış yerlerde hangi Türk lehçesinin konuşulduğunu belirlemeleri ve metne ilişkin sorulara cevap vermeleri için 5. etkinliği yaptırınız (Oku.2.13).

Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark etmeleri için 6. etkinliği yaptırınız (Oku.2.18).

5. Etkinlik

a. Aşağıdaki Türk Dünyası haritasında numaralandırılmış yerlerde hangi Türk lehçeleri konuşulmaktadır? Yazınız.

b. Okuduğunuz parçada yer alan edebî metinler hangi lehçelere aittir? Bu lehçeler Türkçenin hangi gruplarına dâhildir? Yazınız.

6. Etkinlik: Aşağıdaki dörtlüğü okuyunuz. Dörtlükteki söz sanatını bulunuz.

Ne zevqlidir mektep çağı,
Ana tili et tasil.
Cealet bir siya leke,
Buni üzerinden sil.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

7. Etkinlik: Aşağıdaki dörtlüğü okuyunuz. Şair aşağıdaki altı çizili ifadelerle ne anlatmak istemiştir? Yazınız.

Mektep ilim deryasıdır,
Sen buña dal da cıq.
Namlı, şuretli olursün,
Caillikni ur da cıq.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

8. Etkinlik:

a. Metinde geçen aşağıdaki ikilemeleri gruplayarak tablolara yazınız. "manalı manalı, sabah sabah, kaba saba, garip garip, açık seçik, tane tane"

b. Grupladığınız ikilemelerin arasında ne gibi farklar vardır? Yazınız.

9. Etkinlik

a. Aşağıdaki edebî türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Çeşitli olay ve durumları farklı çağrışımlarla tanımlayan ve cevapları da bu çağrışımlarda gizleyen sözlü halk edebiyatı türüdür.

Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Annenin çocuğuna ilişkin iyi dilekte, iyi istekte bulunduğu türdür.

Atalarımızın bilgilerini, tecrübelerini aktaran, toplumca benimsenmiş özlü sözlerdir.

Duygu ve düşüncelerin bir his uyandırarak mısralar hâlinde oluşturduğu edebî türdür.

Halkın acılarını ve sevinçlerini dile getirdiği, ezgilerle söylenen türdür.

DİNLEME

Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri için 7. etkinliği yaptırınız (Din.2.23) (Oku.2.26).

Öğrencilerinizin metinde geçen ikilemeleri gruplayarak ikilemeler arasında ne gibi farklar olduğunu kavramaları için 8. etkinliği yaptırınız.

9.b. etkinliğinde geçen metinlerin Türkiye Türkçesi karşılıklarını öğrencilerinize okuyunuz.

Oy Muradım, Muradım,

Sen savaşa niçin gittin?

Oy Muradım, Muradım,

Yurdunda niçin yaşamadın?

(Türkiye Türkçesi)

(AKM, 2007b, C.8, s.936)

İşim var gerçekten,

Bal toplarım çiçekten.

Bakıp durmaz işlerim,

Dokunursan hemen dişlerim.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.213)

b. Aşağıdaki edebi türleri okuyunuz. Edebi türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Oy Muradım, Muradım,
Sen cuuga ne baradıñ?
Oy, Muradım, Muradım,
Ceriñde ne cürbeydin?
(Altay Türkçesi)

(AKM, 2007b, C.8, s.936)

İşim vardır kerçekten,
Bal toplarım çeçekten.
Xarap turmay işlerim,
Tişseñ, aman tişlerim.
(Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.213)

Gül açmaz qara bağlar,
Göy bağlar, qara bağlar.
Balası ölen ana,
Başına qara bağlar.
(Azerbaycan Türkçesi)

(AKM, 2007a, C.8, s.548)

Geldi bahar, açdı çiçek,
Sen de dillen, bala bülbül.
Uçub budaqdan budağa,
Bizim bağda qal, a bülbül.
(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993b, C.3, s.161)

Ayya bolsın, ay bolsın, nenni
Menim balam bay bolsın, nenni
Yaşa paşam, köp yaşa, nenni
El şalışsın, sen aşa, nenni
Hu, hu, hu yavrum, nenni
(Dobruca-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999d, C.12, s.86-87)

Bilegi küçlü birni yıqar,
bilgisi küçlü biñni yıqar.
(Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.229)

c. Yukarıda verilen edebi metinleri tekrar okuyunuz. Size göre kulağa en hoş gelen tür ve lehçe hangisidir? Neden?

Kulağa en hoş gelen tür:

Nedeni: _____

Kulağa en hoş gelen lehçe:

Nedeni: _____

c. Sizce metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

d. Yukarıdaki metinleri edebi metin yapan özellikler nelerdir?

10. Etkinlik:

a. Aşağıdaki şiiri arkadaşlarınıza okuyunuz. Dize sonlarındaki ortak sesleri bulup aşağıya yazınız.

MEKTEP VE MİLLİY TİL

Parlaq fikir, teren aqıl,
Qazanılır mektepte.
Bundan maxrum qalan adam,
Aqır olur elbette.

İlim uner milliy tinli,
Bunda öğrenir insan.
Bir millete keregi ne,
Ana tili, ana lisan.

Ne zevqıdır mektep çağı,
Ana tili et tasil.
Cealet bir siya leke,
Bunu üzerinden sil.

Çaflət etme, çalış, çekiş,
Cealetten pek saqın.
Rux berecek mektep saña,
Qaçma bundan kel yaqın.

Mektep ilim deryasıdır,
Sen buña dal da çıq.
Namlı, şuretili olursñ,
Caillikni ur da çıq.

(Kırım-Tatar Türkçesi)

Yakup Şakir Ali

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

b. Bu ses benzerlikleri şiire nasıl bir hava katmıştır?

c. Şiirin sizde uyandırdığı duyguları ifade ediniz.

11. Etkinlik: Aşağıdaki deyimleri metindeki anlamlarına göre uygun boşluklara yazınız.

Gözüne batmak	Kafayı takmak	Başına kakmak
Nasihat almak	Eline tutuşturmak	
Kötü olmak	Kulak vermek	Niyet etmek
Dili dönmek	Ruhunu okumak	

- Büyüklerimizi ziyaret edip onlardan _____.
- Terli iken su içince _____.
- Öğretmenimizin söylediklerine _____.
- _____ doğruları anlatıyorum size.
- Yaşlı adam derin bakışlarıyla _____ sanki.
- Beni sevmiyor, her yaptığım onun _____.
- Annem bakkaldan ekme almanın için paraları _____.
- Evvela güzel şeylere _____ insan.
- Yaptığın iyiliği insanların _____ doğru değil.
- Ağabeyim neden bana _____, hâlâ anlamıyorum.

12. Etkinlik: Aşağıdaki dördlüğü ezberleyerek arkadaşlarınıza okuyunuz. Dörtlükte geçen mecaz anlamlı sözcükleri bulunuz. Bu sözcükleri mecaz anlamlarıyla birer cümlede kullanınız.

Parlaq fikir, teren aqıl,
Qazanılır mektepte.
Bundan maxrum qalan adam,
Aqır olur elbette.

(KB, 1999ç, C.13, s.463)

Bileği güçlü biri yıkar, bilgisi

güçlü bini yıkar.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.229)

Ayya olsun ay olsun, ninni,

Benim yavrum zengin olsun, ninni,

Yaşa paşam, çok yaşa, ninni,

El çalışsın, sen ye, ninni.

Hu, hu, hu yavrum ninni.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 1999d, C.12, s.86-87)

KONUŞMA

9. etkinliği yapmadan önce edebî metinler hakkında öğrencilerinizle aşağıdaki bilgileri paylaşınız.

* Edebî metinler, dile dayanan, kendine özgü bir dil anlayışı olan, mecazlı ifadeler, farklı çağrışım ve duyguları barındıran metinlerdir.

* Edebî metinler, sözlü edebiyat ürünlerinin yazıya geçirilmesiyle oluşmaktadır.

“Milli Kültür” Temasında bulunan Türk dünyası metnlerinin, anonim halk edebiyatı ürünleri olduğunu öğrencilerinize söyleyiniz.

Anonim halk edebiyatı ürünlerinin; ilk söyleyeni belli olmayan, kaynağını halktan alan, kuşaktan kuşağa, yüzyıllar boyu aktarılıp günümüze kadar gelen edebî ürünler olduğunu öğrencilerinize söyleyiniz.

Aşağıdaki bilgileri öğrencilerinizle paylaşınız:

Bilmece: Çeşitli olay ve durumları farklı çağrışımlarla tanımlayan ve cevapları da bu çağrışımlarda gizleyen sözlü halk edebiyatı ürünüdür.

Mâni: Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Ninni: Annenin çocuğuna ilişkin iyi dilekte, iyi istekte bulunduğu türdür.

Atasözü: Atalarımızın bilgilerini, tecrübelerini aktaran, toplumca benimsenmiş özlü sözlerdir.

Şiir: Duygu ve düşüncelerin bir his uyandırarak mısralar hâlinde oluşturduğu edebî türdür.

Türkü: Halkın, acılarını ve sevinçlerini dile getirdiği, ezgilerle söylenen türdür.

Öğrencilerinizin metnin tür özelliklerini belirlemeleri için 9. a. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.5).
Metinleri okurken kelimeleri doğru telaffuz etmelerini sağlayınız (Kon.2.3) (O.1.3).

Türk Dünyası edebî eserlerini tanımları ve bu eserlerin türlerini kavramaları için 9. b. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.8).

Öğrencilerinizin, kulağa en hoş gelen tür ve lehçenin hangisi olduğunu belirlemeleri için 9. c. etkinliğini yaptırınız.

Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirlemeleri için 9.ç. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.6).

Öğrencilerinizin, metni edebî eser yapan özellikleri belirlemeleri için 9. d. etkinliğini yaptırınız (Ed.1.8).

Şiiri okuyup kelimeleri doğru telaffuz etmeleri için (Kon.2.3) (Oku.1.3), şiir dilinin farklılığını ayırt edebilmeleri için (Oku.2.25), şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyip bunların şiire katkısını değerlendirebilmeleri için (Ed.2.1.13) ve şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri için (Oku.2.26) öğrencilerinize 10. etkinliği yaptırınız.

kelime gruplarının anlamlarını çıkarmalarını (Oku.2.1) sağlamak amacıyla 12. etkinliği yaptırınız.

Öğrencilerinizin, tekerlemenin devamını, tekerleme türünün özelliklerini dikkate alarak yazabilmeleri için 13. etkinliği yapmalarını sağlayınız (Yaz.3.4) (Ed.3.8).

YAZMA

Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmaları (Kon.5.4); (Yaz.5.2) ve okudukları metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanmaları için (Oku.4.3) öğrencilerinize 11. etkinliği yaptırınız.

Öğrencilerinizin verilen şiirleri ezberlemelerini, kelimeleri doğru telaffuz ederek (Kon.2.3) (Oku.1.3) şiirleri arkadaşlarına okumalarını (Oku.5.7), metnin bağlamından hareketle kelime ve

DİLBİLGİSİ

İsim ve fiil cümlelerini anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanmaları için öğrencilerinize 14. etkinliği yaptırınız (Dil.2.5).

MANGALA (2. METİN)

DİNLEME

1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama

1.1 Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.

OKUMA

1. Okuma kurallarını uygulama

1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Okuduğu metni anlama ve

çözümleme

2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.3 Metnin konusunu belirler.

2.7 Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

2.11 Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt eder.

3. Okuduğu metni değerlendirme

3.1 Metni dil ve anlatım yönünden değerlendirir.

3.2 Metni içerik yönünden değerlendirir.

4.Söz varlığını zenginleştirme

4.3 Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.

KONUŞMA

2. Sesini ve beden dilini etkili

kullanma

2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

YAZMA

1. Yazma kurallarını uygulama

1.2 Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.

1.5 Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurar.

1.11 Yazım ve noktalama kurallarına uyar.

2. Planlı yazma

2.1 Yazma konusu hakkında araştırma yapar.

6. Yazım ve noktalama kurallarını

uygulama

6.2 Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

DİL BİLGİSİ**2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları****kavrama ve uygulama**

2.6 Kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanır. (MEB, 2006)

EDEBİYAT**2. Okuma Kazanımları****1. Metni Anlama Ve Çözümleme**

1.1 Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.

3. Yazma Kazanımları

3.14 Metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanır. (MEB, 2015)

İKİNCİ METİN**Metnin Türü: Hikâye****Ana Tema: Milli Kültür****Alt Tema: Oyunlar****Metnin Adı: Mangala****Süre: 8 Ders Saati****DERS ARAÇ VE GEREÇLERİ**

Türkçe Sözlük, Türk Lehçeleri Sözlüğü,
Türkçe İmla Kılavuzu, Türkçe Deyimler
Sözlüğü, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz
Kitabı, Türk Dünyası Haritası

KONUVA HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Öğrencilerinizi Türklerin oynadıkları milli oyunları araştırmaları için yönlendiriniz.
- Sınıfa Mangala tahtası getiriniz. Öğrencilerinize Mangala oyununu anlatan eğitsel bir video izletiniz.
- Videonun ardından Mangala tahtasını öğrencilerinize verip öğrencilerin oyunu uygulamalı olarak öğrenmelerini sağlayınız.

- Sınıfa, Gagavuzların Müslüman olmayan Türk topluluklarından birisi olduğunu söyleyiniz.
- Öğrencilerinizden Türk Dünyası haritası üzerinde Kırım ve Kerkük'ü bulmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizin dikkatini çekmek için onlara aşağıdaki Nasrettin Hoca fıkrasını okuyunuz.

EŞŞEĞİN ANQIRMAĞINA**İNANISAN?**

Birgün Milla'nın qonşusu geldi diyer:

-Milla, o eşşegi ver aparağ degirmana.

Milla diyer:

-Eşşeg yoxtu evde. Bu sırada eşşeg anqırır.

Qonşu diyer:

-Milla, be bu eşşeg degi, nedi evde?

Milla da diyer:

-Sen benim kimin bir ixtiyara, seqqeli bayaza, inanmısan, bir eşşegin anqırmağına inanısan?

(Kerkük Türkçesi)

(KB, 1997b, C.6, s.264)

MANGALA

Akşehir'in dereleri şırl şırl akarken,
Ormanları, dağları misler gibi kokarken,
Dillere destan gölü, rengârenk kuşları ağırırken,
Minik Nasrettin, hayata gözlerini açar bir seher vakti.

Çocukluğu köyde geçti. Kendisini bazen çocuklarla oynarken bulurdu bazen de kuzuları, koyunları otlatırken... Güreşirdi akrabalarıyla tarlanın orta yerinde. Kendinden büyüklere devirdiği de olurdu, kendinden küçüklere yenildiği de...

Yıllar geçti. Gençlik çağına erdi Nasrettin. Köyünde başladığı medrese eğitimine önce Akşehir'de, sonra da Selçuklu

başkenti Konya'da devam etti. Dönemin değerli âlimlerinden ders aldı. Artık hoca diye tanınır, amlır oldu.

Dünya meşalesi, evlilik derken Akşehir'e yerleşti Nasrettin Hoca. "Hoca" diye ünlendi ya, halk onun yanına akıl almaya, ona danışmaya gelirdi. O da söylerdi halkla, halkın anladığı dilden. Derin fikirleri ve sözlerinde, bilgeliği görünürdü. Doğru sözlüydü, sahiciydi konuşmalarında. Sevmezdi yalanı dolanı. Dobraydı. Taşı gedğine koyar gibi yakıştırırdı lafı. Hikmetli sözlerdi onununkiler. Haybeye konuşmazdı. Boşa harcamazdı nefesini. Tek kelamla sayfalar dolusu konuşurdu hani; az ve öz.

Nasrettin Hoca'nın üslubunu severdi insanlar. Düşündürürken güldürür, güldürürken de düşündürürdü. İnsanlar hem ders alsınlar hem de sözlerinden alınmasınlar isterdi. Onun nükteli sözleriyle akıllanırdı ahali.

Böyle böyle, ünü tüm coğrafyaya yayıldı. Nükteli sözleri ve yaptıkları dilden dile aktarılır, diyar diyar gezirdi. Civar memleketlerden misafirleri olurdu Hoca'nın. Onu görmeye, onunla hasbihal etmeye gelirlerdi uzak illerden.

Yine, ziyaretçilerinin eksik olmadığı bir yaz günüydü. İki misafiri vardı Hoca'nın. Biri Gagavuzya'dan gelmiş olan gezgin Dimitri, diğeri de Kerkük ellerinden gelen Derviş Yusuf idi. Gelin, muhabbetlerini onlardan dinleyelim:

DOĞMAĞA RAZISIZ, ÖLMEĞE RAZI DÖĞÜSÜZ?

Mılla bir gün rezil konuşularınan bir qazan alır. Sora içine kuçik bir qazan da qoyar, apariveri qonşusuna.

Qonşuları : İşte qazanvısz doğdu." Bir şey demezler, sevine sevine alılar qazanları. Bir müddet geçer, Mılla bir de bir qazan ister. Bu sefer beyyükk bir qazan ister. Qazanı alan Mılla, bir daha geri vermez. Aradan bir ay, ki ay, üç ay geçer. Bir gün qonşu geli qazanı ister.

Mılla : "Ne qazanı?"

Qonşu : Sene verdiğimiz qazanı.

Mılla diyer : Qazanvısz öldü.

Qonşu : Mılla qazan nece ölü? Sen bize mezzeq edisen?

Mılla : Be qazan doğar olu, ölünce olmaz? Doğmağa razısız. Ölmeğe razı döğüsüz?

(KB, 1997b, C.6, s.263)

rezil: cimri
mezzeq etmek: alay etmek
döğüsüz: değil misiniz

Kerküklü Derviş Yusuf fikrayı anlatırken Nasrettin Hoca'nın orada bulunan çocukları ve torunları misafirin değişik Türkçesini dikkatle dinlerler. O zamana kadar böyle bir şey şahit olmamışlardır.

Hoca başkent Konya'da talebeyken farklı topluluklardan öğrencilerle birlikte eğitim almış ve söylenenleri tamamen anlamıştır. Aile efradı ise bu fikraya aşına oldukları için anlamakta zorluk çekmemişlerdir.

Bu sırada Gagavuz gezgin fikraya başlar:

ALÇAK YASTIK

Bir gün Nastradin oyalanmış panayırda geceye kadar. Eve gitmee uzakmış, onustan Nastradin kararlamış kalsın gecelemee dostunda. Ačan o etmiş dostunun evine. Orda tamam imiştiler ekmeek, hazırlanarmışlar yatmaa. Dostu döşemiş ona yastık bir içerde, kendisi da gitmiş başka odaya. Nastradin yatmış ama öle aacmış, ani uyuyarmış. Dönermiş ba o yanına ba bu yanına. Dayanamayıp o kalkmış ta urmuş kapuya.

-Ne oldu? Sormuş dostu.

-Sizin bu yastınuz pek alçak, uyuyameerim. Versene bir iki pita yastık altına koyayım, yalvarmış Nastradin.

(KB, 1999a, C.12, s.268-269)

panayır: pazar
onustan: bu yüzden
açan: nasıl
pita: pide, ekmeek

Nasrettin Hoca : Hoş geldiniz kardeşlerim. Safalar getirdiniz.

Misafirler : Hoş bulmuşuz kıymatlı bölge Nasrettin Hoca.

Nasrettin Hoca :Gelin, oturun. Uzak yoldan gelmişsinizdir. Şöyle biraz dinlenin.

Sonra da bir güzel yemek yeriz. Deyin hele nereden gelirsiniz?

Kerküklü : Pek kıymatlı Nasrettin Hoca'm. Kerkük'ten gelirim.

Fıkralarımızın şanı ta bizim oralara qadar gelmiştir. Sizi görmüş

ve sizinle tanışayım, hoş sohbetinizden, hikmetli sözlerinizden

ben de nasibimi alayım istedim. Nice çölleri, nice sarp dağları

aşıp dergâhımıza geldim.

Gagavuz Gezgin: Kerküklü kardaşım köp közel ayttı. Ben de Karadeniz'in

kuzeyinden, Gagavuz diyarından gelirim. Sizin hikmetli ve

letafetli deyişlerinizin şüreti dilden dile anlatılır. Ben de bir

gezzin olarak sizi ve dergâhınızı ziyarete geldim.

köp közel: çok güzel
aytmak: söylemek, demek
şüret: şöret

Nasrettin Hoca : Hoş geldiniz, safalar getirdiniz kardaşlarım. Ziyaretiniz beni ziyadesiyle sevindirdi. Gagavuzya ve Kerkük'ten gelen soyu sopp, dili bir kardaşlarım.

(Dinlenirler. Yemek gelir, aile fertleri ve iki misafir karınlarını bir güzel doyururlar. Sonra da sohbet kaldığı yerden devam eder.)

Nasrettin Hoca :Deyiverin hele kardaşlarım. Hangi fıkralarımı bilirsiniz. Anlatıverin bakayım.

Kerküklü, "Ben aytayım hocam" der ve fıkrasına başlar:

Bu fıkraları onların dilinden dinlemek Hoca'nın da ailesinin de hoşuna gider. Gagavuz gezginin kurduğu cümleler biraz farklı olsa da Hoca'nın izahatı sayesinde anlama sorunu ortadan kalkar.

Fıkraların ardından hocanın doyumuz sohbetiyle muhabbet daha bir koyulaşır. Misafirler Hoca'nın misafirhanesinde üç gün kaldıktan sonra gitmeye hazırlanırlar. Gitmeden önce çocuklarına hediye götürmek isterler. Hoca, oyunun çocuklar için önemli olduğunu bilir ve onlara Türklerin geleneksel oyunlarından zekâ ve strateji oyunu olan "Mangala"yı öğretmek ister. Çocuklarını ve torunlarını da çağırır, merak ve heyecan dolu gözlerin huzurunda oyunu anlatmaya başlar:

1. Mangala oyununun Türkçe ismi "köçürme"dir. İki kişiyle oynanır.
2. Oyuna her kuyuda 4 taş bulunmak sureti ile başlanır.
3. Oyunda ilk hamle başlangıçta kura ile belirlenir. Sonraki setlerde sırası ile devam eder.
4. Kura neticesinde başlama hakkı kazanan oyuncu kendi bölgesinde bulunan istediği kuyudan 4 adet taşı alır. Bir adet taşı aldığı kuyuya bırakıp sağa doğru her bir kuyuya birer adet taş bırakarak elindeki taşlar bitene kadar dağıtır.
5. Oyuncu kendi tarafından ilerlerken sırası geldiğinde kendi hazinesine bir taş bırakır. Rakibin hazinesine denk gelirse oraya taş bırakmaz.
6. Hamle sırası gelen oyuncu kendi kuyusundan aldığı taşları dağıtırken elinde taş kaldıysa, rakibinin bölgesindeki kuyulara da taş bırakmaya devam eder. Oyuncunun elindeki son taş, rakibinin bölgesinde denk geldiği kuyudaki taşların sayısını çift sayı yaparsa (2, 4, 6, 8... gibi) oyuncu bu kuyuda yer alan tüm taşların sahibi olur ve onları kendi hazinesine koyar. Hamle sırası rakibine geçer.
7. Oyuncunun elindeki son taş kendi hazinesine denk gelirse, oyuncu tekrar oynama hakkına sahip olur.
8. Bir oyuncu en fazla -son taşın hazinesine gelmesine göre- arka arkaya iki defa oynayabilir.

9. Oyuncunun kuyusunda tek taş varsa, sırası geldiğinde bu taşı sağındaki kuyuya taşıyabilir. Hamle sırası rakibine geçer.
10. Her seferinde oyuncunun elinde kalan son taş oyunun kaderini belirler.
11. Oyuncu taşları dağıtırken elinde kalan son taş, yine kendi bölgesinde yer alan boş bir kuyuya denk gelirse ve eğer boş kuyusunun karşısındaki kuyuda da rakibine ait taş varsa, hem rakibinin kuyusundaki taşları alır, hem de kendi boş kuyusuna bıraktığı taşı alıp hazinesine koyar. Hamle sırası rakibine geçer.
12. Oyunculardan herhangi birinin bölgesinde yer alan taşlar bittiğinde oyun seti biter. Oyunda kendi bölgesinde taşlarını ilk bitiren oyuncu, rakibinin bölgesinde bulunan tüm taşları da kazanır. Dolayısıyla, oyunun dinamiği son ana kadar hiç düşmez.
13. Oyuncu sayma amacı dışında taşlara dokunamaz, eline aldığı taşı oynamak zorundadır.
14. Oyunun sonunda hazinesinde en fazla taş bulunan oyuncu kazanmış olur.
15. Oyun beş set üzerinden oynanır. En fazla set alan kazanmış sayılır.

Hoca, "Oyunumuz da böyle arkadaşlarım" der ve misafirlerine birer Mangala tahtası hediye eder.

Misafirler: Yolcu yolunda kerek Hocam. Bize müsaade. Bir an önce yola koyulsak iyi olur.

Nasrettin Hoca: Müsaade sizin can arkadaşlarım. Yolunuz buralara düşerse çekinmeyin, buyurun gelin. Kapımız sizlere her daim açıktır. Gelin sizi göle kadar şöyle yolcu edeyim. Belki göle maya çalarız ha? Ne dersiniz?

Yakup ÇEVİK

- Öğrencilerinizden, Nasrettin Hoca'nın hayatını araştırarak sınıfla paylaşmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinize Gagavuz Türklerinin, kurdukları cümlelerin devrik yapıları olduğunu, Türk lehçeleri içinde cümle yapısı farklı olan lehçelerin Gagavuz ve Karay (Karaim) lehçeleri olduğunu söyleyiniz.
- Öğrencilerinize aşağıdaki soruları yöneltiniz:

1. Nasrettin Hoca'nın misafirleri

kimlerdir? Bu misafirler, hangi fıkraları anlatmışlardır?

2. Misafirlerin konuşmaları sırasında Nasrettin Hoca'nın ailesinin tepkisi ne oluyor?

3. Nasrettin Hoca'nın kişilik özellikleri nelerdir? Söyleyiniz.

4. Mangala oyunu ilginizi çekti mi?

Neden?

Aşağıdaki şiiri tahtaya yazın. Şiirdeki ses farklılıklarını öğrencilerinizin bulmasını sağlayın.

JİRAFE

Jirafe:

Uzun benim boyum da,

Uzun benim boynum da.

Dedi jirafe pilge.

Daa ösmek bar oyımda.

Pil:

Maña deseñ bir ayda,

Öse öse yet ayğa.

Eger yerge yetmeseñ,

Şu boyıñdan ne fayda?!

(Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999ç, C.13, s.564)

jirafe	zürafa	pilge	file
ösmek	büyüme	oyımda	aklımda
öse öse	büyüye büyüye	yet	yetiş, ulaş
ayğa	aya	yerge	yere

OKUDUĞUNU ANLAMA VE ÇÖZÜMLEME

Öğrencilerinizin olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeleri için 1. etkinliği yapmalarını isteyiniz (Oku.2.7).

1. Etkinlik: Aşağıdaki boşlukları Mangala metnine göre doldurunuz.

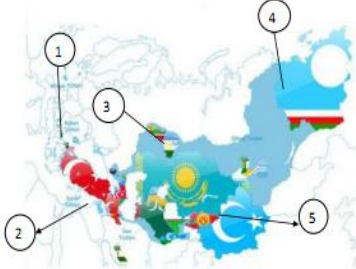
Metinde anlatılan olay:

Metinde olayın geçtiği yer:

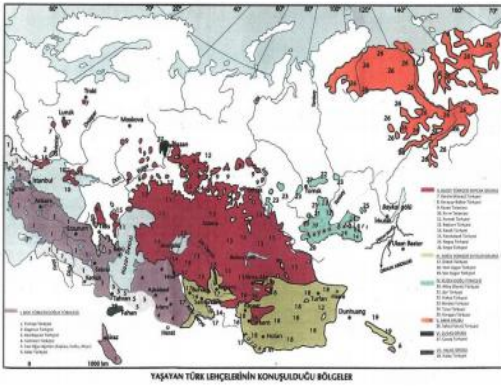
Zaman: _____

Kişiler: _____

2. Etkinlik: Aşağıdaki Türk Dünyası haritasında işaretlenmiş yerlerin hangisinde Kerkük-Türkmen Türkçesi ile Gagavuz Türkçesi konuşulmaktadır? (X) ile işaretleyiniz.

3. Etkinlik: Aşağıdaki haritadan Gagavuz ve Kerkük-Türkmen Türkçelerinin konuşulduğu bölgeleri bulup işaretleyiniz. Bu lehçelerin Türkçenin hangi grubuna dâhil olduğunu söyleyiniz.

4. Etkinlik: Okuduğunuz metinde Nasrettin Hoca'nın zekâsını gösteren cümleler ile güldürü özelliğini gösteren cümleleri tespit edip tabloya yazınız.

Zekâ Unsuru Cümleler:

Güldürü Unsuru Cümleler:

5. Etkinlik: Aşağıdaki formda yer alan maddeleri okuyunuz ve düşüncelerinizi ifade eden kutucuğu işaretleyiniz.

OKUDUĞUM METNİ DEĞERLENDİRİYORUM			
Ölçütler	Evet	Kısmen	Hayır
1. Metindeki cümleler çok uzundur.			
2. Metinde anlamı bilinmeyen kelimelere sıkça yer verilmiştir.			
3. Metinde Türkiye Türkçesinde kullanılmayan kelimelere yer verilmiştir.			
4. Metindeki lehçe metinlerinde kullanılan kelimeler çoğunlukla Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır.			
5. Yazarın demek istediği kolayca anlaşılıyor.			
6. Metinde yazım ve noktalama hataları var.			
7. Yazar aynı kelimeleri sıkça kullanmıştır.			
8. Yazar örnek ve alıntılardan yararlanmıştır.			
9. Yazar biyografi türünden de yararlanmıştır.			
10. Yazar anlatımda benzetmelerden yararlanmıştır.			
11. Yazar diyaloglardan yararlanmıştır.			
Toplam Sayı			

6. Etkinlik: Aşağıda okuduğunuz metinden cümleler verilmiştir. Cümlelerin karşısındaki kutucuklara öznel cümle için "Ö", nesnel cümle için "N" yazınız.

Köyünde başladığı medrese eğitimine önce Akşehir'de, sonra da Selçuklu başkenti Konya'da devam etti.	
Derin fikirleri ve sözlerinde bilgeliği görünürdü.	
Nükteli sözleri ve yaptıkları dilden dile aktarılır, diyar diyar gezerdi.	
Fıkraların ardından Hoca'nın doyumuz sohbetiyle muhabbet daha bir koyulaşır.	
Merak ve heyecan dolu gözlerin huzurunda oyunu anlatmaya başlar.	

- Öğrencilerinizin, Türk Dünyası haritasında işaretlenmiş yerlerin hangilerinde Kerkük-Türkmen Türkçesi ile Gagavuz Türkçesinin konuşulmakta olduğunu bulmaları için 2. etkinliği yaptırınız. Bu lehçelerin hangi lehçe gruplarına dâhil olduğunu söylemeleri için 3. etkinliği yapmalarını sağlayınız.
- Öğrencilerinizin metni içerik yönünden değerlendirmeleri için 4. etkinliği yaptırınız (Oku.3.2).
- Öğrencilerin metni dil, anlatım ve

7. Etkinlik: Aşağıdaki bilmece ve mânileri okuyunuz. Parçalarda geçen ses farklılıklarını bulup aşağıdaki tabloya örnekteki gibi yazınız.

<p>Kökde bargan kanatlı, Kömülüb bara teññizde. Olturuguz tenlerim, Hapar aytayım men sizge. (Karaçay-Malkar Tk./Mani)</p>	<p>Gökyüzünde giden kanatlı, Gömülüp gidiyor denize. Oturun dostlarım, Hikaye anlatayım ben size. (Türkiye Tk.)</p>
<p>Cırımı aytayım sañña, Sen kerek ediñ manña. Sarı ayaklı kuşlardan, Salam ciberdim men sañña. (Karaçay-Malkar Tk./Mani)</p>	<p>Şarkımı söyleyeyim sana, Sen lazım idin bana. Sarı ayaklı kuşlardan, Selam gönderdim ben sana. (Türkiye Tk.)</p>
<p>Boyu bir qarıs, sağalı eki qarıs. (Jügeri) (Kazak Tk./Bilmece)</p>	
<p>Boyu bir karış, sakalı iki karış. (Mısır)</p>	
<p>(Türkiye Tk.)</p>	
<p>(AKM, 2007c, C.8, s.399)</p>	

Karaçay-Malkar Tk.	Türkiye Tk.	Kazak Tk.	Ses değişimi
kökde	gökte	-	k-g

- içerik yönünden değerlendirmeleri için (Oku.3.1) 5. etkinlikteki boş alanları doldurmalarını isteyiniz (Oku.3.2).

- Okuduklarındaki öznel ve nesnel yargıları ayırt etmeleri için 6. etkinliği yaptırınız (Oku.2.11).

KONUŞMA

- 7. etkinlikteki metinleri, kelimeleri doğru telaffuz ederek okumalarını sağlayınız (Kon.2.3) (Oku.1.3).

8. Etkinlik: Aşağıdaki Nasrettin Hoca fıkrasını okuyunuz. Ardından tabloyu fikraya göre doldurunuz.

ESSEĞİN ANQIRMAĞINA İNANISAN?

Bir gün Milla'nın qonşusu geldi diyer:
-Milla, o eşşegi ver aparağ degirmana. Milla diyer:
-Eşşeg yoxtu evde. Bu sırada eşşeg anqırı.
Qonşu diyer:
-Milla, be bu eşşeg degi, nedi evde? Milla da diyer:
-Sen benim kimin bir ixtiyara, seqqeli bayaza, inanısan, bir eşşegin anqırmağına inanısan?

(Kerkük-Türkmen Tk.)

(anqırma: anırma aparağ: gütürelim)

(KB. 1997b. C.6. s.264)

Türkiye Türkçesi'nde kullanılmayan sözcükler:

SES DEĞİŞİMİ		
Kerkük-Türkmen Tk.	Türkiye Tk.	Ses değışimi
qonşu	komşu	q-k, n-m

9. Etkinlik:

a. Aşağıdaki kelimelerle anlamlarını eşleştiriniz.

ANLAMLAR:	
1. Akran	1 Yaş, meslek, toplumsal durum vb. bakımından birbirine eşit olanlardan her biri, boydaş, böğür, tavdaş, öğür.
2. Medrese	8 Arkadaşça, dostça karşılıklı konuşma, hasbihâl, sohbet etmek
3. Meşgale	13 Bireyler, fertler
4. Dobra	9 Nükte ile süslenmiş, nüktesi olan, esprili
5. Gedik	4 Açık sözlü
6. Kelam	2 İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.
7. Haybe	15 Mayalanmayı sağlamak
8. Söyleşmek	11 Güzellik, hoşluk
9. Nükte	7 Boş, işe yaramaz, anlamsız iş
10. Hasbihâl etmek	10 Söyleşmek, karşılıklı konuşmak, sohbet etmek
11. Letafet	14 Canlı, etkin, hareketli
12. Dergâh	5 Boşluk, eksiklik
13. Efrat	3 Uğraşı
14. Dinamik	16 Açıklamalar
15. Maya çalmak	12 Tekke
16. İzahat	6 Söz

b. Yukarıdaki kelimeleri Türkçenin kurallarına uygun olarak birer cümlede kullanınız.

10. Etkinlik: Evliya Çelebi'ye bitişik eğik yazıyla mektup yazınız.

- Öğrencilerinizin, 8. etkinlikteki Nasrettin Hoca fıkrasını, kelimeleri doğru telaffuz ederek okumalarını sağlayınız (Kon.2.3) (Oku.1.3).

DİNLEME

- Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime anlamlarını eşleştirmeleri için 9. a. etkinliğini yaptırınız (Oku.2.1) (Ed.2.1.1).
- Öğrencilerinize, okudukları metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanmaları (Oku.4.3) ve

Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmaları (Din.5.5) için 9. b. etkinliğini yaptırınız.

YAZMA

10. etkinliği yaptırırken öğrencilerinizi; düzgün, okunaklı ve işlek “**bitişik eğik yazı**”yla (Yaz.1.2) yazmaları, yazılarına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapmaları (Yaz.2.8), yazılarını etkileyici ifadelerle sonuçlandırmaları (Yaz.2.9), metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanmaları (Ed.3.14) konusunda uyarınız.

- Öğrencilerinize noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanmaları için 11. a. etkinliğini yaptırınız (Yaz.6.2).

DİLBİLGİSİ

- Öğrencilerinizin, kurallı ve devrik cümleleri, anlam ve kullanım özelliklerine uygun biçimde kullanmalarını (12. ve 13. etkinlikler) sağlayınız (Dil. 2.6).

11. Etkinlik

a. Okuduğunuz metinde üç nokta (...) ile biten cümleleri aşağıya yazınız. Üç noktanın bu cümlelerde hangi işlevde kullanıldığını söyleyiniz.

b. Siz de üç noktayı yukarıdaki işleviyle bir cümlede kullanınız.

12. Etkinlik

a. Aşağıdaki cümleleri inceleyiniz. Devrik cümlelerin başına “D”, kurallı cümlelerin başına “K” yazınız.

- [] Gelin, sizi göle kadar şöyle yolcu edeyim.
- [] Güreşirdi akranlarıyla tarlanın orta yerinde.
- [] O da söyleşirdi halkla halkın anladığı dilden.
- [] Şöyle geçin, biraz dinlenin.
- [] Civar memleketlerden misafirleri olurdu Hoca'nın.

b. Siz de birer tane kurallı ve devrik cümle yazınız.

13. Etkinlik

a. Aşağıda Kerkük-Türkmen Türkçesi ve Gagavuz Türkçesi ile yazılmış olan ifadeleri Türkiye Türkçesine uygun olarak çeviriniz. Özellikle şekle, yazıma ve vurgulu yerlere dikkat ediniz.

Be qazan doğar olu, ölünce olmaz?

(KB, 1997b, C.6, s.263)

Doğmağa razısız. Ölmeğe razi dögüsü--

(KB, 1997b, C.6, s.263)

Nastradin yatmış ama öle açmış, ani uyuyarmış, dönermiş ba o yanına ba bu yanına.

(KB, 1999a, C.12, s.268-269)

Eve gitmee uzakmış, onuştan Nastradin kararlamış kalsın gecelmeee dostunda.

(KB, 1999a, C.12, s.268-269)

b. Bu etkinlikten hangi sonuçları çıkardınız? Yazınız.

AYÇÖREK İLE BAHADIR'IN MACERALARI (3. METİN)

DİNLEME

1. Dinleme/izleme kurallarını

uygulama

1.1 Konuşmacının sözünü kesmeden sabır ve saygıyla dinler.

2. Dinleneni/izleneni anlama ve

çözümleme

2.22 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

2.23 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

4. Söz varlığını zenginleştirme

4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

OKUMA

1. Okuma kurallarını uygulama

1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

1.5 Okuma yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Okuduğu metni anlama ve

çözümleme

2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.7 Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

2.12 Okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetler.

2.13 Metne ilişkin sorulara cevap verir.

2.16 Metnin planını kavrar.

2.18 Metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark eder.

2.25 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

2.26 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

2.28 Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.

4.Söz varlığını zenginleştirme

4.1 Kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek verir.

KONUŞMA

1. Konuşma kurallarını uygulama

1.9 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.

2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma

2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

YAZMA

1. Yazma kurallarını uygulama

1.2 Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.

1.7 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.

2. Planlı yazma

2.8 Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.

2.9 Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.

2.11 Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler.

3 Farklı türlerde metinler yazma

3.3 Bildirme yazıları yazar

DİL BİLGİSİ

2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları

kavrama ve uygulama

2.7 Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar.

(MEB, 2006)

EDEBİYAT

1. Türk Dili ve Edebiyatına Giriş

Kazanımları

1.8 Metni, edebî eser yapan özellikleri belirler.

2. Okuma Kazanımları

1. Metni Anlama ve Çözümleme

1.1 Metinde geçe kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.

1.2 Metnin tema ve konusunu belirler.

1.5 Metnin tür özelliklerini belirler.

1.6 Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirler.

1.8 Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirler ve bunların şiire katkısını değerlendirir.

1.13 Edebî türlerin Türk ve dünya edebiyatındaki önemli eserlerini tanır.

1.16 Şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatların işlevlerini belirler.

2. Eleştirel Okuma

2.1 Metnin gelenek içindeki yerini değerlendirir.

3. Yazma Kazanımları

3.14 Metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanır. (MEB, 2015)

ÜÇÜNCÜ METİN**Metnin Türü: Masal****Ana Tema: Milli Kültür****Alt Tema: Bayramlar****Metnin Adı: Ayçörek ile Bahadır'ın
Maceraları****Süre: 8 Ders Saati****DERS ARAÇ VE GEREÇLERİ**

Türkçe Sözlük, Türk Lehçeleri Sözlüğü,
Türkçe İmla Kılavuzu, Türkçe Deyimler
Sözlüğü, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz
Kitabı, Türk Dünyası Haritası

KONUVA HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Öğrencilerinizden Dede Korkut hakkında araştırma yapmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizden masal türünün özelliklerini araştırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizi Türk Topluluklarıyla ilgili bilgi toplamaları için farklı kaynaklara yönlendiriniz.

**OKUDUĞUNU ANLAMA VE
ÇÖZÜMLEME**

- Metni öğrencilerinize bir kez sesli okuyunuz.
- Öğrencilerinizin, konuyu anlamalarına yardımcı olacak anahtar kelime ve kavramlar ile önemli gördükleri yerleri belirlemeleri amacıyla işaretleyerek okuma yöntemini kullanmalarını sağlayınız (Oku.1. 5).

- Öğrencilerinize metni sesli olarak okutunuz.
- Metni öğrencilerinize okuttuktan sonra onlara şu soruları yöneltiniz:

1. Okuduğunuz metinde Toros Dağları'nın hangi güzelliklerinden söz edilmiştir?
2. Masal kahramanlarının gittikleri ilk yer neresidir? Yavru geyik burada Ergenekon Bayramı ile ilgili neler söylüyor?
3. Altay, Hakas ve Tuvaların yurdunda Çaga Bayramı nasıl kutlanmaktadır?
4. Masal kahramanlarının gittikleri son yer neresidir? Burada hangi bayram kutlanmaktadır?

Başka bir çocuk türkü söylemiş:

(KB, 1999c, C.13, s.180-181)

Xorazımı aşirdilar,
Damdanda dama kaçirdilar,
Pilav etip pişirdiler.

Aniya benim telli başı,
Koküsü beyaz çal xorazım?
(Kırım-Tatar Türkçesi)

Horozumu aşirdilar,
Damdanda dama kaçirdilar.
Pilav yapıp pişirdiler.

Hani ya benim telli başı,
Göğsü beyaz kır horozum?
(Türkiye Türkçesi)

Türkü biter bitmez yavru geyik ayağını yere vurmuş, Hooop bir başka diyara gelmişler.

Yavru Geyik:

—Evet, çocuklar. Burası da Altay, Hakas ve Tuva yurdu. Bugün Çağa bayramı kutlanmakta. Çağa bayramı Altay topluluğunda çeşitli eğlenceler ve yarışlarla kutlanır. At yarış, güreş, ok atma gibi yarışlarda gençler hünerlerini sergilerler.

Türklerde yarışma kültürü çok eskilere dayanır. Yarışlar toplumdaki yetenekli insanları ön plana çıkarmaktadır. Toplumdaki yetenekli ve başarılı kişiler daima saygı görür, el ve baş üstünde tutulur. Böylece yetenekli kişiler onurlandırılmakta, toplumda hareketlilik ve canlılık sağlanmakta ve yeni yeteneklerin çıkması teşvik edilmiş olmaktadır.

Az ileride yine bir grup çocuk halka olmuş, tekerleme söylemekteymiş. İki kardeş ve yavru geyik onlara kulak verirler.

Cügüre cügüre, cum taptım,
Cum aldım tarak taptım.
Tarakı aparıp taadama berdim,
Taadam mege sagalın berdi.
Sakalın aparıp kölgö berdim,
Kölgö mege köbügin berdi.
Köbükti aparıp İynekke berdim,
İynek mege südin berdi.
...

(Altay Türkçesi)

Koşup koşup yün buldum,
Yün altında tarak buldum.
Tarağı götürüp dedeme verdim,
Dedem bana sakalını verdi.
Sakalını götürüp göle verdim,
Göl bana köpüğü verdi.
Köpüğü götürüp İneğe verdim,
İnek bana sütünü verdi.
...

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.246)

Bir diğeri atasözüne başlamış:

Bal tutgan barmagın calar.
(Altay Türkçesi)

Bal tutan parmağını yalar.
(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.201)

Bir diğeri çocuk bilmece sormuş:

“Tiy” dezem tiybes, “tiybe” dezem tiyer.
(Altay Türkçesi)

“Dey” desem değmez, “deyme” desem değer.
(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2003a, C.24, s.224)

Diğeri çocuklar hep beraber “dudak” diye cevaplamışlar.

Yavru geyik ayağını bir kez daha yere vurmuş ve yolculuğun dördüncü durağına varmışlar.

Yavru Geyik:

—Özbek ve Uygur Türklerinin yaşadığı coğrafyadayız. Zaman ise Türklerin İslamiyet'i henüz kabul ettiği bir zamandır. Türklerin İslamiyet'ten önceki Gök Tanrı inancına göre Türkler, gökyüzü ve yeri yaratan tek bir Tanrı'dan başka bir şey tapmazlardı. Bayramlarına önce Gök Tanrı'ya kurban kesmekle başlardı. Bugün burada Müslümanlığı kabul eden Türkler, Allah için kurban kesmektedirler.

Türklerde yardımlaşma çok önemli bir yer tutmaktadır ve bayramlar da yardımlaşmanın en önemli vesilesidir. Yardımlaşma, toplumu daima birlik ve dayanışma anlayışı içinde tutar.

Sıcak havadan bunalan gençler birbirlerinin üzerine su atarak eğlenmekteymiş.

—Şurada bir grup çocuk var. Gelin onlara kulak verelim.

Mehri âftâb bolgan,
Har sözi kitâb bolgan,
Yâğ u qaymâq, murabbâ,
Ây külçam, şirin külçam,
Cahân ânacanimsiz.

(Özbek Türkçesi)

Sevgisi güneş olmuş,
Her sözü kitap olmuş,
Yağ, kaymak, reçel,
Ay goncama, şirin goncama,
Dünyalar anacığimsin.

(Türkiye Türkçesi)

(Buran & Alkaya, 2010, s.413)

Bir diğeri çocuk bilmece sormuş:

(KB, 2000, C.14, s.279)

Asti taş, üstü taş,
Tört ayaqlı, bir baş.

(Özbek Türkçesi)

Altı taş, üstü taş,
Dört ayaklı, bir baş.

(Türkiye Türkçesi)

Hep birlikte “tosbağa (kaplumbağa)” diye bağırmışlar.

Diğeri bir çocuk ninni söylemiş:

(KB, 2000, C.14, s.119)

Qolı arslan bileklim,
Batır, qaplan yüreklim.
Yahşi, yaman künimde,
Meñe cüde kereklim.
Elle balam, elle-yey
Canım balam, elle-yey

(Özbek Türkçesi)

Kolu aslan bileklim,
Yiğit, kaplan yüreklim.
İyi, kötü günümde,
Bana en gereklim.
Ninni yavrum, ninni ee,
Canım yavrum, ninni ee.

(Türkiye Türkçesi)

Ninniden sonra yavru geyik ayağını yere tekrar vurmuş ve yolculuğun son durağına varmışlar.

Yavru Geyik:

—Burası da Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul şehridir. Burada, bu zamanda Osmanlı Türkçesi kullanılır. Osmanlı Türkçesi Azerbaycan, Türkmen, Gagavuz ve Oğuz Türklerinin kullandığı Türkçeyle benzerlik gösterir.

Bu gün de burada Ramazan Bayramı kutlanmaktadır. Bir ay boyunca oruç tutmuş olan Müslümanlar oruçların bitiminde bayramı kutlamaktadırlar. Gelin şöyle. Şurada bir grup çocuk var. Yaklaşalım da onları dinleyelim.

Çocuklar grup halinde neşeli şarkılar, maniler, ninniler söylüyorlarmış. Bunları bilmeyenler de atasından, anasından öğrendikleriyle renk katıyormuş eğlenece.

Üşüdüm üşüdüm,
Daadan alma taşıdım.
Almacım idiler,
Bana curul dediler.
Curulluktan bezdim,
Derin kuyu kazdım.
Anı o er keçi?
Er keçi kazanda kaynar,
Kamber karşısında oynar.
Kamberim sana ne gelir?
-Kuyrucaama kuş gelir.
Tuttum kuşu uçurttum,
Edi deniz aşırttum.

curul: küçük kamber: sadık hizmetçi

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.235)

Bir diğeri atasözü söylemiş:

Dama dama köl bolar, hiç dammasa çöl bolar.

(Türkmen Türkçesi)

(KB, 1998, C.10, s.54)

Bir diğeri şiirine başlamış:

Uşaq: Dovşan dovşan, a dovşan
Qaçma dayan a dovşan.
Qaçma seni sevenden,
Can kimi besleyenden.

Dovşan: Dayanmaram a qardaş,
Yanımda var Alabaş.
Xeberdaram İşinden,
Qurtaram dişinden...

(dayan: dur,bekle)
(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.275)

Bahadır, Ayçörek ve yavru geyiğin zamanda yolculuğu burada sona ermiş. Yavru geyik ayağını son kez yere vurup söz verdiği gibi iki kardeşi köylerine geri götürmüştü.

Onlar varmışlar evlerine,
Geyik de uçmuş bir başka köye.

Yakup ÇEVİK

5. Kazak, Kırgız ve Tatar ailelerinin ülkesinde Nevruz Bayramı nasıl kutlanıyor?

- Öğrencilerinize, metinle ilgili görsel öğeleri incelemelerini ve bu görsellerle ilgili düşüncelerini ifade etmelerini sağlamak için 1.etkinliği yaptırınız (Oku.2.28).
- Görsellerden hareketle öğrencilerinize, duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri için 2.etkinliği yaptırınız (Oku.2.28).

1. Etkinlik: Aşağıdaki görselleri inceleyiniz. Görsellerle ilgili düşüncelerinizi birkaç cümleyle ifade ediniz.

2. Etkinlik: Aşağıdaki resmi inceleyiniz ve gözlemlerinizden hareketle duygu ve düşüncelerinizi yazınız.

3. Etkinlik: Aşağıdaki masal şemasını metinden hareketle doldurunuz.

Metnin adı:

Zaman:

Metinde olayın geçtiği yerler:

Metindeki karakterler ve özellikleri:

Metnin konusu:

Metne bulduğum başlık:

4. Etkinlik: Okuduğunuz metinle ilgili aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

“Açgörek ile Bahadır’ın Maceraları” metni gerçeği yansıtmıyor/yansıtmıyor çünkü;

Yazarın metinde kullandığı dil özellikleri:

Metindeki anlatıcı,

- Öğrencilerinize, olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirlemeleri için 3. etkinliği yaptırınız (Oku.2.7).
- Metne ilişkin sorulara cevap vermelerini sağlayınız (4. etkinlik) (Oku.2.13).
- 4. etkinlikte yer alan bilmecenin cevabını öğrencilerinizle paylaşınız.

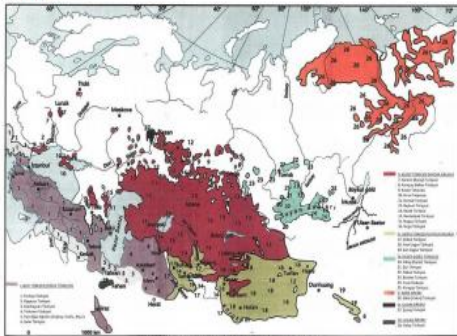
Budı cerde, bajı teñeride.(Tuu) (Altay T.)
Ayağı yerde, başı gökte.(Dağ) (Türkiye Türkçesi)

(AKM, 2007c, C.8, s.446)

- Parçada yer alan edebî metinlerin hangi lehçelere ait olduğunu ve bu lehçelerin hangi Türkçe gruplarına dâhil olduğunu Türk Dünyası haritası üzerinde göstermeleri için öğrencilerinize 5. etkinliği yaptırınız.
- Masalın gelenek içindeki yerini değerlendirmeleri için öğrencilerinize 6. etkinliği yaptırınız (Ed.2.2.1).

5. Etkinlik:

- a. Okuduğunuz parçada yer alan edebî metinler hangi lehçelere aittir? Yukarıdaki haritadan yararlanarak bu lehçelerin konuşulduğu yerleri işaretleyiniz.

- b. Bu lehçelerin, Türkçenin hangi grubuna dâhil olduğunu yazınız.

6. Etkinlik: Masalların geleneklerimiz içindeki yeri ve önemini araştırıp aşağıya yazınız.

7. Etkinlik: Aşağıdaki şirde geçen altı çizili sözcüklerin Türkiye Türkçesindeki karşılıklarını örnekteki gibi yazınız.

DURNA

Ey havada uçan durna,
Bizi qovub qaçan durna. → bırakıp
Get, xoş geldin, sefa geldin,
Geleceksen hacan durna? →
Göv cemende gezen durna, →
Su üstünde üzen durna.
Gel bir gözüm görsün seni,
Al, vasıla bezen durna. →
Getme, getme, gözüm durna,
Sene var bir sözüm durna.
Sen gedende nece senin, →
Hesretine dözüm durna? →

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.130)

8. Etkinlik

a. Bir şiirden alınmış aşağıdaki dizelerde bulunan altı çizili sözcüklerin anlam özelliklerini bularak açıklayınız.

(...)

Cırım bilen dusnu irkeledim,
Cırım bilen cindim dosmanı.

(...)

(Tatar Türkçesi)

(...)

Türküm ile dostu sevdim,
Türküm ile yendim düşmanı.

(...)

(Türkiye Türkçesi)

(Kolcu, 2010, s.560)

Altı çizili sözcüklerin anlam özelliği:

b. Siz de bu özelliğe uygun sözcükler bulunuz.

DİNLEME

- Öğrencilerinize, kelimeler arasındaki anlam ilişkilerini kavrayarak birbiriyle anlamca ilişkili kelimelere örnek vermeleri için (Oku.4. 1) (Din.4. 1) 8. etkinliği yaptırınız.

- Öğrencilerinizin, kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Oku.1.3); şiir dilinin farklılığını ayırt etmeleri (Din.2.22); metindeki söz sanatlarının anlatıma olan katkısını fark etmeleri (Oku.2.18); şiirdeki mazmun, imge ve edebî sanatların işlevlerini belirlemeleri (Ed.2.1.16); şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyip bunların şiire katkısını değerlendirmeleri (Ed.2.1.13) için 9. etkinliği yaptırınız.

- Şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri (Din.2.23) (Oku.2.26); metnin tema ve konusunu bulabilmeleri (Ed.2.1.2); şiirde ahengi sağlayan unsurları belirlemeleri ve bunların şiire katkısını değerlendirmeleri (Ed.2.1.13) için öğrencilerinize 10. etkinliği yaptırınız.

9. Etkinlik

"Kışın sert rüzgârlarına karşı güneş derin bir uykudaydı."

Bu cümlede "güneş derin bir uykudaydı" ifadesiyle güneşe uyuma özelliği verilmiştir. İnsan dışı bir varlığa bu şekilde insana özgü niteliklerin verilmesiyle kişileştirme sanatı yapılmış olur.

Yukarıdaki bilgilerden yola çıkarak aşağıdaki dörtlükle ilgili soruları yanıtlayınız.

Qollarım dolanar boynuna bir gün,
Yene baş qoyaram dizine, Tebriz.
Hesretten, hicrandan cana doymuşam,
Doyunca baxaram gözüne, Tebriz.

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1997a, C.6, s.76)

1. Şiirde hangi varlık kişileştirilmiştir?
2. Şiirde insana ait hangi özellik insan dışı bir varlığa verilmiştir?
3. Sizce şiirdeki kişileştirme, şiire nasıl bir anlam katmıştır?

10. Etkinlik: Aşağıdaki şiiri okuyunuz ve soruları cevaplayınız.

SAAT

Sanki can vermiş buña insanoğlu,
Çarxları turmadan döne.
Aqreb ve yelqvan quva zamannı,
Pulu da "tıq tıq" ura, bu ne?

Başlar düşmeye toqmaqlar aşağı,
Çınıldayıp çala üçni.
Bitse qurumu tura cansız saat,
Çalışmaya yetmey küçü.

Ebet, cansız ve qansız bir nesnedir,
Takat, quvvet yoq belinde.
Qardaş! Bu cian öyle bir ciandır,
Er şey insanlar elinde.

Yakup Şakir Ali
(Kırım-Tatar Türkçesi)

SAAT

Sanki can vermiş buna insanoğlu,
Çarxları durmadan döner.
Akrep ve yelkovan kovar zamanı,
Pulu da "tıq tıq" vuruyor, bu ne?

Başlar inmeye tokmaklar aşağı,
Çınlayarak çalar üçü.
Biterse kurumu durur cansız saat,
Çalışmaya yetmez gücü.

Evet, cansız ve kansız bir nesnedir,
Takat, kuvvet yok belinde.
Kardeş! Bu cihan böyle bir
cihandır,
Her şey insanların elinde.

Yakup Şakir Ali
(Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999ç, C.13, s.464)

1. Şiirin teması nedir?
2. Şiirde ahengi oluşturan sesler nelerdir?
3. Şiirde anlatılmak istenen nedir? Yazınız.

11. Etkinlik

a. Aşağıdaki tanımların altına uygun edebî türleri yazınız.

Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mâl olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel.

Hece ölçüsüyle yazılmış ve halk ezgileriyle bestelenmiş manzume.

Genellikle masalların başında bulunan uyaklı giriş veya ara sözler.

Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Bir şeyin adını anmadan niteliklerini üstü kapalı söyleyerek o şeyin ne olduğunu bulmayı dinleyene veya okuyana bırakan oyun, muamma.

Seslerin uyumlu kullanımıyla ortaya çıkan, hece ve durak bakımından denk ve kendi başına bir bütün olan edebî anlatım biçimi, manzume, nazım, koşuk.

b. Aşağıdaki edebî türler ile metinleri eşleştiriniz. Metinlerin türlerini altlarına yazınız.

Güle naz,
Bülbül eyler güle naz.
Girdim dost baxçasına,
Ağhyan çox, gülen az.
(Kerkük-Türkmen Tk.)

(KB, 1997b, C.6, s.218)

Dama dama köl bolar, hiç dammasa çöl bolar.
(Türkmen Tk.)

(KB, 1998, C.10, s.54)

İLK YAZ
Çimencik çikir erden,
Kırlangaç eve geler.
Gün sıcak ta küylerde,
İlk yazı bize verer.
(Gagavuz Tk.)

(KB, 1999b, C.12, s.369)

Budı cerde, bajı teñeride.
(Altay Tk.)

(AKM, 2007c, C.8, s.446)

Bara bara baz tabdım,
Bazı içinde tarak tabdım.
Taraknı ammaga bedrim,
Amma mañña bappu berdi.
Bappunu itge atdım,
İt mañña küçük berdi.
(Karaçay-Malkar Tk.)

(AKM, 2007ç, C.8, s.310)

Üşüdüm üşüdüm,
Daadan alma taşıldım.
Almacum idiller,
Bana curul dediler.
Curulluktan bezdim,
Derin kuyu kazdım.
(Gagavuz Tk.)

(KB, 1999a, C.12, s.235)

KONUŞMA

- 11. etkinliği yapmadan önce edebî metinler hakkında öğrencilerinizle aşağıdaki bilgileri paylaşınız.
- Edebî metinler, dile dayanan, kendine özgü bir dil anlayışı olan, mecazlı ifadeler, farklı çağrışım ve duyguları barındıran metinlerdir.
- Edebî metinler, sözlü edebiyat ürünlerinin yazıya geçirilmesiyle oluşmaktadır.
- Temada bulunan Türk dünyası metinlerinin anonim halk edebiyatı ürünleri olduğunu öğrencilerinize söyleyiniz.
- **Anonim halk edebiyatı ürünlerinin; ilk söyleyeni belli olmayan, kaynağını halktan alan, kuşaktan kuşağa yüzyıllar boyu aktarılıp günümüze kadar gelen edebî ürünler** olduğunu öğrencilerinizle paylaşınız.
- Aşağıdaki bilgileri öğrencilerinizle paylaşınız:

Bilmece: Çeşitli olay ve durumları farklı çağrışımlarla tanımlayan ve cevapları da bu çağrışımlarda gizleyen sözlü halk edebiyatı türüdür.

Mâni: Dizeleri 7 heceden oluşur. Uyak düzeni aaba şeklindedir. Temel duygu ve düşünce son iki dizededir.

Ninni: Annenin çocuğuna ilişkin iyi dilekte, iyi istekte bulunduğu türdür.

Atasözü: Atalarımızın bilgilerini, tecrübelerini aktaran, toplumca benimsenmiş özlü sözlerdir.

Şiir: Duygu ve düşüncelerin bir his uyandırarak mısralar hâlinde oluşturduğu edebî türdür.

Türkü: Halkın, acılarını ve sevinçlerini dile getirdiği, ezgilerle söylenen türdür.

• Öğrencilerinizin metnin tür özelliklerini belirlemeleri için onlara 11. a. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.5).

• Metinleri okurken kelimeleri doğru telaffuz etmelerini sağlayınız (Kon.2.3) (Oku.1.3).

- .Türk edebiyatındaki edebî türlere ait eserleri tanımaları için öğrencilerinize 11. b. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.8).
- Öğrencilerinize göre kulağa en hoş gelen tür ve lehçenin hangisi olduğunu belirlemeleri için 11. c. etkinliğini okutunuz.
- Metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurları belirlemeleri için 11. ç. etkinliğini yaptırınız (Ed.2.1.6).
- Öğrencilerinizin metni, edebî eser yapan özellikleri belirlemeleri için 11. d. etkinliğini yaptırınız (Ed.1.8).
- Öğrencilerinize Göktürkçenin, bilinen en eski Türkçe olduğunu söyleyiniz.
- 11.b etkinliğinde yer alan tekerlemenin tamamı aşağıda verilmiştir.
Tekerlemenin tamamını öğrencilerinizle paylaşınız.
Bara bara baz tabdım,
Baznı içinde tarak tabdım.
Taraknı ammaga berdim,
Amma mañña bappu berdi.

Bappunu itge atdım,
İt mañña küçük berdi.
Küçükñü koyçuga berdim,
Koyçuk mañña kozu berdi.
Kozunu konakka soydum,
Konak mañña kamçı berdi.
Kamçini cerge urdum,
Cer mañña çömüç berdi.
Çömüçñü suvga atdım,
Suv mañña kömük berdi.
Kömükñü taphaga saldım,
Arı canından bir miyav,
Beri canından bir miyav.
Keldile da hap hup dedile,
İçdile da ketdile.

(Karaçay-Malkar Türkçesi)

*Gide gide yün buldum,
Yün içinde tarak buldum.
Tarağı nineye verdim,
Nine bana ekmek verdi.
Ekmeği köpeğe attım,
Köpek bana enik verdi.
Eniği çobana verdim,
Çoban bana kuzu verdi.*

*Kuzuyu misafire kestim,
Misafir bana kamçı verdi.
Kamçıyı yere vurdum,
Yer bana su kabı verdi.
Su kabını ırmağa attım,
Irmak bana köpük verdi.
Köpüğü rafa koydum,
Öte taraftan bir pisi,
Beri taraftan bir pisi.
Geldiler de hüp hüp diye,
İçtiler de gittiler. (Türkiye Türkçesi)*

(AKM, 2007ç, C.8, s.310)

- Tekerlemeyi öğrencilerinize okuduktan sonra onlara şu soruyu sorun:
Dinlediğiniz tekerleme örneğinde tekerleme türünün hangi özellikleri vardır? Söyleyiniz.
11.b. etkinliğindeki türkünün devamı:
Üşüdüm üşüdüm,
Daadan alma taşdım.
Almacım idiler,
Bana curul dediler.
Curulluktan bezdim,

Derin kuyu kazdım.
Ani o er keçi?
Er keçi kazanda kaynar,
Kamber karşısında oynar.
Kamberim sana ne gelir?
-Kuyrucaama kuş gelir.
Tuttum kuşu uçurttum,
Edi deniz aşırıttım.
(...)

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.235)

- Türküyü öğrencilerinize okuduktan sonra onlara şu soruyu sorun:
Dinlediğiniz türkü örneğinde türkü türünün hangi özellikleri vardır? Söyleyiniz.
- Kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Kon.2.3) (Oku.1.3); şiir dilinin farklılığını ayırt edebilmeleri (Din.2.22); dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinmeleri (Oku.2.25); şiirde ahengi sağlayan unsurları belirleyip bunların şiire katkısını değerlendirmeleri için öğrencilerinize 12. etkinliği yaptırınız (Ed.2.1.13).

c. Yukarıda verilen edebi metinleri tekrar okuyunuz. Size göre kulağa en hoş gelen tür ve lehçe hangisidir? Neden?

Kulağa en hoş gelen tür:

Nedeni: _____

Kulağa en hoş gelen lehçe:

Nedeni: _____

c. Sızece metin türlerinin ortaya çıkması ve çeşitlenmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?

d. Yukarıdaki metinleri edebi metin yapan özellikler nelerdir?

12. Etkinlik: Aşağıdaki şiiri okuyunuz. Şiirde geçen benzer sesleri farklı renklerle boyayınız. Bu benzerliklerin şiire katkısı sizce nelerdir?

KEDİ

Bu kediyi hara atağ,
Bura atağ, ora atağ,
Tutağın dört ayağından,
En yüksek duvara atağ.

Qomşumuzda yuvası var,
Altı yeddi balası var.
Gelip bizim bağzemize,
Lâbud ki bir ğayası var.

Gözü mavi, sesi ince,
Istrada yerir nece.
Heyvanımızda mırıldanır,
Qoymaz yatağ bir tek gece.

Baba baba, ana ana,
Siz de gelin baxın ona.
Kümesimizden cüce qapıb,
Dili, ağzı batıp qana.

Tükü imşaq, tükü bayaz,
Qahvayie çalar biraz.
Bizareyi, talihisizi,
Haqlıyibdi bütün quşbaz.

(Kerkük-Türkmen Tk.)

Ses benzerliklerinin şiire katkısı:

Lâbud: Muhakkak
Istru: Damın korkuluk duvarı
Yerir: Yürür
Heyvan: Teras
Cüce: Civeiv
Tükü imşaq: Tüylü yumuşak
Qahvayie: Kahverengiye
Bizare: Zavallı
Haqlıyibdi bütün quşbaz:
Haklıyordu bütün kuşçular

(KB, 1997b, C.6, s.291)

- Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları (Kon.1.9), okuduklarını kendi cümleleriyle, kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetlemeleri (Oku.2.12), metnin planını kavramaları (Oku.2.16), olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatmaları (Yaz.1.7) için öğrencilerinize 13. etkinliği yaptırınız.

YAZMA

- Ahmet Bican Erçilasun'un Türk dili ile ilgili

çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini kavramaları için öğrencilerinize 14. etkinliği yaptırınız.

- 15. etkinliği yaparken öğrencilerin yazma konusu hakkında araştırma yapmalarını (Yaz.2.1); düzgün, okunaklı ve işlek "bitişik eğik yazı"yla yazmalarını (Yaz.1.2); Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmalarını (Yaz.1.5); olayları ve bilgileri sıraya

koyarak anlatmalarını (Yaz.1.7); yazım ve noktalama kurallarına uymalarını (Yaz.1.11); dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenlemelerini sağlayınız (Yaz.2.11).

DİLBİLGİSİ

- Öğrencilerinizin, cümlelerin yapı özelliklerini kavramaları için 16. etkinliği yapmalarını sağlayınız (Dil. 2.7).

13. Etkinlik: Aşağıdaki ifadeleri okuduğunuz metne göre sıralayınız. Metnin planını çıkarıp arkadaşlarınızla paylaşınız.

		Metnin Planı
1	Yavru geyik ile çocukların İstanbul'a gitmeleri	A
2	Yavru geyik ile çocukların Kazak, Tatar ve Kırgız diyarına gitmeleri	B
3	Yavru geyik ile çocukların Özbek ve Uygur yurduna gitmeleri	C
4	Ayçörek ile Bahadır'ın köyde gezintive çıkmaları	D
5	Yavru geyik ile çocukların Altay yurduna gitmeleri	E
6	Yavru geyik ile çocukların Ötügen'e gitmeleri	F

14. Etkinlik: Ahmet Bican ERCİLASUN'un Türk dili ile ilgili çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini aşağıya yazınız.

15. Aşağıya Kaşgarlı Mahmut'un hayatını anlatan biyografi türünde kısa bir yazı yazınız.

16. Aşağıdaki bağlaçları uygun cümlelere ekleyip bağlı cümleler oluşturunuz.

1. Çizdiğim kuşu herkes kanarya sandı _____ ben kırlangıç çizmiştim.
2. Dışarı çıkabilirsın _____ erken dönmelisin.
3. _____bu deveyi gütmeli _____bu diyardan gitmeli.
4. Çok çalışmışık _____yeterli başarıyı gösteremedik.
5. Sıcak havalarda yaylaya çıkabilir _____ denizde yüzülebilirsın.
6. Manava gittim _____ iki kilo elma aldım.

GASPIRALI İSMAİL (4. METİN)**DİNLEME****1. Dinleme/izleme kurallarını uygulama**

1.2 Başkalarını rahatsız etmeden dinler/izler.

1.4 Dinleme/izleme yöntem ve tekniklerini kullanır.

2. Dinlenen/izlenen anlam ve**çözümleme**

2.1 Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.22 Şiir dilinin farklılığını ayırt eder.

2.23 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

2.25 Dinlediği/izlediği kişi, konu ya da metnin yazarı/şairi hakkında bilgi edinir.

4. Söz varlığını zenginleştirme

4.4 Şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberler.

OKUMA**1. Okuma kurallarını uygulama**

1.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

2. Okuduğu metni anlama ve çözümleme

2.1 Metnin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarır.

2.2 Metindeki anahtar kelimeleri belirler.

2.5 Metindeki yardımcı fikirleri/duyguları belirler.

2.9 Metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark eder.

2.13 Metne ilişkin sorulara cevap verir.

2.14 Metne ilişkin sorular oluşturur.

2.26 Şiirin kendisinde uyandırdığı duyguları ifade eder.

2.28 Metinle ilgili görsel öğeleri yorumlar.

2.31 Metnin yazarı veya şairi hakkında bilgi edinir.

3. Okuduğu metni değerlendirme

3.2 Metni içerik yönünden değerlendirir.

4.Söz varlığını zenginleştirme

4.3 Okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanır.

KONUŞMA

1. Konuşma kurallarını uygulama

1.1 Konuşmaya uygun ifadelerle başlar.

1.8 Konuşmasında nezaket kurallarına uyar.

2. Sesini ve beden dilini etkili kullanma

2.1 Konuşurken nefesini ayarlar.

2.3 Kelimeleri doğru telaffuz eder.

3. Hazırlıklı konuşmalar yapma

3.5 Konunun özelliğine uygun düşünceyi geliştirme yollarını kullanır.

3.7 Konuşmasını sunarken görsel, işitsel materyalleri ve farklı iletişim araçlarını kullanır.

YAZMA

1. Yazma kurallarını uygulama

1.2 Düzgün, okunaklı ve işlek “bitişik eğik yazı”yla yazar.

1.7 Olayları ve bilgileri sıraya koyarak anlatır.

2. Planlı yazma

2.8 Yazısına konunun ve türün özelliğine uygun bir giriş yapar.

2.9 Yazıyı etkileyici ifadelerle sonuca bağlar.

2.11 Dipnot, kaynakça, özet, içindekiler vb. kısımları uygun şekilde düzenler.

3. Farklı türlerde metinler yazma

3.3 Bildirme yazıları yazar.

5. Kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanma

5.2 Yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanır.

6. Yazım ve noktalama kurallarını uygulama

6.2 Noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanır.

DİL BİLGİSİ

2. Cümleyle ilgili bilgi ve kuralları

kavrama ve uygulama

2.7 Cümlelerin yapı özelliklerini kavrar.

(MEB, 2006)

EDEBİYAT**2. Okuma Kazanımları****1. Metni Anlama ve Çözümleme**

1.1 Metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirler.

1.13 Şiirde ahengi sağlayan unsurları belirler ve bunların şiire katkısını değerlendirir.

2. Eleştirel Okuma

2.5 Metinle yazar/şair arasındaki ilişkiyi değerlendirir.

2.8 Metni başka metinlerle karşılaştırır.

3. Yazma Kazanımları

3.14 Metin türüne uygun anlatım tür ve tekniklerini kullanır. (MEB, 2015)

DÖRDÜNCÜ METİN**Metnin Türü: Biyografi****Ana Tema: Milli Kültür****Alt Tema: Türk Büyükleri****Metnin Adı: Gaspıralı İsmail****Süre: 8 Ders Saati****DERS ARAÇ VE GEREÇLERİ**

Türkçe Sözlük, Türk Lehçeleri Sözlüğü,
Türkçe İmla Kılavuzu, Türkçe Deyimler
Sözlüğü, Türkçe Dersi Öğretmen Kılavuz
Kitabı, Türk Dünyası Haritası

KONUVA HAZIRLIK ÇALIŞMALARI

- Öğrencilerinizden Gaspıralı İsmail'in hayatını, yaşadığı dönemi ve kişilik özelliklerini araştırmalarını isteyiniz.
- Öğrencilerinizin "Dilde, Fikirde, İşte Birlik" sloganını afiş haline getirip sınıf panosuna asmalarını sağlayınız.
- Öğrencilerinizden Kırım, Dobruca, Azerbaycan ve Gagavuz coğrafyalarını haritadan göstermelerini isteyiniz.
- Öğrencilerinizden Kırım-Tatar,

Dobruca Tatar, Azerbaycan ve Gagavuz

Türklerinin konuştukları lehçeleri araştırmalarını isteyiniz.

- Öğrencilerinizden Karamanoğlu Mehmet Bey ile Gaspıralı İsmail arasında nasıl bir benzerlik olduğunu araştırmalarını isteyiniz.

DİNLEME

- Metni bir kez sesli okuyunuz. Siz metni okurken öğrencilerinize, metni başkalarını rahatsız etmeden dinlemeleri yönünde telkinde bulununuz (Din.1.2).
- Öğrencilerinizin not alarak dinlemelerini sağlayınız (Din.1.4).
- Öğrencilerinize parçadaki edebî metinleri farklı öğrencilere okutacağınızı söyleyiniz.

OKUDUĞUNU ANLAMA VE**ÇÖZÜMLEME**

- Siz metni okurken öğrencilerinizin de not alarak dinlemelerini sağlayınız.

GASPIRALI İSMAIL
"Dilde, Fikirde, İşte Birlik"

Gaspirali İsmail 21 Mart 1851'de Kırım'ın Bahçesaray şehri yakınlarındaki Avcıköy'de doğar. Babasının doğduğu yer olan Gaspiralı köyünden dolayı bu isimle anılır. Moskova'da askeri liseye gittiği dönemde Rusların Türk karşıtlığından beslenen Panslavizm politikaları onu çok etkiler. Bu duruma karşı koymak ister. Bu yüzden askeri liseden ayrılır, Bahçesaray'da Rusça öğretmeni olarak görev başlar. Talebelerine yeni metotla -asıl görevi dışında- Türkçe dersleri vermeye başlar.

TATARIM

Baş üstümdə dolayıyor bir bulut,
Bana diyor: "Tatarlığı sen unut!"
Hayır, dostum, sen bu dertten fariğ ol,
Şu sözleri hatırla eziyetini:
Sen ne dersen, Tatar oğlu Tatarım,
Tatarlıqtır benim iftixarım!

Latif baar rüzgârları küserse,
Dört taraftan acı yeller eserse,
Yerler, kökler, dağlar, taşlar, deňizler,
Yüz çevirip yollarımı keserse,
Yol aramam, ortalıqta yatarım,
Amma derim: Tatar oğlu Tatarım!

Qorqunç şemşek iç durmayıp çaqarse,
Er tarafa yıldırımlar yaqarse,
Biñ yıl yağmur, burçaq, qar, buzlar yağıp,
Düşen seller ortalığı yaqarse,
Yükselirim, alçalırım, batarım,
Yer altına kirsem, yine Tatarım!

Dünya batsa, derya taşsa, çağlasa,
Ay, küneş de qorqıp qaçsa, ağlasa,
Yedi qat yer, yedi qat kök birleşip
Tatarlığı inkar etse, saqlasa,
Yeri kökü birbirine qatarım,
İnkâr etmem, yine Tatar, Tatarım!

(KB, 1999c, C.13, s.474)

Gaspiralı, tahsilini tamamlamak ve Fransızca öğrenmek amacıyla Paris'e gider. Burada kaldığı 3 yıl içerisinde hem doğu milletlerinin temsilcileriyle temas kurar hem de batı medeniyetinin temellerini araştırır.

1860 ve 1870'li yıllarda Osmanlı aydınları arasında uzun tartışmalarla sahne olan dil meselesi Gaspiralı'yı özellikle etkiler. Osmanlı Türkiyesi'ndeki dil

ve fikir birliği tartışmalarını iyi etüt eden İsmail Bey, Bahçesaray'a döner; sade ve basit dil usulünü uygular.

İsmail Gaspiralı, ortak bir iletişim dilinin Türk dünyası için hayati önem arz ettiğini görece bu yönde çalışmalar başlatır. Ona göre Türk toplulukları arasında iletişimi sağlayacak olan dil, İstanbul'daki hamal ve kayıkçı ile Doğu Türkistan'daki çoban, birbirlerini anlayacak duruma getirmelidir.

Kendi ifadesiyle, Çin Seddi'nden Akdeniz'e kadar yayılmış olan Türk milleti, ortak dile (lisan-ı umumiye) sahip değildir ve ortak bir edebi dili de yoktur. Türk milleti için bu umumi dili gerçekleştirmek amacıyla, anlaşılmasayan Arapça, Farsça söz ve sözcükleri kaldırmak, yabancı dillere ait kuralları Türkçeden çıkarmak gerektiğini belirtir.

Yıllar süren engellemelerden sonra çıkardığı Tercüman adlı gazetesinin dili Kazan'da, Doğu Türkistan'da, Azerbaycan'da, Osmanlı Türkiyesi'nde anlaşılabilir kadar sadedir. Ashı, nesli bir olan Türklerin, kendi okullarında aynı edebi dille hizmet etmesini tavsiye eder.

Kafkasya, Kazan, Sibiry, Türkistan, Çin hatta İran ve Mısır'da satılan Tercüman gazetesi sadece Rusya Türkleri'nin değil, bütün Müslümanların meseleleriyle yakından ilgilendir.

Aynı zamanda dilde birlik fikrini Türk Dünyası'na kazandırmaya çalışan Gaspiralı, duygularını şöyle dile getirir:

"Sönmüş kalpleri ne ile yandırmalı? Basireti kesmiş perdeleri ne ile kötermeli (kaldırmalı)? Gaflet sahrasında serilip kalmış koca bir milleti ne ile ayağa tuzgurmali (kaldırmalı)?"

Köp diyarlar gezdim, kördim,
Sen güzelsin benim curtum.
Hayal edip körgen boldım,
Seni süydüm benim curtum.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Bek köp diller bilsem de,
Öz tilimdiy bir gül yok.
Anlayışlı, canga yakın,
Onday tatlı bir til yok.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Rus Bolşevik yönetimi, Ortak Türkçeyi engellemek için her Türk boyunun kendi edebiyatını oluşturması gerektiğini savunur, her lehçe için de ayrı alfabe düzenler. Böylece Türk toplulukları birbirlerine yabancılaşır.

Bunlarla birlikte, Rus yönetimleri baskıcı tutumlarını artırarak eli kalem tutan Türk aydınlarını hapishanelere attırır, sürgünlere gönderir. Bu olaylar altında 1944 Sibiry sürgününün de habercisidir.

SİBİR COLI/SİBİRYA YOLU

Siberya colı dünyanı en uzak colı,
Onda da Türk-Tatar Müslüman tolı.
Ey Allah'ım, sen kurtar şu zalimniñ kolından,
Hiçbir zaman çıkmamımız senin docrı colıñdan.

Siberya vozları toktamay keter,
Curtumdan ayrılmak ölimden beter.
Ey Allah'ım, sen kurtar bizñi Rus'un kolından,
Hiçbir vakıt çıkmamımız senin docrı colıñdan.

(KB, 1999d, C.12, s.61)

Bu baskıcı yönetimler yüzünden İsmail Gaspiralı'nın hayatı da büyük sıkıntılar içinde geçer.

VETEN

Biz onun gucağında göz açmış, O, bizim hamımızın anamızdır.
Bize heyatdan giymetli ne varsa, burada yaranmışdır. Varlığımız ona bağlıdır. Babalarımız burada yaşamış, burada ömür sürmüşler. Bu yurd onlardan bize yadigar galmışdır. Bu torpaglar esler boyu xalğımızın alın teri ve gani ile suvarılmışdır. O, bizim üçün mügeddesdir.
(...)

Tarix bize tapdanmış ve asan bir yol göstermedi. Biz bugünkü seadetimize çiçekli yollarda gelip çımadı. Biz veteni azad görmek için heç bir fedakarlıqdan çekinmedik.

Azad ve güzel vetenimiz!

Biz hemişe döyüşe hazır bir ekser kimi senin emrini gözleyecekik. Gelbimizde daima senin sönmöz mehebbetin, gelebelerden gelebelere doğru gedecekik.

(Buran & Alkaya, 2010, s. 385)

Gaspiralı, baskıların çoğaldığı dönemde Kırım'dan başka diyarlara yapılan göçlere şiddetle karşı çıkar. Bunu, "Aziz kardeşler! Satmak kolay, almak zordur. Gitmek kolay, dönmek zordur. Yıkılmak kolay, kalkmak zordur." şeklinde dile getirir.

MUHACİR ŞARKISI

Bursa vapuru keldi,
Portka yanaştı.
Ketecek macır halkniñ,
Epsi cılaştı.

"Ketecekmen" dep ayıp
Cer, curt saktanlar,
Şaşkan karip macirler,
Portka cavganlar.

Biz ketken son bu yerni,
Zincirman sızarlar.
Minareli camını,
Kılsege bızarlar.

(...)

Balauz şırak çağıldı,
Şanlar kağıldı.
Minareli camiğe,
Haçlar tağıldı.

MUHACİR CIRI

Bursa vapuru geldi,
Limana yanaştı.
Gidecek muhacir halkın,
Hepsi ağlaştı.

"Gideceğim" diye söyleyip
Yer, yurt satmışlar,
Şaşmış garip muhacirler,
Limana yığılmışlar.

Biz gittikten sonra bu yeri,
Zincirle çizerler.
Minareli camiye,
Kiliseye bozarlar.

Mum, çıra yakıldı,
Çanlar çalındı.
Minareli camiye,
Haçlar takıldı.

(KB, 1999d, C.12, s.35)

Gaspiralı İsmail 11 Eylül 1914 tarihinde vefat eder. Hayattayken ortak dil gagesine ulaşamaz ancak onun bu fikri hem Rusya Türkleri arasında hem de diğer Türk yurtlarında çok büyük ilgi ve kabul görmüştür. Ondan miras kalan "Dilde, fikirde, işte birlik!" sözü ise günümüze kadar Türk dünyasındaki en yaygın sloganlardan biri hâline dönüşmüştür.

Yakup ÇEVİK

"Millete hizmet etmek istiyorsan, elinden gelen işle başla."
Gaspiralı İsmail

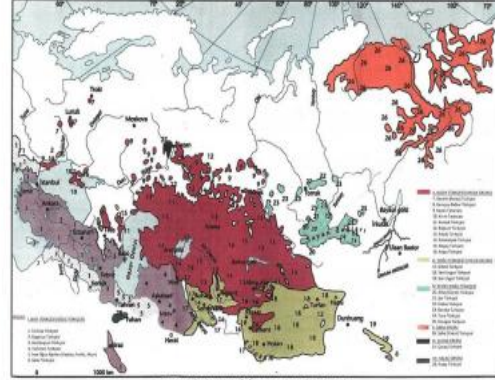
- Metni okuduktan sonra öğrencilerinize aşağıdaki soruları yöneltiniz:

1. Gaspıralı İsmail'in "Dilde, fikirde, işte birlik" sözünden ne anlıyorsunuz?
2. Gaspıralı İsmail, Türkler arasında dil birliğini sağlamak için ne gibi çalışmalar yapmıştır?
3. Metne göre Rus Bolşevik yönetiminin çıkardığı güçlükler nelerdir?
4. Metinde geçen "Sibirya Colı" şiirinde Tatar Türkleri hangi sıkıntıları yaşamıştır?
5. Metindeki Muhacir Şarkısı'nda neler anlatılmaktadır?

- Öğrencilerinize, parçada yer alan edebî metinlerin hangi lehçelere ait olduğunu ve bu lehçelerin hangi Türkçe gruplarına dâhil olduğunu Türk Dünyası haritası üzerinde göstermeleri için 1. etkinliği yaptırınız.
- Öğrencilerinize, metindeki anahtar kelimeleri belirlemeleri için 2. etkinliği yaptırınız (Oku.2.2).

1. Etkinlik:

- a. Okuduğunuz parçada yer alan edebî metinler hangi lehçelere aittir? Aşağıdaki haritadan yararlanarak bu lehçelerin konuşulduğu yerleri işaretleyiniz.

- b. Bu lehçelerin Türkçenin hangi grubuna dâhil olduğunu yazınız.

2. Etkinlik: "Gaspıralı İsmail" adlı metinde konunun anlaşılmasına yardımcı olan ve hatırlamayı kolaylaştıran kelimeleri yazınız.

3. Etkinlik: Aşağıdaki mısralarda anlatılmak istenen nedir? Yazınız.

Köp diyarlar gezdim, kördim,
Sen güzelsin benim curtım.
Hayal edip körgeñ boldım,
Seni süydüm benim curtım.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Bek köp diller bilsem de,
Öz tilimdiy bir gül yok.
Anlayışlı, canga yakın,
Onday tatlı bir til yok.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Çok dil biz ürendik,
Çok dil biz kablettik.
Paalı ana dilimizi,
Koruduk, kaybetmedik.

Tatlı ana dilimizi
Koruduk, unutmadık.

(KB, 1999b, C.12, s.346)

- Öğrencilerinize, şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri için 3. etkinliği yaptırınız (Oku.2.26).
- Şiiri okurken kelimeleri doğru telaffuz etmeleri (Oku.1.3); şiir dilinin farklılığını ayırt etmeleri (Din.2.22); şiirde ahengi sağlayan unsurları belirlemeleri ve bunların şiire katkısını değerlendirmeleri amacıyla öğrencilerinize 4. etkinliği yaptırınız (Ed.2.1.13).
- Dinlenenin/izlenenin bağlamından hareketle kelime ve kelime gruplarının anlamlarını çıkarmaları için öğrencilerinize 5. etkinliği yaptırınız (Din.2.1) (Oku.2.1).
- Öğrencilerinize, okuduğu metinde geçen kelime, deyim ve atasözlerini cümle içinde kullanmalarını (Oku.4.3), yeni öğrendiği kelime, kavram, atasözü ve deyimleri kullanmalarını (Yaz.5.2) , metinde geçen kelime ve kelime gruplarının anlamlarını belirlemelerini sağlamak amacıyla 6. etkinliği yaptırınız (Ed.2.1.1).

4. Etkinlik

Baş üstümde dolaşiyor bir bulut,
Bana diyor: "Tatarlığı sen unut!".
Hayır, dostum, sen bu dersten fariğ ol,
Şu sözleri hatırla: eyi tut:
Sen ne dersen, Tatar oğlu Tatarım,
Tatarlıqtır benim iftixarım!

Dünya batsa, derya taşsa, çağlasa,
Ay, güneş de qorqp qaçsa, ağlasa,
Yedi qat yer, yedi qat kök birleşip
Tatarlığı inkar etse, saqlasa,
Yeri kökü birbirine qatarım,
İnkâr etmem, yine Tatar, Tatarım!

(KB, 1999ç, C.13, s.474)

"Tatarım" adlı şiirin biçimiyle ilgili özelliklerini belirlemek amacıyla aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Dizelerin gruplandırılmasında nasıl bir birlik sağlanmıştır?
.....
2. Dizelerdeki hece sayıları kaçtır?
.....
3. Arka arkaya gelen dizelerin sonlarında tekrar eden sesler nelerdir? Şiirin bütünü düşünüldüğünde ses tekrarının oranı nasıldır?
.....
4. Sizce şiirdeki ezgiyi (ses uyumu ve ahengi) sağlayan nedir?
.....

5. Etkinlik: Aşağıdaki tanımlarla kelimeleri eşleştiriniz.

(1) çalışmak	(15) köp
(2) çalmak (zil)	(17) tilimdiy
(3) ağlaşmak	(22) onday
(4) oluşmak	(11) körger bolmak
(5) yer	(24) fariğ olmak
(6) sevmek	(13) iftixar
(7) kabul etmek	(18) burçaq
(8) yurt	(16) lisan-ı umumi
(9) doğru	(1) etüt etmek
(10) yol	(8) curt
(11) görmüş olmak	(6) süymek
(12) hatıra kalmak	(19) hemişe
(13) övünme, kıvanma, kıvanç, övünç	(12) yadigar galmak
(14) lıman	(4) yaranmak
(15) çok	(21) suvarılmak
(16) ortak dil	(9) docrı
(17) dilim gibi	(10) col
(18) tane	(23) tapdanmış
(19) her zaman	(20) gelebe
(20) galibiyet	(14) port
(21) sulanmak	(3) cılaşmak
(22) onun gibi	(5) cer
(23) bulunmuş	(25) cavgan
(24) rahat olmak	(2) kagılmak
(25) yığılmış	(7) kabletmek

- Öğrencilerinize, metindeki sebep-sonuç ilişkilerini fark edebilmeleri (Oku.2.8) ve metindeki amaç-sonuç ilişkilerini fark edebilmeleri için 7. etkinliği yaptırınız (Oku.2.9).
- Dobruca-Tatar Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki ses ve şekil farklılıklarını yazmaları için öğrencilerinize 8. etkinliği yaptırınız.

- Şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri (Din.2.23), şiirin kendilerinde uyandırdığı duyguları ifade etmeleri (Oku.2.26) ve metni başka metinlerle karşılaştırmaları (Ed.2.2.8) için öğrencilerinize, 9. etkinliği yaptırınız.
- Öğrencilerinize, türkü üzerinde Dobruca-Tatar Türkçesi ve Türkiye Türkçesi'ni karşılaştırmaları ve ses

6. Etkinlik: Metinde geçen aşağıdaki sözcükleri cümlelerdeki uygun boşluklara yerleştiriniz.

yadigâr hemişe tapdanmış tilimdiy etüt etmek

- * Bu vatan bize atalarımızdan _____.
- * Başarıya ulaşmamız için bu çalışmamızı iyi _____ gerekiyor.
- * Öz _____ bir gül yok.
- * Tarih bize _____ bir yol göstermedi.
- * _____ kardeşlerimizi kendimiz kadar düşünmeliyiz.

7. Etkinlik: Okuduğunuz "Gaspıralı İsmail" metninde geçen sebep-sonuç ve amaç-sonuç ilişkisi taşıyan cümleleri belirleyerek aşağıya yazınız.

Sebe-sonuç:

Amaç-sonuç:

8. Etkinlik: Aşağıdaki şiiri inceleyiniz. Şiirdeki Dobruca-Tatar Türkçesiyle Türkiye Türkçesi arasındaki ses ve şekil farklılıklarını aşağıya yazınız.

MUHACİR CIRI

Bursa vapuru keldi,
Portka yanaştı.
Ketecek maecir halknıñ,
Epsi cılaştı.

"Ketecekmen" dep aytıp
Cer, curt saktanlar,
Şaşkan karip macirler,
Portka cavganlar.

Biz ketken son bu yerni,
Zincirman sızarlar.
Minareli camını,
Kılsege bızarlar.

(...)

Balauz şırak çağıldı,
Şanlar kağıldı.
Minareli camiye,
Haçlar tağıldı.

MUHACİR ŞARKISI

Bursa vapuru geldi,
Limana yanaştı.
Gidecek muhacir halkın,
Hepsi ağlaştı.

"Gideceğim" diye söyleyip
Yer, yurt satmışlar,
Şaşmış garip muhacirler
Limana yığılmışlar

Biz gittikten sonra bu yeri,
Zincirle cizerler.
Minareli camiye,
Kiliseye bozarlar.

(...)

Mum, çıra yakıldı,
Çanlar çalındı.
Minareli camiye,
Haçlar takıldı.

(KB, 1999d, C.12, s.35)

Dobruca-Tatar Türkçesi ile Türkiye Türkçesi arasındaki ses ve biçim farklılıkları:

- Sınıfta öğrencilerinizin şiir, türkü, şarkı türlerinde metinler ezberlemeleri (Din.4.4), ezberledikleri kelimeleri doğru telaffuz ederek okumaları amacıyla 14. etkinliği yapmalarını sağlayınız (Oku.1.3) (Kon.2.3).
- 15. etkinlikte, öğrencilerinizin metni okurken kelimeleri doğru telaffuz etmelerini (Kon.2.3) (Oku.1.3) ve metinle yazar/şair arasındaki ilişkiyi değerlendirmelerini sağlayınız (Ed.2.2.5).

KONUŞMA

- Öğrencilerinize, Gaspıralı İsmail hakkında metinden edindikleri bilgilerden yola çıkarak konuşma hazırlamalarını söyleyiniz.
- Konuşmaya önceden hazırlanmaları ve beş dakikalık bir konuşma yapmaları gerektiğini hatırlatınız (Kon.1.1, Kon.1.8, Kon.2.1, Kon.2.2, Kon.3.5).
- Öğrencilerinize, konuşma esnasında ses ve beden dilini doğru kullanmaları,

11. Etkinlik: Okuduğunuz metinden neler öğrendiğinizi ve Gaspıralı İsmail ile ilgili çıkarımlarınızı yazınız.

12. Etkinlik: Metinden ve araştırdıklarınızdan elde ettiğiniz bilgilerle aşağıdaki bölümleri doldurunuz.

<p>Hayatı:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>Yaptığı işler:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>
<p>Kişiliği:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>	<p>Eserleri:</p> <p>_____</p> <p>_____</p> <p>_____</p>

13. Etkinlik: Dinlediğiniz metinle ilgili 5N 1K sorusu hazırlayıp cevaplayınız.

Ne? _____

Ne zaman? _____

Nasıl? _____

Niçin? _____

Nerede? _____

Kim? _____

14. Etkinlik: Aşağıdaki dörtlükleri ezberleyiniz. Sınıfta arkadaşlarınıza okuyunuz.

Köp diyarlar gezdim, kördim,
Sen güzelsin benim curtım.
Hayal edip körgeñ boldım,
Seni süydüm benim curtım.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Bek köp diller bilsem de,
Öz tilimdiy bir gül yok.
Anlayış, canga yakın,
Onday tatlı bir til yok.

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

tüm arkadaşlarına hitap etmeleri,
tekrarlara düşmeden ve telaffuza
dikkat ederek konuşmaları gerektiğini
hatırlatınız.

YAZMA

- Öğrencilerinize, Talat TEKİN'in Türk dili ile ilgili çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini kavramaları için 16. etkinliği yaptırınız.
- 17. etkinliği yaptırırken öğrencilerinizin noktalama işaretlerini işlevlerine uygun olarak kullanmalarını sağlayınız (Yaz.6.2).
- 18. etkinlikte öğrencilerinizin cümlelerin yapı özelliklerini kavramalarını sağlayınız (Dil.2.7).

15. Etkinlik: Aşağıdaki parçayı okuyunuz. Parçadan hareketle parçanın yazarının kişilik özelliklerini tahmin ediniz.

VETEN

Biz onun gucağında göz açmışg. O, bizim hamımızın anamızdır. Bize heyatdan giymetli ne varsa, burada yaranmışdır. Varlığımız ona bağlıdır. Babalarımız burada yaşamış, burada ömür sürmüşler. Bu yurd onlardan bize yadigar galmışdır. Bu torpaglar esirler boyu xalgımızın alın teri ve ganı ile suvarılmışdır. O, bizim için mügeddesdir.

(...)

Tarix bize tapdanmış ve asan bir yol göstermedi. Biz bugünkü seadetimize çiçekli yollarda gelip çıxmadıg. Biz veteni azad görmek için heç bir fedakarlıgdan çekinmedik.

Azad ve güzel vetenimiz!

Biz hemişe döyüşe hazır bir ekser kimi senin emrini gözleyeceyik. Gelbimizde daima senin sönmez mehebbetin, gelebelerden gelebelere doğru gedeceyik.

(Buran & Alkaya, 2010, s.385)

16. Etkinlik: Talat TEKİN'in Türk dili ile ilgili çalışmalarını ve bu çalışmaların önemini aşağıya yazınız.

17. Etkinlik: Aşağıdaki cümlelerde yay ayrıçla () belirtilen yerlere uygun noktalama işaretlerini koyunuz. (KB, 1999c, C.13, s.236)

- Dertini yaşırğan () derman tapmaz () (Kırım-Tatar Türkçesi / Atasözü)
 - Balanı beşikte ögret () (Kırım-Tatar Türkçesi / Atasözü)
 - Ay karangı gecede () (KB, 1999c, C.13, s.237)
 - Kayısı coldan ketiyim ()
 - Ketti yarım kelmedi ()
 - Nasil sabır etiyim () (Dobruca-Tatar Türkçesi / Mani)
- (AKM, 2007a, C.8, s.513)

18. Etkinlik: Aşağıdaki soruları inceleyiniz ve soruların karşısına uygun numaraları yerleştiriniz.

- 1- Telefon çalarsa bakıver bir zahmet.
- 2- Gelecek sene yine aynı okula gideceğim.
- 3- Hava yağmurlu fakat hiçbirimizde şemsiye yok.
- 4- Sabah erkenden uyandı.
- 5- Oraya ya annemle giderim ya da babamla.
- 6- Dükkâna gelen kişi eski bir tanıdığım.
- 7- Halam memlekettten gelince hepimiz çok sevindik.

1. Hangi cümleler tek yargı bildirmektedir? (.....)
2. Hangi cümlelerde fiilimsi kullanılmıştır? (.....)
3. Hangi cümleler bağlaçla birbirine bağlanmıştır? (.....)
4. Cümlelerin hangilerinde şart anlamı vardır? (.....)

SERBEST OKUMA METİNLERİ

Metnin Türü: Şiir

PİŞİK

Ay uşaqlar, balalar,
Dağda keklik balalar.
Durun, çıxın eşiye,
Baxın Mestan pişiye.

Quyruğu ilan kimi,
Gözleri Mercan kimi.
Tel tel sarı bıqları,
Şimşekdir qulaqları.

Siçan görcek mırıldar,
Quş görceyin moruldar.
Gürüz, o ne haldadır,
Nağıl hele daldadır.

Yay günü yel esende,
Çardaqlar oylağımdır.
Qış günü qar yağanda,
Metbexler ovlağımdır.

Çile çıxar, qış geder,
 Xeber novruzdan yeter.
 Murov murov çağırram,
 Miyau miyau bağırram.

Tütsü qalxar ocaxtan,
 Men qalxaram bucaqdan.
 Duraram, hay duraram,
 Bıqlarımı buraram.
 Qarı nene çöle çıxanda,
 Süd qaymağın vuraram

Birce kişi var idi,
 Şalvarcığı dar idi.
 Çıxdı bir gün buz üste,
 Sürüşdü, düşdü diz üste.

Dedi: -Ay buz, sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, gün meni eritmezdi.

Dedi: -A gün sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, benim üstümü bulud almazdı.

Dedi: -A bulud sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, menden yağış yağmazdı.

Dedi: -A yağış sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, menden ot göyemezdi.

Dedi: -A göy ot, sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, meni qoyun, quzu yemezdi.

Dedi: -A qoyun, quzu, siz ne zalımsınız!

Dedi: -Zalım olsaydım, bizi qessab kesmezdi.

Dedi: -A qessab, sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, çarığımın bağı siçan yemezdi.

Dedi: -A siçan, sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalım olsaydım, meni pişik yemezdi.

Dedi: -A pişik, sen ne zalımsan!

Dedi: -Zalımam a zalımam.

Kürsü altı qışlağımdır,

Yük üstü yaylağımdır.

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.152)

Kelimeler ve Anlamları

pişik	:	keci	kürsü	:	sandalye
bala	:	yavru	bıg	:	bıyık
çile	:	ocak ayı	ovlak	:	av yeri
nağıl	:	masal	sürüşmek	:	kaymak (fiil)
novruz	:	nevruz	göyermek	:	yeşermek
oylak	:	mesken	yük üstü	:	yastık, döşek ve yorgan konan yer
yay	:	yaz	metbex	:	mutfak

Metnin Türü: Fıkra

BEN DİYLİM AMEL

Konuşkada Hocaylan yanaşık oturannar, lokmalarını iyip onun önüne hepsini kemikleri sürermişler, da bu üzere Hoca'yı gülme alırmışlar. Onnar öntermişler evin çorbacısını sorsun kanırsın Nasreddin'i. Çorbacı sormuş:

-Hoca, ne o kadar amelsin? Bunca lokma imişin.

-“Hımm” demiş Hoca.

-Ben diylim amel. İdim ama kemikleri ayırdım. Ya bakın te bu benim yanımda oturannara. Onnar hepten amel. Lokmaları kemiklerinnen imişler.

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.269)

amel	:	aç
konuşka	:	ziyafet
öntermek	:	yönlendirmek
çorbacı	:	ev sahibi

TEMA SONU DEĞERLENDİRME

KETEN EKECEM

_____ Berber, Hoca'nın kafasında kör usturaylan, kanamadık er bırakmamış da her kestii ere pamuk yapıştırmaa başlamış.

Hoca böyle iş görüp, daa traş yarıya gelmeden erinden kalkmış da yollanmış gitmee.

Hoca:

-Kafamın yarısına pamuk ektin. Kalan erine de ben düşündüm keten ekeim.

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.273)

(İlk üç soruyu parçaya göre yanıtlayınız.)

1) Burak, kartları fıkradaki “olayların oluş sırasına göre” düzenlemek istemektedir.

Buna göre Burak, kartları nasıl sıralamalıdır?

1) Hoca:

Kafamın yarısına pamuk ektin. Kalan erine de ben düşündüm keten ekeim.

3) Berber, Hocanın kafasında bir usturaylan, kanamadık er bırakmamış.

5) Berber şaşırarak sormuş:
Hayrola nerey sen bu halda?

4) Hoca bir gün acamı bir berbere gitmiş.

2) Hoca erinden kalkmış da yollanmış gitmee.

A) 2-5-3-4-1

B) 4-5-3-2-1

C) 4-3-2-5-1

D) 2-3-5-1-4

2) Hoca tıraşı neden bırakmıştır?

- A) Canı sıkılmıştır.
- B) Tıraşı beğenmemiştir.
- C) Acelesi vardır.
- D) Keten yerine pamuk istemiştir.

3) “Nereye sen bu halde?” cümlesinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı nedir?

- A) Nedir senin bu hâlin?
- B) Nereye gittin bu hâlde?
- C) Nereye gidiyorsun bu hâlde?
- D) Nedir senin bu hâlin?

4)

1-yaşırğan(saklayan) 2-dertini 3-derman 4-tapmaz(bulmaz) (Kırım-Tatar)
--

(KB, 1999c, C.13, s.236)

Yukarıda karışık olarak verilmiş olan atasözünün anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde sıralanmış hâli aşağıdakilerden hangisidir?

- A) 3-4-2-1
- B) 3-1-2-4
- C) 2-4-3-1
- D) 2-1-3-4

5) ”Suvda tuvar, suvda öler. (Tuz)” (Kumuk Türkçesi)

(KB, 2002b, C.20, s.144)

Cevabı “tuz” olan bu bilmecedeki “tuvar” sözcüğünün anlamı nedir?

- A) duvar
- B) tutar
- C) damar
- D) doğar

6) “Caññı cılığız oğurlu bolsun.” (Tavkul, 2012, s. 929) Cümlesinde “cılığız” sözcüğündeki “c” sesi

Türkiye Türkçesinde hangi sese dönüşmüştür?

- A) y B) ç
C) k D) z

7)

“Ey garınca, garınca,
Gış sovukdur üşersiň.
Geyinmeseň galiňca!”

(Türkmen Türkçesi)

(Buran & Alkaya, 2010, s.400)

Bu dizelerde hangisinden sakınılmaktadır?

- A) Karıncadan
B) Giysinin kalınlığından
C) Giyinmekten
D) Soğuktan

8) “Otda yanmaz, suvda batmaz. (Buz)” (Türkmen Türkçesi)

(AKM, 2007c, C.8, s.410)

Yukarıdaki bilmeceye aşağıdakilerden hangisi yoktur?

- A) Benzer sesler
B) Ses sertleşmesine uğramış sözcük
C) Fiil olan sözcükler
D) Türkiye Türkçesinde kullanılan sözcükler

9) “Aalemin kapunu urma parmaklan, senin kafanı urarlar tokmaklan.” (Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999a, C.12, s.215)

(urma: vurma tokmaklan: tokmakla)

Yukarıdaki atasözünden tam olarak aşağıdakilerden hangisi çıkarılır?

- A) Âlemin kapısı çalınmaz.
- B) Bu dünyanın işleri sırayla gelir.
- C) Rüzgâr eken, fırtına biçer.
- D) Senin kafana tokmakla vururlar.

10) Ağılsız dostıñ olğance, ağıllı düşmanıñ olsun.

(Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.237)

Yukarıdaki atasözünde yer alan “olğance” sözcüğünün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) olmasın
- B) olacaksa
- C) olduğunda
- D) olacağına

11) Çimencik çıkar erden,
Kırlangaç eve gelir.
Gün sıcak ta küylerde,
İlkyazı bize verir.

(Gagavuz Türkçesi)

(KB, 1999b, C.12, s.369)

Yukarıdaki şiirde şairin sevincinin asıl nedeni nedir?

- A) Çimenlerin yerden çıkması
- B) Kırlangaçların eve gelmesi
- C) İlkyazın gelmesi
- D) Günlerin sıcak olması

12) “Bugünkü işini yarınğa qaldırma.” (Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999c, C.13, s.230)

Bu atasözündeki “qaldırma” sözcüğünün anlamı nedir?

- A) kaldırma B) sürdürme
C) bırakma D) ulaştırma

13)

Uzun benim boyım da,
Uzun benim boynım da.
Dedi jirafe pilge.
Daa ösmek bar oyımda.

Maña deseñ bir ayda,
Öse öse yet ayğa.
Eger yerge yetmeseñ,
Şu boyıñdan ne fayda?! (Kırım-Tatar Türkçesi)

(KB, 1999ç, C.13, s.564)

jirafe: zürafa pilge: file ösmek: büyümek oyımda: aklımda
öse öse: büyüye büyüye yet: yetiş, ulaş ayğa: aya yerge: yere

Aşağıdakilerden hangisi yukarıdaki şiirden çıkarılamaz?

- A) Zürafa daha da uzamak istiyor.
B) Fil zürafanın tavrını beğenmiyor.
C) Fil aya ulaşmanın öneminden bahsediyor.
D) Aya gitsen de yere ulaşmayı bilmelisin.

14)

Ay karangı gecede,
Kaysı coldan ketiyim?
Ketti yârim kelmedi,
Nasıl sabır etiyim?

(Dobruca-Tatar Türkçesi)

(AKM, 2007a, C.8, s.513)

Yukarıdaki mânide neye hasret duyulmaktadır?

- A) Aya B) Karanlığa
C) Sevgiliye D) Sabra

15)

Yarsaň içi qandayın,
Aşasaň özü baldayın. (Qarpız)
(Kırım-Tatar Türkçesi)
(*yarsaň: yararsan aşasaň: yersen*)

(KB, 1999c, C.13, s.213)

Yukarıdaki bilmede “-dayın” ekinin Türkiye Türkçesindeki karşılığı nedir?

- A) kokar B) lâkin
C) gibi D) kırmızı

16)

İşim vardır kerçekten,
Bal toplarım çeçekten.
Xarap turmay işlerim,
Tiysen aman tişlerim. (Balqurt)
(Kırım-Tatar Türkçesi)
(*balqurt: arı*)

(KB, 1999c, C.13, s.213)

Yukarıdaki bilmede hangi bildirme(haber) kipi kullanılmıştır?

- A) Şimdiki zaman
B) Gelecek zaman
C) Geniş zaman
D) Geçmiş zaman

17) “Qalem qılıçtan keskindir.” (Kırım-Tatar Atasözü)

(KB, 1999c, C.13, s.229)

Yukarıdaki altı çizili sözcüğün anlamı aşağıdaki cümlelerin hangisinde vardır?

- A) Çarşıdan aldığım bıçak çok keskindi.
B) Keskin sözleriyle bizi çok şaşırttı.
C) Keskin virajlarda araçlar zor anlar yaşadı.
D) Dağ kartallarının keskin gözleri vardır.

18) Aşağıdaki atasözlerinde geçen altı çizili kelimelerden hangisi sadece gerçek anlamıyla kullanılmıştır?

A) Suğnañ, otnañ oynaba. (Hakas) (KB, 2003b, C.25, s.239)

(*Suyla, ateşle oynama.*)

B) Eeri aaç doorulur, ama eeri insan doorulmaz. (Gagavuz) (KB, 1999a, C.12, s.218)

C) Galim üler süzi kalır, yürüen cirinde izi kalır. (Tatar) (KB, 2001, C.17, s.171)

(*Alim ölür sözü kalır, yürüdüğü yerde izi kalır.*)

D) Yoklağan yılandıñ koyroğona basma. (Başkurt) (KB, 2004, C.29, s.244)

(*Uyuklayan yılanın kuyruğuna basma.*)

19) “Tarix bize tapdanmış ve asan bir yol göstermedi. Biz bugünkü seadetimize çiçekli yollarda gelip çıxmadıg. Biz veteni azad görmek üçün heç bir fedakârlıgdan çekinmedik.” (Azerbaycan Türkçesi) Buran & Alkaya, 2010, s.385

(*tapdanmış: bulunmuş, hazır*)

Bu metinden aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

A) Bugünkü seadetimizi kolay kazanmadık.

B) Talih her zaman yüzümüze gülmüştür.

C) Her zaman vatani özgür görmek istedik.

D) Vatan için hiçbir fedakârlıktan çekinmedik.

20)

Göy çemende gezer durna,
Su üstünde üzen durna.
Gel bir gözüm görsün seni,
Al yaşıla bezen durna.

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.130)

Yukarıdaki şiirde “bezenmek” fiilinin anlamı aşağıdaki cümlelerin hangisinde yoktur?

- A) Güvercinler havalanınca gökyüzü beyaza büründü.
B) Şenlikteki çocuklar süslü kıyafetlere bürünmüşlerdi.
C) Yıllar sonra annesinin karakterine büründü.
D) Dağın zirvesi kara büründü.

21)

Oy Muradım, Muradım,
Sen cuuga ne baradıñ?
Oy Muradım, Muradım,
Ceriñde ne cürbeydiñ?

(Altay Türkçesi)

cuuga: savaşa
ceriñde: yerinde

baradıñ: vardın, gittin
cürbeydiñ: yaşamadın

(AKM, 2007b, C.8, s.936)

Yukarıdaki türküde geçen “ne” sözcüğünün anlamı nedir?

- A) nasıl
B) ne
C) niçin
D) ne zaman

22)

Qollarım dolanar boynuna bir gün,
Yene baş qoyaram dizine, Tebriz.
Hesretten, hicrandan cana doymuşam,
Doyunca baxaram gözüne, Tebriz.

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1997a, C.6, s.76)

Aşağıdakilerden hangisi şiirde kişileştirilmiştir?

- A) Kollar
B) Diz
C) Göz
D) Tebriz

23)

Bursa vapuru keldi,
Portka yanaştı.
Ketecek macır halknıñ
Epsi cılaştı.

“Ketecekmen” dep aytıp,
Cer, curt saktanlar.
Şaşkan karip macirler,
Portka cavganlar.

Biz ketgen son bu yerni,
Zincirman sızarlar.
Minareli camını,
Kılsege bızarlar.

(Dobruca-Tatar Türkçesi)

*Bursa vapuru geldi,
Limana yanaştı.
Gidecek muhacir halkın,
Hepsi ağlaştı.*

*“Gideceğim” diye söyleyip,
Yer yurt satmışlar.
Şaşmış garip muhacirler,
Limana yığılmışlar.*

*Biz gittikten sonra bu yeri,
Zincirle çizerler.
Minareli camiye,
Kiliseye bozarlar.*

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 1999d, C.12, s.35)

Yukarıdaki türküyle ilgili olarak aşağıdaki yargılardan hangisi yanlıştır?

- A) Muhacir halk limana yanaşmıştır.
- B) Muhacir halk topraklarını satmıştır.
- C) Limana yanaşanlar çok şaşkın durumdadır.
- D) Minareli camiye kiliseye çevirmişlerdir.

Ek 2. Türk Dünyası Edebî Metinlerine Yönelik Tutum Ölçeği

Sevgili Öğrenciler,

Bu ölçek, Türk Dünyası edebî metinlerine yönelik tutumlarınızı belirlemek amacıyla hazırlanmış olan 22 maddeden oluşmaktadır. Türk Dünyası edebî metinleri Türkler ve akraba topluluklarının sözlü edebiyat ürünleridir.

Soruları cevaplamadan önce, farklı Türk lehçelerinde yazılmış olan edebî ürünleri Türkiye Türkçesi çevirileriyle karşılaştırarak okuyunuz. Okuduğunuz metinlerden hareketle soruları cevaplayınız.

Aşağıda 1 (Kesinlikle Katılmıyorum), 2 (Katılmıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılıyorum), 5 (Tamamen Katılıyorum) şeklinde verilen 22 maddeden size en uygun olanını işaretleyiniz. Bu bir sınav olmadığı için notla değerlendirilmeyecektir. Lütfen soruların tamamını işaretleyiniz. Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.

Önemli Not:

Q-q : Gırtlaktan çıkarılır. Türkiye Türkçesinde “**k**” gibi okunur.

X-x : Gırtlaktan hırıltı şeklinde çıkarılır. Türkiye Türkçesinde “**h**” veya “**k**” gibi okunur.

ñ : “ng” sesini verir. Türkiye Türkçesinde “**n**” gibi okunur.

Türkçe Öğretmeni: Yakup ÇEVİK

Uludağ Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Bursa

Türk Dünyası Edebî Metinleri Tutum Ölçeği

<p><u>Ninni Örneği:</u> Qolı arslan bileklim, Batır, qaplan yüreklim. Yahşi, yaman künimde, Meñe cüde kereklim. Elle balam, elle-yey Canım balam, elle-yey <i>(Özbek Türkçesi)</i></p> <p>Kolu aslan bileklim, Yiğit, kaplan yüreklim. İyi, kötü günümde, Bana en gereklim. Ninni yavrum, ninni ee, Canım yavrum, ninni ee. <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 2000, C.14, s.119)</p>	<p><u>Bilmece Örneği:</u> Cer astında altın qazıq. (Sabız) <i>(Kırgız Türkçesi)</i></p> <p>Yer altında altın kazık. (Havuç) <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (AKM, 2007c, C.8, s.386)</p> <p><u>Türkü Örneği:</u> Xorazımı aşırıldar, Damdan dama qaşırıldar, Pilav etip pişirdiler.</p> <p>Aniya benim telli başlı, Köküsi beyaz çal xorazım? <i>(Kırım-Tatar Türkçesi)</i></p> <p>Horozumu aşırıldar, Damdan dama kaçırıldar. Pilav yapıp pişirdiler.</p> <p>Hani ya benim telli başlı, Göğsü beyaz kır horozum? <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 1999c, C.13, s.180-181)</p>	<p><u>Mâni Örneği:</u> Anteriñ allı güldür, Cılat meni, ya küldür. Avada uşkan kuştan, Maga selamıñ bildir. <i>(Dobruca-Tatar Türkçesi)</i></p> <p>Elbisen(entarin) allı güldür, Ağlat beni, ya güldür. Havada uçan kuştan, Bana selamını bildir. <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 1999d, C.12, s.82)</p> <p><u>Şiir Örneği:</u> Ey havada uçan durna, Bizi qoyub qaçan durna, Get, hoş geldin, sefa geldin, Geleceksen haçan durna? <i>(Azerbaycan Türkçesi)</i></p> <p>Ey havada uçan turna, Bizi bırakıp giden turna, Git, hoş geldin, sefa geldin, Geleceksen ne zaman turna? <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 1993a, C.4, s.130)</p>
<p><u>Atasözü Örneği:</u> Bal tutgan barmagın calar. <i>(Altay Türkçesi)</i></p> <p>Bal tutan parmağını yalar. <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 2003a, C.24, s.201)</p>	<p>Horozum aşırıldar, Damdan dama kaçırıldar. Pilav yapıp pişirdiler.</p> <p>Hani ya benim telli başlı, Göğsü beyaz kır horozum? <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 1999c, C.13, s.180-181)</p>	<p>Ey havada uçan turna, Bizi bırakıp giden turna, Git, hoş geldin, sefa geldin, Geleceksen ne zaman turna? <i>(Türkiye Türkçesi)</i> (KB, 1993a, C.4, s.130)</p>

		Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Örnek metinleri ilgi çekici buldum.	①	②	③	④	⑤
2	Örnek metinlerde geçen tanıdık sözcükler anlamayı kolaylaştırmıştır.	①	②	③	④	⑤
3	Örnek metinlerdeki sözcükler ile Türkiye Türkçesindeki sözcükler arasında var olan ses farklılıklarını rahatlıkla bulabilirim.	①	②	③	④	⑤
4	Örnek metinlerin dilinin Türkiye Türkçesine yakın olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
5	Örnek metinleri kendime kültürel açıdan yakın buldum.	①	②	③	④	⑤
6	Örnek metinlerde yer alan kelimelerin bazıları Türkiye Türkçesinde de kullanılmaktadır.	①	②	③	④	⑤
7	Sözcüklerdeki telaffuz farklılığı okumada	①	②	③	④	⑤

	sorun oluşturur.					
8	Sözcüklerdeki telaffuz farklılığı anlamada sorun oluşturur.	①	②	③	④	⑤
9	ñ, x, q sesleri metinleri anlamamı zorlaştırır.	①	②	③	④	⑤
10	Örnek metinlerin orijinal telaffuzunu dinlemek isterim.	①	②	③	④	⑤
11	Bu tür metinlerin yer aldığı kitapları okumak isterim.	①	②	③	④	⑤
12	Bu tür metinleri okuyup anlamamın önemli olduğunu düşünüyorum.	①	②	③	④	⑤
13	Bu tür metinleri anlayabilmem beni Türk topluluklarına yakınlaştırır.	①	②	③	④	⑤
14	Bu tür metinler Türkiye dışındaki Türk topluluklarıyla iletişim kurmamı kolaylaştırır.	①	②	③	④	⑤
15	Bu tür metinler Türk Dünyası'nın bir parçası olduğumuzu hatırlatır.	①	②	③	④	⑤
16	Bu tür metinler kültür birliğinin gelişmesine katkı sağlar.	①	②	③	④	⑤
17	Bu tür metinler Türk diline ve Türk Dünyası'na bir bütün olarak bakmamı sağlar.	①	②	③	④	⑤
18	Örnek metinleri gördükten sonra diğer Türk lehçelerini de merak etmeye başladım.	①	②	③	④	⑤
19	Örnek metinlerde geçen kelimelerin birçoğunu Türkiye Türkçesinde kullanabilirim.	①	②	③	④	⑤
20	Bu tür metinler Türkçe derslerine farklı bir anlam ve zenginlik katacaktır.	①	②	③	④	⑤
21	Bu tür metinler Türkçe dersine olan ilgimi artırır.	①	②	③	④	⑤
22	Bu tür metinler Türkçe ders kitaplarında bulunmalıdır.	①	②	③	④	⑤

Öğrencinin;

Yaşı:

Cinsiyeti:

Ek 3. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Soruları

1) “Kitabın her setrine baxır.” (Azerbaycan Türkçesi)

Bu cümledeki hangi sözcükte ünlü düşmesi ses olayı vardır?

- A) kitabın B) her
C) setrine D) baxır

2)

Tay-tay benim çocucaam, Haliz kâmil boncucaam. Örü, örü çabucak, Hem bas çetin, çocuk! <p style="text-align: right;">(Gagavuz Türkçesi)</p>

(KB, 1999a, C.12, s.234)

Yukarıdaki türküde emir bildiren sözcük aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Tay-tay
B) Örü
C) Çabucak
D) Çocuk

3) Aşağıdaki şiirde geçen altı çizili sözcüklerden hangisinin türü sıfattır?

- A) Ala-bula, boz keçi,
Ay qoşa buynuz keçi.
B) Yalqız gezme, dolanma,
Dağa daşa dırmanma.
C) Bir qurd çıxsa qarşına,
Sen ne edersen ona?
D) Çoban açınca gözün,

Qalar iki buynuzun.

(Azerbaycan Türkçesi)

(KB, 1993a, C.4, s.275)

(qoşa: koca yalqız: yalnız)

4) “Damna diyl taşı kuvetlen, ama durmamaca damnamaklan delermiş.” (Gagavuz Türkçesi)

(damna: damla, diyl: değil, kuvetlen: kuvvetle, durmamaca: durmaksızın, durmamacasına)

(KB, 1999a, C.12, s.218)

Yukarıdaki atasözünün Türkiye Türkçesindeki karşılığı aşağıdakilerden hangisidir?

A) Damla taşı kuvvetle, durmaksızın damlamakla delermiş.

B) Damla, taşı kuvvetli delermiş.

C) Damla, taşı kuvvetlice değil, durmaksızın damlamasıyla delermiş.

D) Damla, taşı kuvvetle değil, durmaksızın damlamakla delermiş.

5)

Öziñ gevher dâñadey,
Turtib emgen tanadey.
Qolımda çörçib oynaseñ,
Qolda suqsur, sonadey.
Elle, balam, elle-yey,
Canım balam elle-yey.

(Özbek Türkçesi)

Kendisi inci tanesi gibi,
Dürtüp emen dana gibi.
Elimde tedirgin oynasan,
Elde ördek suna gibi.

Ninni yavrum, ninni ee,
Canım yavrum, ninni ee.

(Türkiye Türkçesi)

(KB, 2000, C.14, s.119)

Yukarıdaki ninnide çocuğun güzelliği için hangi ifade kullanılmıştır?

A) gevher dâñadey

B) tanadey

C) suqsur

D) sonadey

- 6) İlkbahar keldi, dünya canlandı,
Ormanlar, hayırlar yeşilge orandı.
Sagındım köyümni, anamni, babamni,
Şıktım ben colga, körmege köyümni.
(Dobruca-Tatar Türkçesi)
sagındım: özledim colga: yola

(KB, 1999e, C.12, s.174)

Yukarıdaki şiirle ilgili aşağıdakilerden hangisi yanlıştır?

- A) Şair, ilkbaharın gelmesine sevinmiştir.
B) Şair, köyünü özlemiştir.
C) Şair, anne ve babasını görmüştür.
D) Ormanlar yeşile bürünmüştür.

7) Aşağıdaki cümlelerin hangisinde gerçek anlamını yitirmiş bir sözcük vardır?

- A) Saxa tılın kim üreter? (Saha-Yakut Türkçesi) (Kirişcioğlu, 2012, s.1279)
(Saha dilini kim öğretir?)
B) Yeşil kurik huşşınçe sapsarı çiçek üset. (Çuvaş Türkçesi) (F. Ersoy, 2012, s.1338)
(Yeşil otlar içinde sapsarı çiçek büyür.)
C) Siniñ için kildim. (Hakas Türkçesi) (Arikoğlu, 2012, s.1126)
(Senin için geldim.)
D) Turnalar uçaberdı. (Altay Türkçesi) (Dilek, 2012, s.1082)
(Turnalar uçuverdi.)

8)

“Tatar adı Kaşgarlı Mahmut'un ünlü sözlüğünde geçer. Kaşgarlı, kitabındaki Türk halkları haritasında Tatarları, Başkurtlarla birlikte, Hazar Denizi'nin kuzeyinde, Bulgar Türklerinin kuzey-doğusunda, aşağı yukarı bugün oturdukları İdil- Ural bölgesinde gösterir. Türkçe konuşan Tatarların kendi adları ile ortaya çıkışları Altınordu dönemine rastlar. Nitekim Codex Cumanicus'taki Kıpçak Türkçesi metinlerinin dili yapıtta "Tatarçe" ya da "Tatar til" olarak adlandırılmıştır. Altınordu devletinde Moğollar azınlıkta idi, nüfusun çoğunluğunu Kıpçak Türkleri oluşturuyordu. Bölgede Bulgar Türklerinin Müslüman şehir halkı da vardı. Bugünkü Tatarlar, büyük bir olasılıkla, Moğol ordularındaki Kıpçak ve Moğol boylarının dil değiştiren Müslüman Volga Bulgarları ile karışmaları sonucu ortaya çıkmıştır.”

Tekin,2007, s.41

Tatar Türkleriyle ilgili bu parçadan aşağıdakilerden hangisi çıkarılamaz?

- A) Codex Cumanicus'ta Kıpçak Türkçesi "Tatarçe" ya da "Tatar til" olarak geçer.
- B) Volga Bulgarları, Kıpçak ve Moğol boylarının karışması sonucu ortaya çıkmıştır.
- C) "Tatar" adı Altınordu döneminde görülür.
- D) Tatarlar Bulgar Türkleri'nin kuzeydoğusunda yaşamaktadır.

9)

Qutuluş yolida sudek aqtı bizniñ qanımız,
Sen üçün ey yurtimiz bolsun fida bu canımız.

(Uygur Türkçesi)

Buran, 2010, s.426

Yukarıdaki şiirde geçen "sudek" sözcüğünün anlamı aşağıdakilerden hangisidir?

- A) sular
- B) susuz
- C) sularla
- D) su gibi

10)

Aydıñ ballar, biz de çölge,
 Bölüneyik ekige.
 Tavşan kibi sıçraşayıq,
 Qardan toplar oynayıq.

(Kırım-Tatar Türkçesi)

ballar: çocuklar

(KB, 1999c, C.13, s.216)

Aşağıdaki sözcük köklerinden hangisi yukarıdaki ninnide bulunmamaktadır?

- A) bölün- B) ek-
 C) sıçra- D) oyna-

11)

“Dere bilmez,
 Avcı dağ dere bilmez.
 Aslı bağvan olmıyan,
 Bağda gül derebilmez.

(Kerkük-Türkmen Türkçesi)

(KB, 1997b, C.6, s.217)

Yukarıdaki mânide hangi söz sanatı vardır?

- A) Cinas (Seslerde benzerlik)
 B) Mübalağa (Abartma)
 C) Kişileştirme
 D) Benzetme

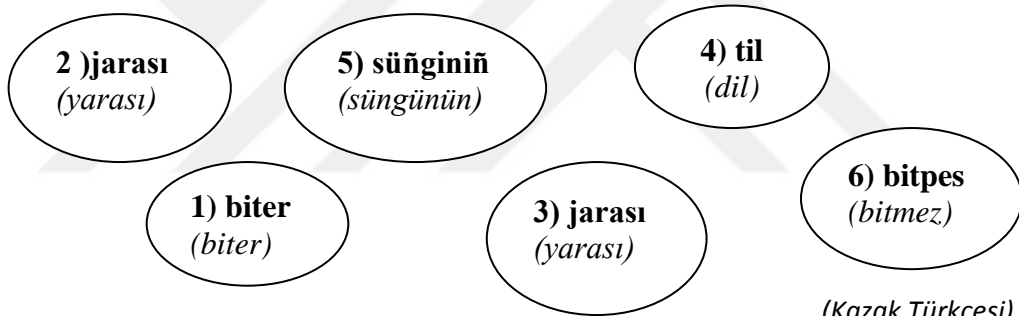
- 12) Bek köp tiller bilsem de,
 Öz tilimdiy bir gül yok.
 Anlayışlı, canga yakın,
 Onday tatlı bir til yok.
 (Dobruca-Tatar Türkçesi)
- (bek: pek köp: çok tilimdiy: dilim
 gibi canga: cana onday: onun gibi)

(TKAE, 1988, C.4, s.90)

Yukarıdaki şiirde şair, dili neye benzetiyor?

- A) Gül B) Can
 C) Tatlı D) Öz

- 13) Noktalama işaretlerinden virgülün birçok görevi vardır. Virgülün görevlerinden biri de sıralı cümleleri birbirinden ayırmaktır.

(Kazak Türkçesi)

(KB, 2004, C.27, s.98)

Yukarıda karışık olarak verilen atasözünü anlamlı bir cümle oluşturacak şekilde sıralarsak virgülün hangi sözcükten sonra gelmesi gerekir?

- A) yarası
 B) dil
 C) süngünün
 D) biter

14)

Deñizde bir saz olur,
 Gül açılır _____ olur.
 Men yarıma _____ demen,
 _____ ömürü az olur.

(Kumuk Türkçesi)

(KB, 2002c, C.20, s.197)

Şiirdeki boşluklara aşağıdaki sözcükler yerleştirildiğinde hangi sözcük dışarıda kalır?

A) gülnü

B) yaz

C) gül

D) naz

15) 1- Canın önemi

2- Dolaylı yoldan uyarma

3- Çalışmanın önemi

Aşağıdaki atasözleri yukarıdaki numaralarla eşleştirildiğinde hangi seçenek dışarıda kalır?

A) Canğa kelecik malğa kelsin.

(KB, 1999c, C.13, s.237)

B) Eeri(eğri) aaç doorulur ama eeri insan doorulmaz.

(KB, 1999a, C.12, s.218)

C) Qızım sana aytaman (diyorum), kelinim sen dinle.

(KB, 1999c, C.13, s.228)

D) İşte terlemegenniñ qazanı qaynamaz.

(KB, 1999c, C.13, s.230)

- 16) Kızım, kızım, kız keşe,
Kızıma kiler yöz keşe.
Yöz keşega birmamen,
Alıp kiter ber keşe.”
(Başkurt Türkçesi)
(keşe: kişi yöz: yüz(sayı) keşega: kişiye ber: bir birmamen: vermem ben)

(KB, 2004, C.29, s.154)

Yukarıdaki mânide kökü fiil olan kaç sözcük vardır?

- A) 1 B) 2
C) 3 D) 4

- 17) 1. Şiir
Geçer vakıt, geçer...
İnsan çok unider.
Uzun yolları geçtik,
Cenkler açlık geçirdik.

Çok dil biz ürendik,
Çok dil biz kablettik.
Paalı ana dilimizi,
Koruduk, kaybetmedik.

Tatlı ana dilimizi,
Koruduk, unutmadık.

(Gagavuz Türkçesi)
(Özkan, 2012, s.163)

2. şiir
Menim adım sanımsan,
Namısım, vicdanımsan.

Milletlere, halglara halgımızın adından,
Muhabbet dastanları yaradıldı bu dilde.
Bu dil tanıtmış bize bu dünyada her şeyi,
Bu dil ecdadımızın bize goyup gettiği.

En gıymetli mirasdır, onı gözlerimiz tek,
Goruyup nesillere biz de hediye verek.

(Azerbaycan Türkçesi)
(Buran & Alkaya, 2010, s.384)

Yukarıdaki şiirlerin benzer yönü aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Kafiye örgüsü
B) Dize sayısı
C) Teması
D) Hece ölçüsü

18) “Heç kes öz ayranına turş demez.” (*Azerbaycan Türkçesi*)

(KB, 1993c, C.1, s.252)

(*turş: ekşi*)

Yukarıdaki atasözünde insanların hangi yönü vurgulanmaktadır?

- A) Başkasından şikâyet etme
- B) Kendinde hata görmeme
- C) Vurdumduymazlık
- D) Düzenli ve disiplinli olma

19)

Bara bara, cün tabdım.
Cün içinde tarak tabdım.
Taraknı amмага bedrim,
Amma manña bappu berdi.
(*Karaçay-Malkar Türkçesi*)

*Gide gide, yün buldum,
Yün içinde tarak buldum.
Tarağı nineye verdim,
Nine bana ekmeç verdi.*
(*Türkiye Türkçesi*)

(KTB, 2002a, C.22,

Cügüre cügüre, cum taptım,
Cum aldınañ tarak taptım.
Taraktı aparıp, tadama berdim,
Taadam mege sagalın bedri.
(*Altay Türkçesi*)

*Koşup koşup, yün buldum,
Yün altında tarak buldum.
Tarağı götürüp dedeme verdim,
Dedem bana sakalını verdi.*
(*Türkiye Türkçesi*)

(KB, 2003a, C.24, s.246)

Yukarıdaki tekerlemenin Karaçay-Malkar ve Altay Türkçelerinde benzerlik göstermesi,

Türk lehçeleriyle ilgili hangisini gösterir?

- A) Türk lehçeleri aynı coğrafyalarda konuşulur.
- B) Türk lehçelerinde görülen benzerlikler komşu milletlerle olan iletişimden kaynaklanıyor.
- C) Türk toplulukları ortak dil, tarih ve kültüre sahiptir.
- D) Türkler ve akraba toplulukları arasında edebiyat dışında bir etkileşim olmamıştır.

20) “Akılsız dostuñ olğance, aqıllı düşmanıñ olsun.” (*Kırım-Tatar Türkçesi*)

(KB, 1999c, C.13, s.237)

(*olğance: olacağına*)

Yukarıdaki atasözünü benimsemiş birinden aşağıdakilerden hangisi beklenmez?

- A) Akılsızlardan uzak durur.
 B) Düşmanlarından korkar.
 C) Akıllı düşmanı, akılsız dosttan üstün tutar.
 D) Dost edinirken temkinli davranır.

CEVAP ANAHTARI

1	A	B	C	D	6	A	B	C	D	11	A	B	C	D	16	A	B	C	D
2	A	B	C	D	7	A	B	C	D	12	A	B	C	D	17	A	B	C	D
3	A	B	C	D	8	A	B	C	D	13	A	B	C	D	18	A	B	C	D
4	A	B	C	D	9	A	B	C	D	14	A	B	C	D	19	A	B	C	D
5	A	B	C	D	10	A	B	C	D	15	A	B	C	D	20	A	B	C	D

Test bitti. Teşekkür ederim.

Ek 4. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Belirtke Tablosu

TÜRK DÜNYASI EDEBÎ METİNLERİ BAŞARI TESTİ BELİRTKE TABLOSU

Belirtke Tablosu		Hedef Davranış Düzeyi						
Konu	Hedef Davranışlar	Bilgi	Kavrama	Uygulama	Analiz	Sentez	Değerlendirme	Toplam
Metnin Anlamı	Karışık olarak verilen kelime ve cümleleri anlamlı birer cümle veya paragraf oluşturacak şekilde sıralar.			*				
	Verilen cümlelerin anlamını kavrar.				*			
	Verilen cümlenin anlamını tahmin eder.		*					
	Şiirin anlam özelliklerini belirler.		*					
	Şiiri yorumlar.		*					
	Cümlede verilen sözcüğün anlam özelliklerini belirler.		*					
	Metinden çıkarımlarda bulunur.		*					
	Verilen manzum metnin temasını belirler.			*				

Metin Unsurları	Verilen metnin konusunu belirler.			*				
Sözcük Anlamı	Metinden hareketle sözcüğün anlamını bulur/tahmin eder.		*					
Sözcük Yapısı	Lehçeler arasındaki ses değişimlerini fark eder.	*						
	Sözcüğün kök ve ekini ayırt eder.		*					
	Şiirdeki fiilin kipini belirler.	**						
Sözcük Türü	Verilen cümledeki sözcüklerin türlerini belirler.				*			
Ahenk Unsurları	Şiirdeki ahenk öğelerini (söz sanatı) belirler.		*					
	Şiirdeki benzetme unsurlarını belirler.		*					
Türk Dünyası Şiir Dili	Şiirlerin dil ve anlatım özelliklerini karşılaştırır.				**			
Yazar ve Şair	Yazar veya şairin fikri yönü hakkında çıkarımlarda bulunur.				*			
	Toplam	3	9	3	5	-	-	20

Ek 5. Türk Dünyası Edebî Metinleri Başarı Testi Uzman Görüşleri Formu

TÜRK DÜNYASI EDEBÎ METİNLERİ BAŞARI TESTİ

UZMAN GÖRÜŞLERİ FORMU

“Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi” adlı çalışmanın uygulanabilirliğini belirlemek için yürütülen eğitim durumlarının etkililiğini test etmek amacıyla 20 maddeden oluşan bir başarı testi hazırlanmıştır. Hazırlanan testin kapsam ve içerik geçerliliğinin belirlenmesi için uzman görüşlerine ihtiyaç duyulmuş ve buna yönelik üç soru hazırlanmıştır.

Aşağıda sorular ve puanlama anahtarı verilmiştir. Başarı testindeki maddeleri ve belirtke tablosunu dikkate alarak bu soruları cevaplandırmanızı rica eder, araştırmaya yapacağınız katkı için teşekkür ederim.

Türkçe Öğretmeni: Yakup ÇEVİK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Öğrencisi

Not: Test maddelerini aşağıdaki tabloyu kullanarak değerlendirebilirsiniz. Maddeleri uygundur, uygun değildir ve geliştirilebilir seçeneklerinden birini seçtiğinizde;

1- Bilimsel açıdan doğru ifadesi için **(B)**,

2- Konuyla ilgili için **(K)**,

3- Türk Dünyası edebî metinleriyle hazırlanmış ders içeriğini yansıtıyor için **(İ)**

bölümlerini işaretleyiniz.

	Puanlar								
Madde	Madde uygundur.			Madde uygun değildir.			Madde geliştirilebilir.		
M1	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M2	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M3	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M4	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M5	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M6	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M7	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M8	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M9	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M10	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)
Varsa öneriniz:									
M11	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)	(B)	(K)	(İ)

Varsa öneriniz:									
M12	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M13	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M14	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M15	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M16	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M17	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M18	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M19	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									
M20	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)	(B)	(K)	(i)
Varsa öneriniz:									

ÖZGEÇMİŞ

Doğum Yeri ve Yılı : Manisa- 1984

Öğrenim Gördüğü Kurumlar	Başlama Yılı	Bitirme Yılı	Kurum Adı
Lise	: 2000	2003	Manisa Anadolu Öğretmen Lisesi
Lisans	: 2003	2007	Afyon Kocatepe Üniversitesi- Uşak Eğitim Fakültesi
Yüksek Lisans	: 2014	2018	Uludağ Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller ve

Düzeyi : İngilizce- Orta

Çalıştığı Kurumlar : **Başlama ve Ayrılma** **Kurum Adı**

1. 2007-2010 Ağrı Tutak Fatih İlköğretim Okulu
2. 2010-2012 Ağrı Diyadin Şehit İlhan Demir Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
3. 2012-2015 Bursa Yıldırım İhsan Dikmen-3 İlköğretim Okulu
4. 2015-2018 Bursa Osmangazi Ş. J. Çvş. Erman Aydın İmam Hatip Ortaokulu
5. 2018- Bursa Osmangazi Süleyman Şah İmam Hatip Ortaokulu

Yurt Dışı Görevleri : -

Kullandığı Burslar : -

Aldığı Ödüller : -

Üye Olduğu Bilimsel ve

Mesleki Topluluklar : -

Editör veya Yayın Kurulu

Üyeliği : -

Yurt İçi ve Yurt Dışında

Katıldığı Projeler : -

Katıldığı Yurt İçi ve Yurt

Dışı Bilimsel Toplantılar : -

Yayımlanan Çalışmalar : -

Yakup Çevik

Bursa- 2018

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Yakup ÇEVİK
Tez Adı	Türk Dünyası Edebî Metinlerinin Sekizinci Sınıf Türkçe Dersi Millî Kültür Teması Çerçevesinde Öğretilebilirliğinin İncelenmesi
Enstitü	Eğitim Bilimleri
Anabilim Dalı	Eğitim Bilimleri
Bilim Dalı	Türkçe Eğitimi
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Dr. Öğr. Üyesi Minara ALİYEVA ÇINAR
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni	☒ Tezimden fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimin sadece içindekiler, özet, kaynakça ve içeriğinin % 10 bölümünün fotokopi çekilmesine izin veriyorum ☐ Tezimden fotokopi çekilmesine izin vermiyorum
Yayımlama İzni	☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasının ertelenmesini istiyorum 1 yıl ☐ 2 yıl ☐ 3 yıl ☐ ☐ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin vermiyorum

Hazırlamış olduğum tezimin yukarıda belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih: 02/07/2018

İmza: